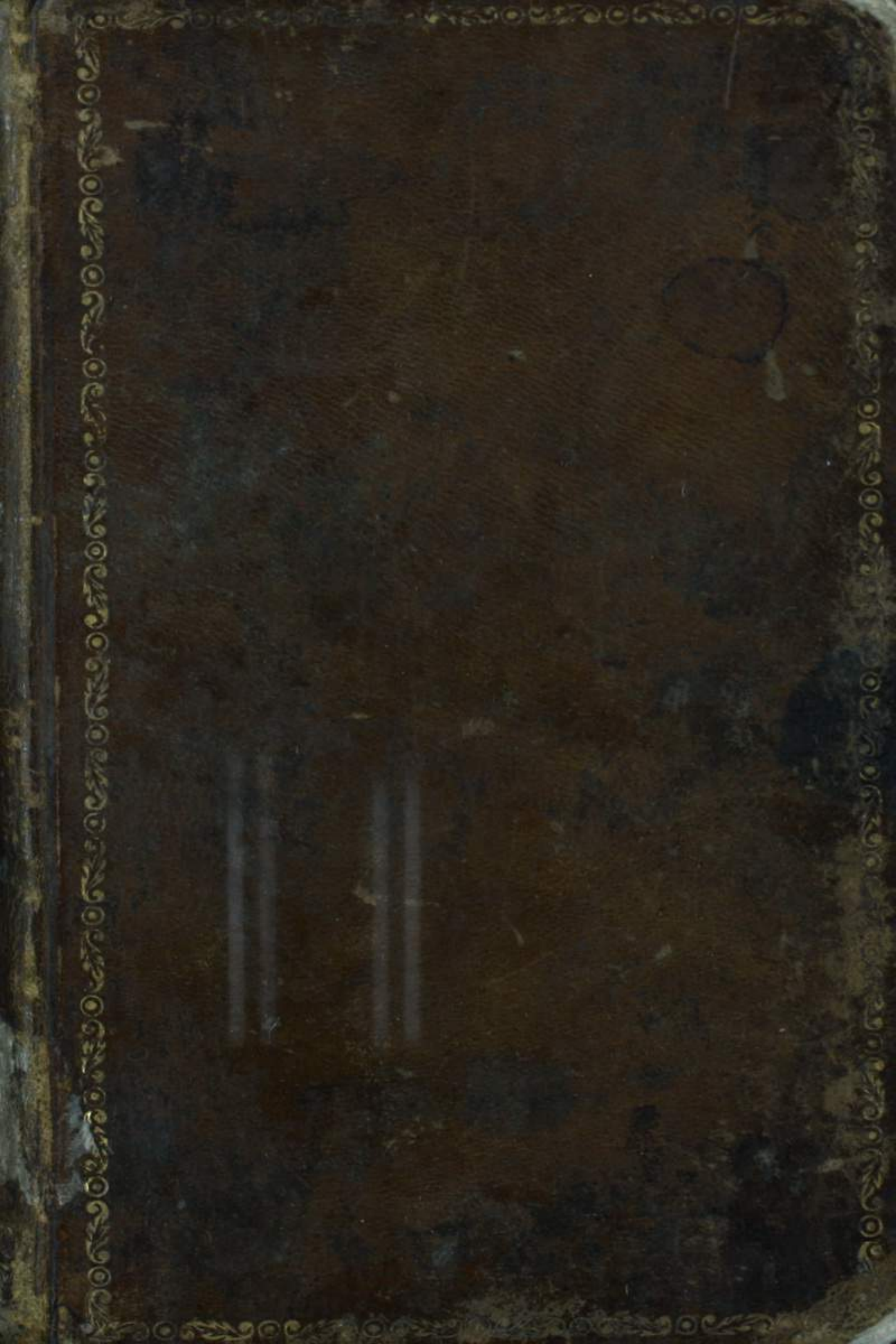

276
Հ-58

ՎԱՐԴ

ՍՐԲՈՑ

ԾԱՂԿԱՓԱՂ ՀԱԽԱՓԵԱԼ

Տ. Հ. ՂՈՒԿԱՍՈՎՈՒ Վ. ԻՆՃԻՃԵԱՆ

Ի ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՈՒԽՏԻ

ԵՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ՏՈՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՑՆ ՂԱԶԱՐՈՒ

1855

ԵՐԵՎՈՒՅԹ

1405

ИЗЪ КНИГЪ Г.
1952 Ф.

ՅԻԾԱՏԱԿԱՐԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ առջի տարիները եկեղեցին տաստիկ հալածանքի մէջ էր կրօնապաշտութեան ձեռքէն. ան առեղծ քրիստոնեայ ըսելը՝ իբր արիւն թափելու եւ էր Քրիստոսի համար: Երբոր մէկն ալ արիւն կը թափէր, մարտիրոս կըլլար. ինչպէս քրիստոնեաները իբրեւ մէկ մեծ յաղթութիւն մը ըրած անանկ կուրախանային, նշխարքներուն վրայ ժողովելով ալօթք կընէին, ընտրհակալ կըլլային աստուծոյ, ընտրհք կը խնդրէին որ իրենց բարեխօսութեամբը աստուած զիրենք ալ արժանի ընէ մարտիրոս ըլլալու: Քանի որ տանկ աչքոփներին կը տեսնէին անոնց քաշած տանջանքը՝ իրենց ալ սէր կու գար աստուծոյ համար նահատակուիլ կամ նեղութիւն քաշել:

Երբ երբոր հալածումը դադրեցաւ, քրիստոնէութիւնը ծաւալեցաւ, առջի եղած մարտիրոսներուն վարքը կը կարդային, տարեդարձին նշխարքներուն տեղը ժողովելով պատարագ կընէին, իրենց քաշած տանջանքները իրարու պատմելով՝ գովաստանք կը զուրցէին: Սանկով թէ որ աչքով չէին տեսնէր իրենց առջիններուն ալէս, բայց անկաշկանդ լսելով մարտիրոսներուն վարքը, տեսածի պէս կըլլային և շատ կը շահվէին: Եւևէ եւս անանկ եղաւ որ՝ սրբոց վարք կարդալը սովորութեան պէս եղաւ, իբր հարկաւոր գիրք մը ժամու մէջ ամէնուն առջին կը կարդային. ամէնն ալ մտիկ դնելով իրենք ալ բարի օրինակ կառնէին:

Ինչուան անգամ մը քրիստոնեայ մը Թուրքի դրեց մէկ սուրբ մարդու մը հարցնելով որ իրեն ցցընէ ինչ ձամբով կրնայ հոգին շահիլ, սուրբը ըսեր է. ան ալ դրեց իրեն որ սրբոց վարքը կարդա, կարդալովդ ըսաւ աչքով սեռածի պէս կըլլաս. կիմանաս որ անոնք ալ մեզի պէս մարդ էին, բայց ինչպէս կրցան հոգինին շահիլ. կը տեսնես որ անոնք ալ աս աշխարհս մէջ կեցեր էին մէկը մէկ ձամբով, մէկալը ուրիշ ձամբով, բայց անանկ կեցան որ արքայութիւնը շահեցան. դուն ալ տեսնելով իրենցմէ օրինակ կառնես:

Ահա աս օգուտը գիտնալով բարեպաշտ անձը մը՝ ինդրեց աս գիրքս դուրս հանել տպագրութեամբ, ուր գրուած են երեւելի սրբոց վարքերը. ուզելով բարիք մը ընել մեր ազգին որ կարօտ էր տանկ գրքի, աշխարհաբառ տպել տուաւ, ոտկէս զի ամէնն ալ հասկընան, կարդալով շահին: Անիկայ է հոգւոյ գործք մը ողորմութեան, որ շատ աւելի հարկաւոր է և օգտակար քան մարմնաւոր գործք ողորմութեան: Ուզեց որ աս գիրքս յիշատակ մը ըլլայ Դուրտմպաձեան պետրոս պատանւոյն, որ իրեն ու ամէնուն սիրելի զաւակ ըլլալով, իր ծախիկ տարիքին մէջը վախճանեցաւ: Ամէնն ալ երբոր կարդան, երբոր շահին հոգւոյն գործ սուրբերուն վարքը լսելով, յիշեն աս հոգին ալ իրենց աղօթքին մէջը. ինդրեն սրբոց բարեխօսութիւնը որ հասնին Թէ անոր հոգւոյն համար, և Թէ իրեն համար, որ տանկ բարի գործքի պատճառ եղաւ:

Հիմա աչքի սրբոց վարքը դուրս եկաւ, եմքը աստր հոգւոյն պատուիրը տեսնելով միացած սուրբերուն վարքն ալ դուրս կը հանենք, Թէ մեր եկեղեցւոյն տօնածները, և Թէ լատինացւոց:

ՎԱՐԿ

ՍՐԲՈՑ

ՍՈՒՐԲՆ ԵՒՍՏԱՔԻՈՍ

Եւստաքիոս կամ Եւստաթէոս քրիստոնեայ էղած՝ Պլակիդոս կամ Պլակիդաս կըսուէր, որ մեր գրոց մէջ Պլակիդոս կըսուի. քաղքացի էր Հռոմայ, բայց ծնած էր ըստ ոմանց Դամիւք կամ Կապադովկիոյ մէջ կամ Թիւն ունին. իրեն անուանով ալ վանք ունին. որովհետեւ Ընկն Կապադովկիոյ մէջ կըսեն: Ընա Պլակիդոս իրեն քաջութեամբը առնուն զօրավար էր եղած Հռոմ կայսերքուվ, շատ հարստութիւն ունեցող. իրեն սեղանը 300 արծըթէ աման՝ներով կու գային կերակուրները. որչափ հարուստ, այնչափ ալ ուրիշներուն բարերարող: Իր ծառաները չորս չորս տարի ծառայեցընելէն ետեւ կազատէր շատ պարգեւներ տալով: Հայր եղած էր որբերուն, որբեւայրիներուն. օգնող աղքատներուն, ախթատութիւն բանտարկեալներուն, հանդոյ տանջանք քա-

ջողնեբուն. ասա աղէկութիւնեբուն համար եղաւ որ Կուռնելիոսի պէս արժանի եղաւ կռապաշտութէ խալըսիլ, քրիստոնէութէ լուսաւորուիլ ասա զարմանալի կերպով՝ որ հոս պատմենք։

( )ր մը երբոր ոլսի (ավլի) կերթար, մէկ եղջերու (կէյիկ) մը տեսաւ ահաւոր, եղջիւրնեբուն (պոյնուզնեբուն) մէջը լուսաւոր խաչ մը, որ վազելով անտառին մէջէն քարձր տեղ մը ելաւ. Պլակիդոն ալ ասոր ետևէն վազելով երբոր հասաւ՝ Թուրը վերցուց զարնելու. յանկարծ տեսաւ որ եղջերուն մէկ անելանելի տեղ մը ելած՝ իր եղջիւրնեբուն մէջէն ձայն մը կու գար իրեն ահաւոր, ինչ կը հալածես իս, ով Պլակիդէ, կը կանչէր։ Ա՛ս ձայնը առնելով վախէն գետինն ընկաւ, քիչ մը անանկ կեցնալէն ետև ոտք ելաւ, կընայէր ուր է խօսողը, մարդ մը չէ տեսաւ, բայց եթէ նոյն լուսաւոր խաչը՝ որ եղջերուին գլուխն էր տնկած։ Ա՛վ ես որ կը խօսիս, ըսաւ Պլակիդէն, յայտնի ըրէ ինձի։ Ա՝ էյմընալ նայելով տեսաւ որ՝ խաչին վրայ մարդու երես մը կերևնար, անկէց կու գար իրեն ան ձայնը ըսելով. միտք առ, ով Պլակիդէ, ես եմ առաջին և վերջին, ես եմ՝ ած որ մարդ եղայ աշխարհ.ք եկայ փրկելու համար. ինծ մով եղաւ աստէն քան. և որովհետև ամ մէն մարդու վրայ մէյմէկ քան սահմանուած է քաշելու՝ որպէս զի անցաւոր նեղութիւնն քաշելով անանց հանգստութիւնը գտնէ,

քու վրադ ալ սահմանուած է որ ինչուան հիմա մեծուԹի վայելեցիր, ասկից ետքը զրկուխս մեծուԹէ, նեղուԹի քաշես, եւ քը նորէն քեզ մեծցնէ պիտի ան որ քու հետդ կը խօսի. և որովհետև քարի վարք ունէիր՝ քեզի կը Թողում ընտրել, արդեօք հիմա կուզես ան նեղուԹիւնը քաշել Թէ ետքը։ Պլակիդէ աս խօսքերէս վախնալով պատասխանեց. կատչեմ, տէր, Թողնես որ երԹամ իմ ընկերոջս պատմեմ, վաղը գամ պատասխան մը տամ։ Ձայն եկաւ երեն. Թէ որ կուզես վաղը հոս գալ, առաջ գնա քահանային ձեռքովը մկրտուէ քրիստոնէից պէս, ետքը իս հոս կրնաս տեսնել։

Պլակիդէն ահով դողով լեռնէն վար ինջնալով, ժողվեց երեն հետ եկող զինուորները գնաց իր տունը, մէկի մը չէ բացատրեցը, միայն իր ընկերոջը՝ որ կըսուէր Տաթիանէ, ըստ ամենց Տրայիանէ, որ լաւծին պէս աղաղակեց. գիտեմ, խաչելեալը տեսար՝ որ քրիստոնէները կը պաշտեն. ով որդի՛ս, ողջմէ ինծի և իմ զաւկներուս։ Յաւուրց Պլակիդ Թէ ինչպէս գիտցաւ իր կինը. կինն ալ պատմեց որ ես ալ տեսայ ան բանը. ան է Քրիստոս՝ որ ան կերեւարանքով քեզի երեցաւ. անանկ է նէ աս գիշեր եկէ գազտուկ մկրտուինք, ըսաւ, վաղը գնա ըսէ երեն, Թէ որ կուզես՝ հիմա նորէն մեզի նեղուԹիւն քաշել Թէ մեր ծերուԹէ առեղը։ Յաջորդ գիշեր առեն գնա-

յին քահանայն կամ եպիսկոպոսն մկըր-
տութեան իրենք ու իրենց երկու զաւակը,
որ մկրտութիւնս առնը ըստեցան Աստիա
ու Աղեսպիտոս, Պլակիդոն ալ ան առե-
նը ըստեցաւ Աստաքէոս, իր կինն ալ ը-
ստեցաւ Աղեսպիտե։ Ապա եղածին պէս
Աստաքէոս իրեն հետ գինուորներ առնե-
լով իբր թե որսի համար կերթայ, լեռան
մօտիկնալու առնը անոնք ուրիշ գին խըր-
կեց, ինքը մինակ ձիավով առջև տեսիլքը
տեսաւ. հոն երեսի վրայ իյնելով աղաղա-
կեց. խոստովանիմ, տէր իմ, որ դու ես որ-
դի ՚ոյ կենդանւոյ, կաղաչեմ ան նեղութիւն
որ ըսիր՝ առաջ հանդիպի մեզի և ոչ ծե-
րութիւնը։ Ձայն եկաւ իրեն. երանի
ե ձեզի որ լուացուելով արբուեցաք, իրեք
օրուան մէջ պիտոյ ըլլայ ան ամէնն բանն
որ ըսի. բայց նայեցէք որ մէկ ձիգոհանք
մը ձեր բերնէն չի հանէք, համբերութիւք
քաշեցէք. նորէն ձեզ պիտոյ ինիմ տես
նաև աս աշխարհիս մէջ։

Աստաքէոս դեռ տունը չի հասած՝ մէկ
սլլըշտրկուող ցաւով մը մեռան իր ծառա-
նեբն ալ աղախիններն ալ, ու 70 ձի. վա-
ղուան օրը օդուն ամբուելվը կայծակնե-
րով ամէնն ոչխարները կովերը հատան։
Ա՛եկաւն օրը երբոր Աստաքէոս իր կինն
ու երկու զաւկներըը պարտէզի մէջն եղած
հովանոցն էին, իրենց բարձր փառաւոր պա-
լատն նման տունը մէկէն փլաւ. բազմութի
ներս վազեցին, մէջն եղածներըը ամէնն ալ

Թալէեյին . ատոնք ինչ որ վրանին հագած էին՝ ան միայ միայն իրենց։ Ա՛ն օրերը Թագաւորը յաղթուելէ ընելուն Համար պարսից վրայ՝ մեծ ուրախութէ կըլլար քաղքին մէջ . կը փնտրուէին կը զարմանային Աւտոմաէոսին ուշանալուն վրայ՝ Թէ ինչու չէ գար չէ գտնուիր ան ուրախութեան մէջ ։ Ալէքսանդրէ իր կինը նորատի տուաւ Աւտոմաէոսի . որուվհետև ատանկ չքաւորութեան մէջ միացինք, բաւ, խեղճ ողորմելի եղանք, մեր Հանջուրներուն առջին աս ամօթը չի քաշելու Համար , եկէ ամէնքս միասին փախչինք երկիրը Հեռու աշխարհք ։ Ա՛նանկով գիշեր ատեն անկից Աղեքսան երկիրը ուզեցին , քանի մը օր ցամաք Համբայ ընելէն ետև ծովին քովը Հանելով նաւ մը մտան ։

Աւտոմաէոսը բարբարոս չար մարդ մը ըլլալով, երբոր քիչ մը բացուեցան ցամաքէն, տեսնելով որ Ալէքսանդրէ խիստ գեղեցիկ կին էր , Աւտոմաէոսի վրան չարութիք կը մտածէր ընել, որպէս զի իրեն առնէ կնիկը. երբոր ցամաքը Հասան, նաւու վարձքի տեղ իրեն կնիկն ուզեց ։ Երբոր Աւտոմաէոս դէմ կեցաւ , քովը կեցողներուն աչք ըրաւ որ ծովը ձգեն ։ Աւտոմաէոս վախնալէն երկու տղաքն առաւ լալով նաւէն դուրս եկաւ, ու յանձնեց Ալէքսանդրէայ պահպանութիւնը. լալով Համբայ եկաւ, սիրտը փղձկելով տղայը վրան կը նայէր՝ Հառաչելով կըսէր. վախ վաւկրնեը, ինչ փորձանքի եկանք, ինչ

պէշ վիճակի մէջ ընկանք, մայրերնիդ գա-
զանի ձեռք ընկաւ որ՝ օր մը անիկայ պիտոր
կոտրտցընէ։ Ա՛ս ըսելով լալով տրտմութ-
քաղելով հասաւ Նոյասին բնուածք մէկ
ջուր մը քով. ան ջուրն ալ ինչն ալ անցը-
նել երկու տղաքը վախնալով՝ մեծ տղան
Ա՛գապիոսը թողուց, պզտիկ տղան Անդոկիա-
տոսը կռնակը շալկելով ջուրն աղին բե-
րաւ. արտորնօք գառնալնին որ մեկալ
տղան ալ բերէ, ջուրն ալ տեղը հասնելուն
պէս՝ մեկ տղան առնուծը յափշտակեց տա-
րաւ, մեկալն ալ գայլը։ Նոյասաքէոս տղոց
ձայնը Հուալը լսեց, տեսաւ որ աղվէսն ան-
գիւն զաւկընեըը ողջ ողջ կը տանի գազան-
նելը, հոն Հզակատոր մնաց, մօրուքը մազերը
փետտել սկսաւ, ինքն ալ ջուրն ալ ինչնալու
պէս եղաւ, բայց այ նախախնամութիւնը
գինքը պահեց, ցամաքն ելաւ։ Տղաքն ալ
ասանկ պահեց առանց իրեն գիտնալու. ա-
ռիւծն որ տղին մեկը տարաւ, երբոր բե-
րանը առնելով ողջ անանկ ջուրն մէջը լողա-
լով կերթար, հովիւներէն ոմանք տեսնե-
լով՝ վրայ հասան տղան աղատեցին. ասանկ
ալ երկրագործներէն ոմանք գայլը տեսնե-
լով վրայ հասան, մեկալ տղան ալ ողջ
ազատեցին։ Ա՛ս բանս մեկ գեղին՝ մեկ եր-
կրին մէջն եղաւ. բայց զատ պահելով մեծ-
ցընելով, տղաքը իրար գիրար չէին ճանչնար
Թէ աղբար են եղած։ Ասկ Նոյասաքէոս
ամէն բանէն, զաւկրնեըէն, ընկերոջմէն
գրկուած մնալով կու լար կողբար, յուսա-

հատածի պէս կերթար. վայ ինծի, կըսէր, որ երբեմն Թագաւորի պէս էի, հիմա ամէն բանէն Թափթըփած մնացի։ Այդ սիրտը աստուծմէ չի բաժնելով աղօթքի հետ կըլլար. տէր ՚ած, կըսէր, Թէ որ քեզ հաձոյ է, մէկ հոգի մը վրաս մնաց, ան ալ առ քեզի։ Ա՛յնքան խօսքերով հասաւ Նանտիոն գեղ մը, հոն ասոր անոր կաղաչէր որ գինքը քանուորի մը պէս իրենց ծառայութեն մէջն առնեն։ Անոնկով մէկ մը քսալ մանելով այգեպան եղաւ 15 տարի։

Վանք որ ան նաւապետն որ Անտիոքիա կինը իր երկիրը՝ իր տունը տարաւ, այ ողորմութիը աճենևին չի դպաւ, որովհետև ան օրն որ նաւուն մէջը քունեց արգիլեց Անտիոքիատէն՝ հիւրնտնալով, իր տունը հասածին պէս մեռաւ. Անտիոքիատէն անոր ձեռքէն խալըսելով ան երկրին մէջն անփորձ մնալով ընտհօքն այ, ուրիշներուն ծառայութիե ընելով կապրէր։ Նշաւ ատեն որ ան երկրին մարդիկնելը ուր որ կը կենար Անտիոքիատէ՝ հռոմայեցոց երկիրներուն վրայ վազեցին, շատ տեղուանք առին։ Երբ հռոմայեցոց Թագաւորը լսեց, շատ կը նեղէր, հառաչելով կը յիշէր Նաստաքէոսը որ իրեն կտրճութիե ատանկները շուտ մը կը զսպէր. ուր արդեօք կը գտնուի, բաւ, գնացէք փնտրեցէք ինձի բերէք. ով որ գտնէ բերէ, 15 տարի ռոճիկ (Էօլէֆէ) իրեն կապել ու վարձ խոստացաւ, Թող տուր ուրիշ պատճառները։ Այդ ատեն

մարդիկ վազեցին գտնելու. անոնցմէ երկու հոգի այ կարգաւորութիւնը եկան հասան անգեղը՝ ուր որ կը կենար Աստաքէոս, երկուքն ալ երբեմն Աստաքէոսին ծառայութեան մէջ եղածնեբէն էին։

Աստաքէոս ասոնք տեսածին պէս հեռուեն ճանչնալով, իր առջի վեճութիւնը միտքն ընկաւ, և հիմակուան խեղճութիւնը. ա՛խ տէր իմ, ըսաւ, ասոնք հիմա տեսայ, գոնէ անդիի աշխարհքն ալ ինծի ցյուր գիտցուր իմ զաւկընեբս իմ ընկեբս ինչ եղան։ Ա՛ն աոեղը ձայն եկաւ երկընքէն. Աստաքէոս, զօրացիր, սիրտ առ, մօտ աոեն պիտի տեսնես քուկին ընկերդ ալ երկու զաւկընեբդ ալ. շատ նեղեալներուն պիտոր օգնական ըլլաս, ես ալ քու անուանդ ամէն տեղ պիտոր մեծցընեմ։ Ա՛յս լսելով՝ Աստաքէոս սիրտ առաւ. Ճամբու վրայ կեցաւ ուսկից պիտոր անցնէին ան երկու փնտռողները, որոնք բարև տալով Հարցուցին իրեն. արդեօք կը Ճանչնա՞ս ըսին աս դիեըս Պալակիդոս անուանով մէյմը իր ընկերդ երկու տղոցմով, զուրկ մեզի՝ շատ վարձք կու տանք քեզի։ Ա՛յս խօսքերս լսածին պէս Աստաքէոսին սիրտը թռուցաեւաւ, չի կրցաւ պատասխան տալ, քիչ մը կեցաւ ետեւ ըսաւ. անանկ մարդ հոս չեմ Ճանչնար, ես ալ հոս օտար եմ գրեթէ եկած եմ, բայց գուք հիմա եկէք ան տունն որ ես կընատիմ, քիչ մը հանգիստ առնէք։ Ա՛նոնց իր տանտիրոջն ըսաւ. իմ Ճան-

չուարներս եկած են հեռու ձամբէ երևելի մարդիկ, աղէկ կերակուրներ հանէ իրենց, ինչ որ երթայ՝ վարձք առնելուս ատենը ես կը վճարեմ։ Ան ալ աղէկ հարկինք ատոնց ըրաւ. ինքը պինին տալով, իսկ Աստուքեոս ջուրը կու տար։ Գնուս կելլէր կու լար, աչուընները սրբելով՝ներս կը մտնէր կը ծառայէր. ատանկ գնուս ներս ելլել մտնելը նէնի՝ որովհետև մէկ կող մը ունէր վգին վրայ պատերազմէն ծռացած, մէկը ան նոր եկողներէն Անտիոքոս անուն՝ ձանչցաւ, լալով վրան վազեց պագաւ, մէկալ իրեն ընկերը Ակակիոս զարմանալնին ինչ կլնի Անտիոքոս, ան ալ արթընցաւ ձանչցաւ նը շանը, շուտ մը գրկելով պագաւ. երբոր բանը երևան ելաւ, ան տնեցիքն ալ լալով վրայ եկան, անկից առաջն գեղացիքն ալ վրայ թափելուն զարմացան աս դիպուածին վրայ։ Ան հարցնէին ան երկուքը թէ ուր են իր ընկերը իր զաւկրնները։ Աստուքեոս առաջ գոցել ուզեց՝ երբ թէ ինքը չէ, երբոր թագաւորին հրամանը լսելով՝ պատմեց որ անոնք մեռան։ Անանկով ան երկուքը առին Աստուքեոսը, աղէկ լաթեր հագցնելով ձամբայ ելան. որուն երեսէն եկան գեղացիք, խնամալով մինչ մեծ մարտ կ՚ելլեր, լալով ձամբայ դրին։ Երբոր Աստուքեոս Յռոմ հասաւ, թագաւորին առջին ելաւ. հարցուց թագաւորը. ուր գացիր, Պակիդէ, ըսաւ. ինչպէս մեզմէ աներևոյթ եղար։ Ան ալ կարգաւ պատմեց իր գլուխն

եկածները, որուն վրայ ամէն մէնծերը լացին. եօքը մխիթարելով՝ իր զօրապետութենէ կամարը նորէն մէջքը կապեցին, վերադիմելու Թշնամիներուն վրայ խրկելուն։ Այրուր բանակը Չամբայ հանեց, առաջաւ Աստաքէոս որ զօրքը ան պատերազմին բաւական չէր, հրամեց նորէն գիր հանել, նոր ընտրուած զօրք ժողվել ամէն տեղէն ուսկից որ կանոնէր։ Ժողովներէն ետք հոգի եկան ան գեղը՝ ուր որ Աստաքէոս տղաքները կը նատէին. գեղացիք լսելով որ ասոնք զօրք կը փնտրեն տալու, սա երկու տղաքն որ գրսէն էին իրենց քովը մեծցած, ասոնց ծախեցին ծանր գին ուզելով. որովհետև ուժով աղուոր քաջ ձրահասակ տղաքներ էին։ Այրուր Աստաքէոս առջևը բերին՝ իր անչափ զօրուց մէջը ասոնք գտաւ լման ուզածին պէս ընտրուած, խիստ սիրեց. մէկը իրեն զինակիր (սիլեհտար) ըրաւ, մէկալը իրեն սեղանին ու սենեկին վրայ դրաւ։

Այրուր ամէն զօրքը ժողվեցան՝ գնաց պատերազմեցաւ, ան գաւառն որ առեր էին՝ էտ առաւ ազատեց. գիմացը ելլողները ջարդելով գետը անցաւ, Պարսպարը-ներուն ներսի երկիրները վազեց. ինչուան կարգաւորութեն ալ եկաւ հասաւ ան գեղը՝ ուր էր իր կինը Աստասիէ, հոն իրեք օր հանգչելու ուզեց. իր վրանը (չատրը) անկեալ մօտիկ ան պարսկին՝ որ կը պահէր Աստասիէ։ Այրուր լեց Աստասիէ

որ հռոմայեցւոց բանակ եկաւ հոն՝ խիստ ուրախացաւ, մտածելով որ՝ անոր զօրաւորութեան հասկըցնել էր հռոմայեցի ըլլալը, անոր ձեռքով կարելի է որ Հռոմ գառնայ։ Երկրորդ օրը երբոր հայէն եաւ քուն էր եղած Աստաքէոս, երկու եղբայրքը մօտիկ պարտէզին մէջ ժուռ գալով ծառի մը տակ նստած իրարու պատմել սկսան իրենց տըղայութիւնը. Մնդոսիսատէ իրենց մայրը ան առենը պատուհանը նստած գտնուելով՝ իր քաշածները մտածելով յիշելով՝ գաղտուկ մոխիկ կը գնէր ինչ որ աստք կը խօսէին. լսեց որ մեծ աղբարը Աքաթոս կըսէր պզտիկին. իմ միտքս ուրիշ բան չի գար իմ տղայութենս առենէն, միայն աչսիս կու գայ որ հայրս զօրապետ էր Հարուստ, եաթը աղքատցաւ, մայրս խիստ գեղեցիկ էր, մէկ ալ պզտիկ աղբարս գեղին մազերով էր. հայրս մեզ առանի մը մէջ գնելով անանկ նաւ նաւը բերաւ, մայրս ալ հետերնիս եկաւ. երբոր նաւէն դուրս ելանք, մայրս մեր հետը մէկտեղ չեկաւ, չեմ գիտեր ինչ եղաւ. հայրս մեզ շալկելով լալով կերթար ինչուան գետ մը հասանք, իս տպէն Թողուց, մէկալ աղբարս առաւ անդին տարաւ. երբոր կը գառնար՝ առիւծը վրս առաւ տարաւ, հոն եղող հովիտները վրայ հասան ազատեցին. հոն մեծցուցին որ դուն ալ գիտես. բայց մէկալ աղբօրս համար հօրս համար չեյտեմ որ ինչ եղան։ Ես լսածին պէս Մնդոսիսատա՝ վազելով Աքաթոսին չիտը

փաթթուեցաւ, զուն իմ աղբարս պիտոյ ըլլաս, ըսաւ. որովհետեւ իմ հայրս ալ մայրս ալ աղբարս ալ անոնք են որ զուն հինա ըսիր. ես ալ կը յիշեմ որ պեռին մէկդին ինացի, հայրս ալ աղբարս ալ չի տեսայ. քեզի պէս իս ալ զուգան մը տարաւ. իս մեծցնողները կըսէին որ քեզ գայլուն բերնէն ազատեցինք, ծնողքդ չկայտենք ուր են: Երբոր Աստուած իրենց մայրը առ իսոքերը կը լսէր՝ սիրտը կը ձգմռէր կը կըտրէր, աղեկատը կը ճնար. երբոր կը տեսնէր որ երկու աղբար իրար կը պրկեն՝ մարելիք կու գար վրան, չկայտէր որ ինչ ըսէ, ինչուան իրիկուն լալու հետ եղաւ. չուզեց Ճանչցնել ինչուան որ զօրապետէն մէկ օգնութիւն մը գտնէ ան օտարութէն գուրս ելլելու: Ուրանկ ինչուան առտու ինչևիցէ պի մանալով, վաղուան օրը Աստուածէսէն առջևն ելաւ. ես Հռոմայեցի եմ, ըսաւ, տէր իմ, կաղաչեմ, իս ազատէ առ օտար աշխարքէս, ուր պերիի պէս քարքարոտի ընկեր եմ, չկայտեմ ինչ ընեմ. իմ երկիրս տար: Ու ըսելու առեն սիրտը կուփէր, վիզը նայելով Ճանչնալ կուզէր թէ ուր է: Աստը չի դիմանալով ըսաւ. կաղաչեմ, տէր իմ, քու վարդի շուտակ առաջուցմէ պատմէ ինծի, Արիատոսի զօրուքը վրայ երդուընցնելով, չըլլայ որ զուն ըլլաս կոտրընցուցածս Աստաքէոս անանկ քարքարոտի երկիր Արիատոսի անունը լսածին պէս, զարմացաւ ձեաց. ինչպէս Ուխի անունը տրվեր

է, ըսաւ, աս կնիկը. սկսաւ քիչ քիչ պատմել։ Երբոր անիկայ կը պատմէր՝ Աղոպիտէն ալ ետևէն եղած դիպուածը կը պատմէր։ Երբոր Հասաւ պատմելու ինչպէս նաւապետը իր կինը յափշտակեց, Աղոպիտէն իր բերնէն առնելով պատմեց տղոյը յափշտակուիլը զազանները։ Դատաքէոս ան ատենը խիստ զարմանալով վրան ըսաւ. Երիտասարդ զօրութիւնը վրայ կերդուընցնեմ, զուրցէ Թէ ինչպէս գիտես իմ վրաս եղած դիպուածները։ Ան ատենը վազեց ոտքը ընկաւ ըսելով. ես եմ ան տառապեալ կինը, ես եմ Աղոպիտէ որ մէկտեղ մկըտուեցանք. մի՛ նեղիր, զօրութիւն ալ ան այլազգի նաւապետը չի կրցաւ ինծի բան մը ընելու. հիմա զաւկրներուդ համար կը հարցնեմ, բան մը գիտես անոնց վրայ՝ զուրցէ։ Պատասխան տուաւ Դատաքէոս. քեզի լսի որ զազաններուն բերանն ընկան, քիչ մը առաջ դուն ալ գիտցար պատմեցիր, հիմա ինչո՞ւ կը հարցնես, ինչ գիտամ որ ինչ եղան։ Աղոպիտէ ան ատենը լսելով կանչեց. տէր իմ, սա երկու գեղեցիկ մանչիկներն որ քու քովդէն ու քու զինակիրդ են եղած՝ մեր զաւկրներն են. երեկ իրարու կը պատմէին իրենց գլուխն եկածը, Դատաքէոս զարմանալէն ոտք ելաւ, շուտ մը կանչեց ան երկուքը. երբոր պատմել տուաւ ինչ որ գիտէին, ինչ որ զուրցեր էին, ան ջոջ Հօդին ալ իրար ճանչնալով, իրարու պլլուելով կը պատմէին գլխընէն

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԲԻԲԼԻՈԹԵԿԱ

եկածը. անչափ տարին էտև մեկզմեկ ողջ տեսնելով զմայլելին էլյատին որ ինչ ընեն ինչ գործեն. ուրախանալին ձեռք ձեռք բռնելով, մեկզմեկ գրկելով կու լային երկու ժամի չափ։ Ապոց ձայնը գործս ելաւ, աամին զօրքը ժողվեցան աս նոր բանիս հասմար, եւթն ալ մեծ ուրախութի կատարեցինւ

Վ աղուան օրը Յեսուաքէմա ուժ առնելով՝ շատ մեծ յաղթութիւն ըրաւ այլազգիներուն վրայ, մեծ փառքով Երուսաղէմ դարձաւ. բայց երեն դառնալին առաջ մեռածը իր սիրելի Թագաւորը, ուրիշ նոր Թագաւոր նատեր էր որ հակառակ էր քրիստոնէիներուն։ Ա սածին պէս որ Յեսուաքէմա քրիստոնեայ ներեր է, իր ամին արդիւնքը բանի տեղ չի սեպելով՝ ատեան կանչեց գինքն ալ ընտանիքն ալ, շատ կը բռնապատէր որ դառնան կուռքերը պաշտեն. երբոր տեսաւ որ չեն դառնար, ամինն ալ առիւծներուն առջին ձգեց. բայց առիւծները մեկի մըն ալ չի դպչելով երեից տեղը գացին. Թագաւորը աւելի սրտմտելով հրամմեց որ պինծէ ցուլը սաստիկ տաքցնեն հոն ձգեն, Ա:սիկայ պինծէ շինած սման մըն էր ցուլի (պուղայի) ձևով, ուր տաքցնելով մարտիրոսները կը ձգէին կերկէին. երբոր երանելինեերը սա կրակ կտրած սմանին քովն եկան՝ մէջը պիտոր նյնային, ծունկ չոքած սկսան մեկտեղ աղօթք ընել, գնրեինք այ նուիրել, որ Ա:աբելմն փառքը մեջ ձգած երեք մանկունքին պէս գնրեինք ալ ընդու-

նի ։ Տէր ՝ած , ըսին , մեր անունը յիշողնե-
րուն խնդիրքները կատարէ . ամէն բանի
առատութիւն տուր . ջրի վրայ Քաղքորդ-
նեերուն յաջողութիւն տուր . որոյ գաւակը
նեերն որ վտանգի մէջ էյնան՝ օգնութիւն հա-
սիր . ծանր մեղքերու մէջ եղողներուն մեղ-
քերնին թեթեւցուր . հիւանդնեերուն ա-
ռողջութիւն տուր . աս կրակը դուն ցօղ փո-
խարկէ , մեր հոգին ընդունէ , մեր մարմինը
երամէ մի՛ բաժներ ։ Զան մը եկաւ երկըն-
քէն , ինչպէս որ ըսինք՝ անանկ ըլլայ ։ Ետ-
քոր ան կրակէ աւանին մէջը ձգեցին , հոն
ալ անոնք աղօթքի հետ ըլլալով անանկ
հոգինին աւանդեցին յամին իբր 100 , ո-
մանք քիչ մը ետև կը գնեն 120 կամ 124 ։
Իրեք օրէն ետև տեսան որ մարմինները չէր
երած ամենևին , այլ ձիւնի պէս Ճերմակ
ինացած , գլխնեերնէն ալ մազ մը չէր երած .
քրիստոնեաները ժողվելով մէկ տապանի
մը մէջ դրին ամէնն ալ , որոց վրայ ետքը
ժամ ալ շինեցին ։

Իս տուրքերուն վարքը մեծ քաջալերու-
թիւն կու տայ անոնց որ նեղութեան մէջ են .
դրախն կը տեսնես որ կամ մարդիկ կամ բը-
նական պատճառներն էին՝ որ իրենց վրայ
ան նեղութիւնները բերին , բայց նեերսէն
յայտնի կը տեսնես որ ՝ած է եղեր . ՚ի յա-
յտնութենէ սահմաներ է ինչպէս կռապաշ-
տութէ զատնալնին տուրքը հաւատքով լե-
ցուրուելնին , անանկ ալ ան կերպ նեղու-
թիւներ քաշելնին . որուն կամքին մէկը չի

կրնար խաղնուիլ, իր մոքին մտածմունքին
ալ խելք մը չի կրնար հասնիլ։

Ինձա քու վրադ զարմուր մտածէ որ
կըսես Թէ, ինչ փորձանք կայ՝ իմ վրաս կու
գայ, ինչ ցաւ կայ՝ իմ տանս մէջ կըլլայ,
չի դիմացուիր ըսելով կըսկսիս ձչգոհալ.
անանկով տանջանքը կը քաշես, վարձքն ալ
կը կորսընցընես. մանաւանդ վարձքին տեղը
պատիժ կընդունիս։ Դայց Թէ որ քեզի ալ
յայտնէր զուրցէր ՚ած, Թէ ՚ի յաւիտենից
սահմանուած է քու վրադ, ինչպէս քրիս-
տոնէի զաւակ ըլլալդ, անանկ ալ աս խաչը
քաշելդ՝ ոչ մարդիկ են և ոչ դիպուածները
քեզի աս խաչը բերողները, այլ ՚ած է որ
սանկ վճռեր է քու վրադ, աս որ գիտ-
նայիր, չէիր անանկ ձչգոհար։ Ընանկ է
նէ աս վարքը կարդալէն քեզի աս պտուղը
հանէ. իրաւ պիտիր որ՝ ինչպէս Դւստա-
քէոսի առաջուց զուրցեց ՚ած, ան ալ յայտ-
նի ՚այ ձեռքէն եկած խաչերը սիրով քաշեց,
քեզի ալ սուրբ հաւատքդ կը զուրցէ՝ Թէ
ամէնն բան որ վրադ կըլլայ, ՚այ կարգաւո-
րելումը կըլլայ, և ոչ մարդու ձեռքով. ինչ
ալ որ ՚այ կարգաւորութիւնը կըլլայ, ամէնն
բան աղէկ կըլլայ, և ան է քու շահդ։ Ո-
սոր վրայ հիմա խելքդ չի հասներ. բայց ե-
թէ պիտոյ իմանաս ինչ աղէկ է եղեր քեզի
ան խաչը քաշել, որուն վրայ դուն հիմա կը
ձչգոհաս. ինչպէս տղայ մը երբոր գլուխը
կը լուանան կը մաքրեն՝ կու լայ, խելքը չի
հասներ ուրչատ աղէկ բան է մաքրութիւնն որ
առանց լուանալուն չըլլար։

ԵՕԹՆ ՄԱՆԿՈՒՆՔ ԵՓԵՍՈՍԻ

Եփեսոս քաղաքն որ հիմա Այասլուք կըսուի, Պրուշ ատաման ըսուած տեղն է, որ մօտիկ է Օ միւռնիոյ։ Այսոք օխտը երիտասարդ աս Եփեսոս քաղքին մէջ մեծաբոլոր զաւկրնեը էին. երբոր Պեկոս կայսրը հոն եկաւ, ատոնք օխտն ալ ինչպէս իրենց հարեքն ալ ամէն օր կայսեր առջև կը կենային, ոսկի կամար մէջքերնին կապած, և ուրիշ գինուորական զարդեր ալ հագած։ Պեկոս կայսրը օր մը իր կուռքերուն տօնի մը կատարել հրամեց հանդիսով. անոր համար մեծ ու պզտիկ հոն ժողովելով զոհ (զուրպան) մատուցին ուրախութիւն ըրին, հոն գտնուած քրիստոնեաներն ալ կը բռնադատէին իրենց հետ մէկտեղ զոհ ընելու. անոնց մէջէն վախկոտները խօսքերնին մտիկ ըրին, բայց քաջասիրտ քրիստոնեաները մտիկ չի դնելով շատ տանջանքներ քաշեցին, շատն ալ նահատակութեան։ Այս օխտը մանկունքը արդէն քրիստոնէից հետ ընտանութիւն մը ունէին, իրենք բարի ըլլալով՝ քրիստոնէից բարի վարքին ալ շատ հաւնած էին. հիմա ալ տեսնելով անոնց քաշած տանջանքները, համբերութիւնը, սրտերնին կը ցաւէր կը խշխշար վրանին, կը հարցընէին հաւատքը հասկընալու համար.

անչափ ետևէ ընկան որ՝ ՀիմարտուԹիւնը Հանդիսալով՝ եօԹն ալ մէկտեղ ծածուկ մկրտուեցան. միշտ աղօԹքի ու պաք պահելու Հետ եղան որ ամէ Հաստատուն պահ էն զիրենք Հիմարիտ Հաւատքին մէջ։

Աղաւ օր մը որ կռապաշտները նորէն իրենց կուռքերուն տօնը պիտի տօնէին. առանք ան առեւնը մէջերնէն քաշուելով եկեղեցին մտան, քուրձ (չուալ) Հագնելով, գետինն ինալով, գլխերնին մոխիր ցանելով անանկ կու լային աղօԹք կընէին որ ամէ մեղքերնիզ լուսաւորէ։ Անոր իմացուեցաւ, Աեկոս կայսեր անկամէն Հասաւ առանց քրիստոնեայ ըլլալը, որ շուտ մը բերնել տալով իր առջին բերել տուաւ. առանց Հետ սաստկուԹեամբ խօսեցաւ որ Թողնեն Աիրիտոս, կուռքերուն զոհեն. առանք մէկ բերան խոստովանեցան որ պատրաստ ենք արիւնիս Թափել, Աիրիտոսի Հիմարիտ Հաւատքը չի Թողնել։ Ան առեւնը կերալը փոխելով Աեկոս՝ անուշուԹենով շողոքորԹելով խօսաԹել սկսաւ շատ խոստմունքներ ընելով Թէ որ ձգեն քրիստոնէուԹիւնը։ Տեսնելով որ չի կրնար մտուընին փոխել, գօտինին կտրել տուաւ որ մեծ անարգանք կը սեպուէր, երեսնին զարնել. սկսաւ պատազանով ալ ծեծել ինչպէս որ ատաՀականերուն (եարամազներուն) կընէին։ Ասանկով իրենց ծնողացը խնայելով իրենց անունը խրկեց. քանի մը օր Հոն նստին որ, ըսաւ, կամ ամէնքնին կամ իրենց ծնողքը

ատոյց միտքը փոխեն. որովհետև Կոլոս
ալ ան օրերը հարկաւոր գործքի մը համար
միտք ունէր քաղքէն դուրս ելլել ուզորէն
դառնալ։

Կ՚ուզեր Թագաւորին առջևէն դուրս ել-
լելնուն պէս՝ մտածելին մէկ տեղ մը եր-
թալ պահուիլ, որ ծնողքներնուն պատճա-
ռովը չըլլայ թէ իրենց վտանգ մը հասնի.
ինչ ասկի արծաթ որ ունէին հայրենական
կամ զինուորութենէն վաստկած՝ աղքատնե-
րուն բաժնեցին. քիչ մը բան իրենց հար-
կաւոր ըլլալու չափ հետերնին առնելով մո-
տիկ մէկ լեռ մը գացին, հոն մէկ քարայր
(մաղարայ) մը գտնելով՝ անոր ներսի դին
պահուեցան. լալով աղօթք ընելով որ ՚ած
զիրենք պահէ, աւելի հոգինին քան թէ
մարմիննին։

Կ՚ս տեղս ատեն մը պահուըտելով, իրենց
մէջէն պզտիկը՝ որ Կ՚մղիքօս կըսուէր, ամէն
օր քաղաքը կը իջնէին պապուկի հագուս-
տով՝ որ իրենց հաց բերէ, հալածումին բանն
ալ հասկընայ։ Կ՚սիկայ օր մը քաղաքը մըտ-
նելնին, իմացաւ որ Կոլոս կայսր դար-
ձեր եկեր է. աչքով ալ տեսաւ որ անոր
հրամմելէն քրիստոնեաները կը տանջէին.
ոմը կրակը կը ձգէին, ոմը Թրով կը զար-
նէին, գլխընին փայտի վրայ տնկած. քաղ-
քին դրանը դրսի դին կը տնկէին, ոմը կա-
խաւած կը քերթէին. լսեց ալ որ մարդիկ
ելեր էին զիրենք փնտրելու, իրենց ծնողք
ներէն կուզէին. ան տեսնը հապիւ քանի

մը հայց առնելով արտորնօք քաղքէն դուրս փախուստ գաղտուկ, եւսւ լեռը իր ընկերներուն պատմեց։ Ինոնք լսելով ան հայցը ուտելով աղօթքի հետ եղան որ ամէն հալածումը դադրեցընէ. ըսին Ադմետոսի, առտուն նորէն կանուխ գնա քաղաքը, իմացիր ինչ որ կըլլայ, հացն ալ շատկեակ բեր՝ որ քանի մը օր օգտէ։ Ան ըսելով՝ այ յանձնեցին զիրենք, սկսան քուն ըլլալ։

Վեկոս թագաւորը շատ օր առնք փընտրելով, սկսաւ իրենց ծնողքը նեղել, որ զուրցեն՝ ուր պահուըտեր են առնք. անոնք ալ գիտնալով լեռան մէջ պահուած ըլլալը նէին, վախերնէն իմացուցին տեղը։ Երբ ուտ մը մարդ խրկեց Վեկոս, հրամեց ան քարայրին բերանը ուր կեցեր էին՝ խոշոր քարերով գոցել, որ հոն անօթի ընչարգել մեռնին կոտուրին։ Երկու իշխան վերադացու էին եղած աս գործքին՝ որ ծածուկ քրիստոնեայ էին. առնք կատարեայ (զուրկինք) տախտակի մը վրայ գրեցին աս օխտը մանկանց անուններըը, հալածանաց առենը, և թէ ինչպէս քրիստոնէութենէ համար առնօք մնալով հոս մեռան. աս տախտակը նետեր դին քարերու մէջ գնելով՝ գրեր դիէն գոցեցին, կարելի է որ ըսելով՝ առենօք առնց ոսկորները գտնելու ըլլան նէ՝ ով է՝ գածնին հասկընան։

Տարիներ անցաւ կատարեալ թէ առենը լմնցաւ, եւսւ հասաւ մեծին Թէոդոս կայսեր օրերը, որուն առենը ջորս դին տա-

բաժուած էր քրիստոնէութիւնը, բայց նոր նոր հերետիկոսութիւններ ելած էին. մէկ հերետիկոսութիւնն մըն ալ աս էր ելած որ՝ աստուածեցոց պէս կուրանար յարութիւնը, որուն վրայ Ղուկաս Թադէոսն ալ ուրիշ քարեպաշտներ ալ շատ կը հոգային՝ չըլլայ որ աս մոլորութիւնը տարածուի: Բայց ինչ ինամքը իր եկեղեցւոյ վրայ գարմանալի է, չխնայած քանով անիկայ կը պաշտպանէ: Ին օրերը Անտիոսի իշխանութեան մէկին միտքը ընկաւ մէկ փարախ (աղըլ) մը շինել իր ոչխարներուն համար, լման մօտիկ ան տեղին՝ ուր որ աս օխտը մանկունքը գոցուած էին. շինելու ատենը քանուորները վար առին քարայրին բերանը դրած քարերը՝ որ իրենց շէնքին բանեցընեն. քարայրը բացուեցաւ, բայց իրենք նեղս չի մտան, ան իրիկունը դարձան քանուորները իրենց տունն եկան:

Ուշտուծոյ ամենակարող զօրութիւնը առտուանց աս օխտը մանկունքը յարոյց նըշ մէկ խորունկ քունէ մը. կարծեցին որ իրիկունը պառկեցան, առտուն քունէն ելան. վրայի լաթերնին ալ ամենևին չէին փըտած. կայսեր վախը սրտերնին ծնացած ըլլալով Ուշտուծոյ խրկեցին որ երթայ Անտիոս քաղքէն հաց բերէ, հալածման վրայ ալ իմանայ տեղեկութիւն բերէ. Թէ որ Անտիոս մեր ծնողքները բռնադատէ, մեզ առնոցմէ կուզէ ըսէն՝ ան ատենը մենք ալ կերթանք մեռնելու. մեր պատճառով չըլլայ

որ ուրիշները վտանգի մէջ էին։ Ասոնց եւս Աստուծոյ տեսաւ որ քարեր դիզուած կան, վախ ընկաւ վրան, ոտվէտս չէր իմացած ոչ քարերով գոցելնին ոչ բանալնին. սակայն մէկ որոգայթ մըն է, ըսաւ, կռապաշտներուն. երեսը գոցելով սկսաւ չաղթայ ելլել շատ զգուշանալով՝ չըլլայ որ կռապաշտները չանչնան։ Աղբօր քաղքին մօտիկցաւ, կընայէր որ արդեօք Թագաւորին ծառաներէն մէկը կերեւնայ, բայց մէկն ալ չէր տեսներով քաղքին դուռը հասաւ։ Յան տեսաւ շինքերը բոլորովին փոխուած, իրեն տարակոյս մը եկաւ Թէ արդեօք Աստիւեան է Թէ չէ. նորէն նայելնին՝ խաչ տեսաւ դռներուն ու պատերուն վրայ, վախնալով երկրպագութիւն ըրաւ. բայց միտքը սկսաւ բանիլ, աս ինչ է որ կը տեսնեմ ըսելով. քիչ մը առաջ գնաց, կոչնակին ձայն լսեց, տեսաւ որ մարդիկ երեսնին խաչ կը հանեն, քրիստոնէի պէս իրարու բարեւ կուտան, Յիսուսի անուան վրայ կերդնուին։ Ա՛ս ինչ է, ըսաւ, երեկ խաչին նշանն ու Յիսուսին անունը ծածուկ, այսօր յայտնապէս ինչպէս կրնայ ըլլալ ըսելով՝ քաղքին մէջը սկսաւ ժուռ գալ. բայց ուր որ երթար քրիստոնէի նշաններ կը տեսներ կը լսէր՝ իրեն խելագարել մը եկաւ, արդեօք երազ կը տեսնեմ կըսէր. սիրտը կեփէր, չէր կրնար մէկ մարքն վրայ կենալ. երեկ հոս լեցուն էին, կըսէր, կռապաշտներ որ քրիստոնէները կը ջարդէին, այսօր հաւատացեալ ։Ա՛ս

կը պաշտեն, անհաւատի շղթայ մը չի կայ։

Ի դիմացս՝ մէկը լուռեց, աս քաղաքս արդեօք Նիւեւոս քաղաքն է ըլլայ՝ հարցուցած ալ՝ Հրամերես ըսաւ, բայց դուն ըսէր տեղացի ես ըսաւ որ չես կրնար Նիւեւոսը։ Ա՛մէնքս պատասխան մը չի տալով, պարած կընայէր, կասկած կերեւար՝ չըլլայ թէ ասիկայ կռապաշտներուն մէկ հնարքը ըլլայ՝ պահպանուած քրիստոնեաները դուրս հանելու համար, կամ թէ ալ արդեօք Նինեւոս կայաբեր սէրտը փոխեց որ ըլլայ տուաւ քրիստոնէութիւնը հանարձակ պաշտելու։

Ա՛սանկ մտմտալով գնաց հաց ծախողին տակ տուաւ որ հաց առնէ։ Ա՛նիկայ ըսաւ՝ կը կրնայէր պտըտցընէր չէր կրնար տակը ձանձնալ. ուրիշներուն ցցուց՝ անոնք ալ չի ձանչցան. հարցուցին Ա՛մէնքոսի, ուսկից ձեռքդ ընկաւ աս տակը, հնուցմէ մնացած գանձ մի գտար։ Ա՛մէնքոս ալ աւելի շփոթելով կռապաշտներուն ահը յիշելով կսպասէր, ես կարտօրսայ իմ քանի պիտոյ երթամ կըսէր, ըսաւ՝ տակը առէք ինչ որ կը բերէ հացը տուէք, կամ թէ տակը ինձի դարձուցէք՝ թող տուէք որ երթամ։ Ա՛ս խօսքերէն անոնք ալ աւելի կասկած առնելով վրան՝ թող չէին տար, կը տիպէին ըսելու ուսկից ձեռքդ ընկաւ աս տակը։ Ա՛յս ձայնը շատնալով աումէն անցուար Հոն ժողվուելով վրան թափեցան, աւրն Ա՛մէնքոսը քաղքին մեծծին տարին՝ երբ մէկ կասկածաւոր մարդ

մը։ Ան ալ սկսաւ հարցնել՝ բան մը չի հասկըցաւ. Միլիքոսը շիտել կարմանալէն չէր գիտեր որ ինչ ընէ։ Ինկից առին եպիսկոպոսին քովը տարին, տուած ոտանն ալ ցցուցին. Եպիսկոպոսը տեսկին վրայ՝ Ղեկոս կայսեր անունը կարդալով հարցուց, ուսկից գտեր ես սա ոտանը, որ՝ պեսկ՝ ըսաւ։ Միլիքոս պատասխան տուաւ. տեղ մը չեմ գտած, տէր իմ, ինչ որ երեկ մկկանէօր սա քաղաք կը բանեցընէր՝ ան ըսաւ ան է. որովհետև ես ալ սա քաղքին մէջ ծնած մեծցած եմ։ Տեսաւ որ չեն հասատար, իրեն մէկ գիտածու մըն ալ չեկաւ, յայտնի ընելց իրեն ով ըլլալը. Հոռոփոսի կոմսին զաւակն եմ ըսաւ, որ քաղքիս մեծերէն մէկն է, Ղեկոս կայսեր իշխաններէն է. սա լսածնին պէս ամէնն ալ մէկ բերան սկսան ծիծաղիլ, խելքուած մարդ մը սեպելով կամ մէկ խաբեբայ մը։ Ղաղքին մեծն ալ որ հոն եկած էր՝ սաստ վախ տալ սկսաւ. շուկէ շիտակ գնաց, ըսաւ ուսկից ձեռքդ ընկեր է սա ոտակս, չէ նէ քեզ շատ տանջանքով կը մարչարեմ։ Միլիքոս միտքը շիտած, սիրտը վախի մէջ ընկած՝ կսպասէր, ըսաւ, պարոններ, դուք ալ ինձի շիտակը գտնեցէք՝ սա քաղաքը Հռոփոսի է թէ չէ. Ղեկոս կայսերը հոգ է թէ չէ։ Ան ըսելով չորս դին կը նայէր որ անդամ շատուտրուիթե մէջ մէկ ձանչուտը մը տեսնէ, մէկը չի տեսաւ։ Ինքզինք ալ պահ տասխան տուին. սա քաղաքը Հռոփոսի է,

բայց աչխարքիս վրայ չի կայ մեկ Թագաւոր
մը որ Գրեկոս անուն ունենայ, ուր միայց աս
քաղքիս մէջ տեսնել. Հոս իշխան կըսնատէ
քրիստոսեաները Անդրոս Թագաւորին դիա-
ցէն։ Ընտեմ ինչ ըսուցեմ, բսաւ Ալմղի-
քոս. ես երեկ Հոս աս քաղքիս մէջ տե-
սայ Գրեկոս, անոր իշխանները անոր ծա-
ռաները կիշխէին աս քաղքիս վրայ։ Ան
ատենը ցաթկեց եպիսկոպոսն ու կանչեց.
մարդ, դուն կամ խենթ ես, ըսաւ, և կամ
մեզ խաբել կուզես, ուր է Գրեկոս բսած
Թագաւորն որ դուն կը հարցընես, անիկայ
հին ու կռապաշտ Թագաւորներէն մեկն
էր։ Պատասխանեց Ալմղիքոս. իրաւ կը զուր-
ցեմ, բսաւ, տէր իմ. երեկ Գրեկոս աս քաղ-
քին մէջն էր, քրիստոնեաները կը չարչա-
րէր. մենք ալ քրիստոնեայ ըլլալով անոր
ձեռքէն փախանք. Թէ որ չէք հաւատար,
հետս եկէք, ցցընեմ ձեզի իմ ընկերներս
որ լեռան մէջ դեռ պահուած կան։

Ան ատենը դարձաւ եպիսկոպոսը քաղ-
քին մեծին ու ամէնուն բսաւ. եղբար-
ներ. հոս մեկ տեսիլք մը կայ, մեկ ցուցանք
մը կայ։ Ան զուրցելով եկան ամէնն ալ
մեկտեղ Ալմղիքոսին ետևէն գացին. երբոր
քարայրին դուռը հասան, եպիսկոպոսը գը-
տաւ ան կապարեայ տախտակը, կարդալով
վրայի գրածը զարմացաւ մեծ. ամէնուն
ալ ցցուց։ Գանք որ նեղուը պահուող մար-
կոնքը առնց ուրքին ձայնը առնելով կաթ-
ծեցին որ Գրեկոսին ծառաներն էն որ կոխ

գան զկրեննք բառնելու : Ա՛ր մտքին վրայ ը-
լլլինի , Ա՛յդպիսը տեսան որ ամէնէն ա-
ռաջ հոն մտաւ , պատմեց իրենց զարմա-
նալի փոփոխութիւնն որ եղեր է աշխարհք ,
կռապաշտութէ քրիստոնէութիւն դարձեր
է , ըսաւ . սիրտ տուաւ իրենց ուրախ կե-
նալու , պատմելով ինչպէս ահ այսօր իր
մեռնիլը ցցուց : Ա՛տքը մտան գլխաւոր-
ները տեսան սա մանկունքն որ երեսանէրէն
մէյմէկ հրեշտակ կըլլանէին , իբր լոյս կը
ցոլար . ամէնն մէկին ոտքէն տալով հատ
բուրեցին ան կենդանի նահատակները . ա-
նոնք ալ մէկիկ մէկիկ պատմեցին իրենց
գլխուին եկածը , ինչ որ եղան իրենց օրերը :

Ե՛տ ուտ մը եպիսկոպոսը գրեց Անտոս
Թագաւորին , որ լսածին պէս Յամբայ ելաւ
Պօլիսէն Ա՛փեսոս եկաւ . իր հետն ալ մէկ
տեղ բազմութիւն ժողովրդեան՝ սանոր տես-
բերուն յարութիւնը տեսնելու : Ա՛յդ ոտ հոն
մօտիկցաւ Թագաւորը՝ օխտը մանկունքն
ալ Թագաւորին դէմն ելան , որոնք տեսա-
ծին պէս զարմացաւ մնաց , իրենց լուսերես
կերպարանքնին մէյմէկ երկնային մարդիկ
կը ցցնէր զկրեննք Թագաւորին աչքին . որ
Ձիէն վար ինկնալով բարեւեց սոնք , մէ-
կիկ մէկիկ գրկելով արցունք Թափելով
համբուրեց : Ա՛տքը ան քարայրին մէջը մը-
տան , իրենց տեղերը նստելով պատմեցին
Թագաւորին , օրհնեցին իր Թագաւորու-
Թիւնը . ահ մեզի անոր համար յարութիւն տա-
նել տուաւ որ , ըսին , Ձեր տրտմութիւնը փա-

բաղէ, էլ հաւատացողներուն խելքը կո-
ղէ, հասկնան ինչպէս որ մեզի յարուցէ
առնել տուաւ, նոյն տէրը կրնայ անկէ մե-
ռողները ասանկ գերեզմանէն յարուցանել:
Ա՛ս ըսելով եպիսկոպոսին օրհնութէն առին,
անանկով գլխուին ծռելով մէկէն անկէ-
նաւ հոգինին այլ աւանդեցին:

Ա՛մէն քրիստոնեայք մեծ ախորձա-
ցէն առին աս գիրքս ընդօրինակին վրայ. ան չար ա-
զանգատուներէն որ եկած էին եկեղեցիս
մէջ Պաղեստինու գիրերը՝ մեռելոց յարու-
ցիը տուտ հանել կուզէին, հիմա իմացան
որ աս գիրքս յայտնի պատմութեամբ
ած անոնց տուտ վարդապետուիը: Նաև
ըեցին տեսան որ իրենց մեռնելէն ետև՝ որ
իրենց քուն մը կերևնար, 140 տարի ան-
ցած էր. եռքը ած իբր մէկ օրուան մէջ
անանկ արթնցուց յարոյց աստը յաճի ան
389. մեծին Աթոռս Թագաւորին տաս-
նըմէկերորդ տարին: Աղագաւորն ու եպիս-
կոպոսը զարմացած մնացին այ նախախնա-
մութիը վրայ. սկսան ած փառաւորել. Թա-
գաւորը հրամեց օխտը մատուռ շինել ո-
կիով արծաթով զարդարել, որպէս զի հոն
դնել տայ սրբոց մարմինը. բայց ան գիշերը
տուրբերը երևնալով Թագաւորին՝ ըսին
որ ած մեզ ոսկինէն արծըլթէն հանել չի
տուաւ՝ այլ հողէն, անոր համար ան գե-
ղեցիկ մէջ ոսկից որ յարութէ առինք՝ մեզ
Թաղէք, որ Ինչ երկրորդ անգամ գալուն՝
ան հողէն յարութէ առնենք: Աղաւան

օրը Թագաւորին ասպարէսլը տեղը փոխե-
ցին, հոն դրին տուրքերը, ան քարայրն ալ
եկեղեցի շինելով փառաւոր տօն կատարե-
ցին. որոց վրայ շատ հրաշքներ կը պատ-
մուին. իրենց մարմինն ալ անոտական մնա-
ցին հոն։

Սուրբն Աղուարդ Կանկնդի ուղղափառ
Թագաւորը տանըմէկերորդ դարուն մէջ
զատկին օրը հաղորդուելէն ետև երբոր ա-
զանին վրայ հաց կուտէր իր մենծերուն
հետ, միտքը երկնային բաներու վրայ պտը-
տելով շատ այլայլուելի կերևցնէր իր եր-
սը, երբեմն ուրախ, երբեմն տրտում ցցընե-
լով. սեղանէն ելլելէն ետև երբոր առանձ-
նացան՝ աղաչեցին իրեն պատճառը զուրցե-
լու։ Ինն ալ հաւաչելով մը ըսաւ. երբոր սե-
զանին վրայ էի, միտքս յափշտակուած տե-
սայ Աստուած օխտը աբ մանկունքը իրենց
քարայրին մէջը իրենց լաթերովը պատ-
կած. երբոր ես ուրախութէ անոնց վրայ
կը նայէի, մէյմըն ալ տեսայ որ աջ դիէն
դարձուցին գլուխը ձախ դին. ահկայ նշան
է, ըսաւ, մեծ փոխոխութեան որ աշխարքս
վրայ պիտոր ըլլայ, ոեզայց հետեր 70 տարի
շատ փորձանքներ պիտոր ըլլան. վասն զի
տուրբ մանկունքը անչափ տարի ձախ դինեին
պառկած պիտոր մնան։ Ասոնց լսողները
զարմացած մնացին, որովհետև չէյտէին
ամենևին աս մանկանց պատմութիւնը. Թա-
գաւորը պատմեց անոնց վերքը յարութիւն
առնելը, ինչպէս որ վերը գրեցինք։ Ասոր

վրայ Անկիլիզին մենծերը եպիսկոպոսները որ ան ատենը ուղղափառութե մէջ էին, խնամ ուզելով ստոյգը հասկընալ, դեսպան- ներ խրկեցին Պօլիս նստող Թագաւորին, ան ալ աս դեսպաններուն հետ մէկտեղ եպիսկոպոսները քահանաները խրկեց Անիե- ատս, որ ըսածին պէս օխտն ալ տեսան որ ձախ Թևերնուն վրայ միակերտ պատկած էին: Եւ ինչպէս որ ըսաւ տուրքն Անդու- ադզ, ան տանըմէկերորդ գարուն մէջը մեծ փոփոխութիւն եկաւ աշխրքիս վրայ Թէ արևմուտք Թէ արևելք, ուր Հրեաները՝ մանաւանդ սերմնուդեան ըսուած Գործ- քերը շատ աւրեցին, աւելի մեր Հայաստա- նը, Տուղրիլայ ու Հիսամայ օրերը. ինչ- պէս որ Յոհաննէս կոզեռն վարդապետն ալ Հայաստանի մէջ գուշակեր էր: Ան- կից կրօնաւոր մըն ալ Յունեերուս տասուերկու գարուն մէջ երբոր ծանր հիւանդութենէ պատկած ըլլալով մօտիկ էր մեռնելու, եղ- բարներէն մէկը իրեն միտքը ձգեց օխտը մանկունքը բարեխօս բռնել ազօթք ընել. ատոնք, ըսաւ, հիւանդներուն հասնող սուր- բեր են, անուշ քուն բերել կու տան: Ան- որ անանկ ըրաւ, ներսէն ձայն մը լսեց. Կաթողիկոս Հայոց պիտի երկինքն ալ տեսած բացուած՝ սուրբերուն մէջը ան օխտը տղայ մանկունքը նստած. աս տեսիլքէն եաև վինքը գտաւ ողջ առողջ կատարեալ:

ԵԻԳԻՆԷ ԿՈՅՍ

Ասիկայ դուստր էր Փիլիպպոսի որ Յռոմայու ազնուականներէն մէկն էր երկրորդ դարուն վերջերը. շատ խելացի աղջիկ. պզտիկուց կարդացող. վարքն ալ պարկեշտ։ Նկատ ատեն որ Կոռնդոս ըսուած Յռոմայու կայսրը Նգիպտոս խրկեց իր հայրը, որ Փիլիպպոս կըսուէր, կուսակալ ընելով զինքը Նգիպտոսի վրայ, որպէս զի Ա.ղեքսանդրիա երթալով զսպէ Եգիպտացւոց ապստամբութիւնը, որոնք տրուած էին ապստամբելու։ Փիլիպպոս իր ամէն ընտանեօքը Թագաւորական զօրքովը հոն գալով իրեն քաջութիւնը խելքովը ամէն Նգիպտոս կայսեր տակը հնազանդեցուց։ Ա.յս լսելնէն հանդարտելէն ետև Փիլիպպոս միտքը դրաւ իր աղջիկը Նւգինէ հոն կարգելու. որովհետև Ա.ղեքսանդրիային շատ մեծերը անդադար ուզելու հետ էին իրենց տղոցը առնել Նւգինէ կոյսը իրեն պեղեցկութիւնն ու խելացի վարմունքին համար։ Նայց ընորհքն այ աւետարանական լոյսը ծագեր էր Նւգինեայ կուսին սիրտը. իրեն խելքովը հասկըցեր էր որ կուսապահներուն հաւատքը սուտ է, գաղտուկ քրիստոնէից հետ տեսնուելով քիչ մը տեղեկութիւն ալ առած էր քրիստոնէական հաւատքն վրայ. միշտ ծածկունքը կը կարդար,

սրբոց վարքը, աւելի սրբուհւոյն Ոնեկղեայ վարքը. սոնք կարդալով սիրտը կը վառէր ինքն ալ Յեսուին հետեւիլ. սաղմոսին ան խօսքը միշտ բերանն առած կը զուրցէր։ Աւո՜ւխ հելիանոսաց դէո՛ւ են և չեռափորձ ոդո՛ոց հոդեկան. այլ ո՛ւր ղէրկինոս արտ։ Ո՛հայն աս բանս իր ծնողքներուն բանալ իր միտքը զուրցել կը վախնար, չըլլայ որ իր պատչառովը չարչար մը հասնի քաղքին քրիստոնէներուն վրայ։ Ո՛ր մը Վիլիպպոս խօսք բացաւ յորդորելու իր աղջիկը Ոդինէն Ոդրուխլոսի հետ կարգուելու, որ հռոմայեցի էր ազնուական տրնէ, կուսակալի տղայ։ Ոդինէն պատասխան տուաւ հօրը. փեսայ ըլլալու համար տանը մեծութիւնը նայելու չէ ըսաւ, այլ իրեն մարդուն աղէկ ըլլալը նայելու է. անոր համար մի արտորար, հայր իմ, առանց ընտրելու, այլ սպասէ ինչուան որ աղէկ ու կատարեալ մարդը գտնես։ Ոդրոս ուրիշ արժանաւոր մարդ մը կառաջարկէին իրեն ծնողքը, Ոդինէն ուրիշ պատրուակներ (մահանաներ) մէջ բերելով կը նայէր որ խափանէ. խելօքնին չի հասաւ որ իրենց աղջիկը քրիստոնէութիւնը չանչնալով դրեր էր միտքը որ աշխարհք չիմանէ, այլ կուսութիւն Յիսուսի համար ըլլայ, սիրտը կէսը կը մտածէր մէկ ձամբայ մը գտնել իր անէն դուրս ելլել, քրիստոնեայ ըլլալ։ Ո՛ր մտքով օր մը խնդրեց իր ծնողքներէն որ Թոզատան մէկ ագարակ (չիֆտլիկ) մը երթալու իրեն երկու հատատարիմ ներքինի

ներով որ կըսուէին Պատտոս ու Յակինթոս : Անդադար Հաճըայ եկան, Անգինէ կոյսը խեղճի խօսքերով սկսաւ ցցընել նեղբինի ներուն՝ ինչպէս իրենց կռապաշտութենէ Հաւատքը սուտ էր, քրիստոնէից Հաւատքը Հշմարիտ : Ինչուան հիմա, ըսաւ, ես ձեզի տիկին կըսուէի, ասկէց ետքը էկէք Հաւատար եղբայր ըլլանք, Հշմարտին ոյ ծառայ ըլլանք. ես լսեր եմ մէկ սուրբ Եպիսկոպոսի մը Համար Հեղինոս անուն, անոր ձեռքովը ան Հրաշքներ՝ մեծ մեծ գործքեր կընէ, անոր երթանք մեզի փրկութենէ Համան անիկայ կը ցցընէ :

Այդ ատենվերեւս ուր որ կուզէին չէր կրնար ինչան Հպատուստով երթալ, մազերը կտրեց, էրիկ մարդու Հպատաստ մնաս. անանկով նեղբինին մը պէս ձևանալով՝ երբեք մէկ տեղ Համան եղբայր ըլլալով՝ երբայր քաղքէն դուրս քրիստոնէից կեցած տեղերը Հասան, լսեցին անոնց զուրցած սաղմոսը որ բարձր Հանով կըսէին. Յեղանեըն էսրայէլ յեգիպտոսէ. ան սաղմոսին մէկ տունն ալ կըսէ : Պատաճ մը չերկինա և չերկիր պատճառաւ պր ինչ Հաղեցաւ և արար. Հուտ հելնաւոտաց ունէ են, չեաւգործ են ոչխարոց Հարդիկան : Ինչ մը առաջ երթալով տեսան Յեղինոս եպիսկոպոսը՝ բայց առանց Հանչնալու, որուն քովէն շատուր մէկտեղ երթալով կերգէին այն սաղմոսը որ կըսէին : Պատաճանեցաւ Հոգիս՝ ի ձանապարհ ուղիղ, պէ

ելնելէն ՚է ֆաղաք բնակիւելեան եւրեանց։ Ա՛ւ
խոյհրդաւոր սաղմոսները լսելով Նազինէ
կոյսը՝ ըսաւ իր ներքինիներուն. եղբարներ,
չիտակ է Համբեանիս, սիրտ առէք ինչպէս
որ սաղմոսը կը վկայէ, եւկէք մենք ալ ա-
սոնց հետ խառնուելով երթանք ինչուան
ուր որ երթան։ Նրբոր մէջերնին մտան
հարցուցին՝ ո՞վ է ան ծերը որ իշու վրայ
հեծած կ՚երթայ. անոնք ալ պատասխանե-
ցին՝ աս է Յեղինոս եպիսկոպոսը սուրբ և
հրաշագործ, որ կախարդի մը հետ հակա-
ճառելով կրակը մտաւ, ողջ դուրս եկաւ։
Նիսա ուրախացան Նազինէ կոյսն ու ներ-
քինիները Թէ ինչպէս ած յաջողեց իրենց
ուզածը. իրեն հետ մտան իր գացած վան-
քը։ Նրբոր հանգչեցաւ, մինակ քովը գա-
ցին, ոտքը ընկնելով հանկըցուցին որ կռա-
պաշտներէն եկած ենք, Ձմարիտ հաւատքը
կուզենք ընդունիլ, դուն մեզի սորվեցուր
քրիստոնէութիւնը։

Ա՛ս սուրբ եպիսկոպոսը այ յայտնութիւը
առաջուցմէ իմացած էր սոնց վրայ, բայց
չի գիտցուր պէս հարցընել սկսաւ ուսկից
եք, ինչ ազգէ, ինչ է անուննիդ։ Պատաս-
խան տուաւ Նազինէ կոյսը. Հռոմայեցի
ենք, մէկը աս եղբարներէն Պռոտոս կը-
սուի, մէկալն ալ Յակինթոս, ես ալ Նազի-
նէոս կըսուիմ։ Ա՛յնէկ անուն ունիս, ըսաւ
եպիսկոպոսը. Նազինէոս քալ կը թարգ-
մանուի, դուն ալ քալուն եամբ Թողուցիր
կուռքերը, որպէս զի Քրիստոսի ծառայ ըլ

լաս • շատ փորձանքներ պիտոր անցնէին քու վրայէդ ինչպէս որ ասծ ինծի ցցուց, զօրացիր, ասծ քեզի հետ է • չի Թողուր քեզ քու երկու ընկերներդ ալ որ առաջ ծառայի անուն ունէին, հիմա Քրիստոսի բարեկամն եղան: Ե՞ատ բաներ խօսելով հետերնին աս տուրբը՝ մկրտեց ատոնք • Ձեզի բնակարան աս աղքատ վանքն ըլլայ, բաւ• ուրիշ եղբարներուն հետ մէկտեղ հոս նըստէք • ես հոս միայն տեսնուելու եկած եմ՝ չեմ նատիր: Վանքին մեծաւորին յանձնելով ատոնք՝ ինքն ելաւ գնաց:

Պանք Լուգինեայ ծնողքը տեսնելով որ չի դարձաւ, մարդ խրկեցին եւեւէն փնտրել տուին ատիս անդին, ուր որ կը կարծէին • բայց տեղ մը չի գտնելով, ուրիշ չի կարծած տեղերն ալ փնտրեւ տուին • երբոր տեղ մը չի գտան՝ ան ատենը լաց ու ողբը սկսաւ ելլել • ծնողքը իրենց անմանն աղջիկը կու լային, եղբարները իրենց քոյրը, ծառաներն իրենց տիկինը • չէին գիտեր որ Քրիստոս իրեն էր առեր անիկայ, աս էր որ աւետարանին մէջ լսեր էր: Նաժանէպէ դո–ոդ ՚է ծօչէ: Նայց կռապաշտ քուրմերը իրենց կռապաշտութիւնը մտածելով իրեն ծնողաց միտքը հաւնեցուցին, թէ կուռքերը Լուգինեայ գեղեցկութիւնէ ու խնամութիւնէ խիստ հաւնելով իրենց քովն առեր էին, այնչափ որ Քլէոպատա անոր ոսկեղէն արձանը շինելով կուռքերուն կարգը անցուց:

Ինչ Նազինէ կոյս որ Նազինէոս ըսուե-
ցաւ, զինքը չմացընելով ան հպատաստուկը
հոն կրօնաւոր եղաւ երկու նեղբինն
նեղոսը, առաքինութե՛ն ու չգնութե՛ եւս
ընկաւ, աղօթքի պաքի և ուրիշ բարեպաշ-
տական գործքերու խիստ սէր ունեցաւ.
խոնարհ հեզ ու կատարեալ համբերող
ըլլալով, ամէնուն բարի օրինակ էր եղած,
ամէնուն մէկ երկնային հրեշտակ մը կե-
րեւնար իր բարի վարքովը: Ընդանիք որ եր-
թար երեք տարիէն վանքին մեծաւորը մե-
ռաւ՝ եղբարները ասիկայ մտածեցին մե-
ծաւոր դնելու. երեն պզտիկութենն ու մատ-
ղաշ տարիքը արգելք մը չէր ըլլար, նայե-
լով երեն գերազանց առաքինութիններն որ
շատ ծերերէն վեր էր:

Երբոր երեն բացին բանը, շատ դէմ կե-
ցաւ կերպ կերպ պատճառներ բերելով.
բայց երբոր աւելի ստիպեցին, Նազինէոս
աւետարանը բերել տալով բաւ. Այ ծա-
ռաներուն ամէնն գործքի մէջ պետք է Քն
առաջնորդ ունենալ. տեսանենք ինչ կըսէ
Էր ուզած ընտրութենը վրայ՝ ան բռնենք:
Այս ըսելով բացաւ աւետարանը, ան խօսքը
եկաւ որ կըսէ Քրիստոս: Ով հաւատ՝ է ՅԷՆՂ
ետ գալ, եղէտ Յէր պաշտօնեայ. և որ հաւատ
՝է ՅԷՆՂ առաջէն գալ, եղէտ Յէր ծառայ: Ընդ
առեն բաւ Նազինէոս. ուրախութեամբ Քրիս
խօսքին նայելով Էր ընտրած մեծաւորու-
թենը ծառայութե՛ մըն է, ես ալ չեմ հրա-
ժարիր հնազանդ ըլլալու երբեք այ հրա-

մանչին, բայց կուզեմ իս ամէնէն ետքինը
պնել։ Ա՛ս գերազանց սրբուհին ինչպէս որ
բերնովը ըսաւ՝ անանկ ալ գործքով ըրաւ.
մեծաւոր ըլլալէն ետև ամէն եղբարներէն
վար դրաւ զինքը. կրօնաւորութենէ գործքե-
րը ընելու առջինն ինքը կըլլար. ինչ ցած
ծառայութիւններ կար ինքը կընէր, ինչպան
ջուր կրել, փայտ կտրել. իրեն քնանալու
տեղ դռնապանին նստած տեղն ըրաւ, հոն
կը նստէր. չուզեց անկէց վեր զինքը դնել.
ամէն եղբայրներուն հոգն ալ հոգևոր ու
մարմնաւոր՝ կը լմնցընէր բան մը զանց չը-
նելով, գիշեր ցորեկ ալ աղօթքին կարգը
կը կատարէր։ Ա՛նանկ աքանչելի մարդ մը ըլ-
լալով՝ աւելի խոնարհութենէ մէջ գերազան-
ցելով՝ բժշկութենէ շնորհք ալ ունեցաւ այմէ.
ինչպան տատանաները կը հանէր, կոյրերը
կը լուսաւորէր, անանկ որ ամէն Ա՛զիսե-
տոսի մէջ անունն ելաւ՝ թէ Ա՛զինէտոս
աբբան ամէն ցաւ կը բժշկէ. անոր հա-
մար ամէն գիսացէն բազմութենէ կու գային
իրեն քով աղջութենէ կը գտնէին։ Մեց ա-
ձայնս Ա՛զիանա անունով կուսապաշտ տէ-
կին մը՝ որ Ա՛զեքսանդրիա կընատէր, հա-
րուստ կինիկ՝ մեծ դատաւորի աղջիկ, որ
շատոնց՝ ի վեր գէշ ջերմի էր հանդիպած,
ձար մը չէր գտած. Ա՛զինէտոսի ոտքը գա-
լով վանքին դռնէն աղաչեց որ զինքն ալ
բժշկէ։ Ասուրբն ալ խաչին նշանը վրան հա-
նելով՝ եղուկ օծելով Ա՛զիսեոսի անունով
վը՝ բժշկեց կատարեալ. ան ալ շատ շնոր-

հակառակութիւն ընելով գնաց իր կալուածները որ Ազբանդրիայէն դուրս էին, բայց շատ հեռու չէին Աղինէոսի վանքէն. հոն կէց իրեք ամսու չեցուն ատակ իրեն պարգեւ խրկեց։ Աղինէոս եւս խրկեց ըսելով, զայնպէս եւ ձեր տիկնոջը՝ որ հոս նստող ոչ ծառաները կարօտ չեն ատրկի. ինչ որ ուզէ իւր տայ՝ հերիք կըլլայ մեզի. թէ որ ուզէ աղէկ բանի մը բերել ան ատակը, Թող աղքատներուն տայ։ Ան բանիս վրայ Աղինէոս տարտմեցաւ, ինքիրմէ եկաւ սուրբին ոտքը ըլնելով կաղաչէր որ ընդունի, խօսք տուաւ ալ աւելի խրկելու. բայց սուրբը բան մը չառաւ, խրատի խօսքեր խօսելով արձակեց։ Աստանան աս կնկան ձեռքովն ուզեց հալածում հանել սրբոյն վրայ. որ տեսնելով Աղինէոս մատաղ տարին՝ կարծելով թէ երիկ մարդ էր, ատանկ խօսքերէն շահ հանելուն տեղը, յանկուծ ձգեց վրան, օրերով կը մտմտար ինչպէս իր ուզածն ընէ։ Բանի մը օր կենալէն ետև իր կալուածներուն տունը՝ սուտմտմտնէ հեռանալ ձևացուց զինքը անկողնի մէջ պառկած. մարդ խրկեց Աղինէոսի աղաչելով որ գայ։ Անոր սուրբը միամտութիւն գալը գնաց, Ասկանան իր չար միտքը գաղտ. սուրբը սկսաւ անիկայ յանդիմանել սաստել, բայց անիկայ ա՛լ աւելի սկսաւ հակառակութիւն ընել. անոր համար մերժելով մը գալէն դուրս եկաւ ըսելով, երբոր դուն մէկտեղ ըսուեցար, որ սև կը թարգ-

մանի, որովհետև զաւակ ստանայի ես ե-
ղեր՝ դժոխոց որդի։ Այսու վրայ Աբելանա
խիստ ամօթով ծնալով մտածեց գաւառը
րին մատնելու. սրդոլելով եկաւ Ա-
ղեքսանդրիա, Փիլոպատորին առջին եկաւ որ
ան տեղին կուսակալն էր, չի գիտնալով որ
Աբգինեայ հայրն էր. լալով աղաղակելով
սկսաւ ամբաստանել, Թէ քրիստոնէներէն
մէկ աբեղայ մը կերպով մը տունս եկաւ
չարութիւն ընելու համար, Թէ որ ես աղա-
ղակ չի վերցնէի իմ աղախիններս չի կան-
չէի, ձեռքէն չի կրնայի պիտոյ խալըսիլ. ա-
սանկով շատ գէշ գուրցեց տուրքին վրայ ու
իր կրօնաւորներուն վրայ։

Փիլոպատոս լսածինպէս գինուորներ խրկե-
կեց, Աբգինեան ալ ամէնն կրօնաւորներն
ալ կապելով իր առջին բերել տուաւ. մէծ
շղթայով եւս բոլոր քաղքին մէջ, կուսապաշ-
նեներն սկսան խրոխտալ քրիստոնէից վրայ։ Աբ-
գինեա երբոր ատեանն եւս կրօնաւորա-
կան հագուստով, բսաւ իրեն Փիլոպատո.
Իրաւ է ինչ որ կըսէ քու վրադ Աբելանան,
ձեր Աստուած ան կը տուվեցընէ ձեզի ամէնն չա-
րութիւն ընել ինչուան մեռնի տիկիններէն
ալ չսազնալ։ Տուրքը գինքը չի ձանչցը-
նելու համար գլուխը վար բռնելով ցած ձա-
նով բսաւ. սէրն մեր Յիսուս Քրիստոս
որուն ես կը ծառայեմ, տուրք է սրբոց, մե-
զի ալ տուրք ըլլալ ապստամբեց հոգւով մարմ
նով. Թէ որ Աբելանան ատոր գէմը գուրցեց
ձեզի, շուտ մը խօսքին մարիկ դնել պէտքը

էր ինչուան որ երկու դիացէն ալ լսէք, ա-
նանկով չուտակ դատաստան կտրէք. Թէ որ
ես յանցաւոր ելլեմ, ինչպէս կուզես՝ պատ-
ժէ, ես չեմ վախնար. բայց Թէ որ իմ
Թշնամիս պարտաւոր ելլէ, աս կաղաչեմ որ
քան մը չընդհք երթեն, վասն զի մեր օրհնքը
մեզ զի անոխակալ ըլլալ կապարէն, չար ը-
նողներուն բարի ընել:

Փիլիպպոս զարմացաւ առանկ խելացի պատասխան տալուն վրայ որ էր կարծէր, բայց չի հաւատալով երթեն խօսքին՝ աւելի Աղեքսանդրին կը հաւատար, որ լուրը երեսով կը պնդէր իր ըսածը, իր աղախիններուն վրայ յոյսը դնելով, որոնց ապրանքը էր տուտ վկայել. անոնք ալ իր խրատածին պէս ատեանին մէջ կը կանչէին Թէ հազիւ կըր-ցանք մեր տիկինը աս չար աքեղային ձեռ-քէն խալցընել Աղեքսանդրի խօսքէս ալ աւելի բուռն կերով Փիլիպպոս՝ շատ գէշ զուրցել սկսաւ Աղեքսանդրին վրայ, կըսպառնար գինքը ըս-պանել, իրեն ընկերներն ալ տանջել: Ան-ատենը տուրքը հաւաչանք մը հանեց սրտէն ըսելով. ատեն կայ լռելու, ատեն կայ խօ-սելու. Թէ որ լուռ կենամ, կը վախնամ քրիստոնէից տուրքը անուանը պատճառ ըլլ-լամ, նախատինք հասցընել էի տամ: Սիր-տը փղձկելով կանչեց. տեր իմ, դուն ես իմ հայրս Փիլիպպոս. ես քու աղջիկդ եմ Աղեքսանդրն, որ կոյսուած կը սեպէիր, բայց ես Քրիստոսի սիրուն համար կուսութիս պահելու համար անկէն քան ձգեցի, աս

հրեշտակային զգեստը հագայ. Պլիտոն ու Սերգիոս որ քովդ նստեր են՝ իմ եղբայրներս են, ըսաւ. ուր է հապա իմ մայրս Կղոդիա. աս երկու նեղբինիներն ալ որ իմ քովս կը տեսնէք, Պռոտոն ու Յակինթոսն են, որ ինծի հետ ընկեր ըլլալով քրիստոնեայ եղան։

Ու խօսքերս զուրցելնին մէկէն չանչցան երեսէն ու խօսուածքէն, հայրն ալ եղբայրներն ալ վրան վազեցին, հոն ուրախութենէ արցունք թափելով ետ մը փրցուցին իրարու վրայ. շուտ մը մօրեղբօրն իմացուցին որ երբոր եկաւ տեսաւ՝ ուրախանալէն չէր տեր թէ ինչ ըսէ, լալով վրան ընկաւ պրկեց։ Ան կուսակալին դուռն որ Փիլիպոսին տունն էր՝ մեծ շշլնկոց եւաւ, մեծ ուրախութենէ, ամէնն տեղ ձայնը գնաց. Քրիստոսի անունը փառաւորեցաւ, հաւատացողները աւելցան. ուրախ էին Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքներուն համար։ Ուզենեայ ալ ըսելով, ինծի հետ ալ ուրախութենէ արցունք թափեցուց, ինքզինքը ծունկի բերաւ, ինծի համբոյր տուաւ, ու ըսաւ. Ո՛վ եղբայր, ինչ որ ես ըրիր, ինչ որ ես ըսիր, ինչ որ ես ցուցուցիր, ինչ որ ես սորվեցուցիր, ինչ որ ես խրատեցիր, ինչ որ ես ինծի հետ ըրիր, ինչ որ ես ինծի հետ խօսեցար, ինչ որ ես ինծի հետ ուրախացար, ինչ որ ես ինծի հետ ընկերացար, ինչ որ ես ինծի հետ ուրախութենէ արցունք թափեցուցիր

մէջ։ Իսկ Աղեքսանդրիոյ առաքելին չկրցաւ ինչ
գործել, վասնզի մէկ տեղէն մէկալ տեղ
պահուեցաւ, բայց այդ արդարութիւնը պատ-
ժեց զինքը՝ կրակ ինջեցընելով իր տանը
վրայ, որ երեց մրիւեց առնէն ընտանեօք առ
նէն ապրանքները։ անկից վախնալով շատ
մարդ կռապաշտներէն դարձան քրիստո-
նեայ եղան։ Ալեքսանդրիոյ Աղեքսան-
դրացի ձեռք առաւ որ հալածէ Աղուինէ կոյ-
սը և քրիստոնեաները։ բայց ան ալ անոյ նը
սրբել աղախինն ու առնէն քրիստոնեա-
ները փառաւորեց։

Ալկից ետքը Աղուինէն դարձուց քրիս-
տոնեայ ըրաւ իր հայրը մայրը առնէն տնով,
ինքն ալ մարտիրոսի հպարտ հագաւ։ ե-
տևէ եղաւ որ Ալեքսանդրիոյ մէջ քրիս-
տոնեաներ շատնան։ Աղեքսիոսի դիեն ալ
շատ համարձակութիւն եղաւ քրիստոնէ-
ներուն։ Փիլիպպոս գրեց կայսեր որ շատ
օգուտ կըլլայ թէ որ քրիստոնեաները խա-
ղաղութեան մէջ պահենք, թողունք իրենց դա-
տաստանքնին համարձակ կատարելու։ կայսրն
ալ որովհետև մեծ համարումն ունէր Փի-
լիպպոսի վրայ, իրեն կամքին չանձներ էր
առնէն բան։ Այդ երբոր քրիստոնեաները
զօրացան Աղեքսիոսի մէջ, երբոր առ կայսրը
մեռաւ, կռապաշտներուն մէջէն երևելի-
ները չկրնալով քաշել, Հռոմ գացին Փի-
լիպպոսի վրայ ամբաստանութիւն ըրինոր
կայսեր առջին, որ ոմանք կըսեն թէ Աևե-
րոս ու Ներոնիանոս էր, և ոմանք Վեսպա-

սիանոս ու Գաղենոս. ան առեղը աս նոր կայսրը իսիա յանդիմանուԹի գրեց իրեն։ Ա՛եզնէ առջինը քեզ հաւատարիմ սեպե՜ լով, կրսէր, հուսակալուԹե պատիւ տուաւ քեզի, մանաւանդ Թէ Թագաւորի մը պէս իշխան ըրաւ քեզ Անդիպատոսի վրայ, ան ալ ինչուան քու մահդ պահեց վրադ, քեզ չի փոխեց, մեռնք ալ նոյն պատուի մէջ քեզ Թողնք, մանաւանդ Թէ եւեցընել մտուը նախ դրեր էինք. բայց հիմա հասկընալով որ քուկին ունեցած հաւատքդ Թողուցեր ես, հուդքերուն ու Թափաւորներուն դէմ բաներ ալ կընես, ատանկ կը հրամեցնք որ կամ առջի կրօնքդ բռնես առջի պատիւն ալ վայելես, կամ որ իշխանուԹէդ վար իյնաս ուր ամէն ապրանքներէն ալ զրկուես։

Գիլիպպոս երբոր աս հրամանն առաւ, քանի մը օր գինքը հիւանդ ձեւացընելով գաղտուկ ծախեց իր ամէն ապրանքը, Անդիպատոսի աղքատներուն բաժնեց. ինքն ալ իր կամքովը հրաժարելով ունեցած իշխանուԹէն՝ իր տունը քաշուեցաւ նստաւ քաղքէն դուրս տեղ մը ուր շատ կայրն քրիստոնեներէն, Թափաւորէն ալ գրեց որ ուրիշ մը դնեն իր տեղը։ Գիլիպպոս որովհետեւ շատ խելացի ու առաքինի մարդ էր, քրիստոնեանները եպիսկոպոս դրին գինքը Անդիպատոսի վրայ. այնչափ զօրաւոր եղաւ հաւատքով և բարի գործքով որ հրաշքներ կընէր հիւանդներու վրայ։ Ա՛րկէց ետքը Թափաւորը մէկ զօրագլուխ մը խրկեց Ա.

ղեքսանդրիոյ վրայ՝ ապստամբելով որ սպան-
նէ Փիլիպպոսը մինակ, որպէս զի խուռվու-
թիւն մը չելլէ ժողովրդեան մէջ։ Այս մարդը
քանի մը հոգի իր ծառաներէն քրիստոնէ
ձեւով խրկեց. սոյնք հասկընալով եկեղե-
ցւոյ մէջ գտան Փիլիպպոս որ աղօթքի հե՛տ
էր, հոն չարաչար զարնելով վիրաւորեցին,
որ երեք օր միայն դիմանալով աւանդեց հո-
գին. սուրբ կոյսն Աղինէ հօրը մարմինն
առաւ թաղեց ան տեղը՝ ուր որ Արդիա
իր մայրը օտարանոց էր շինած։ Փիլիպպոս
նահատակուելէն ետեւ իրեն տնեցիքը հան-
դիպած չեն գտան Ասպիստոսի մէջ օտար ե-
կիր, քիչ մը կենալէն ետեւ խորհուրդ ըրին
աւազինը մեկտեղ հոսում դարձան. առջի օ-
րերը անձանձրոյ պէս կեցան. բայց որով-
հետեւ շատ բարեկամներ ունէին հոն քաղ-
քին մեծերէն՝ սոնք ձանձրալով շատ ըն-
դունելութենէ ցցուցին իրենց, առանց քննե-
լու իրենց հաւատքը, ինչուան Պերպիոս ու
Ասիատն տղաքը թագաւորին իշխանութե-
մէջ խօթեցին։ Ասկ սուրբ կոյսն Աղինէ
տանը մէջ մնալուրնկ նստած իր մօրն ու
եղբօրս ներքինիներուն հետ կը փայլէր ա-
ռաքինութեամբ ու բարեպաշտական գործքե-
րով. բարի օրինակ էր եղած ամէնուն հոս-
մայու աղջկունեներուն, որոնցմէ շատը քրիս-
տոնեայ ըրաւ. սոնց մէջ երեւելի եղաւ
Նասիա թագաւորին աղգականը։ Ասիկայ
լսելով Աղինեայ վրայ, գիշերանց քովը
եկաւ, անկէց հասկընալով չհաւատալ հա-

ատաքը ուզեց անոր աչկերտիլ, բայց վախ-
նալէն ազաչեց որ իր երկու նեղբ(ն)ները
իբրև ծառայ խրկէ ղրկեն, անոնցմէ աղէկ
մը տրվի քրիստոնէութիւնը։ Նազինէն ալ
երկուքն ալ իբրև ընծայ բերել խրկեց ի-
րեն, Նասիլան իր քովը կեցուց ատոնք իբ-
րև իրեն ծառայ. բայց միևնաւորիկ եղած
ատենը իբրև առաքեալ Քրիստոսի կը պա-
տուէր, աւետարանին խօսքերը կը տրվէր
իրենցմէ, ինչուան որ եպիսկոպոս մը գըտ-
նելով անկէց ալ աւելի լուսաւորութիւնով մը-
կրտուեցան. աշխարքէ զզուելով ուխտ ը-
րած կուսութիւն պահելով Քրիստոսի հե-
տևիլ, թէպէտ և նշանած էր մէկ մեծի
մը որ Պոմպէոս կըսուէր։ Կրտուելէն ետև
երկու տարի կուսանքն ալ Նազինէ ու Նա-
սիլա իրարու հետ մէկ սէր մը կապեցին երկ-
նային. Յիսուսի սիրով լեցուած, շատ կը-
տեսնուէին, ուրիշ բան չէին խօսիր,
բայց եթէ Յիսուսին նմանիլ, իրեն համար
արիւնին թափել։ Ազանկ երբոր իրարու
սիրտ կու տային քրիստոնէական կատարե-
լութիւնը վաստկելու, օր մը սրբուհին Նա-
զինէ երազին մէջ տեսաւ Նասիլա կուսին
նահատակուիլը. Նասիլան ալ մէկ լուսա-
ւոր մարդ մը տեսաւ, որ իրեք պսակ կը գը-
ներ Նազինեայ գլուխը՝ մէկը վանքին մէջ
ըրած իրեն ճգնութեանը համար, մէկալը
Յռոմայու մէջ նահատակուելուն համար,
մէկալն ալ իր մաքուր կուսութիւնը համար.
իրարու պատմելով ինչ որ տեսան՝ ալ աւե-

ևւ կուրախանային, Հիսուս սիրովը կը վա-
ռուէին։

Իրենց հահատակութիւն սանկ սկսաւ. Բասիլային աղախինները մէկը գնաց Պոմպէոսի հասկըցուց, որ Նուգինէն իմ տիկնոջս միտքը գարձուց, ա՛լ ջուզեր քե-զի հետ կարգուիլ. Պոմպէոս լսածին պէս շփոթելով շատ աշխատեցաւ Բասիլային միտքը փոխելու. տեսաւ որ չըլլար, սանեց Թագաւորին Նուգինէի հատար Թե ան է որ սանկին ալ կը յորդորէ կուռքերը Թողնել ու իրեն ետեն ընդունիլ, Թող չի տար կնկան կարգուիլ։ Թագաւորը բարկանալով հրաման տուաւ Պոմպէոսի գատաւորին սպաննել Բասիլան Թէ որ չի գառնայ։ Պոմպէոս նորէն փորձեց Բասիլային միտքը գարձընելու, պատաւներ՝ կախարդ կնիկներ խրկելով. երբոր չեզաւ, գլուխը կտրել տուաւ։ Կայսրը հրամեց որ՝ Նուգինէն ալ իրեն գործակիցներովը տանջէ. գատաւորն ալ բռնել տուաւ Նուգինէ կոյսը, իրեն երկու ներքինիներովը կռատուները խրկեց որ զոհեն. սուրբերը հան կուռքերուն երկրպագելու տեղը աղօթք որ ըրին, մէկէն ամէնն կուռքերն ընկան, փշուր փշուր եղան։ Ո՞ւստի մը երկու ներքինիներուն գլուխը կտրեցին, որ Պռոտոս ու Յակինթոս կըսուէին. Նուգինեայ կուսին տղան ալ մեծ քար մը կապելով Տիբերիս գետին մէջը ձգեցին, բայց նոյն տեղը կապերը քակուելով՝ քարը գետին մէջ գնաց, իսկ

տուրք կոյսը ջրին վրայ եղեալ քաղել սկըսաւ ինչ ջուան եկաւ եւս ցամաքը : Տեսնողներն ոմանք զարմանալով իրենց կուռքերը անարդ եցին քրիստոնեայ եղան . զատուորը հրամեց բաղնիքին հնոցը ձգելու . երբոր հոն մուտ կ՚ուզինէ , անանկ պատճառ որ ալ չէին կրնար տալ կ՚ուզինէ : կ՚ուզինէ ան ակէց ալ որ ոզջ եւաւ , ոմանք կախարդ է կըսէին , ոմանք ալ իրեն հաւատքը կը գովէին : Կատաւորին խնամ գժարը գալով մուխ

լուսապլատը կուսանքներով. ինչու կու լաս, ըսաւ, մայր իմ Կղոդիա, ուրախանալուդ տեղը ինչու կու լաս իմ վրաս, որ ան ինծ իս իր սուրբերուն մէջն առեր է, հետս են միշտ ինչպէս որ կը տեսնես. իմ հայրս ալ քահանայապետներուն գասին մէջը դրեր է. ուրախ կեցիր, քեզ ալ պիտոր առնէ կին ըսակի օրը. ապսպրէ իմ աղբարներուս որ սուրբ խաչին հաւատքը չիտակ պահեն, անոնք ալ արժանի ըլլան աս արքայութեանը հասնելու: Ան ըսելէն ետև աներևոյթ եղաւ սրբուհին Եւդինէ. բայց Կղոդիա հրեշտահներու ձայն մը կը լսէր երկընքէն որ զինծ կօրհնէին. անանկով ուրախ սրտով արթընալով փարք տուաւ այ. պատմեց աս տեսիլքը իր տղոցը: Ան ըսածին պէս իրաւ կերակի օրը պատարագի առեն երբոր ջերմեռանդութէ արցունք թափելով աղօթքի հետ էր Կղոդիա, աւանդեց իր հոգին. ասանկ ալ Եւդինեայ երկու աղբարները Սերգիոս ու Պիտոն միշտ առաքինութէ ծախրուելէ ետև աներևոյթ եղեն Եւդինեայ սուրբ կուսին օրինակովը և աշխատելովը. որոնց ընորհքը աննկնուն տանը արժանի ընէ ինծ, բարի վարքով իրենց տանը մէջ միշտ այ ծառայեն, որպէս զի ետքն ալ մեռնելու առենը առանց ուրախութէ հոգինին աւանդելով արքայութէ արժանի ըլլան:

ՍՈՒՐԲՆ ԱԴՐԻԱՆՈՍ ԵՒ ԱՆԱՏՈԼԻՍ

Ադրիանոս կռապաշտ զաւակ էր, բայց իր կինը Նատոլա քրիստոնեայ էր. ատոնք Նիկոմիդիա քաղքէն էին Աթանասիոս կայսեր օրը, որ մեծ հալածում հանեց քրիստոնէից՝ աւելի նիկոմիդացոց վրայ. շատ հեղ ղոհ ընել կու տար կուռքերուն, կայսրին կանչել կու տար որ ամէնէն ալ գան ղոհ ընեն, էկողը մեռցնել կըսպառնար, ամէնէն տեղ ալ մարդիկ դրեր էր որ իմանան՝ ուր որ քրիստոնեայ գտնելու ըլլան՝ իրեն մատնեն։ Պատահմունքերուն ի մէց տուին որ քանի մը հոգի քաղքէն դուրս քարերու մէջ պահուած՝ գիշերները ձանոթ ազօթք կընեն՝ քրիստոնեայ են. շուտ մը զինուորներ խրկելով բռնեցին ատոնք՝ և կոմիդիա բերին ան ատենն որ կայսրն ալ հոն ըլլար. հարցուցին ատոնց թէ ինչ պատճառով քրիստոնեայ եղեր էք, բայց հաւատքով քրիստոնեայ։ Ատոնք ըսած. դուք չէյտէք որ մինչ պահ-

տիժ պրուած է քրիստոնէութեան վրայ, մի՛ թէ ինչ տանջանքով մեռան ձեռք ընկած քրիստոնէները։ Պատ պատասխան տուին. Հրաժեշտ խնդալը, ու ծիծաղելը անանկ հրամայողին անմտութեը վրայ, աւելի սատանային ներկայութեը վրայ, որ կը գործէ անոնց վրայ՝ որոնց դուն առաջնորդ ես եղեր։ Պատրը սրդոզելով ըսաւ. աղջիկ յանդգնեցաք որ իս անմիտ կանչեցիք, ես ալ ձեզ սաստիկ տանջանքով կոտորցընեմ որ դուք ալ գիտնաք։ Պատ վրայ երդում ընելով տանջանքին տեղը խրկել տուաւ, ան օրն եկաւ ատեան նստաւ, երեսի վրայ պառկեցընելով սոնք ծեծել տուաւ. Թող գայ իրենց Քրիստոսը իմ ձեռքէս խլեսէ, ըսաւ։ Դրջի ծեծողները յոգնելէն ետև՝ ուրիշներուն ծեծել տուաւ հատը գաւազաններով. սուրբերը ծեծին տակը կըսէին, Ինչ չարչարանք որ ունիս՝ եւեցուր, քանի որ կեւեցընես՝ այնչափ կը շատցընես մեր պսակը։ Պատրը ըսաւ. Ես հիմա ձեր գլուխը պիտի վերցընեմ, դուք պսակի կըսպասէք. Թող տուէք սոսկ խեղճութենէն խօսքերը, պարապ տեղը ձեզ մի՛ կոտրընցընէք։ Սուրբերն ըսին. դուն պիտի կոտսուիս, ով Թշնամի Աշխարհս Թեան, որ այդ ծառաները մէկ չարիք մը չընողները սոսկ անպատճառ կը տանջես։ Պատրը աւելի բարկանալով հրամմեց քարերով զարնել իրենց բերանը։ Սբերն ըսին. ով անօրէն, հրեշտակ այդ քեզ ալ քու տունդ ալ զարնէ պի-

տոր, մեզ չարագործ պէս բռնելով սասանկ կը չարչարես կը զարնես. Թէ որ քարերուն սասանկ զարնելու ըլլային՝ էնին դիմանար, Թող տուր որ մարդու մարմին է, բայց աւշ մէնուն տէրը կը պահէ մեզ, մենք իրեն վրայ ենք դրեր յոյսերնիս։

Պետր վրայ աւելի բարկանալով կայսրը ըսաւ. Ձեր լեզուն կտրել տամ՝ որ մարդիկ տրվին իրենց տէրերուն դէմ չի խօսել։ Պուրթերը Հարցուցին. Իրաւցնէ կը սրդոլիս մեր անոնց վրայ որ իրենց տէրվըտոցը դէմ կը կենան։ Կայսրը ըսաւ. չէ Թէ միայն կը սրդոլիմ, այլ նաև կը պատժեմ։ Պուրթերն ըսին. Թէ որ դուն չի հնազանդողները կը պատժես, հապա ինչպէս կը բռնադատես մեզ երկնաւոր Թագաւորին հրամանը ոտքի տակ առնել, որ է տէր մեր Յիսուս Քրիստոս. ինչպէս կուզես մանակից ընել ան պատժուն որ պատրաստուած է քեզի ու քուկին հօրդ սատանայի։ Ո՞նչ պատրաստուած է՝ զուրցեցէք, ըսաւ կայսրը։ Պուրթերն ըսին. անանկ կրակ որ չի մարիր, անանկ որդ որ չի մեռնիր։ Ուրաւ պիտոյ ձեր լեզուն կտրել տամ, ըսաւ կայսրը, տասվերցնեմ ձեր խեղճ ուժերնէ խօսքերը։ Պուրթերն ըսին. անդիտ, Թէ և մեր մարմնեղէն լեզուն կտրես, մեր սիրտը կրնայ խօսիլ այ հետ. մեր անպարտ արիւնն ալ կը կանչէ կենդանի այ աստին։ Ո՞ն աստեն ըսաւ կայսրը. ատոնց անուններէը մէկիկ մէկիկ գրեցէք, շղթան զարնելով մահապարտ

ներսն բանտը տարէք, ամէնն կերպ տանջանքը տուէք։

Ա։ խօսքերս և գործքերս արհնցուցին, հոգւոյն սրբոյ շնորհքը կաթեցուցին Ա։ պրիանոսին սիրտը, որ գինովորական կարգի մարդ մը ըլլալով, անոնց վերակացու էր եղած. հոն էր, կը տեսնէր, մէկիկ մէկիկ մտիկ կը դնէր. տեսնելով աս տուրբերուն սասանկ հաստատուն կենալնին՝ աչքի տանջանքն պրիանոսին՝ կը զարմանար. գուցե չէտած քրիստոնին գնաց կամցուկ մը հարցուց. ձեր ալ անուշնին վրայ երդում ընել կու տամ, ըսաւ, իրաւը գուրցեցէք ինծի, ինչ վարձ կը յուսաք առնելու որ աչքի տանջանքներու կը հանձնեիք. ինծի կերևնայ որ շատ մեծ բաներ պիտոյ ըլլան՝ ինչպէս որ կը պատմէր ինծի եմ կինիկս որ քրիստոնեայ է, հիմա ալ ձեր գործքին կը հասկընամ որ մեծ բան պիտոյ ըլլայ։ Սուրբերն ըսին. մեր բերանը չի կրնար այն վարձքին վրայ պատմել՝ որ յաւէտ պիտոյ տայ, քանի կին անուշդ ալ չի կրնար հասկընալ. մեր գիրքը սասանկ կը պրէ, այն բանն որ աչք չի կրնար տեսնել, անկաձը չի կրնար լսել, մարդու մտքէն չի կրնար անցնիլ, անիկայ աւծ իր սիրելիներուն պատրաստած է։ Ա։ խօսքս լսածին պէս Ա։ պրիանոս՝ վազեց գրասկրնեղուն քով ըսաւ. կաղաչեմ, իմ անունս ալ ատոնց հետ մէկտեղ գրեցէք, ես ալ քրիստոնեայ եմ։ Անդամ՝ կայսրը տեսաւ Ա։ պրիանոսն՝ ատոնց մէջը խառնուած,

կարծեց որ անոնց վրայ ամբաստանելուն համար կու գայ, որովհետև խիստ աղէկ կը ճանչնար Թէ ով է, ըսաւ գրագիրնե-
րուն. ինչ որ պիտի գուրցէ հաւատարիմ Պ-
ղրիանոսը, անոնք ալ գիր անցուցէք։ Գար-
ձաւ գրագիրներուն գլխաւորն ըսաւ. տէր
իմ, անիկայ՝ ես ալ քրնատնեայ եմ ըսելով
կաղաչէ մեզի որ իր անունն ալ ան մահա-
պարտներուն հետ մէկտեղ գրենք։ Ե ատ
զարմացաւ կայսրը, շատ բարկացաւ, երե-
սին գոյնը փոխուեցաւ. ԹողուԹէ խնդրէ
ինծմէն, ըսաւ, ով Պ.ղրիանոս, հիմա ամ-
մէնուն առջին ըսէ որ՝ խելքիս մէկ բան մը
եկաւ ան ատենը, անկից անմիջապէս գուրցեցի,
անով ես ալ քու անունդ մահապարտնե-
րուն մէջէն հանեմ։ Պատասխանեց Պ-
ղրիանոս. ես ասկէց ետքը աստուծմէ պի-
տոր ԹողուԹէ խնդրեմ իմ անարժան վար-
քիս համար որ ազտիկուց ինչուան հիմա
ունեցեր եմ։ Կայսրը սրտոտելով երկաԹը
գարնել հրամմեց, ուրբաերուն հետ մէկ-
տեղ բանտը տանել։

Պ.ղրիանոսի ծառաներէն մէկը վազեց
իր կնկանը պատմեց ատ բաներս. իր կնիկն
Պ.նատալա չկրնալով պատճառը՝ լալով
աղաչակեց. ինչ եղաւ, ինչ բանի համար
բանտը մնաս։ Ծառան ըսաւ. քանի մը
հոգի տեսաւ որ Պ.ղրիանոսի համար կը չար-
չարուէին, էնին ուզեր մեր կուռքերուն զո-
հելու, ինքնիմ գնաց մէջերնին խառնուե-
ցաւ՝ ես ալ ատոնց հետ մէկտեղ կը մեռ-

նիմ ըսելով։ Ս. Նատոլա ան ատենը խիստ ուրախանալով շուտ մը բանտը գնաց տես-նելու։ Երբոր ներս մտաւ՝ ընկաւ Ս. Գրիգո-նոսին ոտքը, երկաթները պագնելով ըսաւ։ Երանելի քեզի, տէր իմ Ս. Գրիգոնոս, զոր ան բանն որ քու ծնողքդ քեզի չէին թո-ղուցած ժառանգելու։ Երանելի քեզի որ հե-ւմա անհոգ կերթաս ան վերին աշխարհը, քու առջևդ խրկելով ան հարստու-թիւնը որ հարկաւոր ատենը պիտոյ գտնես։ Զո-րացիր, տէր իմ, սկսա առ, հարուստները պիտոյ աղքատնան, չքաւորները հարըստ-նան։ Երբոր ատեն չի մնար մէկէ մը փոխ ստակ առնելու, երբոր մէկը չի կրնար մէ-կուկը խաբելու, ոչ ծառան իր տէրը, ոչ բարեկամն իր բարեկամը, ամէնն ալ իրենց բերը պիտոյ շահին, դուն ան ատենը, տէր իմ, քու հինդ քեզի հետ կառնես կերթաս, արդար դատաւորին վարձքդ կառնես։ Միայն թէ ամուր կեցիր քու կոչմանդ վրայ, թէ ըշ-նամին անուշ խօսքերը քեզ չխաբեցնե-նեն, աս աշխարհս ոչինչ բաներըը քեզ չխ-աբեն։ Միշտ աս տուրբերուն վրայ նայէ, տէր իմ, որ քեզի հետ կապուած կեցեր են քովդ, ասոնց պիտութիները նմանէ որ Գրիգո-րոսի հաճար պատրաստ կեցեր են մեռնե-լու։ Հոգեղէն մարդու սպասնալիքներէն տանջանքներէն մի վախնար, քու ձեռդ որ Հանդցար՝ քեզի հետ է, քեզ չի թողներ։

Ս. Խօսքերս ըսելով Ս. Գրիգոնոս Նատո-լային բերնէն, ուրախութիւն լեցուելով ըսաւ

երեն. Հիմա դուն տուն դնա. երբոր մեզ պատաւորին առջև կանչեն, քեզի կիմացը նեմ, ան ատենը կու գաս Հոն կը գտնուես։ Նաստոլա եւս ամէն կապուածներուն քովը քալելով մէկիկ մէկիկ կատանքնին երկաթնին կը պագնէր, կաղաչէր որ օգնական ըլլան Ադրիանոսի, Համբերութիւն ստացնեն. կը վախնար որ կռապաշտութիւնէ նոր դարձած ըլլալով՝ չըլլայ թէ միտքը դառնայ։ Անկայ, կըսէր, ձեր քրտինքին պըտուղն է, դուք եղած Հոգևոր ծնող, դուք Հոգի տարէք որ Քրիստոսի ըլլայ, Քրիստոսին չիզատուի։ Ասոնց Ադրիանոսին քովը կու գար որ բանտին նեղութիւնը դին շղթան զարնուած էր, նորէն սիրտ կու տար կըսէր չեցընէր չինայել ինչ որ մարմինը կը քաշէ, Հապա ինչ որ պատրաստեր է ան մեծ Հոգին Համար՝ ան մտածէ, կըսէր։ Անոնք քաջալերելով ուրախ սրտով իր տունը դարձաւ ան քրիստոսասէր տիկինը։ Քանի մը օրէն ետև Ադրիանոս Հասկընալով որ ատեանը պիտոր ելլէն, ըսաւ իր ընկերոնե-

րուն. Հիմա դուն տուն դնա. երբոր մեզ պատաւորին առջև կանչեն, քեզի կիմացը նեմ, ան ատենը կու գաս Հոն կը գտնուես։ Նաստոլա եւս ամէն կապուածներուն քովը քալելով մէկիկ մէկիկ կատանքնին երկաթնին կը պագնէր, կաղաչէր որ օգնական ըլլան Ադրիանոսի, Համբերութիւն ստացնեն. կը վախնար որ կռապաշտութիւնէ նոր դարձած ըլլալով՝ չըլլայ թէ միտքը դառնայ։ Անկայ, կըսէր, ձեր քրտինքին պըտուղն է, դուք եղած Հոգևոր ծնող, դուք Հոգի տարէք որ Քրիստոսի ըլլայ, Քրիստոսին չիզատուի։ Ասոնց Ադրիանոսին քովը կու գար որ բանտին նեղութիւնը դին շղթան զարնուած էր, նորէն սիրտ կու տար կըսէր չեցընէր չինայել ինչ որ մարմինը կը քաշէ, Հապա ինչ որ պատրաստեր է ան մեծ Հոգին Համար՝ ան մտածէ, կըսէր։ Անոնք քաջալերելով ուրախ սրտով իր տունը դարձաւ ան քրիստոսասէր տիկինը։ Քանի մը օրէն ետև Ադրիանոս Հասկընալով որ ատեանը պիտոր ելլէն, ըսաւ իր ընկերոնե-

րուն. կաղաչեմ Ձեզ տուէք ինձի որ երթամ ձեր աղախինը Անաստոլա կանչեմ որ մեր վկայութեան ատենը նեղկայ գտնուի, ինչպէս որ երեն խօսք տուի։ Այս ըսելով շատ ստակ տուաւ բանտապանութիւնն, որոնց Հանչուտնին էր, տուրբերն ալ երեցոց երաշխաւոր թողնելով գնաց. Համբան երթալնին մէկը իր Հանչուտներէն տեսնելով, վազեց Անաստոլա կնկանը ատեաս տը-

ետ ու Ադրիանոս խոստացաւ, մօտիկ է հինա հոս կու գայ։ Ամէն բերանը էր հաւատց քրիստոսեաները կնիկը. երբոր մէկ ուրիշ մը անոնցմէն նոյն բանը եկաւ պատմեց, ան ատենը կարծելով որ մարտիրոսութէ փախչելով կու գայ՝ տակնուվրայ եղաւ, սկսաւ լալ. երբոր տեսաւ որ կու գայ, վազեց տանը դուռը գոցեց, ներսէն կանչեց. Թող մէկդի երթայ ան մարդն որ ած Թողուց, ստատ զուրցեց իրեն այ, չեմ ուզեր խօսիլ անոր հետ որ ած ուրացաւ, չեմ ուզեր լսել անոր խօսքը որ իր արարչը չէր խաբեց. ով Թշուառական, մէկ քեզ խաբեց զատեց աղուոր նաւահանգստէն. ինչպէս վախցար դեռ Թշնամին չի տեսած. վայ ինծի որ արժանի չեղայ մարտիրոսի կին ըլլուս՝ հապա ուրացողի։ Ադրիանոս խոստքերը լսելով ետանելին Ադրիանոս մանկահասակ Ագնատոլայի բերնէն, որ ան աստեղը տասուերեք տարիս չկար իրեն հետ կարգուելէն, մէկ դիէն կուրախանար, մէկ դիէն կարտասուար իր կեանքը լմնցնելու նահատակութէ։ Հաց, ըսաւ, դուրը, քու կարծածիդ պէս չէ. չէ Թէ մարտիրոսուհի փախեր եկեր ես, այլ քեզ ալ տանելու ինչպէս որ խօսք դրեր էինք։ Ամանկ ալ ըսելով Ագնատոլան չէր կրնար հաւատալ ինչպէս կրնայ ըլլալ որ ինքիրմէ երթայ գայ զինքը կանչելու։ Ադրիանոս նորէն ըսաւ. քաց ինծի, չըլլայ որ առանց տեսնուելու գաստւինք. երբէք քեզի աւելի օր անվերջա-

նալն էսոց մը ըլլայ. ես չեմ կրնար հոս ուշանալ, տուրքերը երաշխաւոր եմ ձգեր. Թէ որ ատենին չվճարիմ, անոնք պիտոյ քաշեն իմ տանջանքս։

Ա՛ս լսածին պէս Ա՛նատոլա, շուտ մը դուռը բացաւ. Ա՛զրիանոս ողջոյն տալէն ետև՝ երանելի ես, տիկին քոյր իմ, ըսաւ, որ քուկին երկանդ ատանկ օգուտ ըրիր. ա՛ծ քեզ պսակէ մարտիրոսներուն պէս առանց տանջանք քաշելու։ Ա՛ս ըսելով իրեն դէտն ալ տարաւ. Ամբողջ հարցուց որ ինչպէս կարգաւորեցիր տանդ բանը, ինչ կտակ ըրիր։ Ա՛նատոլա պատասխան տուաւ. անցեալ ժամանակաւոր բաները մի մտածեր, տէր իմ, որ ունայնութիւն են, քու միտդ չխմբնցընեն. միայն մէկ բան մը հոգա, ինչ որ սկսար՝ ան նայէ որ կատարես, մոռցիր երկրաւոր բաները, խնդրէ երկնաւորները անանց բարիքն որ պահուած են քեզի ու քեզի հետ եղող սուրբերուն։ Երբոր բանը հասան, Ա՛նատոլա սուրբ նահատակները քովն քոմէն երթալով կը պատնէր իրենց կապանքը. բայց տեսնելով իրենց չվճուած մարմինն որ տեղ տեղ լղլղչկած հոտած ըլլալով որդնոտեր էին, սիրտը խշխըշաց, շուտ մը խրկեց իր աղախինները ամնիս կը տուաներէն քերել տուաւ, անոնցմով կը սրբէր իրենց խոյերը. ձեռուընին ատոնք էին կը փաթթէր որ կապելէն ձգքըտուեր էին, ( )խատը օր ատանկ բանտի մէջ կենալով ամէն սրտով կը ծառայէր սուրբե-

րուն : ( )իտը օրէն եաև գահիճներն ե-
կան տուրքերը անդամալոյծ գտնելով մերկ
ձիերու վրայ դրին , մէկ շղթայով ամէնն
ալ կապելով տարին . իսկ Ա.զրխանոս ոտ-
քով կերթար ձեռուընեն եաևը կա-
պուած : Առնաւորը հրամմեց որ ամէնը
մէկէն իր առջև բերեն , որ մէկմէկու տան-
ջուելը տեսնելով, վախնան իրենց հաւատքը
ուրանան . բայց բերողը հասկցուց որ առ-
ջի տանջուողները մարմինն փտած ա-
կոնին կերևնայ , հիմա անկար են տան-
ջուելու և ոչ պատասխան տալու , շուտ մը
կը մեռնին . կուզէք նէ քանի մը օր կեցա-
լէն եաև անոնց տանջանք տուէք , հիմա Ա-
զրխանոս մինակ ողջ է՝ անիկայ տանջեցէք :
Ա.տանկով գահիճները Ա.զրխանոսը մեր-
կացուցին , կռնակը փայտ շալկած անանկ
առեանը խօթեցին մահապարտի պէս . ի-
րեն ընկերները տեսնելով լսին . Ա.զրխա-
նոս , հիմա արժանի եղար քու խաչդ կըր-
նակդ շալկելու : Յիսուսին եաևէն երթա-
լու որ քեզ իր քովը կը կանչէ , նայէ որ չի
ծռիս . ինչ որ աչքիդ կերևնայ՝ մի վախնար
անոնցմէ , ինչ որ կը յուսաս՝ անոնց վրայ
նայէ, աս ատենիս չարչարանքները արժանի
չեն այն փառքին որ մեզի պիտի տայ Ա.ռա-
Ա.նատոլեան ալ քովը գալով ըսաւ . տեր իմ,
մինակ այ վրայ դարձուր աչդդ , մի վախնար
տանջանքներուն ; տանջանքները քիչ են ու
ժամանակաւոր, վարձքը հանգիստը յաւէ-
նաւոր . երբոր աչխարհս պիտի թո մէջ

Էին՝ յիշէ որ ինչ տառապանք կը քաշէին մեռնծերէն օրուան մը Թոշակի համար. Հին մա ուրչան աղէկ կըլլայ աս չարչարանքները քաշել յաւիտենական Թագաւորութէ ժառանգելու համար։

Մադաւորը տեսած պէս Պղխանոսը ըսաւ. դեռ խելքդ գլուխդ չեկած, ան խեղԹութէ մէջն ես։ Պղխանոս ըսաւ. Հին մա Թողէ ամէնն խեղԹուԹէ, աս կը հոգամ որ հոգիս չի կորսուի։ Մադաւորն ըսաւ. ըսէ ինծի, զոհէ մեզի պէս մեր կուռքերուն, Թէ չէ՝ անանկ տանջանքներ պիտի քաշես որ լսած չես։ Պղխանոս ըսաւ. դուք Թողէք ձեր խեղԹուԹերը, ինչո՞ւ մոլորեալ կեցեր էք անշունչ կուռքերուն քարերու փայտերու կը զոհէք. ինչո՞ւ Թողեր էք կենդանի ածն որ աշխարհքս ստեղծեր է. ես չեմ երկրպագուԹիւն ըներ անոնց, ինչ որ կուզես ըրէ։ Մադաւորը ծեծել հրամմեց. Պղնատոլա լսածին պէս, վազեց պատմեց տուրբերուն Թէ Պղխանոս սկսաւ տանջանք քաշել. տուրբերն ալ սկսան աղօթք ընելու. այնչափ երկան ատեն ծեծեցին որ՝ մարմինը կտոր կտոր գետինը կընկնէր, արիւնն ալ գետ պէս կը վազէր։ Մադաւորն ըսաւ. գիտեմ, ան մոլորեցուցիչները քեզի տրվեցուցին ատ խեղԹուԹիւն։ Պղխանոս ըսաւ. անանց ինչո՞ւ մոլորեցուցիչ կըսես որ յաւիտենական կեանքը կատաջնորդեն, դուք էք մոլորեցուցիչ որ մարդ կը կորսնցնէք։ Մադաւորը հրամ

մեզ նորէն բրածեծ ընել։ Պուրթը ըսաւ. ծրչափ որ շատցնես իմ տանջանքս՝ այնչափ ալ վարձքը կը շատցնես։ Ես խօսքերս ամէնն ալ կու գար կը պատմէր Ղնատոլա սուրթերուն։

Վարձեալ Թագաւորն ըսաւ. Ղրիւանոս, ինծի պատմէ, թէ ինչպէս կրցար մեր կուռքերուն վրայ նայելով կը գիտամ վրատ։ Ղրիւանոս պատասխան տուաւ. Ես ալ ինծի խնայելով չեմ գոհեր։ Թագաւորն ըսաւ. Մեր կուռքերը պաշտե որ քեզի Թողութիւն կու տան, մենք ալ առջի մեղանչութիւդ կը հատցընենք քեզ, որովհետև դուն ազնուական ես հարուստի զաւակ, մեկալ ընկերներուդ մի նայիր որ գեղացի մարդիկներ են, աղքատի զաւկներ։ Ղրիւանոս ըսաւ. գիտեմ որ իմ հօրս տանը ազնուութիւնը կը ձանչնաս. բայց Թէ որ իմ ընկերներուս մեղանչութիւն ալ ձանչնալու ըլլայիր, կատարէիր անոնց որ՝ քու կուռքերուդ գերութիւն քեզ խալտսէին։ Թագաւորն աւելի սրտոտելով հրամեց որ իրաս հոգի փորուն զարնեն. երբոր այնչափ զարկին որ փորը բացուեցաւ, աղիքները գետինը կիյնային՝ դարձեցոց տանջելէն ըսելով. կը տեսնես ինչ պէս կը խոշնամ վրատ, դուն չես իմանար իմ սէրս, գոնէ հիմա կարդա կուռքերուն, եւ բժիշկներուն քեզ ըուրնտցընել տալով իմ պալատիս մէջն առնեմ։ Պուրթ նահատակը ծիծաղելով պատասխան տուաւ. որովհե-

ան խօսք տուէր իս բժշկելու, Թող առաջուցմէ ըսէիր ինծի կուռքերը ինչ պիտոյ ընեն, անուշ Հաւկընայի որ մէկ գօրութիւն մը կայ անոնց քովը։ Պատասխան ընաւ. կուռքերը չեն խօսիր։ Աղբար չեն խօսիր նէ, ըսաւ տուրբը, ինչո՞ւ անոնց կը գոհես, մեզ ալ կը քոնադատես գոհելու։

Ան ատենը աւօթ մը գալով Թադաւորին վրայ, ամէնքը մէկէն բանտը դնել տուաւ։ Աբեղը անչափ ուժ չունէին որ՝ քաշկըռտելով տարին պահիչներէն։ Աբիաթար Ահիտոփէլ տեսնելով Աղրիանոսին խեղճութիւնը, վիզը իր ձեռքովը բռնելով կը քաջալերէր Հաճելու, երանի քեզի, ըսելով, որ արժանի եղար տուրքերուն կարգը անցնելու, չարչարիլ անոր Հաճար որ՝ ինքն ալ քեզի Հաճար չարչարուեր է. քիչ մը ատենէն քովը պիտոյ երթաս, իրեն փառքը պիտի տեսնես։ Աղբար բանտը Հասան, տուրքերն ամէնքը մէկտեղ բարւ կու տային եւ բանալ Աղրիանոսին. իսկ Ահիտոփէլ իր ձեռքովը արիւնը կը սրբէր, մարմինն ալ եղել կօծէր։ Աղրիանոս բաւ տուրքերուն. աղօթք ըսէք ինծի Հաճար որ ես ատոնցմէն պահէ զիս, խիստ մարմնուք կու գայ վրաս։ Տուրքերն ըսին. գօրացիր, եղբայր Աղրիանէ, առաջ մեզնք ալ քեզնէ կը վախնայինք տակաւ մարդ ըլլալով, բայց Հիմա որ մարդկութենէդ գնաւթէ վրայ եւս յաղթեցիր, քու Հաճելութիւդ վախնալով ատոնցմէն՝ ալ չի Հանդուգնիր քեզի դէմ ելլել։ Ա-

Նաստոյին հետ նաև ուրիշ բարեպաշտ կնիկներ ալ կու գային բանտը տուրբեռուն ծառայելու, վերբերնին սրբելու. երբոր լեց Թադէոսը բարկացաւ, ապտրեց որ չի Թողնեն կնկտոց մտնելու։

Նաստոյան իմանալով երեն մազերը կարեց, երիկ մարդու հագուստ մտնելով անանկ կը մտնէր, տուրբեռուն կը ծառայէր. հասկընալով որ մօտիկ էր մահերնին, ազգաչէց Ներսիանոսի՝ գիտեմ, ըսաւ, որ Քրիստոս ինծի կը կատարէ, ինդրէ կաղաչեմ ինչպէս որ աս անցաւոր աշխարհիս մէջ մեկուռղ ապրեցանք, անանկ ալ անդին մեկտեղ վայելենք արքայութիւնը, որ քու մարտիրոսութեանդ պտղակից եղայ. գիտես, տէր իմ, աս քաղքիս անառակութիւնը, Թագաւորին անբարշտութիւնը, չըլլայ որ նա սըրբասէր ամուսինդ առնէ մեկ կռապաշտի մը տայ, քեզի կնկայ նա պահելու. իմ պարկեշտութես վարձքը մեկտեղ մեռնիլ ըլլայ։ Ուրիշ կնկտոյ ալ Նաստոյային բարի օրինակ առնելով մարերնին կտրեցին, երիկ մարդու հագուստով կու գային տուրբեռուն կը ծառայէին։ Երբոր աս ալ լեց կայսրը, խիստ զարմացաւ, բայց բան մը չըսաւ, հասկընալով որ տուրբերը ցաւուն չէդնանալով մօտիկ են մեռնելու. տանջանքով մեռնելու հետը՝ տալ գնել տուաւ ոտուընեռնուն տակը, անանկ երկրէթով կտրտել հրամեց երեցց ոտուընեռը։ Նաստոյան ազգաչէց գահընեռուն որ առաջ Ներսիանո-

սէն սկսին, վախնալով չըլլայ որ ուրիշնե-
րուն վրայ տեսնելով Գրիւանոս՝ իրեն մէկ
վախ մը գայ։ Երբոր սալը դրին, Գնատո-
լիոս անանկ վառուած էր Գրիւանոսի սի-
րոյն որ ինքիրմէ քաշելով Գրիւանոսին ո-
տուըները սալին վրայ դրաւ. երբոր գո-
հիմներուն զարնելով կոտրտեցին, Գնատո-
լիոս գարձաւ ըսաւ Գրիւանոսին. կատչէմ,
ով ծառայ Գրիւանոսի, դուն քեզմէ չէ-
ւուընեցող երկնցուր որ կտրեն. որպէս զի
աս քանիս մէջն ալ նմանող ըլլաս տուրբե-
րուն, որովհետև անոնք քեզմէ աւելի տան-
ջուեցան։ Գրիւանոս ալ անանկ ըրաւ, բայց
կտրածներնալէս ալ՝ հոգին աւանդեց։ Գ՚է-
կալ տուրբերուն վրայ գացին գահիմներուն,
անոնք ինքիրենին կերկնցընէին ոտուընին
ըսելով, տեր Յիսուս, առ մեր հոգին։ Յի-
սուսի հետ սանկ խօսելով՝ անոնցն ալ
նահատակուեցան յամին 305 կամ 310. օ-
գոստոս 26։

Գ՚ապաւորը հրամմեց որ սրբոց մարմին-
ները կրակը ձգեն, չըլլայ որ գալիլեացիք՝
որ ըսել է քրիստոնէները՝ առնեն այ տեղ
պահեն։ Գ՚ն ատենը Գ՚նատոլիան գաղտուկ
առաւ Գրիւանոսին մէկ ձեռքը պահեց. ե-
րբոր կը տանէին մարմինները, եաւնին ե-
թալով արեան կաթիլները կը ժողվէր զին-
քը կօծէր. ուրիշ բարեպաշտ կնիկներ ալ ազ
նիւ կտաւներ թաղ խելով սրբոց արեան մէջ
ծոցերնին կը պահէին. գահիճներուն վա-
թերն ալ որ տուրբերուն արեան մէջ թաղ-

խուճապ էին՝ շատ ոսկի տալով ծախու առնին։ Երբոր սուրբերուն մարմինները վառած փուռը կը ձգէին, ասոնք լալով կաղաչէին՝ աղօթք կընէին սուրբերուն որ զիրենք ալ յիշեն. մանաւանդ Կոստոլա հոգւոյն սրբոյ ընորհքովը վառուած աստիս անդին կը պտըտէր փուռն քովերը, փափաքելով որ ինքն ալ ան փուռը ըմնելով սուրբերուն հետ մէկտեղ նահատակուի. ով երանելի Կոստոլա, կը կանչէր, ես ալ Քրոջուր սա ցաւալի աշխարհիս մէջ։ Երբոր մարմինները փուռը ձգեցին, յանկարծ երկինքը անանկ գոռաց որ քաղքին մէջ ամէնքն ալ վախցան, սաստիկ անձրեւ մը գալով փուռը մարեց, դահիճները վախէն փախան. ան առտեւնը մօտիկ եղող քրիստոնէները՝ Կոստոլան ալ ուրիշ կնիկոջք ալ մէկտեղ վառեցին մարմինները գողցան, որ ամենևին ոտքերը էին չէին երած և ոչ գլխընին մազը։

Կոստոլան երկցաւ Կուսեբիոս անուն ազնուական մարդ մը պօլիսէն եկած Կոմիդիա իր կնկոջը. ատքը ըմնելով Կոստոլան ուրիշ քրիստոնէներուն ըսաւ. մենք առաջ աս քաղքիս մօտիկ կը կենայինք, բայց ամբաստանութիւնները տեսնելով ամէնն ալ փախանք պօլիս գացինք. հիմա տուէք մեզի սուրբերուն մարմինները, որ տանինք հոն թաղենք ինչպան թագաւորին մահը, ետքը կատարեալ պատուով ընենք անոնց փոխադրութիւնը, ինչպէս է մեր սովորութիւնը. թէ որ հոս թաղելու ըլլաք,

ան բռնաւորը նորէն հանել երել կու տայ։ Ա՛ս խօսքս ամէնուն ալ ընդունելի եղաւ. անանկով նաւը դրին Պօլիս խրկելու. բայց Ա՛նատոլա վախնալով՝ չըլլայ թէ մարմինը նետը մատնուելու ու ըլլայ՝ Ա՛զրիանոսին ձեռքն ալ մէկտեղ մատնուի, ու իրեն մէկ հատիկ յոյն էր, իր քարձին տակը պահեց ամէնէն գաղտուկ։

Վ՛ասն մը օր անցնելէն ետև՝ նիկոմիդացի մէկ հազարապետ մը խնդրեց Թագաւորէն որ Ա՛նատոլան իրեն կէին առնէ, անոր գեղեցկութիւնէ ու հարստութիւնը աչք տնկելով. ուրիշ կնիկներ ալ խրկեց առ քանի հատար իրեն հետ խօսելու։ Ա՛նատոլան առնց խօսքին հաւնիլ ցցուց, խաբելով բաւ. իս ուզողը որովհետև մեծ մարդ է, իրեք առիս ինծի առեն տուէք, որ պատրաստութիւն տեսնեմ։ Ա՛սանկով զանոնք Ճամբեց, ինքը արտօրաց Պօլիս փախչելու ուր որ սրբոց մարմիններըը տարին. Ա՛ւր որ կը պահէր սրբոյն Ա՛զրիանոսին ձեռքը, հոն երեսի վրայ իյնալով աղօթք ըրաւ, որ ինծ սրբոյն Ա՛զրիանոսի բարեխօսութիւնը զինքը խաչցընել կռապաշտի ընկերութենէ. աղօթք ընելէն տրտմութիւնը ու հոգ ընելէն ետև քուն մը եկաւ վրան։ Ա՛ն առենը տեսիլեան մէկը երևնալով իրեն բաւ. մի վախնար, Ա՛նատոլա, մեռնիք չենիք մտածած քու աշխատանքդ ոչ երբէք մեր վրայ. Ա՛զիատու ու առջև ելածնուս պէս տալաչեցինք որ դուն ալ մեր քովը գաս։ Ա՛նատոլան բաւ.

տէրն իմ Աստուծոյ ալ արդեօք Աբրահամայ աղջկան երեցած ձեզի հետ։ Ան ինչ առաջ երեցաւ, բաւական հեռացաւը մարը մեր քովէն եկէք. ան ձեզի ալ կոչումի, ինձի հետ հանդիպիս պիտի։ Նաամանայ ուրախութենէ արթընալով՝ ամէն բան թողաւ, միայն Աստուծոյ ձեռքը հետն առնելով նաւակ մը մտաւ, որուն մէջ շատ քրիստոնէները կային Աթաքիոյ թաղաւորին ձեռքէն փախչողները։ Անցաւ հազարապետը, թագաւորէն գոյք առնելով ուրիշ նաւ մը մտաւ եւ անոնց հասնելու. բայց քիչ մը բացուելէն ետեւ խիստ գէմ հով մը ելլելով ետ դարձուց անոնք. ոմանք ալ խղդուեցան ալեկոծութենէն։

Յակառակորդ սատանան ուզեց խափանել Նաամանայ փախչելը, մէկ նաւապետի մը կերպարանքով նաւու մը մէջ նստած ուրիշներով Նաամանայ նաւուն հանդիպեցաւ, հարցուց ուսկից կու գաք, ուր կերթաք։ Անոնք պատասխան տուին որ Նիկոմիդիայէն կու գանք Պօղոս կերթանք։ Ասիկա կերթաք, բաւ աս տուտ նաւապետը, ասիկայ ձեր ուզած Հաճբան չէ, ձախ դին դարձուցէք. ասոնք ալ շիտակ խօսք կարծելով, անդին դարձուցին նաւը։ Ան ատենը տուրքն Աստուծոյ երեւնալով իբր ան նաւուն մէջը կեցած, ձան հանեց՝ մի հաւատաք, բաւ, անոր, աղէկ կերթայնք առաջ, անանկ գացէք. աս բանծին պէս՝ հալածեցաւ սատանան, Նաամանն եւս

տեսաւ որ սուրբն Ս. Գրիգոռս կ'եցեր է, ի-
րենց առջևէն կ'երթայ, ուրախանալէն կան-
չեց՝ ահա տէրն իմ Ս. Գրիգոռս. անկից ետ-
քը չերևցաւ սուրբը: Ս. յոնք յաջող հովով
առտուանց հասան Պօլիս. երբոր ալց նըշ-
խարքներուն տեղը հասան, Ս. նատոլեան ցա-
մաքն ելաւ, փախաքով հասքուրեց սուրբ
վիճաներուն մարմինները, սրբոյն Ս. Գրիգո-
նոսի ձեռքն ալ հանեց քովէն հոն դրաւ,
եկեղեցեն ատեն աղօթքի հետ եղաւ. ետքը
Նասեբիոսի տունը գալով բարեաց քրիս-
տոնեայ եղբայրները, աղաչելով իրեն հա-
մար որ աղօթք ընեն՝ ինքն ալ սուրբերուն
ետևէն երթայ. անոնք տեսնելով որ խիստ
յոգնած էր, կ'աղաչէին որ քիչ մը քուն ըլ-
լայ: Ն. ան ատենը սուրբն Ս. Գրիգոռս տե-
սիլքի մէջ իրեն երևնալով ըսաւ. խաղա-
ղութի ընդ քեզ, քոյր մարտիրոսաց, եկէ
քու աշխատանքիդ վարձքը առ. և մեկէն
իր հոգին աւանդեց հոն: Ս. Գրիգորեա-
նները քովը գալով երբոր կուզէին արձնըը
նել, տեսան որ վախճանած է՝ շատ ցաւե-
ցան. լալով աղօթքով ան ալ հոն թաղե-
ցին միաբան Նասեբիոսին տունը, որ ար-
դէն գմբեթաւոր շինք մըն էր մէկ վիայ-
արանի մը պէս, աղօթքի տուն ըլլին. շատ
մարդիկ շատ հիւանդութեամբ ամէն ապրանքներն
ծախելով հոն եկան բնակեցան, աղօթ-
քով պաքով ու ծառայելով: Ս. Գրիգորոսի
վրայ շատ հրաշքներ կը պատմուէին. յա-
տուկ բարեխօս է ժանտախտի հիւանդու-

Թեան . անոր բարեխօսութիւնը շատ մարդ ծանր հիւանդութենէ ըրնցան , ջուրը խղդուողները ողջընցան , բարձր տեղէ վար իյնողները ողջ պահուեցան , տղաբերը ե- ղողները վտանգէ խալըսեցան , անդամա- լայծները բժշկուեցան ։

ՍՈՒՐԲ ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԿՈՅՍ

Ասիկայ Սանասարուկ բուսած իւղոց Թադեւսին աղջիկն էր . երբոր Թադէոս առաքեալ եօթանասունեւերկու աշակերտներն մեկը եկաւ Հայաստան քարոզեց ան հատաւքը , ան ատենն ինչպէս մեր Աբգար Թագաւորը անանկ ալ Սանասարուկ էր քե- ղոնին քրիստոնեայ եղաւ . բայց երբը իւղոց վրայ Թագաւոր ըլլալու համար Սանա- սարուկ՝ ուրացաւ , նոյնն կռապաշտ եղաւ . որովհետեւ մեծերը աննկին ալ կռապաշտ էին , կռապաշտ Թագաւոր կուզէին ։ Թա- դէոս առաքեալը նոյնն եկաւ Աբգար գա- ւառը՝ Սանասարկոյ նստած տեղը քրիստո- նէութիւն կը քարոզէր , բորոտները կը սըր- բէր , կաղերը կը քալցընէր , Յիսուսին ա- նունով շատ հրաշքներ կընէր , շատ կռա- պաշտներ ալ կը դառնային քրիստոնեայ կըլլային երբեմն երբոր հրաշքները տեսնէ- լով , երբեմն քարոզութիւնը լսելով ։ Ա- սոր ձայնը երբոր հասաւ սուրբ Սանդուխ-

տին անկաձը որ պզտիկ մատղաշ տարէքին
մէջն էր, խնամ գեղեցիկ ելեւոյթ, խնամ
խնամատուն խելքով, հօրմէն գաղտուկ գի-
շերանոց եկաւ Աստղիկ առաքելոյն քովը,
փափաքով նստաւ իրեն քարոզութիւնը մտիկ
ընելու։ Ան ատենը աւետարանին լոյսը ի-
րեն սիրտը ծագեցաւ, հոգւոյն աբեղ ջնարհ-
քով լուսաւորեցաւ, մէկիկ մէկիկ աբ խոր-
հուրդները տուվեցաւ. Աստղիկ առաքե-
լոյն ոտքը նստալով արցունք թափելով կը
պագնէր, իրեն հոգւոյն հայր կանչելով ա-
նիկայ։ Անանկով շատ օր չպատուեցաւ
անկից. իր սիրտը անանկ վառուած էր Աստ
սիրովն որ չէր ուզեր բաժնուիլ Աբրիատոսէ
աշակերտէն։ Տեսնելով սուրբ առաքեալը
Անդրուխտին ասանկ ջերմեռանդութիւնը՝
Աբրիատոսի սիրոյն հետ ասանկ միանալը՝
շուտ մը մկրտեց. մկրտելու ատենը լսե-
ցին նշան մը երկնքէ սրբուհի Անդրու-
տին վրայ, լուսոյն մէջէն ալ ձայն մը եկաւ.
ուրախ լեր, ով դուստր և հարսն քրիստոսի երկ-
նաւոր փեսային. ան լոյսը տեսնելով, ձայնն
ալ լսելով, շատ հոգի դարձան քրիստոնեայ
եղան։

Բայց կռապաշտ քուրմերը կատղելով
վազեցին իր հօրը Անաստուկ Թագաւո-
րին պատմեցին։ Անաստուկ լսածին պէս
հրամեց Աստղիկ առաքեալը կապել, իսկ
նոր հաւատացեալներէն մրը սպանել մրը
ծեծել ու բանտի մէջ պահել, անոնց հետ
իր աղջիկն ալ սրբուհին Անդրուխտ։ Ար-

բոլ կըսպասնէին նորահաւատ քրիստոնեաները, տեսան որ մեծ լոյս մը ինջաւ անոնց վրայ. ան տեսնելով ոմանք զարձան քրիստոնեայ եղան. մեկալ կուսապաշտներուն վը վախ մը ընկաւ, շատն ալ կուրցան Հառապայծին, վախցան քանելու տուրը առաքեալը: Ան առեն Յիսուս երևնալով Սատիոս առաքեալին՝ շատ քաջալերութի տուաւ իրեն: Տեսնելը տեսնելէն ետև ան պիշերը ինքիրմէ գնաց Սատիոս քանտը, քանտին պանեները ինքիրմէ քացուեցան. նեբա մանելով Սատիոս ոտքերն տուաւ քանտին մէջ բռնուած քրիստոնէներուն, սրբուհի Սանդուխտին քովը եկաւ. տեսնելով որ իրեն ոակի զարդերուն տեղը շղթայով էր կապուած, պապաւ կապանքներն լսաւ. երեսէ քեզի, դուստր երկնաւոր Թագաւորին: Ասկ սրբուհին առաքեալին ոտքը պագնելով կը խնդրեր որ նորէն քարոզէ Քրիստոսի վրայ. իրեն միսիթարութի տայ անարատ պահելու զինքը ան կուսապաշտներուն մէջը: Առերանը քացաւ տուրը առաքեալը աս յորդորանքը զուրցեց. մեյնը, լսաւ, քու սրբուհի մեր Քրիստոս մեր տէրը, ալ մի վախնար, քոլոր սրտովդ անոր ապաւինէ. անիկայ քեզի օգնութի իրեն կանչէ, իսկոյն կը հասնի զօրութի կու տայ, քու թըշնամիներդ կամընչցընէ. քու աչքիդ բան մը չերևնայ աս անցաւոր աշխարհէս՝ որ այսօր կայ վաղը կը կորսուի. հաւատք, յոյս, սէր, աս իրեք բանը քեզի զէնք աւ. ինչ հնարք-

ներ որ բանեցընէ քեզի չար ատտանան՝ էլ
կրնար քեզ զրկել յաւիտենից ուրախու-
թէնն, որ սուրբերուն հետ պիտի վայելես
քովին կամաւոր նահատակութէդ, որ սի-
տի քաշես Յիսուսի անուանը համար։ Ա՛յս
ըսելով ապստրեց աղօթքի հետ ըլլալ. ինքն
ալ թևերը տարածելով սկսաւ աղօթք ը-
նել. ով միածին որդի՛ Աստ, ըսաւ, որ մարդ-
կային ազգը փրկելու համար աշխարհք ե-
կար, նայէ երկընքէն ա՛ս աղախնոյդ վրայ
Սանդուխտին, որ իրեն ծաղիկ տարիքը քե-
զի կը նուիրէ, դուն պահէ զօրացուր ասի-
կայ իր ընկերներուվը, ամօթ ըրէ թշնամին
սատանայ։

Երբոր աղօթքը լմնցուց՝ յանկարծ մէկ
դուռամ մը եղաւ, բանտին տանիքը վեր ե-
լաւ, արևէն աւելի պայծառ լոյս մը ծա-
թեց, լուսոյն մէջէն ալ ձայն մը եկաւ, որ
կըսէր. զօրացիք, սիրտ առէք, ես պիտոյ
գամ ձեզ առնեմ. իսկ դու, ով Սանդուխտ,
որ իմ հետևէս եկար, երկրաւոր պատիւը
ձգեցիր, իս հայր կոչեցիր, քեզի վերնա-
գոյն լոյս պիտի տամ ուրիշներէն պայծառ։
Ա՛ս երկնաւոր ձայնը առածնին պէս՝ ամէն-
նուն կապանքը արձակուեցան, մարմինները
ողջընցաւ, գոհանալով կըսէին. ուրիշ բան
չունինք, տէր մեր, քու բարերարութէդ
փոխարէնը հատուցանելու, բայց միայն մեր
կեանքը։ Բանտապանները ա՛ս հրաշքները
ու բանտին դուռն ալ բացուած տեսնելով,
Սանդէոս առաքեալին ոտքը ընկան. մենք ալ

քու այդ կը հաւատայիք, ըսին, մեզ ալ հաւատացեալներուն մէջ խառնէ։ Ան ըսելով լալով Թողութիւն կը խնդրէին. Ձեզ չէ թէ մեր կամքովը՝ այլ ակամայ Թագաւորին խօսքին համար աս նեղութիւնը մէջ պահեցինք, կըսէին. Հիմա տեսնելով քուկին այդ փառքը, մենք ալ կը խոստովանինք որ ան է Աշմարիա այծ ատարիչ երկնի և երկրի, ինչ որ ըլլայ չենք քաշուիր անկէց։ Ասոնք առաքեալը տեսնելով որ Աշմարիա էր իրենց կոչումը, սիրտ տուաւ, աղօթք ըրէք՝ ըսաւ. ինքն ալ մէկտեղ աղօթք ընելով մկրտեց անոնք 33 հոգի բանտապանները ու իրենց ընտանիքը։ Առտուն մարդու կը ղրկէին բանտապանը՝ որ ելլեն ըսաւ բանտապանները. ինչ պակաս էր ձեզի որ Թողնք կուգերը, գնացիք մէկ հրեայ մը ետևէն որ ձեզ կը խաբէ։ Ասոնք առաքեալը անոր սաստելով՝ մէկ դժոխային խանձող մը դարձաւ, սկսաւ տանջուիլ հրեշտակները. աս տեսնելով նորահաւատները աւելի հաստատուեցան յոյսը հաւատքին մէջ։

Իսկ առտուն գնաց Թագաւորը գըտնելու, որ առտուանց խորհուրդ ըրաւ իր աղջկանը համար ինչ ընէ։ Հայրական սիրտը էր դիմանար անանկ անուանի զաւակին սպաննելու՝ որ խիստ կը սիրէր, յիշելու առաւօնը կու լար. իր իշխաններէն մէկը խըրկեց որ երթայ բանտէն հանէ իր առջև բերէ, ուրիշներն ալ խրկեց որ Պատրոս առաքեալը գտնեն բռնեն որ իր դուստրը ա-

սանկ մոլորյուց, չի գիտնալով որ անիկայ ինքիրմէ բանտը գացեր էր։ Երբոր իշխանը բազմութէ բանտը եկաւ, գուռը բայց տեսնելով զարմացաւ. կը տեսնէր նեղսիրտ կարծածէն աւելի բազմութէ, անոնց քոլտիքն ալ լայն աստիկ, սուրբ առաքեալն ալ ոտքի վրայ կեցած կը քարոզէր. աս լուսոյն ահաւորութէ իշխանն ալ իրեն հետ եկողներն ալ գետինն ընկան, աներևոյթ տանջանօք կը չարչըրուէին, ահաւել ձայնե կը լսէին։ Յոհաննա առաքեալ հասկնալով անոնց փորձանքը, գուրս ելաւ տեսաւ որ գետինն ընկած կը թապլտըկէին, ձեռքը վրանին դնելով ՚այ անունը տալով ամէնն ալ բժշկեց։ Ա՚ս տեսածին պէս իշխանը՝ հաւատաց, յիսուն մարդ ալ իր հետը. և որովհետև խիստ մեծ մարդ էր թագաւորական գրանը մէջ իբրև թագաւորին փոխանորդը ըլլալով, խիստ արդելեցաւ Յաճնատրուկ, լսածին պէս՝ հրամմեց որով բանայնել ամէնն ալ. ան օրը 200 հոգի նահատակուեցան երիկ մարդ կնիկ մարդ. հան տեղը ձայներ լսուեցան հրեշտակներու, որ երկնքէն վար իջնալով ողջոյն կուտային սուրբ նահատակներուն, անոնց վախէն ալ շատ անհաւատներ կորսուեցան. գիշեր առեն ալ լայս մը երևցաւ սուրբ վրկաներուն վրայ։ Սրբուհին Սանդուխտ հօրմէն գաղտուկ հաւատարիմ ծառաները խրկեց իր տունը, բարակ կտաւներ բերել տալով սուրբ մարմինները կը պատեր ար-

ցանքով հաճելութեամբ. երանի ձեզի, կըսէր, քուրեր, աղբարներ, դուք արժանի եղաք երկնաւոր ուրախութեան, գնա ալ յիշեցէք: Ան ըսելով՝ իր տանը մօտիկ Թաղել տուաւ. նորէն բանտը գնաց, հոն սքանչաւորելը աղօթքի մէջ գտաւ՝ մէկ ոքանչելի լուսոյ մը մէջ կեցած. վազեց ոտքն ընկաւ, շատ արցունք թափելով հառաչելով ըսաւ. իմ տէրս ու Հայրս՝ որ իս մոլորեալս գտար, իս օրհնէ, ինծի համար ալ աղօթք ըրէ որ ես ալ հանիմ իմ տուրքս ընկերներուս, ես ալ արժանի ըլլամ Քրիստոս տես տեսնելու: Անաքեալը տեսնելով սըրբուհոյն արցունքն ու Քրիստոսի վրայ ունեցած սէրը՝ ըսաւ. երանի քեզի, դուստր երկնաւոր Թագաւորին, քիչ մը համբերէ, շուտ մը կը տեսնես զայն Քրիստոս: Անանկ ալ սէրտ կու տար ուրիշ հաւատացեալներուն. անոնք հայ տուին իրեն, որ օրհնելով տուաւ սրբուհի Անդուխտին ու իր ընկերներուն. Հաշակելէն ետև փառք տուին ամենատուրբ երրորդութիւնե ու խաչանիքելով քուն եղան: Հոյց առաքեալը աղօթքի հետ կըլլար, գոհանալով ՅԻՍ որ իրեն քարոզութիւնը անչափ հոգի վաստկեցաւ. կապակէր որ հաւատքնին ամուր պահելով արժանի ընէ անոնք արքայութեան, մանաւանդ սրբուհի Անդուխտը յատուկ կը յանձնէր ՅԻՍ համբերութիւնե տալ, որ իրեն ծանրկ տարիքը՝ իրեն տուրբ կուսութիւնը՝ քրտրիոն Քրիստոս էր տուած, որպէս զի ար-

ժանր ըլլայ մարտիրոսական պսակն առնե-
լու փոխանակ անցաւոր պսակին որ իր հօրը
տանը մէջ ունէր։

Ան աղօթքը ընելու ատենը, Յիսուս ե-
րևնալով՝ խաղաղութիւն ընդ ձեզ, ըսաւ, սի-
րելիք իմ։ լաւ գիտէ, ով Աստուած, քու աղօթքդ,
զոր Անդրեասին ու մեկալ աշակերտնե-
րուդ հետ մեկտեղ սիտի նահատակուիս,
ուր ալ որ ձեր յիշատակը կատարէ՝ ինչ որ
խնդրէ, խնդրուքնին սիտի կատարեմ։ Անա
դէռ ըսաւ. տէր իմ և աճ իմ, գիտեմ որ
ես սիրեցիր, մի Թողուր ատոնք ալ՝ որ իմ
խօսքովս քեզի հաւատացին. վերցուր կոա-
պաշտութիւնը խաւարը աս աշխարհիս վրայէն.
քեզի ժողովուրդ ըրէ որ միաբան քու աճ-
ուիդ փառաւորեն։ Պատասխան տուաւ
Հայրիս. աս խնդիրքդ ալ կատարեմ,
քու առաքելութիւնդ տեղդ ալ ինծի ժող-
վուրդ ընեմ, զոն ուրախ կեցիր՝ ըսելով
վերացաւ։ Ան ատենը սուրբ առաքեալն
արթընցուց իր աշակերտներն ու սրբուհին
Անդրեասը, աս տեսիլքը պատմելով ու-
րախացուց անոնք. մեկտեղ աղօթք ընել
սկսաւ, եօթը սիրտ տուաւ. հիմա պիտոյ
առնէք, ըսաւ, լուսեղէն պսակը։ Ցեանելով
որ սուրբն Անդրեաս կու լայ, կարծելով
որ վախէն կու լայ, անոր ալ սիրտ տուաւ։
Նայց սրբուհին Անդրեաս Յիսուսին սի-
րովը վառուած, ջերմեռանդ լեցուած պա-
տասխան տուաւ. չեմ վախնար, տէր իմ և
հայր, այլ ուրախ եմ, միշտ կը փափաքիմ

«Ելիսաոս տեսանելու, երբ պիտի ըլլայ որ անոր քովէն երթամ, երբ պիտի ըլլայ որ միշտ անոր առջին կենամ։ փափաքս աս է, սիրտս խիստ վառուած է անհնարին լոյսը տեսնելու, անոր համար կու լամ։ Ան խօսքիս վերայ խիստ ուրախանալով առաքեաց ըսաւ. Երանի քեզի որ հիմա պիտի հասնիս անոր՝ որուն որ կը փափաքիս։

Ըստու եղածին պէս՝ իշխանները սպասաւորները քանդած եկան, Փաղէոս առաքեալն ալ ուրիշ քրիստոնեաններն ալ Թագաւորին պալատը բերին կապած. միայն սրբուհի Անդուխտը չի կապած բերին, որ մնալու ատենը զարմանալի հաւատովքը քարձր ձանուլ սկսաւ սիրտ տալ իր ընկերուհուն ըսելով՝ մի վախնար, եղբարնե՛ր, երկրաւոր Թագաւորնե՛րէն՝ որոնց վախը ոչինչ է, ո՛րուն որ հաւատացիք՝ անոր վերայ աւելի կեցցիք, խելքնիդ մտուընիդ անոր տուէք, անիկայ ձեզի զօրութի՛ կու տայ, ան է միայն ուժ, անկէց ուրիշ ուժ չկայ, անիկայ ձեզ կը պահէ աշխարքիս խաբէութենէն։ Փաղաստորը նեղս կանչեց սրբուհին. երբոր նեղս մնաս, քանի եկէ, ըսաւ, դուստր իմ Անդուխտ. բայց սրբուհին երեսն ալ չդնացաւ ցաւ քովէն ալ չդգնաց։ Փաղաւորն ըսաւ. Ես ուրացայ, որդեակ, ան մոլորցնողը սրբուհին. երբա կրսեմ քեզի, Թէ որ չի դառնաս քու մոքէդ, քեզ մեռցնելով պիտի կտրանցընեմ։ Պատասխան տուաւ սրբուհին. ան որ դուն մոլորցնող կրսես,

անիկայ իս չիտակ Հասկան բերաւ, Հասկըցուց ինծի Հլմարիտ ած ատարիչ երկնի և երկրի, Հայր և որդի և Հոգին սուրբ. ես Հիմա կարտորամ անոր քոնէն երթալու որ իմ տէրս է, լոյս է և կեանք ամէնուն։ Փաղաւորն ըսաւ. ծիլ է ան որ ած կը կոչես ու Հայր։ Պանդուխտ ըսաւ. ան է Հրէշտարիտ ած, որ ոչընչէ ամէն բան ստեղծեց. բայց ձեր միտքը խաւարած է, որ ձեր ստեղծողը մէկդի Թողնելով կուռքերը կը պաշտէք, որ չեն տեսներ չեն լսեր. սատանաները մէջերնին են նստած, ձեր միտքն ալ կուրցուցեր են, դժոխքի որդի են ըսեր, ուր պիտոր երթաք Հետերնին տանջուելք։ Ո՞ւ խօսքերուս վրայ կատղելով Թագաւորը, իր Հայրական գուԹը մոռցաւ, սպատակ մը զարնել տուաւ. կապեցէք քերԹեցէք, ըսաւ, քերԹած տեղերը կտակով երեցէք։ Ա՛ւա Հիշնեերը կապեցին սրբուհին, գործիքները պատրաստեցին։ Ա՛կը վազեց գնաց առանց պատմեց սրբոյն Փաղէոսի, որ լալով աղօԹք ընել սկսաւ, որպես զի Քրիստոս զօրուԹե տայ անոր։

Երբոր սրբուհին կապուած քերել պիտի սկսէին երկրԹէ գործիքներով, երկինքը կանչեց ըսելով. տէր իմ Քրիստոս, Հաճիր ինծի օգնուԹե, որ ամէնքն ալ իմանան քու զօրուԹիդ. գուն ես իմ Հայրս ապրեցուցիչս, մի Թողուր իս։ Ձեռ առեցը մէկ շարժ մը եկաւ, լոյս մը ծագեց, ձայն եկաւ վերէն՝ զօրացիր, գուստր իմ, ես քեզի Հետ

եմ. կապանքները մեկին քակուեցան, լուսին կայծակը զարնելով դահճապետը սպանեց, շատ մարդ ալ իր հետը. Թագաւորն ալ ամմէնն ալ ահուդողի մէջ ընկան։ Սրբուհին Սանդուխտ արձկուած ըլլալ եկաւ գետը, ոտքը լմնելով, լսաւ. տէր իմ և հայր, ահա Աբրիսամս տէրն իմ իս արձկուեց, ամօթ ըլլաւ ատանիս։ Պանք որ աս շարժմունքը անանկ վախցուց կուսապաշտները՝ որ իշխանը մը եկաւ Թագաւորին դիմացէն սուրը առաքելոյն ոտքը ինկնելով լսաւ. մեղայ քեզ ու քու այն, ներէ, մեզի հասար ազօթք ըրէ՝ սա պատիժը անցնի, ինչ որ դուն կուզես՝ կընենք. Թագաւորը նրանման տուաւ որ արձկուի։ Սրբուհին առաքեալը լսելով ազօթք ըրաւ պատիժը վերցնելու. մկրտին ալ տեսան որ կապուած քրիստոնէութեան ամմէն կապանքը ինքնիրմէ արձկուեցան, շարժին զարհուրելի ձայնս ալ դադրեցաւ։ Իշխանը զարհուրեցաւ. առաքեալն իրեն լսաւ՝ մի վախնար, գնա պատմէ Թագաւորին ինչ որ տեսար։ Ինքնակայ եկաւ Թագաւորին լսաւ որ՝ ես Սրբուհին դէսը տեսայ չէ Թէ մարդ, այլ մարդէ վերը բան մը՝ ջրա դին լսաւ մէջ առնուած, ազօթք ըսածին պէս ամմէն շարժուքը դադրեցաւ։ Կայց Թագաւորը սատանայն հետեւելով լսաւ. անիկայ մի կարծես որ դադրեցաւ, մեր կուռքերը դադրեցուցին։ Իշխանը սա խօսքին վրայ դժուարելով վախ-

նալով եկաւ Ովադէոս առաքելոյն քովը, հաւատքը ընդունելով իր ամբէն տնովը մկրտուեցաւ, Սամուէլ անուն առնելով ա- շակերտ եղաւ սրբոյն։ Ո՛չ քանիս վերայ խիստ դժարն եկաւ Թագաւորին, խիստ տրտմեցաւ, որովհետև խիստ երևելի մարդ էր Յունդրական Թագաւորին, որուն նման չէր գտնուեր Հայաստանի մէջ. սրդոզելէն կրակ կտրած գաւեր զարնել տուաւ ոտուը- ներուն անանկ նահատակեց ան իշխանը, անոր հետ ուԹը հոգի ալ նահատակու- ցան. որոնց մարմինը գիշեր ատեն առին տուրբն Ովադէոս և սրբուհին Սանդուխտ խնկերով պատելով Թաղեցին։ Ովադէոսի ըսաւ սրբուհին. երանի քեզի, տէր իմ և հայր, որ շատ մարդ արժանի ըլլիս Յրիս- տոսի պակին։ Ո՛զաքեանն ալ երեն ըսաւ. քեզ ալ երանի որ արժանի եղար անունք Թաղելու. ուրախ եղիր, դուն ալ շուտով պիտի հասնիս Յրիստոսի։ Ո՛վ սրբուհին երբ Թէ մէկ առաքելուհի մըն էր եղած, ինքը Յրիստոսի սիրով վառուած ըլլալով ուրիշներն ալ անոր սիրովը կը վառէր, ամ- մէնն ալ կը հոգար կը կերակրէր կը հա- գուեցընէր, երբէք մարդ կնիկ մարդ ամբէնն ալ կը մխիԹարուէին սիրտ կառնէին ասոր խօսքէն, որ Յիսուսին անունով հրաշքներ ընելով շատ կուսապաշտներ դարձուց։ Ո՛- նոցմէ մէկն եղաւ Օ՝արմանդուխտ կին- կը՝ հարուստ ու ազնիւ տրնէ, Թագաւորին մօտիկը, որ իրեն ամբէն տնովը մկրտեց

Մատէոս առաքեալը 200 հոգի. ասոնցմէ միայն 9 աշակերտները հասկացած էին զայն ըսելը կարելի. որուն վրայ հրաշքներ ելլելնալով շատ մարդ քրիստոնեայ եղան։ Պանտուխտ ատ գտնելս ըսելով կը մեռնուր Պանդուխտին վրայ, գիտնալով որ ան է աւելի քրիստոնէութիւնը ծաւալող ու գարձընող. իր հայրական գուԹը մէկդի Թողնելով՝ հրաւէց որ վաղուան օրը տրամ սպասնէն։

Մատէոս ըսելով ատ անօրէն հրամանը՝ բոլոր գիշերը աղօԹքի հետ եղաւ տրբուհի Պանդուխտին համար. առտուանց տրբուհին եկաւ առաքեալին ոտքը էյնալով պատնեշով ըսաւ. տէր իմ, իրիկուան մտածելու հետ էի, ինչ պիտոր ընէ ինծի լոյս իմ Աստուած, երբ պիտոր իս քովէն առնէ. անանկով քուն եղայ. մէյմըն ալ գիշերը յանկարծ քունիս մէջը սաստիկ լոյս մը ծաԹեց վրաս, լուսոյն մէջէն ալ մէկ լուսեղէն մարդ մը կանչեց ինծի, ով Պանդուխտ, ելլը հապուն իմ լուսեղէն զգեստս։ Ես ալ ակայ, ահուլ ինտալով ըսի. տէր իմ, չեմ արժանի. բայց անիկայ ինծի սաստելով հագուեցուց, լուսեղէն պսակ ալ գլուխս դրաւ, լուսաւոր զարդերով իս զարդարեց. երբոր ես զարմացած կեցած էի, յանկարծ մէկ վախնալու շարժում մը ըլլալով իս արԹընցուց. ես ալ փառաւորեցի զԱստուած որ սանդկ տեսիլքի արժանի ըրաւ։ Պատք լեալով առաքեալը՝ հասկըցաւ որ ան օրը ան-

տար նահատակուէր կոյսը, արդեօք Թա-
փեալ մեկնեց տեսիլքը որ Կրիատոս էր
իրեն երեւցուցը, երեւնալով հասկըցուց որ
աս ծանր մարմինս պիտոյ Թողնես, մար-
տիրոսուԹէ երկնաւոր լոյսը պիտոյ հա-
գուես։ Սրբուհին լսածին պէս՝ սիրտը ու-
րախուԹենով լեցուեցաւ, ուրախուԹենէն
կու լար, առաքեցին ոտքը իմնալով կըսէր.
Երանի քեզ, հայր իմ, որ իս նոքին ծնար,
Չանապարհ փրկուԹէ դէզ անհասուԹէ
եղար, Կոնդրկ Կրիատոսէ իս շուտով էր
քոյին առնէ։ Գազաքեացին լուաւ շուտով ալ-
տոր հասնիս ան լուսոյն տունն անջատ կը փա-
փաքիս։ Սրբուհին լուաւ. տէր իմ, երբոր
մեռնելու պիտոյ ըլլայ, մօտիկ գոյս կե-
նաս, իս զօրացընես։ Կադէոս ձեռնընե-
րը վեր վերցընելով աղօԹքի կեցաւ, սիրա
տալով օրհնեց սրբուհի Կանդուխտը։ Ի-
ւանը հասան բարբարոս իշխանները զօր-
քով, սուրը կոյսը բռնելով տարին սպան-
նելու տեղը. իսկ սուրը առաքեալը անհա-
ւանութեան մէջ աներեւոյԹ մնալով՝ անոնց
մէջէն կերԹար, Կանդուխտին գոլէն մե-
ծիկ քաղելով սիրտ կու տար անոր. գահ-
Չապետը իր մարդիկներուն վախ կը ձգէին
սրբուհւոյն սիրտը. որովհետև մեր կու-
գերը Թողուր, գու հայրդ մեծ Թագաւորը
քանահրեցիր, կըսէին, գու տիկնուԹիւնդ
ալ գեաւնը ձգեցիր, գայիր քրիստոնէու-
րու ծառայ եղար ու Քոյոյ աշխարհս նա-
խատինք, անոր համար քեզ չարաչար սիտոյ

մեռցնեինք : Սրբուհին երկինքը նայեցավ կապտակները, ու Յիսուս, հասիր ինծի օգնութեի, աս գիս սրբերուդ մէջը խառնէ : Երբոր սպանելու տեղը հասան, Թոդէք քինէ մը, ըսաւ, որ ազօթքի հետ ըլլամ. ա նոնք չիշխեցին դէմ կենալ : Յոն աչուընե ը լեցուած երկինքը նայելով արցունք թափելով ազօթք ըրաւ . ետքը սուրը առաքե ղյն օգնութին առնելով կեցաւ սպանելու տեղը, ինքնիմ վիզը երկնցնելով ըսաւ . ըրէք հիմա ձեր հօրը սատանային կամքը : Երբոր գահիճը սուրը հանեց սրբուհին զարնելու համար, գոհչապեաը զարկաւ սպանեց . մէկայնանք կատրելով սուր առին ամէնն ալ մէկէն վազեցին կուսին վրայ, բայց անոր տեղը մէկզմէկ զարնելով չարդեցին . իսկ սրբուհին ազօթքի հետ կըլլար որ չի զրկուի մարտիրոսական պսակէն : Ազօթքին ատենը զօրաց մէջէն մէկը երանելի կուսին սիրտը խօթեց սուրը, գետ պէս արիւնը վազելով, անուշահոտութիւն բուրելով հոգին աւանդեց : Երբ պարծանք մեր ազգին, առաջին վկայուհի բոլոր եկեղեցիոյ մէջ, որ նահատակեցաւ յամի տեառն 48 կամ 50 . երկնքէն ձայներ լսեցյաւ որ զայծ կօրհնէին . իր մարմնոյն վրայ ալ երեք օր երեք գիշեր սիւն լուսոյ կերևնար . աս տեսնելով կուապաշտները, երկու հազար հոգի չատ դարձան քրիստոնեայ եղան, ան տեղէն չէին ուզեր բաժնուիլ մինչեան որ սուրբն Յովաննես գիշեր ատեն հան

գալով անունք մկրտեց, որբոյն Սանդխտոյ մարմինն ալ Թաղեց աներևոյթ ըրաւ, որ անհաւատները անպատուել մը չունենան, ինչուան որ ատ եղբը յայտնեց։

Ու որբուհիս եղաւ լման պարծանք հայաստանեայց եկեղեցւոյ, առաջին առաքելուհի մը ազգին. մայր մեր հաւատոյ։ Սուրբն Ա.զգատ եղաւ առաջին Թագաւոր քրիստոնեայ, իրեն Թոռը սրբուհին Սանդուխտ եղաւ առաջին Թագուհի քրիստոնեայ, որ իր վարքովը և իր նահատակութիւնը զԱրիստոս կը քարոզէ. կռապաշտի գաւակ ըլլալով մէկ անգամ միայն էր միայն որ լսեց Աստուած առաքելոյն բերնէն քարոզութիւնը. բայց ինչ լայն հաւատոյ էր որ ունեցաւ, ինչ սէր Աստուան վրայ, ան սէրն ալ պահելու համար ինչ երկիւղածութիւն էր որ ունեցաւ ինչուան եղբը. որ Թէպէտ շատ հրաշքներ տեսաւ իր վրան, բայց միշտ աղօթքի հետ էր որ ան վիճքը պահէ։

ՍՐԲՈՒՀԻ ՇՈՒՇԱՆ

Ա.ստր անունը Ա.ստղանուհի կամ Ա.ստղուհի էր, բայց խնամ գեղեցիկ լուսերես ըլլալուն համար Շ ուշան ըսուեցաւ. իրեն հայրը սուրբն Ա.ստղան մամիկոնեան իշխանն էր որ նահատակուեցաւ։ Ու գեղե-

ցիկ զաւակը ի ազգէնայ հետ կարգելոյն, որ ի Հրայ (կիւրձինեւրուն) իշխան էր ու Թագաւոր Ա՛ծխիթայ։ Ե ուշան ոչչափ որ ազնուական էր մարմնաւոր տեսքով, այնչափ ալ աղուոր էր իր սուրբ վարքովը, ծածկաշուշանաթեամբ առաքինութեբ զարդարուած. բայց իր հրիկը ի ազգէն չար մարդ էր։ Այլ սուրբն ի արդան նահատակութեան, ի ազգէն պարսից Թագաւորին առջին գնայ ու բացաւ քրիստոնէութիւնը, կրակապաշտ եղած ինչպէս որ էին ան աեղերը պարսիկք։ Սուրբն Ե ուշան կատարեալ քրիստոնեայ ըլլալով նոյնպէս Հաւատքով շատ տրտմեցաւ աս բանիս վրայ, սկսաւ խրատ տալ յանդիմանել, բայց չկրնալով դարձընել կտրեց իր ընկերութիւնը, ոչ կուտէր ոչ կը նստէր հետը՝ սպասելով որ դարձի գայ. բայց ի ազգէն աւելի չարանալով կը ջանար որ անոր ալ ուրանալ տայ քրիստոնէութիւնը. երբոր սրբուհի Ե ուշան կը մերժէր դէմ կը դնէր, ի ազգէն սկսաւ չարչարել անհնարին ծեծելով, անօթի պահելով, նաեւ կապելով բանտը դնելով։

Ա՛յսպէս վեց տարի չարչարելու հետ եղաւ, այնչափ որ՝ երեն փափուկ մարմինը որդնոտեցաւ ան կապերէն զարնելներէն. չէր գիտեր ի ազգէն որ անոր սիրտը Ա՛ստուծոյ սիրովը լցուած ըլլալով, սիրով յանձ կառնէր մեռնիլը քան թէ Ա՛ստ ուրանալը, ոչ երբէք կը չկզոհար՝ այլ միշտ փառք կու տար ըսելով. ալ չդիմանալով ի ազգէն կատղե-

էին սկսաւ նախատել զինքն ալ իրեն հայրն ալ տուրքն ։ Արդեան, աշխատիտաւ մարդու աղջկայ կանչելով զինքը ։ ( )ր մէն ալ անանկ կատղեցաւ՝ որ միտքը մեռցընել ըլլալով՝ խախտով (Թօխուզով) վրան վազելով զարկաւ ։ Ազգէնին աղբարը վազեց ձեռքէն վրցուց իր հարսը, ապահով տեղ մը դրաւ, բայց սրբուհին չի դիմանալով ան պարսաւածքին՝ մահուան դուռը հասաւ օխտնեօտը տարին ։ Դիմանալով իր մեռնիլը՝ պատրաստեցաւ հետ երթալ, տուրք խոտոռտնեն հետ եղաւ, նեղը առաւ ։ Խելքը Կրնատոսի տալով ո՞րտեղ հասկը կը մեռնէր, աչքը երկինքը վեր ցցնելով՝ տէր Յիսուս, քու ձեռքդ հոգիս կատանդեմ, ըսաւ ։ անանկ քարի խոստովանեցաւ նաև Թեանքը մեռաւ յամին 458, իբր 45 տարեկան ։

ՍՐԲՈՒՀԻ ՓԵԲՐՈՆԷ

Ասիկայ երկու տարուան ըլլալով վանքի մը մէջ առաւ Կրնատ մարտիրոսը որուն անունն էր ։ և իր աղբօրն աղջիկն էր ։ տանը ուղը տարին անվանքը կենալով, քանի տարեկան եղաւ երբոնահատակուեցաւ ։ Իրեն քաղաքը կրտուէր Ասծին որ Ասքայ ալ կը գրուի, Կոմոլեոտիանոս կայսեր առենը որ խիստ հալածող եղեր էր քրիստոնէից ։ Կրնատ որ այն վանքին մեծաւորուհին էր,

ամէն կերպով ջանք ըրաւ որ պզտիկ աղէկ կրթութեան մէջ մեծցնէ իրեն Փեթրոնէն. մանաւանդ երբոր իրեն մեծնալու ատենը տեսաւ որ խիստ գեղեցիկ քարձրահասակ աղջիկ մը եղաւ, որուն նման աղուոր ու երկայն չէր գտնուեր: Ինոր համար փորձութիւն կուննէր պահպանելու համար՝ մէկէն մը եւ ոչ մինիկ մարդու չէր ցցըներ իր երեսը. իրեն ալ աւելի չգնութիւն ընել կու տար. ուրիշ մարդպետներուն իրմէ կրնային կրկնուն կերպարանք կու տար, Փեթրոնեայ ապտարեր էր երկու օրը ժամ մը ուտել:

Փեթրոնէն ալ նոյն ջանքին վրայ ըլլալով ինքիրմէ չգնութիւնը կերեւցնէր, հացն ալ ջուրն ալ կուշտ չէր ուտէր. քնոյ ալ հանապատութիւն չէր իտար, երբեմն ալ գետնի վրայ կը պառկէր. իր գործքը եղան աղօթք ու ծածկուն չէր գիտէր կարդալ հասկընալ. երբոր մէկ փորձութիւն մը կը բերէր սատանան գիշերը՝ մէկէն կերթար աղօթքի կը կենար, ծածկունչը կարդալով մինչ արութիւն կը գտնէր:

Նանկով իր աղուորութիւնը հետ աղէկ ալ կարդայով ուսումնասէր խելացի աղջիկ մը եղաւ. ամէնէն ալ վրան կը զարմանային, աւելի Նրիոնա իր գաստիարակին ու մեծարուհին. ինչուան իրեն ապտարեց ծածկունչ գիրքը կարդալ ուրիշ մարդպետներուն աղջիկներ աշխարհաբար վրայէն գուրգել ուրբաթ օրերը, ինչպէս որ հին տեղերուն էր ան վանքին մէջ: Ու որովհետև

մեծերու կնիկները ալ կը ժողվէին եկեղեցին ածաշունչ գիրքը լսելու, Երիտա վարագոյը քաշել կու տար որ աշխարհական մէկ կնիկ մը չի տեսնէ զԵբրոնէն։ Հայց զԵբրոնեայ աղուորութիւնը՝ իրեն աղէկ կենցաղավարութիւնը՝ աղէկ ընթերցմունքը՝ անանկ ձայն հանեց քաղքին մէջն որ Երիա անուն մեծ տիկին մը ուզեց անկայ տեսնելու։

Ընիկայ կռապաշտ էր՝ բայց քրիստոնէութեան ծանօթ, մէկ մեծ եպարքոսի մը հետ կարգուած ըլլալով վեց ամիս ետև իր էրիկը մեռնելով որբեւարի մնացած էր. անիկայ գնաց Երիտեայ աղաչեց որ անուններնիս վրայ երդումնայընելով, որ զԵբրոնեայ հետ գինքը տեսցընէ, իրեն վարդապետութիւնը լսեցընէ. սանկով իս կրնաք շահիլ, ըսաւ, կռապաշտութենէ ու աշխարքիս ուզնայութենէ խալսցընել. որովհետև իմ ծնողքս իս նորէն կուզեն երկրորդ անգամ կարգել տալ կռապաշտի հետ, բայց ես չեմ ուզեր ասկէց ետքը միալ ան տգիտութեան մէջ։ Ես լսելով Երիտեայ ուրքը կինդար, կը լուանար արցունքով կաղաչէր։ Պատասխանեց Երիտէ. երկու տարուան էր երբոր ես զԵբրոնէն ներս առի. հիմա 19 տարուան է, դեռ մարդու երես չէ տեսած և ոչ աշխարհական կնկան, և ոչ իր դայեկին երես, թէպէտ դայեկը շատ հեզ լալով ինծմէն խնդրեր է. հիմա քու հոգևոր շահուդ համար քեզ հետը տեսցնեմ, բայց

պետք է մեր մարապետի լաթը հագնիս։
Երիտն ասիկայ տեսյընելէն ետև հրամ
մեց Թեբրոնեայ ծածաշունչ գիրքը կարդալու։
Թեբրոնէն ասիկայ ուրիշ վանքե մը մարա-
պետ կարծելով, երբոր սկսաւ համարձակ
կարդալ Երիտին սիրտը անանկ զղջումի մը
եկաւ, անանկ ընորհքով լեցուեցաւ, որ լսե-
լէն չէր ձանձրանար, արցունքն ալ աչքին
չէր կենար, ինչուան լուս երկուքն ալ անքուն
կեցան կարդալու չետ եղան։ Երիտն առ-
տուն հազիւ կրցաւ Երիտին հաւանեցը-
նելու անկէց ելլել իր տունն երթալ։ Այ
ընորհքն անանկ շարժեց Երիտին սիրտն
որ լալով ժամէն ելլելով գնաց իր ծնողք-
ներուն միտքը փոխեց քրիստոնեայ ըլլալու։
Թեբրոնէն ատոր արցունքը զղջումը տեսնե-
լով՝ հարցուց Մուսային մարապետին որ
Երիտեայ երկրորդն էր. երբոր իմացաւ
անոր աշխարհական ըլլալն ու իր խաբուելը՝
խիստ նեղացաւ, բայց հասկընալով որ իր
մեծաւորութիւն էր անանկ ընել տուած,
լուռ կեցաւ։

Անկէց ետքը հիւանդութէն մը եկաւ Թեբ-
րոնեայ վրայ. դեռ աղէկ մը չառողջացած
ձայն եկաւ քաղքին մէջը, որ կռապաշտ
պատաւոնները պիտի գան հոս քրիստոնեա-
ները տանջելու. շատ քրիստոնեաներ ին-
ջուան վանքի մէջ եղողները, նաև եպիս-
կոպոսը փախան պահուեցան։ Այս վանքին
կուսանքներն ալ որ 30 մը կային՝ ուզեցին
փախչել, բայց Երիտն չկրցաւ. վա-

ղեան օրը մկըրտեցին Աթենիս անուանով մկրտիլ՝ կարծելով որ Փերսոնէին հիւանդութեան համար է՝ որ Աղիոնէն չի թողներ իրենց փախչել, երկան խօսեցաւ հետը՝ պատճառները բերելով որ մկըրտելին շատ նորահաս աղջիկներ կան, կրնան կամ փոխանութեան մէջ իյնալ, զօրաց ձեռքը իյնալ, կամ տանջանքին չդիմանալով՝ հաւատքնին ուրանալ. անոր համար աղէկը այն է որ, ըսաւ, Փերսոնէն ալ հետերնիս առնելով փախչինք, ապրեցընենք այն ալ՝ մեզ աոնելէ ետև։ Փերսոնէն լսածին պէս՝ ըսաւ. ես Աղիստոսի եմ հարուածած, հոգիս ի՞նչ ձեռքը յանձնած, կենդանի է տէրն իմ, չեմ երեր աս վանքէս, այլ հոս կը մեռնիմ հոգիս կը թաղուիմ։ Աղիոնէն պատասխան տուաւ Աթենեայ. աոնելէդ ետև ի՞նչ ընես ձեռքդ, ինչպէս կուզէն անանկ ընէն։ Այս խօսքին վրայ աոնելէն ալ լալով ոդբալ եղան գացին. Պրոկղա կոյսն ալ եւս երթալու, որ Փերսոնեայ հետ մկրտուելէ մեծցած էր, 25 տարուան աղջիկ։ Աղբոր լալով Փերսոնէի քովէն եկաւ, ուրկէն ինկաւ ետքի բարը տալու, Փերսոնէն ձեռքէն բռնեց ապրիլէդ որ ինքը չերթայ, մկրտուելու ըլլանք էի բաժնուինք, ըսաւ. ես դեռ հիւանդ ըլլալով կրնամ մեռնիլ, հոս մնացիր որ դուն իս գերեզմանը թաղես, ըսաւ. գիտեմ որ Աղիոնեայ դժար է, սիրտը չի դիմանար իս թաղելու։ Պրոկղան խօսք տուաւ, բայց

երիկուան գէմ վախը անանկ եւ եղաւ ամ-
մէնուն սրտին մէջն որ ան ալ գնաց անե-
րեւոյթ եղաւ :

Ան առենը Երիանէ մեծաւորուհին տես-
նելով բոլոր վանքին պարսիկը՝ երեսը մի-
նակ մնալը, գետինն իյնալով կու լար ան
առջին՝ աւելի Փեբրոնեայ համար . Ան-
մայիս կոյսն ալ սիրտ կու տար անոր ան
յանձնելու , որ ամէնն ալ գանէ կատարէ է , կըր-
նայ զօրութիւնն տալ ատրեցընել : Գնաց
Երիանէ Փեբրոնեայ քովը , հոն ալ կու
լար . Փեբրոնէն լսելուն պատճառը Ան-
մայիսին կը հարցընէր . երբոր հասկըցաւ ,
պատասխանեց . դուք աղօթք ըրէք , ըսաւ ,
ան , անիկայ կընայ ինծի շնորհք հայցել որ
ձեզ տալու : Անմայիս ըսաւ . ահա եկաւ ,
ով որդեակ , նահատակուելուն առենը . մեր
տարէքն անցած ըլլալով՝ ան քունաւորնե-
րը դիտենք որ մեզ շուտով կը կտրանցընեն .
բայց դուն մատղաշ տարիքիդ մէջն ըլլա-
լով՝ քեզ շատ պիտի տանջեն երեսդ դէն
քաշելու , նայէ չըլլայ որ միտքդ պղտորի .
հոգուդ ինչն աւելի պատուական բան չկայ .
երկնաւոր փեսային Երիստոս կեցած է մեծ
վարձք տալու , անմահութիւն պարգեւելու ,
նայէ որ անոր հանին՝ ան տեսնես :

Փեբրոնէն ա խօսքերէս աւելի սիրտ
առնելով պատասխանեց . աղէկ կընես որ
ինծի սիրտ կու տաս . բայց թէ որ եւ նա-
հատակուելէն վախչէլ ուզէի , մէկայնոյ
հետ մէկտեղ կրնայի մէկ ապահով տեղ մը

պահուել. մի վախնար, ես անոր կը փափաքիմ հանելու որուն որ պզտիկուձէս իմ հոգիս յանձներ եմ. ան կուզեմ գտնել, ասոր կարօտուելը կեփիմ, միայն թէ ինքը իս արժանի ընէ իրեն համար արիւնս թափելու։ Երիտասարդը ասոր խօսքին վրայ ուրախանալով, անանկով սկսաւ խրատ տալ. տես որդեակ, ըսաւ, յիշէ ինչպէս քեզ պզտիկ տղայ երկու տարուան քովս առեր պահեր եմ, հիմա եղաւ ատենն որ իմ աշխատութիւնս պտուղը պարապ չի հանես. յիշէ առջի նահատակները որոնց քաջութիւնը վրայ դուն ալ կըզմայլէիր, դուն ալ կը պատմէիր, ամէնքն ալ ատր և կանայք և աղջկունք ինչպէս պէս արիութիւնը մարտիրոս եղան, յաղթութիւնէ պսակը Երիստոսէ առին։ Ցանկ յորդորանքներ խօսելով՝ աղօթք ընելով գոլոր ան գիշերը անցուցին։ Ա աղուան օրը առտու եղածին պէս՝ խռովութիւնը լեցուեցաւ քաղքին մէջ. Աեղինոս և Ա իսիմաքոս Երոկղետիանոս կայսերմէն խրկուած՝ սկըսան քրիստոնեաները բռնել կապել, բանտը դնել։ Աեղինոս լսեց Փեբրոնեայի վանքին համար, հոն ալ զօրք խրկեց, որ գոռալ կըզմայլէիր, գոռ

ջարչարել քրիստոնեանները, այլ մանաւանդ օգնել։ անոր համար | Իւսիմաքոս Պռիսոս կոմսը վանքը խրկեց՝ որ երեն քեռորդին ըլլալով իր զօրքին վրայ գլուխ եր դրած, որպէս զի երթայ օգնութիւն ընէ մարապետներուն։ Պռիսոս երբոր եկաւ տեսաւ, զինուորները դուրս հանեց, Կրիտոպի ապրարեց որ մէկալնոց պէս երենք ալ փախչին։ Եկաւ պատմեց | Իւսիմաքոսի առջեն բան. մէջինները առջեն ալ փախեր էին, բաւ, միայն երկու պառաւ ծնացեր էին, մէյմըն ալ աղջիկ մը, բայց անանկ գեղեցիկ որ՝ անոր նմանը չեմ տեսած, տէր իմ, քանի որ ծներ եմ. ասիկայ լման քեզի արժան է կին առնելու, թէ որ յանձ չառնէ՝ ան ատենը մեռցուր։ | Իւսիմաքոս պատասխան տուաւ. ես մօրմէս ապրստրուած եմ. քրիստոնեաները չիմեռցընել, այլ սէր ցցընել, անոր համար կապաչեմ, բաւ, վանքէն դուրս հանէ անոնք, չըլլայ որ անոր ղորմ Աեղինոսին ձեռքը իյնան, որ երեն հօրեղբայրն էր։ Ա՛ւ բանս զինուորներուն մէկը լսելով Աեղինոսին անկաձը հասուց, Աեղինոս բարկանալով զօրք խրկեց վանքը որ չխախչին, վաղուան օրն ալ իր առջեն բերել տուաւ Թեբրոնէն, ձեռքը վիզը շղթայ ձգած։

Կրիտոնան ու Ծուսմայիս աղաչեցին զինուորներուն որ երենք ալ մէկտեղ տանին. երբոր չկտարին, որովհետև հրամանը միայն Թեբրոնեայ համար էր, շատ յոր-

զօրեցին խրատ տուին Վերմոնտայ որ քա-
ջութեանը դիմադրայ, մինչ տանջանք որ տան
կուռատաշանները սիրով քաշէ : Վերմոնտն
հոգւով սրբով լցուած՝ յուսամ ունէր որ, ըսաւ,
կը տեսք իմ նահատակութիւնս կուրախա-
նան • ան ըսելով խրեցոյ օրհնութիւնը աղօթ-
ք ալ առնելով դուրս ելաւ • բայց Մուսայէ-
սին սիրտը չկրնացաւ • խրեն եաուէն գնաց
աշխատիհաւան կնոգան հազուստ հագնելով :
Ի՛նչ ընելիք ալ կրնայ տիկինն ալ ըսելով որ
դէնն գնաց • շատ արցունք թափելով իր
ծնողքին հրաման առնելով գնաց որ աչքո-
վը տեսնէ :

Ներսէս Սեղինա ու Ի՛նախմաքրա ա-
տեան նստան դատաստան կտրելու , շատ
բանտարկեալ ժողվուեցան , տեսնելով անանկ
ծանր չղթաները չնորհալի աղջկանը վրայ՝
սոսկին ալ կուլային : Խրեն հարցնելէն ե-
տև ւոյ էս , ինչ էս , ետքը Սեղինա ըսաւ
խրեն • Վերմոնտ , կը տեսնէս ա Ի՛նախ-
մաքրան , թէպէտ Պրոտեստայի աղջկանըն-
չանած է , բայց դուն խօսք տուր , քեզ խրեն
հետևցանել կու տամ որ քեզի պէս գեղեցիկ
մարդ է • աղքատութենդ մի հոգար , ես զա-
նակ չունենալէս՝ քեզ զուտակ կընեմ, հայր
կըլլամ, իմ ամէն ստացուքս քեզի կու տամ:
ետոյ ինչինները քեզի պիտոյ եղնէկ կարգան.
Վերմոնտ կայսրն ալ խօսք պիտոյ
ուրախացայ , շատ պարգևներ կու տայ • ալ-
դէն խօսք տուեր էր Ի՛նախմաքրան կու տա-

ևաշ ընելու վինքը։ Ա՛ր խօսքերը կըսէր ան
հրապարակը, էր պիտէր որ ուր Հոգին տուրը
նատեր է, հոն աումին երկրատուր մեռնծուԹի
ոչինչ բսեր է։

Պատասխան տուաւ տուրը նոյն Պե-
բոնէ հաւատարձակ. իմ հարսնիքս երկինքն
է, երկնային ԹագաւորուԹիւնը իմ ա-
ջդանքս ու երկնաւոր Թագաւորը իմ փե-
սաս է, պարապ տեղը մի յոգնիր. ոչ ա-
նանկ խոստումներով և ոչ վախցնելով
կրնաս իմ սէրս փոխել։ Ա՛յս խօսքին վրայ
խիստ բարկանալով Սեղինոս՝ պատրաստել
տուաւ հազած լաԹերը, բզկըտած զգեստ
մը վրան ձգել տուաւ. գոնէ ինքնիմդ
ամչնաս, բսաւ, ասանկ խայտառակուելդ
տեսնելով, որովհետև ջուղեցիր ան փառքն
որ ես խոստացայ։ Պեբոնէ պատասխան
տուաւ. ես չէ Թէ միայն ատոր, այլ
նաև տանջանքներ քաշելու պատրաստ եմ։
Սեղինոս բարկանալով՝ ջորս պահեստնե-
րու հրամայեց ջորս պիտակեն ջորս ցցի վրայ
կապել, տակէն կրակ տալ, կոզերուն ալ
զարնել։

Ընանկ ծանր եղաւ ան տանջանքն որ
երկու պիտակեն գետն ալեր կը վազեր արիւ-
նը, տեսնողներուն սիրտը չէր դիմանալով՝ կը
կանչէին որ խղճայ ան աղջկանը վրայ։ Ն՛ր-
քոր տեսաւ Սեղինոս որ տուրը կուսին ժար-
ման ատատա պատատ արհնԹաԹախ գե-
տինը կիյնար, ատատրեց պահեստներուն
դադրիլ, ինքն ալ պահեստեն ալ վեռած

կարծելով կրակին վրայէն դուրս ձգեցին. հոն Յուսեփեան ալ Աբրիան ալ բարձր ձայնով կու լային։ Փեբրոնէն Աբրիային ձայնը առնելով աղաչեց զինուորներուն ջուր զարնել երեսին որ մեռածի պէս ընկած էր. ուզեց հետը խօսիլ, բայց Վեղինոս չնեղաց. իր առջին բերել տուաւ, տեսնելով որ ամուր կեցած է իր մտքին վրայ, հրամմեց կախել, երկրթով կողերը քերթել, կրակ ալ մօտիկցնել ինչուան որ ոսկորները երևին։ Այս անգամուն գահէնները առջինէն աւելի տանջեցին տուրբն Փեբրոնէ, որ աչուընները վեր վերցուցած կըսէր. հասիր, տէր իմ, հասիր օգնէ ինծի։ Այլ ըսելով կեցաւ լռեց, ջունչ չէր մնացեր վրան տանջանքին սաստկութենէն, կրակին տաքութենէ ինքն ալ կերուէր կը տոչորուէր։ Տեսնողներուն սիրտը չդիմանալով ուրը փախան, ուրն ալ աղաղակելով դատաւորը կը բռնադատէին տանջանքը վերջացընելու։ Դատաւորը կրակը մէկդի առնել տուաւ, բայց հանդիստ առնել չէր խաղը. կախուած տեղը նորէն կը հարցնէր։ Տեսնելով որ սրբուհին ուժ չունի պատասխանելու, ինչեցուց մէկ ցցի մը կապել տուաւ. աս պիղծ Թշուառականն, ըսաւ, ինծի չուզեց պատասխան տալու, լեզուն կտրուի, Թող անանկ կրակը ձգուի։ Սուրբ կոյսը ինքնիրմէ հանեց լեզուն, աղաչեց որ շուտով կտրէն. բայց հոն եղող ամբոխն բազմութիւնը մէկբերան երդուընցընել սկսան Վեղինոս

դատաւորն որ կտրել չիտայ • անդութ Ա-
ղինոսը լեզուին տեղը ակռաները հանել
հրամեց ։

Առջոր ակռաները կը հանէին , արիւնը
գետի պէս կը վազէր բերնէն , մարմրուք է-
կաւ սրբոյն վրայ • ան ատենը վերջացընել
հրամեց , դեղ ալ տուաւ արիւնը դադրե-
ցընելու , բայց նորէն կըստիպէր կը բըռ-
նադատէր Աղինոս կուռքերը ընդունելու ։
Սրբուհին սիրտը ոյ սիրով լցուած ըլլա-
լով, քանիմէկ կուշացընես , ըսաւ , իս ան-
դին խրկելու , շուտով հանէ իս աս ողորմելի
աշխըքէս՝ որ երթամ իմ սիրելի ստեղ-
ծողս տեսնեմ, որ իս կուզէ ։ Ա՛ս գիտեմ,
ըսաւ , Աղինոս , դեռ մանկութենէ ուժն ու
անամօթութիւնը վրատ ունիս , կը դիմանաս ,
բայց ես սրով ու կրակով պիտոր մաշեմ
քու մարմինդ ։

Առջոր սրբուհին սաստիկ տանջանքէն
չիկրցաւ ասկէց ետքը պատասխան տալ, Ա-
ղինոս ալ աւելի սրդոդելով հրամեց ծի-
ծերը կտրելու • երբոր սուրը բռնած կու-
գէին կտրել, հոն եղող ամէն ժողովուրդը
սոսկընին չիդիմանալով սկսան աղաչել Ա-
ղինոսը՝ որ սանկ տղայ աղջկան սա տան-
ջանքը չիտայ • բայց Թշուառականը մտիկ
չըրաւ ։

Առջոր կը կտրէին , սրբուհին դէպ՚ի վեր
երկինքը նայելով կանչեց , տէր իմ Յիսուս ,
տես նայէ սա բռնութենս վրայ , Թող տուր
որ հոգիս քեզի աւանդեմ, քանզի գաս. սա

ըսելով՝ այլ չկրցաւ բերանը բանալու։ Պատրաստեցին եւս Սեղինոս հրամեց կրակ մը տիկցընել կուրծքին, անանկ որ կը խորվուէր. տեսնողներէն շատը չկրնալով դիմանալ՝ մեկզի գացին, նզովելով ըլլայ ըսելով Պոխոզեսթանոն ալ երբեն կուռքերն ալ։ Յուսայիս ու Նրիա որովհետեւ հոն էին, աղջիկ մը խրկեցին վանքը պատմելու Պրիոնայի ինչ որ քաշեց սրբուհին Փեբրոնէ իր հոգեւոր զաւակը Պրիստոսի հաւատը, աղաչելով որ բակխատարած ըլլ ապրէ ընորհք համբերութենե լինդրէ դիմանալու աստուածային տանջանքներու։ Ինչ ալ լսելով՝ մեկզիէն կու լար, ուր ես որդեակ իմ Փեբրոնէ՝ կըսէր, մեկալ դիացէն ալ ուրախանալով իրեն համբերութեանը վրայ, աղօթք կընէր որ հոգին տուրբ զօրութիւն տայ, աչքովը տեսնէ իր հոգեւոր աղջկան նահատակութիւնը, տուրբերուն մէջ անցնիլը։

Սեղինոս դատաւորը հրամեց յայն վրայ կապուելէն արձկիլ. երբոր արձկիեցին՝ սրբուհին Փեբրոնէ անչափ ուժէ ընկած էր որ այլ չէր կրնար ոտքի վրայ կենալ. չկրնալով մանաւանդ գետինն ընկաւ։ Պուղի իշխանները սկսան մէջերնին փսփսալ Սեղինոսին անպիտութիւնը վրայ. Նրիա տիկինն ալ չկրնալով իր երեսին զուրցել, մինչ անպիտութիւն կ՚որ կրնէս, աղջկանդ տանջանքներով չկրցաւ տանջել աս մատղաշ աղջիկը, ետքն ալ աւելի չարաչարծութիւնե ձեռք զարկիր. չկրցաւ ալ Սեղինոս դատաւորը քովին մայրդ, քովին ծնա-

նելդ, կաթով մեծնալդ, ինչպէս օտարա-
բացար մարդու բնութենէ, ինչպէս չոլորմե-
ցար. բայց ինչպէս որ դուն չէիմացիր ա-
ստր, անանկ ալ երկնաւոր Թագաւորը քե-
զի չէիմացայ պիտոյ: Ա՛ս խօսքերուն վրայ
Աեղինոսին սիրտը դուն շարժելուն տեղը
ա՛լ աւելի խստանալով ուզեց որ Նէրիան ալ
բռնել տայ: Նէրիան ուրախացաւ ու աղա-
չակեց. ՝ած Փեբրոնայի, ըսաւ, ես ալ որ
հեթանոս մըն եմ, Փեբրոնեայի հետ մեկ-
տեղ ընդունէ. բայց Աեղինոսին քովինեե-
րը լռել չկրցան. Թէ որ Նէրիան ալ խօսե-
ցընել տան, ըսին, շատ մարդ քրիստոնեայ
կըլլան, քաղաքը տակնուվրայ կըլլայ: Ինչ-
համար ըսաւ երեն Աեղինոս, աւելի տան-
ջանք տալու պատճառ եղար:

Ա՛ս ըսելով կտրեր հրամեց Փեբրոնեայի
երկու ձեռքն ու մեկ ոտքը. բայց գահիճ-
ները չկրնալով երեն աչ ոտքը մեկ երկու
զարնելով կտրել, մեծ ողողակ եղաւ տես-
նողներուն մէջ. երրորդ անգամ զարնելով
կտրեցին: Ինչ ցաւէն սրբուհւոյն մարմի-
նը բոլորովին դող եղաւ, մօտիկ էր հոգին
աւանդելու, բայց կը ջանար որ մեկալ ոտքն
ալ երկնցընէ, նշանով կը հասկըցընէր գա-
հիճներուն որ ան ալ կտրեն. այնչափ էր
երեն սէրը Ա՝ստուծոյ համար տանջանք
քաշելու:

Աեղինոս տեսնելով երեն սէրը մեռնե-
լու վրայ՝ գլուխը կը շարժէր կատղելէն.
բարկանալով ապտակեց գահճին մեկալ

ածքն ալ կտրել, անանկով ձեռքէ ոտքէ կըտ-
րուած մնաց երանելի կոյսն, Յիսուսի սի-
րոյն կենդանի պատարագ եղաւ։ Ի Լեսխ-
մաքոս կը յորդորէր Սեղինոսը հայի եր-
թալ, ուտելու ատենն է ըսելով. անգութ
Սեղինոսը կըսպասէր՝ որ աչքովը տեսնէ
հոգին ասանգելը. տեսնելով որ չի մեռնիր՝
հրամեց գլուխը կտրել. զինուորները մա-
զերէն քաշելով սուրը վզին վրայ դնելով
ոչխարի պէս անանկ մորթեցին սուրբը Աե-
բրոնէ կոյսը։

Երբոր իշխանները գնացին հաց ուտե-
լու, քրիստոնեաները ուզեցին մարմինը վեր-
ցընելու. բայց զինուորները զգուշութեամբ
պահելով՝ թող չուտուին, ինչպէս որ ապըս-
պրեր էր իրենց Ի Լեսխմաքոս՝ որ տրտմու-
թենէն հաց չկերաւ, ջուր չխմեց. մէկ
խուցի մը մէջ գոցուելով կու լար Աեբրո-
նեայ մահը։ Սեղինոս ա՛ս բանս իմանալով,
ինքն ալ կերակուր չկերաւ, կատղելէն իր
պալատին բակը կը քալէր. բայց քալելնին
մէկ մեծ նշան մը տեսաւ երկինքը, որուն
վրայ զարմացած մնալով երկար ատեն խոր-
ը կորընցուց. խեղճ պէս աստիս անդին
վազելով, գլուխը սեան մը զարկաւ պատ-
ուեց. գետինն ընկած զարհուրելի ձայն կը
հաներ, ինչուան որ Թշուառականը հոգին
փչեց։

Ա՛ս տեսնելով ժողովրդեան մէջ մեծ
շշնկոց եղաւ. Ի Լեսխմաքոս լսելով դուրս
վազեց, երբոր հասկըցաւ՝ գլուխը շարժե-

լավ զարմացած մնալով՝ ըսաւ, մեծ է քրիս-
տոնէից աճը՝ որ Վեբրոնեայ անմեղ արեան
վրէժն առաւ. հրաւէց Սեղինոսը Թաղել,
Պռիմոս կոմսին ալ ապստրեց անփոյթ փայ-
տէ մատուկ մը շինել, Վեբրոնեայ մարմինը
հոն դնելով իրեն վանքը տանել Թաղելու.
ամմինուն ալ քարոզ կարդալ որ քրիստո-
նեաներէն հաւատարձակ գան անոր Թաղման,
միայն իրեն մարմինէն ակռայ մընալ չխվեր-
ցընեն:

Ինանկ ըրաւ Պռիմոս կոմսը, բազմութիւ
զօրաց մարմինը վերցընել տուաւ. իսկ կըտ-
րուած գլուխն ու ձեռուըները ոտուըները՝
իրեն զգեստին մէջը ժողվելով՝ ինքը տա-
րաւ վանքը. Հասնելուն շատ բազմութիւն իրար
գիրար հրելով կուգէին մէկ կտոր մը նըշ-
խարքներէն առնել, բայց զօրքը Թուրբեր
խաղցընելով վրանին՝ հազիւ կրցաւ մարմի-
նը ամբողջ վանքը խօթել. մարդ մը ներս
չէր Թողուր, միայն Գուումայիսն ու Նրիա
տիկինը:

Նրբօր Սրիոնա տեսաւ իրեն սիրելն տա-
նը ամուր Վեբրոնէն կտոր կտոր եղած,
սաստիկ ցաւէն անշունչ մնաց. եօքը իրեն
քովը գալով տուրբ նշխարքներուն վրայ ի-
նալով սկսաւ ողբալ. վայ ինծի, ըսաւ, որ-
դեակ իմ Վեբրոնէ, իս Թողուր զատուեցար,
հիմա ո՞վ պիտոր կարդայ ածաշունչ գիրքը:
Ո՞ն աստեղը վրայ հասան, փախած կուսանքն
ալ եկան, Վեբրոնեայ վրայ Սինալով կու
լային. մէկդինէն իրեն երանի կու տային, մէ-

կալ դիացէն իրենց վայ կու տային, անանկ ալ ինչու տուրքէն քաշխուելնուն համար։

Արեան կաղաղակէը, թ ոզ տուր որ ապաշնեմ ան տուրք ուտուրներն որ օձին գլուխը կոխեցին, ապաշնեմ ան խոցերն որ իմ խոցերս բժշկեցին։ Արիանան կը կանչէր, որ դեակ իմ Աեբրոնէ, եկաւ աղօթքի ատենները, էլիր դուն ալ մէկտեղ աղօթք ըսէ ինչպէս որ միշտ կընէիր։ Աս ըսելով կու էյին կողբային իրենց սէրական քոյրը, կը լուանային տուրք մարմինը՝ որ Յիսուսի սէրոյն համար արեան մէջ էր թաթխուած։ կտորտանքը քովէքով դնելով պատեցին։ Եօքը վանքին դուռը բացին։

Ան ատենը հոն լեցուեցան աումէնը։ տեսնելով աս սքանչելի նահատակը կը զարմանային, միայն իրենց զաւուխը կու էյին։ շատ կրօնաւորներ ալ հոն եկան, նաև եպիսկոպոսը, գիշերնիւս հակում ընելով ած կը փառաւորէին։ Ան ատենը Աւետարանէն մաքուա իրեն կանչեց Պաւիան ու ըսաւ։ Ես կը թողնեմ կռապաշտութիւնը, աումէն ապրանքս ալ մեռնիմ իմս ալ, Արիատոն միայն կը հաւատամ։ ասանկ ալ ըսաւ Պաւիան։ Ընանիով երկուքն ալ վանքը եկան ժողովրդեան հետ խառնուելան։

Արքայ առաւ եղաւ, արքոյն տապանը եկեղեցի տեղ բերին դրին, ժողովուրդը եղաւ ու խառնիկ բերելով արքոյն մարմնոյ վրայ անչափ կը լեցընէին որ ծածկուեցաւ։ Արքայ կոտորած աղօթքները ընելէն ետև՝ կառա-

էր ժողովուրդը մեկդին քաշուիլ որ գոցեն մատուկը, աղօթատանին մէջ դնեն. բայց ժողովուրդը մեծաձայն կը կանչէր որ բաց մնայ տապանը. ինչ որ ըսաւ եպիսկոպոսը և ուրիշ եկեղեցականները՝ ամենևին մտիկ չըրին. բայց երբոր Յրիճնան բարձր տեղ մը ելլելով ըսաւ, կարգաչէմ Թոդէք իմ զաւկիս որ սուրբ տեղը երթայ հանգչի, ան ատենը Թոդուցին: Առաջնորդներէն շատ մարդ հաւատացին ու մկրտուեցան. ինչպէս որ մկրտուեցան նաև Յրիճնան քահանայ ու Պետրոս կոմսը, ու աշխարհք Թոդնելով գնացին կրօնաւոր եղան. գինուորներն ալ շատ հոգի մկրտուեցան. նաև Յրիճնա տիկինը երեն աղջկն ընտանեօքը մկրտուելով ազատեց Յրիճնայ որ սրբոյն Պետրոնեայ տեղը գինքն ընդունի. անանկավ վանքը մտաւ, երեն ամիս մարգրտէ գարդերը տուաւ որ սրբոյն տապանը զարդարեն:

Յետոյ սրբոյն Պետրոնեայ յիշատակին օրը կու գար, կէս գիշերուն աղօթքի առեն աղջկն կուտանք կը տեսնէին որ սուրբն Պետրոս բրանէ երեն տեղը կեցած եկեղեցւոյ մէջ երեսնց հետ մեհատեղ աղօթք կընէր. առջի անգամուն երբոր տեսան, Յրիճնա չկրնալով ճանաչել ահա իմ օրդեակս Պետրոնէ կանչելով վազեց որ պրկէ, բայց անիկայ նոյն ատենը աներևոյթ եղաւ, անոր համար ուրիշ անգամներուն երբոր կերևնար իր յիշատակին օրը, մեկը չէր համարձակեր ձայն հանել, այլ ուրախութենէն կու լային:

Եպիսկոպոսը փառաւոր տաճար մը շինեց սրբոյն Թեբրոնեայ անունով՝ որ վեց տարուան մէջ լմընցաւ. ուրիշ եպիսկոպոսներ ալ կանչելով օրհնեց. եւս գացին իր վանքը ազաչելին Երիոնայ, որ Թողու տուրք մարմինը տանին դնեն ան եկեղեցւոյ մէջ. բայց ինչ որ ըսին՝ ամէնն կուսանք դէմ կեցան. իսկ Երիոնան ըսաւ. Թէ որ աստանկ է տուրք նահատակին կամքը, ես ոչ եմ որ արգիլեմ: Երիա տիկինը աստր վրայ խիստ չփոթ ելով կուլար կաղաչէր Երիոնայ որ Թող չիտայ. բայց Երիոնա ըսաւ անտր. շատ մի ցաւիր, Թէ որ ինքը տուրքը կուզէ՝ կերթայ, Թէ որ չէ՝ չերթար: Այս իրաւ ըսածին պէս եղաւ. երբոր աղօթք ընելէն եւս եպիսկոպոսները կուզէին տապանը վերցընել, անանկ սաստիկ որոտման ձայն մը եկաւ գետնէն՝ որ ամէնը գետինն ընկան: Երիոն, որէն ուզեցին վերցընելու, նորէն ան ձայները լսեցին, անանկ կերևնար որ ամէնն գետինը պիտոր պատռէր: Ինչ ատենը հասկընալով սրբոյն կամքը աղաչեցին Երիոնայ՝ որ գոնէ իրեն կտրուած նշխարքներէն մէկը տայ: Երբոր Երիոնա մտուկը բացաւ, արևուն պէս Հառագայթ կը ցոլար սրբոյն նշխարքներէն. երկնցաւ որ կը տրուած ձեռքը առնէ, իր ձեռքը բռնուեցաւ. աղաչելով սրբոյն Հալիւ ձեռքը արձկուեցաւ դուրս Հանեց: Երբէն աղաչելով սրբոյն՝ ակռային մէկն առաւ եպիսկոպոսին տուաւ. անիկայ մեծ Թափօրով տա-

ըլլին, նոր ժամուն մէջը դրկին, ուր շատ թժըշկութեի տեսան ցաւագարնեըուն վրայ։

Ա՛ս ամնիւ սրբոյն Վեբրոնեայ կատարուածն եղաւ չորս հինգ տարի առաջ հռիփսիմեանցմէ ետև. իրեն եկեղեցնայ շինուելին ալ կերևնայ որ՝ սուրբ Յակոբ Ա՛ծբընայ հայրապետին շինուածն էր։ Ա՛րիանա մեծաւորուհին եկեղեցին շինելէն երկու տարի ետև մեռաւ. անոր տեղը մեծաւորութի եղաւ Մարիամ, որ տեղնիտեղը գրեց սրբուհոյն վարքը, որ քաղեխօս ու պաշտպան է ամէնն քրիստոնէից իրեն բազմաչարչար նահատակութեը համար, որուն վարքը միայն կարդալը կը բերէ ատելութի ու գանել մը աշխարքիս մեծութեան ու փարթամութե վրայ՝ որ են ունայնութե, կը բերէ սէր Յիսուսի վրայ՝ որ է նոյն ինքն Ճշմարտութե։

Ո՛նչ չնորհք էր Աստուծին՝ որ պզտիկուց անանկ տեղ, անանկ պարապանեըու մէջ մեծցաւ՝ որ աոեղնևին մեղքի մէջ չընկաւ աութե մը չունենալով. քայց ինքը իբր մեղաւոր, իբրև ապաշխարող խիստ Ճգնութենեըու հետ եղաւ. եոքն ալ խիստ տանջանքով արիւնը թափեց, իր վարքովը ցուցուց ինչ աղէկ բան է եղեր պզտիկուց չի տեսցնել ուրիշնեըուն հետ։

ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

Վեսարիոյ կողմերը ծնաւ, Կարաշամու երկիրը մեծցաւ՝ որ է Պաղեսաւին, ուսկից էր իր մայրը. Հոն Հռոմայեցւոց զինուոր գրուեցաւ ան գունդին մէջ՝ որ անյաղթից գունդ կըսուէր. իրեն գովելի վարքովը քաջութիւնը առաջ հազարապետ եղաւ, ետքը նաև կոմս, որ մեծ պատիւ էր։ Կայց ան ատենուան կայսրը Դիոկղետիանոս հրաման հանեց ուր որ քրիստոնեայք գտնուին, ամենուն ալ տանջանք տան՝ կռապաշտութիւնը ընդունել տան, ուր որ չկատարեայ՝ մեռցընեն։

Սուրբն Գէորգ որ քարեպաշտութիւն առաքինութիւնը մեծցած քրիստոնեայ էր՝ առ հրամանը լսելով իսկոյն կերկեր սիրտը, կը բազձար կամ կռապաշտները դարձընել, հալածումը դադրեցընել, կամ մարտիրոսանալ. Քրիստոսի համար իր արիւնը թափել։ Այս մտքով ինքիրմէ կայսեր առջևն ելաւ, իր քրիստոնէութիւնը յայտնեց, կռապաշտութիւնը տգիտութիւնը հասկըցուց, ու քրիստոնեաները ջատագովելով ըրած հալածումին անիրաւ ըլլալը ցցուց։ Ատենը՝ որ Թագաւորին երկրորդն էր, զարմանալով մը աստ երեսը նայեցաւ, հարցուց իրեն անունը, ինչ մարդ ըլլալը։ Պա-

տասիան տուա տուրբը. ես քրիստոնեայ եմ; իմ անունս Պետրոս է, ըսաւ։

Ասկ Պօհոզետիանոս կայսրը որ ապէկ կը ձանչնար՝ ըսաւ. մենք գիտէինք որ խելացի ու քաջ մարդ մըն ես, անոր համար մեզմէ փառք պատիւ գտեր ես. անանկ է նէ հիմա պէտքը չէ որ մեր հրամանը առնարգես, այլ գոհէ մեր կուռքերուն որ աւելի պատիւ ունիս։ Պատասխան տուաւ տուրբը. Մադաւոր, ապէկը ան կըլլար որ դուն ինծի սէկիր, չըմարիա ասիկա ձանչնայիր. քու իշխանութիդ ժամանակ մըն է, քու խոստմունքդ չեն կրնար իս խախտել. քեզի ըլլայ քու խոստմունքդ, ես Պրիտոս ունիմ երկնաւոր Մադաւորը՝ որ ինծի փառք ու յաղթութիւն կու տայ։ Պօհոզետիանոս բարկանալով հրամեց կախել անիկայ, զարնելով ապտքները Մափել։ Անոնք գեղարդով (մըզրախով) զարկին, արիւնը ցաթկէց, բայց գեղարդը մոմի պէս ծալուեցաւ։ Պօհոզետիանոս աւելի բարկանալով հանը դնել տուաւ, ոտքը շղթայ զարնել և կուրծքին վրայ ալ անանկ մեծ քար մը դնել տուաւ՝ որ չորս մարդ հազիւ կրցան վերցնել։

Տուրբն Պետրոս աս տանջանքները քաշելու ատենը միշտ գոհանալու հետ կըլլար, փառք կու տար Աստ։ Պօհոզետիանոս ատանային հնարքները նոր անիւ մը չինել տուաւ ամէն դիտցին տուրբը խօթած. տուրբը տեսաւ, օգնութիւն խնդրեց Աստ.

երբոր մէջը ձգեցին, ամէնն մարմինը չա-
րաչար կոտրտուեցաւ։ Վ՛իոկղետիանոս
տեսնելով անանկ սեպեց որ մեռաւ, աղա-
ղակեց. տեսէք ամէնքդ ալ՝ որ մեր կուռ-
քերէն ուրիշ ոճծ չիկայ, ոը է Վ՛էորգին
ոճծը, ինչո՞ւ չեկաւ փրկելու իմ ձեռքէս։
Ո՛վ լսելով ինքը գնաց հաց ուտելու. եր-
բոր 10 ժամ եղաւ, որոտման պէս ձայն է-
կաւ երկնքէն. մի վախնար զօրապետը, ով
Վ՛էորգ. շատ մարդ քու ձեռքովդ պիտի
դառնան, քրիստոնեայ ըլլան։

Ո՛վ ձայնը լսելով դահիճները փախան,
մեծ է ոճծն քրիստոնէից լսելով. հրեշտակ
ոյ ինկնալով խաչափայտէն Վ՛էորգն ալ տան-
ջանքէն, իրեն մարմինը ողջընցուց, սիրտ
տուաւ լսելով՝ ուրախ կեցիր, կատարեալ
պսակը խոստովանութենէ պիտոր առնես։

Ասուրքն Վ՛էորգ ուրախանալով սաղմո-
նել լսելով եկաւ գտաւ Վ՛իոկղետիանոս
կայսրը ու Ա՛ագնեննտիոսը ան տեղն որ Ո՛.
պողոսի պատկերի առջին զոհ պիտի մատու-
ցանէին. տես, Թագաւոր, հասկըցիր լաւ,
դուն ան տանջանքը իս կրնցընելու հա-
մար պատրաստեցիր, բայց իմ ոճծս իս փըչ-
կեց. հասկըցիր որ մոլորեալ ես կուռքերու
զոհելով։ Վ՛իոկղետիանոս նայելով ով ես
դուն, ըսաւ։ Ես եմ, ըսաւ, Վ՛էորգը որ
իս ան տանջանքին մէջ մեռած սեպեցիր։
Ե՞ տ հեղ կը դառնար վրան կը նայէր
Թագաւորը՝ արդեօք ա՞ն է մի ըսելով.
Ա՛ագնեննտիոս չէր հաւատար, կըսէր որ ա-

նոր նմանն է : Սուրբը նորէն ըսաւ . ես եմ Պետրոս ծառայ Յիսուսին , հաւատացէք որ Յիսուս մեռեալներն ալ կը յարուցանէ ով որ իրեն կը յուսայ :

Երբոր ասանկ ողջ առողջ տեսան երկու զօրապետները Յնատոլիոս ու Պրոտոլէոն , իրենց ամէն ընտանեօքը դարձան քրիստոնեայ եղան աղաղակելով՝ մեծ է քրիստոնէից Աստուածը : Յոգեաւորը լսածին պէս՝ հրամմեց քաղքէն դուրս տանել ամէնքն ալ անապատ տեղուանք , հոն սրով սպանել : Այց Յղեքսանդրիէ Թագուհին ալ լսելով հաւատաց , համարձակ ըՅիսուս կը խոստովանէր . Թագաւորը անոր վրայ խիստ բարկանալով՝ ողջ ողջ հրամմեց կրէն (քիրեձի) փոսին մէջը ձգել Թաղել սուրբ Պետրոսը . իրեք օրէն ետև հրամեց անոր ոսկորները հանել ան կրէն մէջէն կոտնցընել՝ որ մէկը չմնայ . բայց երբոր կիրը դուրս հանեցին , ոսկորներուն տեղը սուրբը գտան ողջանդամ կեցած . ան առեթը ամէն տեառողները աղաղակեցին՝ մեծ է Աստուած քրիստոնէից . Թագուհին ալ հոն գալով տեսնելով նոյնպէս կաղաղակէր . ան տեսնելով հանդէս զինուորները ալ դարձան քրիստոնեայ եղան :

Յոգեաւորը լսածին պէս՝ առջին բերել տուաւ հարցուց . ըսէ մեզի մի՛ք եղ ողջընցուց : Պատասխանեց սուրբն Պետրոս . Թէ որ կը լսէք չէք հաւատար , բայց գիտցէք որ Յիսուս Քրիստոս ոտքին այ ես կը պա-

հէ աամէն տանջանքէդ որ կու տաս ինծի։ Պապաւորը հրամեց երկըԹէ կօչիկներ շինել՝ լեցուն սուրերով, տաքցնել, տաք տաք ոտքը հագցնել, անանկ քալցնել։ Սուրբը չիկնալով քալել՝ կըսէր ինքիրէն. քալէ, ով Աստուած. աս ըսելով, արցունք Թափելով աղօԹք կընէր. տէր իմ Յիսուս, դուն տուր ինծի համբերուԹիւն ինչուան եօքը դիմանալու։ Չայն եկաւ երկնքէն. Պետրոս, զօրացիր, ես քեզի հետ եմ. և մէկէն բժշկուեցաւ իր մարմինը։ Պապաւորը հրամեց ան օրը բանտը տանել։

Ալ ազուան օրը առջին կանչելով ըսաւ. ինչուան ե՞րբ աստանկ համապաշտ ըլլաս պիտոր, տանջանք քաշես, ով Աստուած. սատանան ձեռքով կախարդուԹիւն ընելով մեզ խաբել կը կարծես. ասկէց եօքը խօսքիս եկէք, զոհ կուտքերուն։ Սուրբը ըսաւ. ես այ օգնուԹիւը ձեր տուած տանջանքները քաշեցի, ողջ առողջ մնացի, ուրիշ տանջանքներ ալ քաշելու պատրաստ եմ. բայց դուք ինչ յոյս ունիք որ անշունչ կուտքերուն զոհ կընէք որ ոչինչ են. ան մարմինք ալ ծեծել տուաւ։ Երբոր երկան ատեն

կը ծեծէին, Թագաւորը կանչեց՝ ինչուան երբ չես մոխիկ դներ, ով Թշուառական, չես զոհեր մեր կուռքերուն որ փառք պատիւ ունենաս ոզջ մնաս։ Պատասխանեց ատրբը. ես ամէն օր կենդանի այ պատրաստ օրհնութեան կը մատուցանեմ, որ զիս ձեր ձեռքէն կը փրկէ, ու երկնաւոր փառաց արժանի պիտոր ընէ. եթանի Թէ դուք ինծի մոխիկ դնէիք, Հմարիտ այ երկրպագութեն ընէիք։

Ա՛էկ անուանի կախարդ մը կար, Պոխելետոս անունով կանչեց որ Պոտրը վառոլկի, միտքը փոխել տայ. կախարդը եկաւ, երկու գաւաթ դեղ պատրաստեց, Թէ որ առջինը խմէ՝ միտքը պիտոր փոխէ, ըսաւ, Թագաւորին հնազանդի. իսկ Թէ որ երկրորդը խմէ՝ մէկէն պիտոր մեռնի։ Ատրբն Պոտրպ երկուքն ալ խմեց։ Յետոյն անուն դը տալով ու խաչակնքելով. բայց ոչ միտքը փոխեց, ոչ ալ մէսս մը քաշեց։ Ա՛ս բանիս վրայ խոստ զարմանալով կախարդը՝ խօսք առաւ քրիստոնեայ ըլլալու, Թէ որ շանցմէ մեռած մը յարուցանէ. Ա՛ստուծոյն ատիսն ալ խօսք առաւ։ Նորէն ատրբն Պոտրպ աղօթքով յարուԹիւն առնել տուաւ, ատանոնք ալ ԹողուԹիւնը առնելով հաւատացին. բայց Թագաւորը բարկանալով կախարդին ալ ու յարուԹիւն առածն ալ մեռցնել տուաւ հանդարձակ Պրիստոս քարոզելնուն համար, ատրբն Պոտրպն ալ նորէն բանտը դնել տուաւ. որ առջին նոր

հաւատացեալք կը մտնէին քահանայապետին առակ տալով, իրմէ քրիստոնէութիւն կը ստուէին. հիւանդներն ալ կու գային իրմէ բժշկութիւն կը գտնէին։

Պեղացի մը տեսնելով աս հրաշքները՝ ոտքն ընկաւ աղաչեց որ իրեն կովը ողջցընէ, որ ընելով մեռեր էր։ Սուրբն բաւ իրեն. գնա ողջ կը գտնես կովը. երբոր գեղացին գնաց ողջ տեսաւ, նորէն դարձաւ աղաղակելով մեծ է Պետրոսին Աստուածը, կըսէր, ես ալ անոր կը հաւատամ։ Պահինները շուտ մը բռնելով ան գեղացին՝ Թագաւորին առջև բերին. Թագաւորը խօսեցընել ալ չիտալով՝ հրամեց կտոր կտոր ընել անիկայ։ Պեղացին աղօթք ընել սկսաւ. տէր իմ, չիհասայ, բաւ, մկրտուիլ, իմ արիւնս մկրտութիւնե տեղ սեպէ, ուծ սրտագէտ աՀենայնի։ Այրկընքէն ձայն եկաւ իրեն. անունկ կը սեպեմ, ուրախութիւնե եկէ ինծի։ Թագաւորին հասկըցուցին որ բազմութիւնը քանտը երթալով քրիստոնէութիւն կը ստուէին Պետրոսին, որ հիւանդները բժշկելով ամէնքը իրեն քովը բերել կու տայ. Թագաւորը հրամեց իր առջևին բերել տանջելու մտքով, բայց Պատճենտիոս քովէն բաւ, քրիստոնէները դժուար կը մեռնին, շատ կը հակաճառին. անոնց հետ խոստութիւնե երթալ չըլլար, այլ աւելի անուշ խօսելով պատիւ խոստանալով։ Սուրբն Պետրոս Յաջորդ առտուն ըսելով երթալ, Պօղոսէ յօգնեցինչ նայեցաց, և պէտ չընկերեցինչ գործ։

Նրբատ հասաւ՝ Թագաւորն իրեն ըսաւ. Թէ որ ինծի լսելու ըլլաս, ով Գէորգ, կուռքերուն զոհես, շատ գանձ կու տամ քեզի, շատ պատիւ, իմին երկրորդ կընեմ քեզ. մեղքընալէս կը զուրցեմ, որ ապրիս ողջ մնաս, չէ Թէ ինծի մեռիկ չէդնելով չարաչար մեռնիս: Սուրբն Գէորգ հեգնելով ըսաւ. հիմա աղէկ կը խօսիս, ինչու առաջ չըսիր, այսչափ չարչըրելէն ետև կը զուրցես: Թագաւորն ըսաւ. ինծի չնորհէ, կուռքերուն զոհէ, պատիւ կը գտնես ինծմէ. սուրբն Գէորգ ըսաւ. որովհետև ինծի համար զղջացար, քու կամքդ կը կատարեմ, ձեր են կուռքերը՝ հոն երթանք: Թագաւորը խաբուելով ատոր խօսքէն՝ խիստ ուրախացաւ. ամէնն մեծերուն հրամմեց տաճարն երթալ. ամէնուն հռչակեց Թէ գալիլեացւոց խորհրդակից Գէորգը Քրիստոսին կուռքին զոհ պիտի մատուցանէ. ամէն կռապաշտները սկսան ուրախանալ, Քրիստոսին կուռքը գովել, Թագաւորին բարի մաղթել:

Նրբատ ամէնքը տաճարը մտան, հրամեց Թագաւորը ամէնուն ալ լռել. սուրբն Գէորգ մէջ տեղը կենալով Քրիստոսին պատկերին վրայ նայելով՝ ըսաւ. քեզի կըսեմ զուրցէ, դուն ա՞ծ ես Թէ չէ, պիտք է զքեզ պաշտել Թէ չէ: Ան ատենը մէջի եղած սատանան չչալով ըսաւ. ես ա՞ծ չեմ, ինծի հետ եղողներն ալ ա՞ծ չեն. մի է չչմարիտ ա՞ծ որ ամէն բան ստեղծեց. ոտի նորա

Յիսուս Նազովրեցին, և ուրբ հոգին, մեզ անոր հրեշտակները կինք, եւրքը այ գեմ ապստամբելով ստացայ եղանք։ Ասրբեն Նէորգ ըսաւ. Թէ որ այծ չէք՝ հապա ինչ ըսե մարդիկ կը խաբէք գձեզ պաշտել կուտաք. հիմա ալ ինչպէս կը համարձակիք հոս կը կենաք. որովհետև ես այ ծառայ ըլլալով՝ հոս կեցած եմ, իմ վրաս Նազովրեցւոյն անունը կայ որ է Քրիստոս այդին այ։ Ան ըսելնին, ձեռքով ալ վրանին խաչ կը հաներ. ան խաչին զօրութէն մեծ գոռում գոչում մը եւաւ ստատանաներու մէջ, լալու Ճչալու ձայները. տաճարին մէջէն եղած ամ մէն կուռքերը գետինն ընկան, ջարդուբուրդ եղան։

Ան տեսածնին պէս քուրմերը՝ ամէնը մէկէն վրան վազեցին. սրբոյն երկու ձեռքէն բռնելով մէկլեռան կը կանչէին. վերցուր, Թագաւոր, աս կախարդս, որ ձեր կախարդութիւնը ամէնին ալ մոլորցուց, ծծնեբը կործանեց։ Թագաւորը կատղելով ըսաւ. ով չար անօրէն, դուն չէիր որ խօսքտուր Նազովրեցին գոհելու, աս ինչ ըրիր։ Սուրբն ըսաւ. ով անմիտ, ես իմ գոհս ու պատարագս մատուցի Ճշմարտին այ Յիսուսի Նազովրեցւոյն, դուն գոնէ հիմա միտք առ խնդիրը, որ քուկին կուռքերդ ոչինչ են, ոչ իրենց և ոչ ուրիշներուն կրնան հասնիլ իամ օգնութիւն ընել. ստատնայ են, ինծմէն ալ կը գոհան կը կործանին՝ Նազովրեցւոյն ծառայ ըլլալուս համար։ Թագաւորին միտքը

ելբայրութեան. բայց Թագուհւոյն սիրտը
ընարհք ոյժ ինչաւ, որ աս բանս լսածին պէս
վազեց Թագաւորին քովն եկաւ ըսելով. ով
ան Վէտրպայ, քաւէ զիս մեղաւոյս. մի՛ յի-
շեր իմ անպիտանութիւնս գործքս, այլ տես իմ
կատարեալ գարձս, ինձ ալ մնան և բաժին
տուր քրիստոնէից հետ: Ա՛յսպէս ալ շատ
բաղմութիւն գարձան քրիստոնեայ եղան ան
ատենը: Ա՛ս բաներս տեսնելով Վէտրպե-
տիանոս Թագաւորը՝ տակնուվրայ եղաւ.
հրամմեց Ա՛ղեքսանդրէ Թագուհին ալ
սուրը Վէտրպն ալ մէկէն գլխովին կտրել:
Ա՛յլոյ գինուորները սոսկք բռնելով քաղ-
քէն դուրս կը տանէին, Ա՛ղեքսանդրէ Թա-
գուհին աչքը երկինքը վերցնելով՝ աղօթք
ընելով կերթար, բայց տեղ մըն ալ նստե-
լով՝ հոն խաղաղութիւնէ հոգին աւանդեց:

Ա՛յլոյ գինուորները սուրը Վէտրպը տա-
րին նահատակելու տեղը՝ ձեռուընները վեր
վերցնելով կեցաւ աղօթքի. Ցետ ան, ը-
սաւ, պզտիկութենէս վեր քեզի եմ ապաւի-
ներ, քեզնէ կը խնդրեմ, քու սուրբերուդ
մէջն առ իմ հոգիս. իսկ աս կռապաշտե-
րուն Թագուհի ստոր ինչ որ ինծի ըրին,
անոնց Հանչցուր քուկին անունդ ու լուսա-
ւորէ. իսկ քեզ Հանչցողներուն քու սուրբ
երկիւղդ տպաւորէ. սուրբերուն յիշատակին
ընողներուն, բարեխօս բռնողներուն՝ քու
սէրդ վառէ սրտերնուն մէջը, որ երթնք ալ
հաւատքով, վարքով սուրբերուն նմանելով,
անոնց հետ մէկտեղ արքայութիւնդ արժանի

ըլլան։ Ա՛ս աղօթքը լմնցուցին եւ ձուկ ջոքելով վիզը երկնցուց. Թագաւորին հրամանը կատարեցէք, ըսաւ. անանկով գլուխը կտրեցին յամին 303. ապրիլի 24. զատկին ուրբաթ օրը։

Սրբոյն Գէորգայ հրաշքները խիստ շատ են, բայց անոնցմէ երկուքը միայն պատմենք որ խիստ երեւելի են։ Գիւխատոսի Թուսականին իբր 800. Գիւխատոսի գիւղը գեղի մը մէջ սուրբ Գէորգայ մեծ ժամ մը կար հնուցմէ շինած. այլազգիներուն ամիրան հոն խրկեց իր եղբօրորդին քանի մը հազար. աս ալ իր բաներն ու տասուերկու ուղտ ան ժամը ինկեցուց իբր մէկ խան մը։ Գահանաները շատ աղաչեցին որ ատ բանը չընէ, մտիկ չըրաւ. բայց երբոր ուղտերը ժամը խօթեցին՝ մէկէնմէկ ամէնն ալ սատկեցան։ Ա՛սոր վրայ խիստ վախ ընկաւ սիրտը. սատկածները դուրս հանել տուաւ, ինքը ժամը մտաւ տեսնելու քրիստոնէից պաշտաւնութիւնքը։ Երբոր պատարագին առեղը կեցած էր, սրբոյն հրաշքովը իր հոգւոյն աչքը լուսաւորեցաւ, տեսաւ որ քահանան պզտիկ տղայ մը ձեռքը բռնած գառի պէս մորթեց, արիւնը սկիհին մէջը թափեց. հաղորդութենէ առեղն ալ տեսաւ որ՝ ան մորթուած տղին մսէն ու արիւնէն կը բաժնէր հաղորդուողներուն, բերանին կը դնէր. պատարագը լմնցնելէն ետև սկսաւ բաժնել ախան ժողովրդեան, աս իշխանին ալ տուին։ Իշխանը բարկանալով մը ըսաւ

քահանային. դուն ուրիշներուն տղին մասին
կու տաս որ մոռնայ. դուն ալ ժողո-
վուրդն ալ անոր միտն ու աչքունը չհաշակե-
ցնէք. աչքունը դեռ կերևնայ շրթունքիդ
վրայ։ Քահանան ահով դողդոջ ըսաւ. ես
մեղաւոր մայրդ մըն եմ, չեմ արժանի ա-
նանկ յայտնի տեսնել աս սուրբ խորհուրդա
ինչպէս որ դուն տեսար ես. անանկ է նէ
դուն մեծ մայրդ մը եղած պիտոյ ըլլաս, ը-
սաւ։ Այս տեսիլքէն խօսակցութենէն այլազ-
գի իշխանը քրիստոնեայ եղաւ, Անոնա ե-
ռանդ եպիսկոպոսին մկրտուեցաւ. հոն կը-
նաւոր եղաւ երեք տարի կեցաւ. ետքը ա-
միրային քովը գալով, իրեն սուրբ հաւատքը
յայտնելով՝ նահատակուեցաւ։

Ա՛հկալ հրաշքը պատմենք։ Ալ ծովին
քով Դ՛մասրիս քաղքին մօտը սուրբ Գէոր-
գայ մեծաշէն ժամ մը կար, ուր շատ կեր-
թար։ ԵՒոն անուշով մէկ բարեպաշտ մը
իրեն կինկնուելը որ Գէոփանէ կըսուէր. եր-
բոր սոնց մանչ զաւակ եղաւ՝ ան եկեղե-
ցին մկրտել տալով՝ տղին անունը Գէորգ
դրին։ Եղաւ ատեն որ՝ Պուլղարները ծեծ
բայլն կայսեր վրայ. ԵՒոն զինուորական
կարգէ ըլլալով՝ պէտք էր ծեծի երթալ.
բայց ինքը ծերացած ըլլալով՝ իրեն տեղը
աս մէկ հատիկ զաւակը Գէորգը հարկ ե-
ղաւ խրկելու. շատ աղաչանք ըրին ծնողքը
սուրբ Գէորգայ ժամուն մէջ որ սուրբը ողջ
առողջ իրենց զաւակը դարձնէ։ Պատե-
րազմը եղաւ յամին 917. ուր սոնց Գէորգ

տղան գերի ընկաւ Պուլղարներուն իշխանին ու ձեռք, որ իրեն կտրիճ քնուելը խիստ սիրելի ծառայ եղաւ. Հետևեալ տարին տուրք Պէտրոսի նախատօնակին օրը՝ ծնողքը որ միշտ կու լային, ան օրն ալ աւելի լային իրենց ազգականաց Հետ մէկտեղ, կը գանկատէին սրբոյն Թէ ինչու խնդիրքնին չկատարուեց, իրենց ձեռքը չդարձուց զաւկընին: Ա՛նոնք Հոս կու լային, Պէտրոս տըղանին ալ իր տեղը կու լար կողքար տուրքը Պէտրոսի առջին, միտքը բերելով որ՝ ան օրը ծնողքը իր տօնը կը տօնէին, իսկ ինքը անհաւատներուն ձեռքը Հեռու երկիր ա-նանկ ծնացած էր. սանկ լալով ձեռքը եր-կընցուց որ՝ կրակին վրայէն վերցնէ տիրոջը խմելիքը տաք տաք իրեն տանի. մէյմն ալ տեսաւ որ յանկարծ վեր երկինքն ելաւ, սանդը ձեռքը բռնած իր Հօրը տունը գըտ-նուեցաւ: Երբոր ծնողքն սանկ մէկէն տեսան իրենց տանը մէջ կորսուած զաւակ-նին՝ ուրախանալէն գետինը ընկան, չկ-տէին ինչ ընեն. գրկելով պագնելով կը Հարցընէին, ինչպէս Հոս եկար, մենք քեզ մեռած կը կարծէինք: Տղան ալ սկսաւ պատ-մել. սա սանդը ձեռքս բռնած կը տանէր, ըսաւ, որ տիրոջս Հասցընեմ, մէյմն ալ գինուորն ալ պես մարդ մը տեսայ ձի Հեծած արևէն աւելի լուսաւոր, առաւ իս յատկըշ-տակէց լուսոյ մէջ, չկատեմ ուր կերթայէր. միայն ձիուս քալուածքն ձայն մը կառնէր. մէյմն ալ տեսնեմ որ Հոս եմ: Ա՛նոնք սա-

Ինձնից ալ դուրս եկան, եւ առևէն վազելին որ ան ձիաւոր մարդը գտնէն, ինկը հոն չի գտնելով՝ ապէկ հասկըցան որ ան ձիաւոր մարդը սուրբ Գէորգն է եղեր՝ երագահաս նահատակը, որ ամէնուն կը հասնի, ամէն տեղ իր զօրութիւնը կը ցցընէ, ուր տեղ որ գինքը բարեխօս կը կանչեն։ Գէորգն տուն գարձան, տղին ձեռքն բռնած խմելովը տեսան անանկ տաք էր՝ որ կրակին վրայէն նոր հանած կերևնար. աս նշանն ալ տեսնելով՝ ան ալ սուրբ հասկըցան սրբոյն զօրութիւնը. ան քիչ բանը ամէնուն ալ բաժնեցին. ուրիշ բազմութիւն որ հոն եկեր էին՝ դրացիները, ազգականները, ամէնն ալ խմեցին անկից. եաքը սուրբ Գէորգ եկեղեցին երթալով, շնորհակալութիւն աղօթք ըրին։

ՍՈՒՐԲ ԿՂԵՄԷՍ ՀՈՒՈՄԱՑ ՀԱՑՐԱՊԵՏ

Ասիկա հռոմայեցի էր կռապաշտ զաւակ, Թագաւորական տնէ ինչպէս որ կը կարծուի. ունայք կըսեն որ արևելք գնաց Նառնաբաս առաքեալը տեսաւ. եաքը Պետրոս առաքեալն գոնէ երթալով՝ անոր աշակերտն եղաւ, անոր հետ մէկտեղ Հռոմ եկաւ։ Իսկ ուրիշները կըսեն թէ երբոր Պետրոս առաքեալը Հռոմ եկաւ, Կղեմէս ծովուն ալէկոծութենէ խալըսած ըլլալով՝ սուրբ Պետրոս առաքեալը գտաւ, քրիստո-

նէուն էր Ջանչնալով՝ աշակերտ եղաւ Պետրոսի, ու զօրաւոր քարոզիչ աւետարանի։ Խօսքով ու գրով յաջող մարդ ըլլալով՝ գրագիր եղաւ. առաքեալներուն կանոնները գրեց, և ուրիշ գրուածներ. մանաւանդ Պետրոս ու Պօղոս առաքեալներուն շատ մեծ օգնական եղաւ. սրբոյն Պետրոսի ձեռքովը քահանայ ու եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ, եւթը Հռոմայ աթոռը քահանայապետ նստաւ. շատ չինուեցին ըրաւ Հռոմ ու բոլոր արեւմուտք։ Ո՛ն սահմանը սաստիկ հալածուելով շատ քրիստոնեայ կը նահատակուէին Հռոմայու մէջ. սոր համար Հռոմայու օխտը տեղը օխտը գրագիր դրաւ, ապահովելու որ սմնդին մէկը իր դին եղած մարտիրոսներուն վարքը ջարդարանքը գրէ. ինքն ալ շատ Հրեաներ ու կռապաշտներ կը դարձնէր, ինչուան որ ինքն ալ քառնուեցաւ կռապաշտներէն։

Ո՛սոնք առաջ ծեծելին վրնքը, եւթը կախելով անանկ քերելին մարմինը երկրին նետելով որ ինչուան ոսկորները հատուցին. տեսնելով որ ամուր կեցած էր քրիստոնէութեան մէջ, Պոմետիանոս կայսեր հրամանովը նաև մը գնելով՝ ինչուան Վերոնա քշելին։ Հոն հինգ տարի, ըստ ոմանց՝ քսան շուան կենալէն ետև, նաւուն երկաթը վրը կապելով ծովը ձգելին. բայց այ կարգադատութիւնը մարմինը անանկ տեղ ընկաւ ծովուն մէջ՝ ուր քար մը կամարաձև կեցած ըլլալով մարմինին վրայ՝ ամբողջ մնաց,

ամէն գազան ձկնեղէն պահուեցաւ : Մէջը եպիսկոպոսին երևնալով հրամեց որ իր մարմնոյն վրայ տապան շինէ . երբոր եպիսկոպոսը հասկըցընել ուզեց տեղին դժուարութիւնը ծովու տակ ըլլալուն համար , դուն բան՝ ամէն քահանաներդ առ , ծովին քովը գնա , կը տեսնես հոն այ փառքը : Ընդունակ ըրաւ եպիսկոպոսը . երբոր ծովին քովը եկաւ , ծովին ջուրը ինքիրմէ քաշուեցաւ . ինչուան ան քարը ցամաք եղաւ : Եպիսկոպոսը իրեն քահանաներուվը համարձակ քալելով քովը եկաւ . տեսաւ որ մարմինը անարատ մնացեր է , յատուկ տապանի մը մէջ դրաւ սրբոյն լսածին պէս : Երբոր իրենք եւս գարձան , ջուրն ալ իրենց ետևէն իր տեղը կը գառնար : Այդ ծովէն դուրս ելլելէն ետև , ան ատենը ցաւեցան ամէնքն ալ որ ինչպէս իր սուրբ նշխարքէն բան մը ջառնին հետերնին . բայց սուրբն Աղեմէս գիշերը երևնալով ումանց ըսաւ . չեմ ուզեր որ մարմինս անկէց վերցընէք , բայց ասոնց ետևնէն կըգնեմ ձեզի որ ամէն տարի իմ նահատակութես օրը՝ օխտը օր ծովը քաշուած մնայ . հոն եկէք տեսէք քալելով : Ըսածին պէս եղաւ , ամէն տարի ան մեծ ծովը հոն տեղս կը քաշուէր . քերտնացիք խընձաղընձ հոն կը վազէին , սրբոյն տապանին քովը՝ ցամքած ծովին մէջը ուխտեւնին կը կատարէին , շատ հրաշքներ կը տեսնէին :

Տարի մըն ալ բարեպաշտ մարդ մը իր

կնկինսելը աս ուխտս ընելով՝ իրենց մէկ տղա-
վը եկան տապանին քովը, հրաշքները տե-
սան. իրենց աղօթքնին լմնցնելէն ետև
ետ դարձան ցամաքն ելան, ջուրն ալ ու-
րիշ տարուան պէս նորէն դարձաւ գոցեց։
Նայց գոցելէն ետև նայեցան որ տղան հե-
տերնին չէ, փնտրուել սկսան՝ անչափ բաղ-
մութիւն մէջ խառնուած կարծելով. երբոր
չկրցան՝ Նոյեանները հատաւ, հասկըցան որ
ծովուն մէջը մնացեր էր. սկսան լալ ողբալ,
ուրիշներն ալ իրենց հետ կը լացընէին. ան-
կից ետքը ամէնն շաբաթ օրերը նշխար,
գինի ու եղ կու տային եկեղեցին, իրեն հո-
գին պատարագի մէջ յիշելու համար, ին-
չուան որ տարեդարձն եկաւ։ Տարեդարձին
երբոր ծովէն իր տալորութիւնը բացուեցաւ,
իրենք առաջ վազեցին որ կարելի է մե-
ռեալ մարմինը գտնեն. մէյմէն ալ տրբոյն
տապանին քովէն եկածնին պէս՝ տեսան որ
իրենց զաւակը ողջ առողջ կեցեր է, աշ-
խարհ իրենց եղաւ։ Ալ հայցընէին իրեն
թէ ինչպէս ողջ մնացիր. տղան մէկ ձեռ-
քով տապանը կը բռնէր կը ցրցընէր կըսէր
որ՝ ասիկայ իս պահեց ու կերակրեց. ա-
կամարին մէջը ջուր չմտաւ կըսէր. երբ դիս
լցաս էր. ամէնն շաբաթ օրերը մէկ մարդ
մը քովս կու գար, նշխար գինի ու եղ կու
տար ինծի. անոնք ուտելով ինչուան մէկալ
շաբաթ ոչ կանօթ եղայի ոչ կը ծարաւէի։

Ա՛ս լսելով տեսնելով ամէնն ալ հասկը-
ցան որ՝ տուրքն Աղեմէս պահեր է. ծնո-

զաց տուած բաները՝ իրենց զաւկին և տը-
ւեր . ամէնն ալ փառք տուին ՝ոյ . իսկ հնե-
ձուածողները պատանծեցան , որ ան ատե-
նը եւեր կը քարոզէին՝ Թէ մեռանելէն ետև
տուած պատարագն ու ողորմութիները օգուտ
մը չուներ : Ապիսկոպոսն ասոնք բաները տես-
նելով՝ ան օրէն սկսաւ սրբոյն տապանին
վրայ կանթեղ վառել, անկից ետև ծուխն
մէջէն դուրս եկաւ . բայց ինչ հրաշք , որ
երբոր տարեդարձին հոն կու գային , ան
կանթեղը վառած կը գտնէին : Ոտ տուր
իրեն երած ուխտ հրաշքները :

ՍՈՒՐԲ ՅՈՀԱՆ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ

Հայրը կըսուէր Սեկունդոս , որ զօրա-
վարութեան պատիւ ունէր կայսեր գուռը .
մայրը Անթուսա կըսուէր , որ ծաղիկ ըսել
է . երկուքն ալ ազնուական էին Անտիոք
քաղքին մէջ , որ հիմա Անթաքեա կըսուի .
անատենը խիստ մեծ քաղաք էր , մէջը
600 հազար մարդ կար : Սուրբն Յոհան
դեռ պզտիկ եղած ատենը հայրը մեռաւ ,
բայց մայրը Թէպէտ և որբեւայրի՝ աղէկ
հոգաց իր զաւկները : Յոհաննէս գնա-
կան խելացի ըլլալով՝ կարդալու մէջ շատ
առաջ գնաց . Հարստասիրութիւնը Աստու-
ած քով անանուն աղէկ տրուեցաւ որ՝ Ա-
բանաս անուշ որոշեց գաստատ ըլլալ իր

մեռնելէն ետև. երբոր ուսումն ալ լմնցաւ՝ իրեն շինած գովասանքի չարը դուրս հանեց կայսերնեերուն վրայ, անանկ գերազանց չարտասանութիւն մը որ՝ Լիբանոս վրան զարմացաւ: Ուսկ փիլիսոփայութիւնը տուէ ցաւ Աղրագաթայ փիլիսոփային քով:

Իրեն խիստ բարեկամ ունեցաւ Կարաեղ մեյմը ու Աւագրիոս պոնտացին. ասոնցմէ օրինակ առնելով Յովհաննէս՝ իրեն սէր մը եկաւ անոնց պէս կրօնաւոր ըլլալու. մանաւանդ երբոր հասկըցաւ որ աշխըրհս զբաղմունքը արգելք կըլլայ թէ մարմնաւոր և թէ հոգևոր ուսման՝ որուն վրայ խիստ սէր ունէր: Կարաեղ խիստ կը յորդորէր զինքը կրօնաւոր ըլլալու, իրեն հետ մէկ տեղ վանքի մը մէջ կենալու. բայց իրեն մայրը թող չէր տար, աղաչելով որ իր որբեւարութիւնէ մէջ մինակ չձգողնէ զինքը. անոր համար Յովհաննէս տունը կեցաւ: Կայց ինչ կրնար ըլլալ որ վանքի մէջ պիտոյ ընէր՝ հոն սկսաւ ընել. ամենևին տուէ չխօսել, անէծք մը բերնէն չհանել, ոչ ինքը երդումն ընել տալ, ոչ երբէք ծաղրաբանութիւն խօսք մը բերնէն հանել, այլ մանաւանդ լռութեամբ կը կենալ. թէ որ մէկի մը հետ խօսել պէտք ըլլար՝ հոգևոր բան կը խօսէր, աշխարհային խօսքերը գոցել կը նայէր. աշխարհ ու աշխարհային մեծութիւնը իր առջին իբրև երազ մը ոչինչ մըն էր սեպուած. ինքը անանկ էր միտքը դրած, ուրիշներուն ալ ա-

սանկ կը քարոզէր. աղօթքի ու կարդալու հետ կը լար, պաք կը պահէր, արթուն կեցնալու համար գետնի վրայ կը պառկէր։ Ուրեն մայրը թող կու տար աս ամէնն բանն ընելու, վախնալէն՝ որ չըլլայ թէ գլուխը թոռնիկ վանք երթայ։

Նոքը երբոր բոլորովին թոռան աշխարհք էին Յոհաննէս ու վանքը գնաց, աւելի կրնար զինքը կատարելութեան հասնելու. օր մը անանկ ձայն մը լսեց որ՝ կամ զինքը կամ Նասիլեոս իր սիրականն ու հոգևոր ընկերը՝ եպիսկոպոս պիտոր ընտրէին։ Այս ձայնը Նասիլեոս լսելով՝ եկաւ Յոհաննու պատմեց, խորհուրդ տուաւ, թէ որ փախչել ուզենաս լաւ՝ երկուքնիս միևտեղ փախչինք, իսկ թէ որ եպիսկոպոս ընելու ըլլան՝ երկուքնիս ալ միևտեղ յանձն առնենք, միայն թէ իրարմէ չիզատուինք։ Այլ Յոհաննէս զինքը անարժան սեպելով եպիսկոպոս ըլլալու՝ միտքը դրաւ Նասիլեոսը եպիսկոպոս ընել տալ, անոր համար խօսքը գոյել տուաւ. հիմակու հիմա մեզ փնտրողջ չիկայ լաւ, ատոր վրայ էնմտածենք. Այս լսելէն եաւս ինքը փախաւ պահուեցաւ. փնտրտողները տեսնելով որ Յոհաննէսը չիկայ՝ Նասիլեոսը կամ Նարսեսը բռնեցին եպիսկոպոս ձեռնադրեցին։ Ուրեն երբոր իմացաւ Նասիլեոս իրեն ըրածը՝ դժուարիլ մը ցցուց. բայց Յոհաննէս անանկ շահեցաւ անոր սիրտը, որ առջինէն շատ աւելի սիրով կապուեցաւ հետը։

Այն ատենները մայրը վախճանած ըլլալով Յոհաննէս Պետիքայ անապատը քաշուեցաւ. հոն տարի Խիքիոս Ճգնաւորին հետևելով շատ Ճգնութիւններ ըրաւ. մէկ քարայրի մը մէջ երկու տարի քաշուած կեցաւ. պատկերը ամենևին վերջացուց, իսկ քնանալը խիստ քիչցուց. անով մարմինը կէս մէջքէն վար մեռածի մը պէս եր եղած. ինքը միայն հոգևոր ծծային քանները մտաձեռլով կըզմայլեր: Տեսիլք կը տեսնէր որ Պետրոս առաքեալը բալլիքներ կու տար իրեն ձեռքը, նշան իրեն քահանայ ու եպիսկոպոս ըլլալուն. Յոհաննէս աւետարանիչն ալ կիրք մը կու տար ձեռքը, նշան տուրբ գրոց մեկնիչ ըլլալու. հրաշքներ կընէր, հիւանդներ կը բժշկեր: Երբոր Պ աղէս արխոեան կայսրը նստաւ, հրաման հանեց որ ամէն կրօնաւորներ իրենց տեղին գուրս ելլեն, զինուոր ըլլան. Յոհաննէս ատոր ըրածին վրայ ամենևին չհնազանդելով՝ մէկի մը խորհրդով կրօնաւորութենէ վրայ գոլատանք գրեց զարմանալի:

Այլ երբ խիստ Ճգնութիւն հիւրնտունալով Յոհաննէս՝ պէտք եղաւ քաղաքն ինջնալու. հոն տեսնելով զինքը տուրքն Ա՛ելիտոս Պետիքայ եպիսկոպոսը՝ ողջընդունելէն ետև տարիսատ ձեռնադրեց: Ա՛ելիտոս վախճանելէն ետև որոմհետև Պետիքայ աթոռը շատ խռովութիւն քաշեց, ոմանք Պաւղինոսը նստեցընել ուզելով ատոր տեղ՝ ոմանք Ալեքսանդրը, Յոհաննէս նորէն

քաշուեցաւ՝ ինչուան որ Փլաթիանոսը նըս-
տուցին աթոռը, որուն յարեցաւ Յոհան-
նէս։ Փլաթիանոսն ալ խիստ սիրելով Յո-
հաննէսը՝ քահանայ ձեռնադրեց. մնաս-
ւանդ որ հրեշտակ ալ երևնալով ապրստիրեր
էր լուեն որ քահանայ ձեռնադրէ. Յոհան-
նու ալ երևնալով՝ պատուիրեր էր որ զեմ
չիպնէ։ Ձեռնադրուելու ատենը հոգին
տուրը աղաւնակերպ երևցաւ անոր գլխուն
վրայ։ Քահանայ ըլլալէն ետև անանկ մեկ
քարոզութիւն մը սկսաւ հոգևոր չարտասա-
նուելը՝ որ առջինն ալ Ասիոյ անուն
գրին. առջինուն անաչառ կը քարոզէր ա-
պաշխարութիւն, եղբայրասիրութիւն, մնաս-
ւանդ ողորմածութիւն. առջինուն չկրցան ե-
րեսպաշտութիւն ընել. ինչ որ ըսնալ կը քա
րոզէր՝ վարքովին ալ նոյնը կը տուվեցընէր.
ուր կը նստաւէր, ուր կը յանդիմանէր, ուր
կը մխիթարէր, աղքատներուն կը հասնէր,
հիւանդանոցներուն ալ կը հաճախէր։

Քանի տասներկու տարի քարի պտուղ
ընելէն ետև Քնարոք քաղքին մէջ, Պօղ-
ոս պատրիարգ ուզեցին ընել, թէ ժողո-
վուրդը և թէ Քրիստոս կայսրը, որ հրա-
ման խրկեց ան տեղի մեծին Քարեհոս
կոմսին՝ շուտ մը Պօղոս խրկել Յոհաննէ-
սը։ Քն ալ քանը չխմացընելով Յոհաննէ-
սին, վարպետութիւն մը քաղքէն դուրս տեղ
մը կանչեց զինքը, իբր թէ գաղտուկ բան
մը ունի խրեն հարցընելու. հոն եկածին
պէս Յոհաննէս՝ Թագաւորական մարդիկ-

ներուն յանձնեց, որ առին Պօլիս տարին ինչպէս որ ապրատրեր էր իրեն Կ.Լիւդիա կայսրը։ Կ՚երթար եպիսկոպոսց ժողովը վկնքը եպիսկոպոս ձեռնադրեցին, պատրիարգ դրին Պօլսոյ վրայ, ան աւելի եռանդեամբ սկսաւ քարոզել, քաղքին մէջ եղած անկարգութիւնները ու հերետիկոսութիւնը վերցնել։

Կ՚ըլլի տարին հիւանդութէ քաշեց. ըռանալէն ետև աւելի ջանք ունեցաւ աշխատելու, բարի օրինակ տալու համար՝ իրեն վրայ սկսաւ կանոններ դնել. մէկի մը սեղան չէր երթար, մէկին ալ իր սեղանը չէր առնէր, այլ մինակ կուտէր. ամէն օրուան իր կերակուրը երբեք ողորմութիւն կառնէր Ողոմելիադա ըսուած որբեւարի կնկան մը, որ խիստ աղքատասէր սուրբ կնիկ մըն էր. շատ հեղ ալ կը մոռնար ինչուան իրիկուն գան մը բերանը չէր դնէր, Կնչ որ եկեղեցին իրեն բաժին ելնէր գար՝ ամենևին գան մը չէր առնէր, այլ ամէնքն ալ եկեղեցոյ ու աղքատաց կը բաժնէր. իր առջնորդարանին ծախքն ալ կտրելով աղքատներուն ու հիւանդներուն կը բաժնէր. և ան ատկով հիւանդանոց շինել տուաւ։

Կ՚եկեղեցոյ մէջ հոգևոր երգերը կարգաւորեց. և որովհետև արհեստանք մոլար քաներով տեղէ տեղ քալելով երգեր կընէին, ասկեբերան սահմանեց անոնց դէմ արծըթէ խաչերով, մոմերով թափօրն ելս

քալելով երթ ընել. պատարագամատոյցն ալ կարգաւորեց։ Ա՛ել արիւնաբեր մը զարձաւ, իր կնիկն ալ դարձուց. բայց աս կնիկը ակամայ դարձած ըլլալով՝ իր երիկը խաբելու համար, երբոր ժամ գնաց հաղորդութիւն առնելու՝ չվճաշակեց, այլ բերնէն հանելով պահեց. տուն դառնալէն ետև փորձելու համար ծամել ուզեց, բայց շուտ մը բերնին մէջը քար կտրեցաւ. ասկից խիստ վախնալով կնիկը, եկաւ ամէն բանին ստացողին պատմեց, անոր խրատելովը չհանդիստ ուղղափառ եղաւ. ան քարն ալ յիշատակի համար պահուեցաւ։

Ընդհէղջ մեղաւորները անհաչառ կը յանդիմանէր՝ ինչ և ինչքը բամբասէին. նաև զղջացող մեղաւորները ամէնէն ալ սիրով կընդունէր. հեղեանները կը մխիթարէր, կատօմանները կը հոգար, ամէնուն վրայ առանց մէկ հոգ մը կը տանէր որ ամէնուն սիրտը կը վաստկէր, մօտիկին ալ հեռուինն ալ։ Ա՛ւր որ հերետիկոս կայսին քաղքին մէջ համ գուրս տեղ, հոն քահանաները, եպիսկոպոսները խրկելով կը գարձնէր. նաև օտար ազգաց մէջ լեզուագէտ քահանաներ խրկեց գարձընելու։ Ա՛նտիքայ մէջ եղած հին խառնուածին ալ շտկեց. Ա՛փեսոսի եպիսկոպոսին վրայ առքաստանութիւն լսելով անձամբ գնաց հոն, ան տեղին և ուրիշ տեղերուն անկարգութիւնները ուսկից որ կանոնէր՝ ամէնէն ալ շտկեց։ Ա՛յսպէս ծանր գործքերու հետ ըլլալով՝ առեն ալ կը գտնէր

քարոզներ կը գրէր, ուծաչնչին վրայ մեկնութիւն կը շինէր։ Կը պատմեն որ երբոր Պօղոսի Թղթոց մեկնութիւնը կը գրէր, տեսնուեցաւ որ նոյն Պօղոս առաքեալը քովը կեցած անկաձնիւլար տուն կու տար ներսէն, ասկեբերանն ալ կը գրէր։

Պատմեն որ սատանան որոմ հետև ամէն տեղերուն դէմ հակառակութիւն մը կը հանէ. սա տիեզերալոյս վարդապետին վրայ ալ մեծ հակառակութիւն հանեց. ամէնէն դէշն ան եղաւ որ՝ Նեստորեան Թագուհին հետ աներեսութեան ասկեբերանին հետ, որ Անկատիա կայսեր կնիկն էր. որուն առջի գրեթ խաւար պատճառն ան եղաւ։ Թագուհին որբեւէրի կնիկան մը այդին քանութեամբ աներ էր. կնիկը ասկեբերանին լսելով ան ալ առաջ խրատեց Թագուհին, եւ՝ բը յանդիմանեց։ Կայսերուդ անուշով ուրիշ մէկ կնիկան ալ սատնկ քան մը անցեր էր Թագուհուին հետ։ Նեստորդ հակառակութիւնը փրթաւ Կ.Պոլսոյ պատրիարքին որ կըսուէր Նեստոր. ասիկայ Թէոդոսիոս մեծ անուն ունեցող մարդ մըն էր, բայց առաջուցմէ չէր ուզեր որ ասկեբերան Պօղոսի պատրիարգ ըլլայ, այլ երբեմն սիրելի քահանան Նեստորս կուզեր պատրիարգ նատեցնել. հիմա ալ անանկ քան մը հանդիսացաւ որ՝ երբեմն նեստորի հակառակութիւնը պոծքով ցցուց. հանդիսացաւ ան է։

Նեստորս հակառակութիւն մը ունեցաւ սկիտացի կրօնաւորներուն հետ. անոնք

եկան ոսկեբերանին ընկան. ոսկեբերան ուզեցին որ առնք Աթոռին հետ հաշտեցնէ, Աթոռիս ալ աւելի սիրտեցաւ ոսկեբերանին հետ. ան առնը քանի Թէնային որ կայրն ոսկեբերանին դէմ՝ առ մէնն ալ Աթոռիսին հետ մէկ եղան. պրեցին Կոստանդին՝ ուրիշներուն ալ որ Պօլիս գան, մտածեցին ան էր որ՝ ժողով ընել տան, ժողով ձգեն ոսկեբերանը նր աթոռէն՝ որ զօրաւոր կըլլայ. առ պատճառով Աթոռիսը եպիսկոպոսներ, նաև սուրբն Եպիփան Պօլիս եկան։

Եւ զօրեխա Թագուհին առնց առջև կը գանկտէր ոսկեբերանին վրայ, Թէ չի գալ-ըր քարոզին մէջը միշտ իս վրայ կը զարնէ. ընդհանրապէս ինկաց ըրած անկարգութիւնը վրայ կը խօսի, բայց միտքը իս նայեցաւ։ Եւ ինչպէս ըրաւ Թագուհին որ՝ իր երկին ալ Եւդոկիա կայսրը իրեն գարձուց. ան ալ սկսաւ եռանդ իմնալ որ ոսկեբերան աթոռէն հանեն։ Սուրբն Եպիփան ջուզելով առ բանիս մէջ խառնուիլ, արտօրեաւ Աղեքսա իր աթոռը գառնալու։ Ասոնք հեռու ոսկեբերանին անանկ հասկըցուցեր էին որ սուրբն Եպիփան ալ մէկալներուց պէս քեզ ձգել ու քշել վռնեց։ Ասոնց իրեն. Աւ աքանչելի Եպիփան, աթոռդ չիհասնիս ալ ոսկեբերանին։ Եպիփան ալ ոսկեբերանին դրեց. Աւ երանելի Աղեքսա Եգիպտոսի, ինչպէս որ դուն չիհասնիս աթոռդ քշուելու տեղդ։

Ա՛ս երկուքին խօսքն ալ մարգարէութիւն էին, չէ թէ անէծք. երկուքն ալ ապագան կանխատես էին, անոր համար երկուքին խօսքն ալ իրաւ եւլաւ։

Նահապետը չկրցաւ երկար ձգուելուն վրայ՝ կըսէր իր բարեկամ եղող եպիսկոպոսներուն. աղօթք ըրէք, եղբարք, իմ վրաս. ատենս հասած է, կարծեմ որ Թոզ ներմ պիտոր աս ոլորմելի կեանքս. ես պիտեմ սատանային որոգայթն է ասիկայ. ինչ ինչ դէմ շատ քան զուրցելուս չկրցաւ դիմանալ։ Եպիսկոպոսները արցունք թափելով կը պագնէին իրեն աուրը գլուխը. կուլային ու կըսէին՝ ինչպէս պիտի զրկուինք իրեն գեղեցիկ քարոզութենէն։ Պատասխան կու տար ոսկեբերան. ոչ ինծմէն ակսաւ քարոզութիւնը, և ոչ իմ վրաս պիտի պատրի. Անտիոք տեղը Յեսու յաջորդեց, Պօղոսին տեղը Տիմոթէոս, ես մարգարէներէն առաքեալներէն աւելի լաւ չեմ. ձեզի չեմ ի՞նչ մի ըսեր որ աս աշխարհքս մէկ առուստուր մըն է, կը գնենք կը ծախենք, ետքը կ՚ելլենք կ՚երթանք։

Ա՛նանկ երբոր աթոռէն ձգեցին քշեցին աուրբը՝ ժողովուրդը շատ ազատակ վերցուց. շարժ մըն ալ եղաւ որ Թագուհւոյն վրայ վախ ընկաւ, սիրտն ալ փոխուեցաւ։ շատ ազատեց Ա՛րկադիոս կայսեր, որ երկրորդ օրը դարձընել հրամմեց ոսկեբերանը։ Դառնալէն ետև չորրորդ օրը իր ժամը մտած ին պէս ոսկեբերան՝ սկսաւ անանկ սքանչելի

քարոզութիւն ընել, որ ամէնէն ալ կը զար-
մացընէր իր անյուշաջարութիւնը վրայ, իր ա-
ղոյն վրայ՝ որ ժողովրդեան հետ ունէր, իր
հանահերոյթիւնը վրայ՝ որ ամէն քանի
մէջ գոհութիւն կու տար ըստ։ Այդ երկու
ամիս անցնելէն ետև նորէն հակառակութիւն
մը սկսաւ ալ աւելի մեծ. պատճառն եղաւ
Թագուհւոյն արձանը՝ որ Այա սոֆեայէն
դիմացը տնկեր էր, ուր որ կռապաշտական
խաղեր ալ կըլլային։ Ոսկեբերան կը խրա-
տէր որ այն արձանը անկէց վերցընէ. անկէց
խիստ տակնուվրայ կըլլար Թագուհին։ Այս
որովհետև իր քարոզներուն մէջը անսաչառ
կը խօսէր անկարգութենց դէմ, Եւդոքսիա
Թագուհին անանկ կատնէր որ՝ իբր թէ ան
խօսքերով զինքը կանարգէ. ինչպէս ան քա-
րոզը որուն սկսուածքն է Դաւիթ Հերով
դէաս Տոլեգնեալ յանդգնէ, շիտակ Թագու-
հւոյն վր կընայէր։ Երկարգեաս կայսրը մար-
դիկ խրկեց որ ոսկեբերանը ժամկն դուրս
հանեն. անիկայ ըսաւ. Այս ամէն սոյէր եմ, չեմ
կրնար ելլել. հապա ըն որ կուզես, ես քեզնոյ
ըլ գոյա հանէ. ան ատկնը ես չեն կրնար մե-
ղադրել։ Այդը քանի մը հոգի եկան, զգու-
շութիւն ժամկն հանելով առաջնորդարանը
տարին։

Ցատկին Հրապարակին օրը ժողովուրդը
խիստ աղաչեց սրբոյն որ ժամը գայ. եր-
բոր մնալու եղաւ, Թագաւորին զօրքն ե-
կան, ժողովուրդը ցիրուցան ըրին. մէկն ալ
բռնեցին հոն՝ որ պիւսահար ձևանալով պա-

հաճ տուր ունէր տուրքը ստանելու համար. ան քանս երբոր լսեց ոսկեբերան՝ եպիսկոպոս մը խրկելով աղաչեց որ ազատէն ան մարդը։ Բայց ալ Եւտիկիոս քահանային ծառան բռնեցին, որ Թուրը ձեռքը բռնած երբոր կը վազէր ոսկեբերանը զարնելու՝ անիկայ չկրնալով՝ քանի մը հոգի ժողովրդը դէն ստաներ էր։

Յոզեպատեն եւս Թագաւորին դիմացին պրպտիր մը եկաւ ըսաւ ոսկեբերանին. ջոս եպիսկոպոսները լսին որ՝ հիմա աս քաղքէս ելլես դուրս երթաս, Թէ որ մեղք մը կայ աս քանիս մէջը՝ մեր վրայ ըլլայ ան մեղքը։ Ան ըսելով մէկէն նաւակի մը մէջ դրին, Եւտիկիա տարին տուրքը։ Յաջորդ ջերմ քաշելուն համար՝ քանի մը օր Եւտա բիանոսու, երբոր աւազակներուն վախ քաշեց. ասանկ եօթանասուն օր չաղջայ ընեցաւ Եւտիկիոսն քաղաքը հասաւ որ փոքր Յայոց մէջն էր, ուր որ ապրտուած էր քշեցաւ։ Եւայց զարմանալին ան եղաւ որ՝ Պօղոս վանէն եկած օրը յանկարծ իր հայրապետական նստած աթոռէն կրակ եկաւ ժամը եղեց. անկէց սինդիտոսին պալատը անցնելով կրակը՝ երեք ժամու մէջ մոխիր դարձուց. ան տարին ալ սեպտեմբերին վերջի օրը խիստ խոշոր կարկուտ ինկաւ Պօղոս. ջոլոտէ օրը Եւտոքիա Թագուհին մեռաւ։

Ան քաներս տեսնելով պօղսեցիք՝ վրանին մէկ տարակարծ մը եկաւ. ատոր դէմ ոսկեբերան իր հալածեալ տեղը շատ փառաւորու-

Թէ գտաւ Պօղոսի մէջ եղծունելին : Նը-
բոլ ձմեռը վրայ եկաւ՝ հիւանդացաւ . բայց
գարնան առնը ոդջընցաձին ալ՝ իրեն
Թշնամիները սպէս զի հանդիստ չնձոդ-
նեն , անկից հանել տուին , Ա.րաբիոն ը-
ստուած բերդը քշել տուին . տանելնին՝ չի-
տակ չէին տանդը , այլ ատիս անդին լե-
նեղու վրայ , անտառներու մէջ քաղցնելով
կը տանդին . անոր համար նոդին գարձաւ
նը հիւանդութենը : Պնշնամիները լսելով
հոն ալ շատ քարոզութենը ու հրաշքները ը-
նելով՝ շատ փառք պատիս կը գաներ տուբը,
անկից ալ հանել տուին , սև ծովին քովը
քշել հրամեցին : Տանող գինուորները ան-
գադար կարտորցընէին Նամբայ ընելու . նը
ելեկին ալ յայտնի կրսէին , Թէ որ Նամ-
բան մեռնելու ըլլաս՝ մեզի շատ տանկ ա-
նելու պատՃառ կրլլաս . որովհետև գանէն
մեզի անանկ խոստացուած է : Պյս լսելով
ատիս անդին անկոխ տեղուանք կը քաղը-
նէին կը պտըտցընէին նրեք ամիս , որպէս
զի մեռնի :

Ա.րբոր խեղճ հայրապետը Պօղոնա քաղ-
քէն դուրս քիչ մը հեռացաւ՝ տեղ մը ին-
Ջաւ ուր որ տուբը Նասկևակոսի եկեղեցի
կար : Պյն գիշերը տուբը Նասկևակոսը ե-
րևնալով ոսկեբերանին ըսաւ . զօրացիր ,
եղբայր Յովհաննէս , վասդը մեկուտեղ պիտոյ
ընդունիր : Պյս տեսիլքէն զօրանալով՝ վա-
ղուան օրը առաջեց ոսկեբերանը գինուո-
րներուն՝ որ ինչուան հինգերորդ ժամը հոն

կենան. բայց անոնք մոխիկ չկրնելով՝ առին տարին սուրբը. քիչ մը առաջ երթալէն ետև տեսան որ կը մեռնի, նորէն սրբոյն Բասիլիսկոսի ժամը դարձուցին ինչպէս որ ինքն ուզեր էր: Սուրբն ոսկեբերան այնչափ էր միացեալ ՅԻ հետ, այնչափ հաճար ձակուԹիւն ունէր ՅԻ հետ, անանկ ալ խըղճմտանքի մաքրուԹիւն, որ ան մեռնելու օրը իրեն մեծ ուրախուԹիւն օր սեպեց. հանեց վրայէն իրեն հագած հին լաթերը հանելով՝ ողնեերուն տուաւ, ինքը նոր լաթեր հագաւ, ինչպէս ոտքի անանը փոխեց. անանկով սուրբ հաղորդուԹիւն առաւ, վերջին աղօԹքն ընելով, իր սովորական խօսքն ալ զուրցելով՝ Փառք Քեզ Աստուած, Փառք Քեզ, յաղագս ամէն Փառք Քեզ, ուրախուԹիւն հոգին աւանդեց յամին 407: Իրբոր իրեն մեռնելը լսեց Կոկիսոն քաղքին եպիսկոպոսը, կը փափագէր որ տեսնէ ինչ փառքի կ՚հասեր արքայուԹիւն մէջ: Ը մը տեսիլք տեսաւ որ՝ շատ հայրապետները, վարդապետները արքայուԹիւն մէջ միկտեղ նստեր են. աչուընեերը կը պտըտցներ կը փնտրեր որ մէջերնին ոսկեբերանը գտնէ, մէյմըն ալ ձայն մը լսեց հրեշտակէն. Թէ որ սուրբն Յովհաննէս կը փնտրես, լսաւ, ապաշխարուԹիւն վարդապետը, անիկայ մէկը չի կրնար տեսնել. անիկայ հոն է՝ ուր որ ՅԻ աԹոռն է:

Պատճառ որ ոսկեբերանին մարմինը փոքրն Եվտոքսա որ Կրիսպեայ կայսեր տղան է՝ Կոստանդին Պօլիս բերել տուաւ յամին

438. անչափ բազմութիւն ժողովրդեան առջևն եւաւ որ Յիսուսէն ինչուան Կերայ պուռնին՝ ծովը յաստիք էր դարձած նաւակներու շատութենէն, Յորդոր քաղաքը բերին, Մինդոս գլուխը տապանակին վրայ դնելով ուր էր սրբոյն մարմինը, շատ աղաչանք ըրաւ Թողութիւն տալ իր ծնողացը մեղքին՝ որ իրեն դէմ ըրեր էին։ Հիմա իր մարմինը Յորդանան տարուած է. երկու մատը որով կը գրէր՝ Մ ենեթիկ է, ուր անանկ ամբողջ անապական պահուած կը տեսնենք, որ գիտես Թէ ողջ է, գիր կը գրէ։

Ա՛ս սուրբին հրաշքները Թէ քանի շատ են, աղէկ գիտեն պօլսեցիք, որ միշտ կը տեսանեն, միշտ բարեխօս է, քաղքին ալ պաշտպան սուրբն է։

ՍՐԲՈՒՀԻՆ ՎԱՌՎԱՌԷ

Ա՛ս փառաւոր կոյսը Հեղուսպօլիս քաղքէն էր, որ Պաւիղագոնիա գաւառին մէջն էր. մէկ հատիկ դուստր աղնուականու հարուստ մարդու՝ որուն անունն էր Ղոմպորա. ինքը կռապաշտ, բայց իր զաւակը Մ աւվաւէ ծածուկ քրիստոնեայ, խելացի աղջիկ, գեղեցիկ երեսով։ Որուն հայրը խիստ ըլլալով՝ բարձր աշտարակի մը մէջ նստեցուցեր էր, որ մարդ մը չիտեսնէ ինչուան՝ որ կարգուելու տարիքը գայ. պատ-

Չառն որ՝ իրեն աղուորութեան ձայնը սա-
մին տեղ դուրս ելած լլլալով, շատ մեն-
ծեր կուզէին իրենց հարս առնել. բայց
կույսը իր հաւատքին հետ Քրիստոսի սէ-
րը վառած ունենալով իր սրտին մէջը,
Քրիստոսի կը ցանկար հարս լլլալ, պար-
կեշտ վարքով իր հաւատքն ու կուսու-
թիւնը պահել։

Ա՛ռաքելիանոս կայսրը երբոր հալածում
հանեց ամէն տեղ դատաւորները իրկելով
որ քրիստոնեաները տանջեն ջնջեն, ա-
ռաքեալն եկաւ Ա՛ռրկիանոս դատաւորը
խիստ չար մարդ, որուն գործակից եղաւ
Պ՛ոմպոս Ա՛ռաւաւեայ հայրը՝ խիստ
չար կռապաշտ։ Ա՛նկից օր մը աշտարակին
եկաւ իր աղջիկը տեսնելու, ըսաւ իրեն.
դուստր իմ, քեզի համար հարսնիքի պատ-
րաստութիւն կը տեսնեմ. մէկ մեծ մը
քեզ հարս պիտոր տամ. դուն ինչ կը մտա-
ծես, ըսէ համարձակ։ Կոյսը լսածին պէս՝
չփոթեցաւ, հառաչելով ըսաւ. իմ մի՛ զըր-
կեր, հայր իմ, աս առանձնութէ։ Հայրը
զարմանալով մը դուրս ելաւ, գնաց քաղքի-
քին շէնքը տեսնելու, որ շինել կուտար մե-
տիկ ան աշտարակին. բանուորներուն ա-
պատրեց որ արտօրնօք քանին, լինքն ելաւ
հեռու տեղ մը գնաց։ Որ մը Ա՛ռաւա-
ռէն աշտարակին վար լինջնալով գնաց քաղ-
նիքին շէնքը տեսնելու. տեսաւ որ երկու
պատուհան քացել էին մէկ դիէն, հրամ-
ռեց որ մէկ երրորդ պատուհան մըն ալ քա-

նան . արեւելք նայող աւազանին վրայ ալ
իրեն ձեռքովը խաչի նշան ըրաւ . եւ ետքը մը-
տաւ իր հօրը պալատը՝ կուռքերուն երեսին
Թքաւ . ասոնց նման պիտոյ ըլլայ , ըսաւ ,
շինողներն ալ , պաշտողներն ալ : Ա՛յտեղ ան-
ցաւ հայրը դրսէն եկաւ . երբոր տեսաւ որ
իր աղջիկը իրեք շինել տուեր էր պատու-
հանները՝ հարցուց իրեն պատճառը : Ա՛ս ա-
ւազանին վրան ըրեր էր զօրութիւն՝ որ
մեղք շինել . պատճառն աս է որ՝ ամէն
մարդ որ աշխարհ կու գայ՝ իրեք լուսով կը
լուսաւորուի . իսկ երկուքը կատարեալ եր-
ջանկութիւնը մէջ էն բերեր , անոր համար
իրեք պատուհան շինել տուի յանուն հօր
և որդւոյ և հոգւոյն սրբոյ : Պատասխանեց
հայրը . խեղճ եղբայր , որդեակ , ինչ եղար .
չեմ հասկընար ինչ կը խօսիս . յայտնի զուր-
ցէ որ հասկընամ : Ա՛ն աւելաւէն յայտնեց
իրեն քրիստոնեայ ըլլալը . խաչին նշանն ալ
որ աւազանին վրան ըրեր էր զօրութիւն ու՝
իրեն ցցուց :

Երբոր տանք լսեց հայրը՝ խեղճ ու
կատղեցաւ , Թուրը քաշեց վրան վազեց որ
սպաննէ , բայց Ա՛ն աւելաւէն ու աղաղակե-
լով՝ բանիւքին դիմացի լեռը երկու բացուե-
լով՝ անշնաս լեռան մէկալ դին անցաւ :
Հայրը հրաշքին զօրութիւնը չհասկնալով
տակաւին շարժ մը սեպելով՝ լեռան վրայ
ելաւ . հոն երկու հոլիւ տեսնելով հարցուց
իր աղջկանը համար . հոլիւն մէկը ձեռ-
քովը ցցուց ուր տեղն որ էր . հայրը գնաց

գտաւ, զարնելով մազերէն բռնելով քաշկրտելով տուն բերաւ, մուխ խուցի մը մէջ խօթելով դուռը գոցեց, անօթի ա֊նանկ Թողուց. եւքը գնաց Վարկիանոս դատաւորին հասկըցուց. քանի մը օրէն անխցին հանելով դատաւորին առջին բերաւ, երդումնցընելով որ անողորմ տանջանքով բսպանէ։

Դատաւորը տեսնելով Աւետեայ գեղեցկութենն ու պարկեշտութիւնը՝ ըսաւ. ով աղնուական դուստր իմ, դուն խնամատուն խելացի աղջիկ մը կերեւնաս, շատ խօսել քեզի պէտք չէ. կը հարցնեմ ձըը կուզես, Թագաւորին կամքը ընել կուռքերուն զոհել անանկով աշխըքիս փառքը վայելել կուզես, Թէ չարաչար տանջանքով մահապարտի պէս մեռնիլ, գեղեցկութիդ մաշել. ես քեզի ամօթ կը սեպեմ որ կենդանի ածնաերը Թողեր ես, մէկ գալիլեացւի մը եաւէտ կերԹաս, որ Յրեաները քունեցին սպանեցին. ան Պրիստոն որ գինքը չկրցաւ խաբեցընել, քեզ ինչպէս պիտոր սպրեցընէ, Պատասխանեց Պրիստոսի աղախինը. ես պատրաստ եմ ինքը գինքս պատրաստ մատուցանել փրկչին մեծոյ Պրիստոսի, որ երկինք և երկիր ըրաւ, մարդ եղաւ, իր կամքովը մեռաւ, որպէս զի խորտակէ մահու իշխանին զօրութիւնը երեն զօրքովը, որ դուք տգիտութիք ածծ կը դաւանիք. իսկ ան որ երեն յարութեամբը յաւիտենական կեանք մեզի շնորհեց՝ դուք անիկայ կը հայ-

հոյէք. ես ան կեանքին ան արքայութեան կը ցանկամ որ չանցնիր. զուք կուգքերը պաշտելով որ մարդու ձեռագործ են՝ կոտսունք պիտոր դժոխքին մէջը երթք։ Ա.ս խօսքերուն վրայ դատաւորը բարկանալով՝ հրամմեց կապել, անխնայ ծեծել, եւ զբը մազէղէն կտաւով շփել երեն խոցերը, ասով երեն մարմինը վերկնիւար արիւնուսայ եղաւ. եւ զբը հրամմեց բանտը ինչեցնել, տուրնեերը շղթայ զարնել։ Ան պէտերը՝ Ա պայծառ լուսով երեն երևնալով՝ սիրտ տուաւ. մի վախնար, ով աղախին իմ, ըսաւ, դատաւորին խօսքերէն. քու վկայութիդ ուրախութէն է հրեշտակաց ու մարդկան. ես ալ քեզի հետ եմ փրկելու ամէնէն տանջանքէն։ Ա ըսելով՝ երեն խոցերն ալ ողջընելով՝ երկինքը վերացաւ։ Ա առաւոտէն ալ սիրտ առնելով խիստ ուրախ մնաց։

Ա՝էկ ածատպաշտ կնիկ մը կար Յուլիա անուն. ասիկայ տեսնելով Ա առաւտեայ քաշածնելը՝ ու եղբը անանկ բոլտրուվին ողջընալը, փառաւորել սկսաւ զաց. ինքն ալ եաւէ ընկաւ որ՝ անոր հետ մէկտեղ նահատակուի. անոր համար վաղուան օրը երբոր դատաւորը Ա առաւտէն առջեը բերել տուաւ՝ ան Յուլիան ալ մէկտեղ եկաւ։ Երբոր տեսաւ դատաւորը Ա առաւտէն բոլորովին ողջընցած՝ ինքն ալ ուրախ զուարթ առջին կեցած՝ տեսաը ըսաւ մեր ածնելը ինչպէս քու վրատ հոգ ունին, ինչպէս քեզ շուտ մը բժշկեցին։ Պատասխան տուաւ

կայսը. ով դատաւոր, քուկին կուռքերդ կոյր են ու հաւր. մարդու ցաւ չեն տեսներ, չեն խօսար. մէկի մըն ալ չեն կրնար դեղ ընել. թէ որ դուն Աշմարտութիւնէ հետևիլ՝ ես քեզի կը ցցընէի ով է իս ողջընցուղը. ես Կրիտտոս ունիմ ինծի Աշմարիտ թժիշկ որ է ամէ, տէր և փրկիչ աշխարհի. դուն անիկայ չես կրնար տեսնել, ինչու որ՝ աչքերդ խաւարած են։ Ա՛ս խօսքիս վրայ դատաւորը անանկ կատղեցաւ որ՝ հրամմեց որ ուղղինկատեն, կուշտերը երկրթով քերեն, ներքեր կրակ դնեն, գլուխն ալ կապար դնտակներով ծեծեն։ Երբոր սա տեսաւ Յուլիա՝ ողորմութիւ ձանուլ կու լար. դատաւորը հասկընալով որ՝ սա կինին ալ քրիստոնեայ է՝ անոր համար կու լայ Ա՝ատվաւէին վրայ, սեռլն սկսաւ տանջել. փոխուն տակն ալ հրամմեց կրակ վառել։ Ա՝ատվաւէն անանկ տանջանքի մէջ աղօթք՝ կընէր որ՝ ամէ իրեն օգնական ըլլայ. չըլլայ թէ տանջանքէն վախնայ, այլ զինքը զօրացընէ որ՝ համարձակ քարոզէ Աշմարիտ հաւատքը։

Տեսնելով դատաւորն որ՝ երանելի կոյսը սա տանջանքին ալ կը դիմանայ, հրամմեց ծիծերը կտրելու. երբոր դահիճները կը կտրէին՝ կոյսը երկինքը նայելով սաղմոս կըսէր. Տէր Յիսուս, Ք՛րիստոսեան ջերմեռանդ չինէն. սուրբ ինչ ցանձուրնէ ելլուրնէ, և հոգւով զօրուրնէ որ հաստատէս ջեռ։ Ա՛ս զուրկելնին մէկ ուժ մը կիսանատ հոգւոյն սրբոյ ջնտրելուը,

կտրշնաւթեամբ կը տանէր անտանելի ցաւը։ Ո՛ւ տանջանքը տուին նաև Յուլեայէ։

Երբոր չիկրցաւ դատաւորը երկուքին միտքն ալ դարձնել՝ զատել տուաւ մէկմէկէ. Յուլեան հրամմեց քանտը դնել, իսկ Աւաւեանն քաղքին մէջը դուրսը մերկ ժուռ ածցնել. բայց կոյսը չերամեանոց աղօթք ընելով խնդրեց որ գինքը ծածկեր։ Ո՛ն ատենը Աստուած երևցաւ իրեն փառօք, հրեշտակներն ալ լուսեղէն լաթերով անկայ ծածկեցին։ Ո՛տանկ քալ ցնեալով բերին ինչուան Աելասխս պեղը. ուր դատաւորը եկած ըլլալով նորէն կը հարցընէր. տեսաւ որ միտքը չի փոխեր, հրամմեց սրով գլուխը կտրել, անոր հետ մէկտեղ նաև Յուլեան։ Աստուած Աւաւեայ հայրը՝ որ հոն նստած խորհրդակից էր եղած դատաւորին, ուզեց որ ինքն ըլլայ իր աղջկանը դահիճ, անոր համար ինքը հանեց լեռը գինուորներով։ Հոն սըրբուհի կոյսը յօժարութ երթալով՝ աղօթք կընէր, կը խնդրէր որ ան ծէն իրեն զօրութիւն տայ նահատակուելու. իր նշխարքներուն ընդհ տայ, ոմ որ հաւատքով իրեն յիշատակը կատարէ՝ խնդիրքնին կատարէ, ամէն նեղութէ փրկէ, մանաւանդ ծաղկի հիւանդութենէ, տարաժամ մահուանէ. մեղքերնուն ալ թողութէ տայ։ Զայն մը եկաւ երկնքէն. եկէ, ոմ վկայդ, ոմ Հրեշտակապետ նահատակ. եկէ հանդչէ իմին

արքայութեա մէջ գուն ալ, Յուլիա կոյսն ալ մէկտեղ։

Ու ըլլալուն պէս՝ ցաւեցաւ իր անպուճ հայրը՝ Թուրը ձեռքն առաւ, իր ձեռքովն իր զաւկին գլուխը կտրեց. մէկ վնասուր մըն ալ Յուլիային գլուխը կտրեց յամին իբր 300. զեկտեմբեր 4։ Կայց երբոր ժողովուրդը լեռնէն կիջնար, մէկ կրակ՝ մը ընկաւ երեց գատաւորն ալ Վոխտորան ալ, որ Ս առաքեայ հայրն էր։ Ս. աղեներա նոս մէյմը աս տուրբերուն նշխարքները առաւ, խիստ պատուով թաղեց Վոլսիոս գեղին մէջը։

Ս. առաքեայ գերեզմանն ու հայրենի տունը մեծ ուխտատեղի եղաւ. ուր որ երթայ հոյն ձեռք գպուցած տեղը առապանին մը կերևնայէր, և շատ հրաշքներ կըլլային։ Ինոր համար տուրբ Յոհան գամնակացին կըսէ, թէ որբուհւոյն Ս առաքեայ նըշխարքներէն իբրև մէկ ապերիւկ մը բժըշկութիւն կը բխան. ոչ որ վրան մէկ խոց մը մէկ ուռէյք մը ունենայ՝ հան երթալով կը բժշկուի. հետս տեղ եղողներն ալ թէ որ հաւատքով ազօթք ընեն աս որբուհւոյն՝ իրեն տօնը կատարեն, ժանտախտէ ալ կը բժշկուին, աստկեն փորձանքներէ կը խալըսին, աստկեն ձախորդութիւնէ վեր դեղ և օգնութիւն կը գտնեն, սատանային փորձութիւններէ կազատին։ Ե ատ հրաշքներ ալ կը պատմուին երբոր իրեն նշխարքները ապդիս անդին տիրուհւոյան, եկեղեցիներ շի-

նուեցան. յատկապէս բարեխօս բռնուե-
ցաւ ծաղկի հիւանդութեե համար և վարդ-
ախտի. պաշտպան կրակէ, կայծակէ ու
ժանտախտէ պահուելու. մանաւանդ յան-
կարծակի մահուանէ: Ա՛ինը լսելով թէ
ով որ ջերմեռանդ կըլլայ սրբուհւոյն Ա. աս-
վաւեայ՝ առանց խոստովանութեե և հաղոր-
դութեե չի մեռնիր, ամէն օր յատուկ ա-
ղօթք կընէր աս բանիս համար. աւեն անց-
նելէն ետև եղաւ որ՝ աստ տունը կրակ ըն-
կաւ յամին 1448. ինքն ալ երուել սկսաւ.
ան ատենը ամէն սրտովը ազօթք ըրաւ
սրբուհւոյն Ա. աւվաւեայ, որ չի թողնէ զին-
քը մեռնիլ հն առանց տուրբ խորհուրդ-
ները առնելու: Ա՛յնմէն ալ տեսաւ որ՝ սրբ-
բուհին Ա. աւվաւէ հն երևնալով՝ կրակը
մեկդի ըրաւ, զինքը խալըացուց կհսաւեո՝
ըսելով երեն. ինչուան առտու ատեն ատի
քեզի համար որ տուրբ խորհուրդները առ-
նես: Ա՛ս մարդուն թէպէտ ամէն զին սև-
ցած մրկած էին կրակէն, բայց աչուըներն
ու լեզուն ողջ մնացել էին. անանկով կըր-
ցաւ կրկին ընդհանրական խոստովանութեե
ընել, տուրբ խորհուրդները փափագով կա-
տարել. առտու եղածին պէս՝ անանկ հո-
գին աւանդեց սրբուհւոյն ըսածին պէս:
Ուրիշ երկու հոգի ալ Ա. աւվաւեայ հրաշ-
քովը մեռնելէն խալըսեցան, որպէս զի՞նք
խորհուրդները առնելու արժանի ըլլան,
ինչպէս որ հաւատքով ինդրեր էին:

ՍՈՒՐԲ ՅՈՀԱՆՆԷՍ

Կամաւոր աղքատացեալ.

Ա՛ւուր հայրը նշանակուած կըտուէր, որ պիտի Ա՛րկադիոս կայսեր քով ատեանե՛լ էր, այնինքն գօրապետ. իր մայրը կը՛տուէր Եւդոքսիա. երկուքն ալ բարեպաշտ երկիւղած յոյն։ Իրեք զաւակ ունէին, երկուքը Թագաւորին քով զինուորական կարգի մէջ գրուած էին, սենկլիտոս եղեր էին. իսկ պզտիկն Յոհաննէսը՝ քովերնին պահելով կարդալու տուեր էին, առաջ ածելու շունչը տալէ, ետքը Քարտասանութեան եւ փիլիսոփայութեան. աղէկ խրատներով բան մը օրինակով խիստ կը հոպայէին որ բարի զաւակ ըլլայ։ Ինչպէս որ իրաւ Յոհաննէսն ալ խելացի ու բարի ըլլալով՝ մէկ ընտիր զաւակ մը եղաւ. ծնողաց անչափ սէրը չարեցաւ, այլ որչափ որ ծնողքը զինքն աւելի կը սիրէին, անչափ ալ ինքը բարի ըլլալու սէր ձգեր էր. անանկով եղաւ ընկերացսէր ու ջերմեռանդ աղօթասէր. գիշեր ցորեկ չէր դադրեր աղօթելէն։

Ա՛յլոյ տանտրութիւն ատրուան էր՝ օր մը դպրատուն երթալնին՝ Հանգեան տեսաւ մէկ կրօնաւոր մը անհանդստից վանքէն.

ասկայ երեն մէկ հրեշտակի մը պես երևցաւ. հոգւով սրբով լեցուելով գնաց քովը հարցուց ալ ուսկից ըլլալը։ Ան ալ պատմեց իրենց վանքին կարգը՝ ինչպէս գաս գաս բաժնուած գիշեր ցորեկ սրբութեան առջին վոխնիվոխ աղօթքի հետ կըլլային անդադար, անոր համար անհանգստից վանք կըտուէին. հիմա ես ուխտ եմ երեր, ըսաւ, Երուսաղէմ պիտոր երթամ. ետքը գառնալու ըլլամ նէ՝ նորէն ան վանքը կերթամ։ Ան խօսքերուն վրայ Յոհաննէս սիրտը լեցուելով երդուընցուց ան կրօնաւորն որ երթայ Երուսաղէմէն գառնալու ըլլայ՝ գինքն ալ մէկտեղ առնէ։ Ան ալ ըսաւ. Ես իրեք եղբարք ենք, ըսաւ, բայց հայրս մայրս իս առջինէն աւելի կը սիրեն. հիմա եղբարներուս պէս իս կուզեն գաւառին քով սինկղիտոս ընել, ետքն ալ աշխարհք խօթել կարգել. բայց ես միշտ ժամը երթալով, ծածկուննչը լսելով հասկըցեր եմ որ աշխարհս իս առջինէն բանը ոչինչ է, միայն աշխարհս քանահրեշն ու ձեզի նըմանի կենալն է՝ որ յաւիտենական կեանք կը վաստկցընէ։ Կրօնաւորը սաստ զուրցուածքին վրայ զարմանալով՝ ալէկ Հանչցեր ես Հշմարտութիւնը, ոդեակ ըսաւ. սա մոքին վրայ աւուր կենիր. ես խօսք կու տամ որ գառնալէս ետև քեզ գամ առնեմ։

Յոհաննէսին սիրտը հանգչելով գնաց իր ծնողքներուն աւետարան մը խնդրեց, որ ալուսոր պրեալով, ասկի գարդեալով գրե

տուին , կապն ալ մարգրտե գանուածքնե-
րով ազնիւ քարերով կապել տուին , մէջն
ալ իրենց ու Յոհաննէսին պատկերքը քա-
շել տուին : Յոհաննէս աս աւետարանը
միշտ քովը կը պահէր , անդադար կը կար-
դար , կարդալով կը լուսաւորուէր , իրեն
գուրցածներըը գործքով ընել կը ջանար .
աչքն ալ միշտ Չամբան էր , կըսպասէր որ
երբ կու գայ ան կրօնաւորը :

Երբոր կրօնաւորը դարձաւ ու գտաւ Յո-
հաննէսը , աշխարհք իրեն եղաւ . բայց գիտ-
նալով որ ծնողքը լսելու ըլլան՝ Թող պիտոյ
չիտան , աղաչեց կրօնաւորին որ մարդ մը
չմացած գաղտուկ Չամբայ ելլենք , ըսաւ ,
ըլլայ որ մէկը իմանալով երթայ ծնողացս
իմացընէ : Ընանկով երկուքը մէկէն ծով-
եզերը եկան նաւ մը գտնելու որ անհանգըս-
տից վանքը տանի զիրենք . բայց նաւը որով
հետև քեռ առնելու նաւ էր՝ ապասէր պի-
տոյ ինչուան որ քեռով լեցընէ : Յոհան-
նէս հարցուց նաւուն վարձքը՝ հասկըցաւ
որ հարիւր զուռուշ կուզէ , գնաց իր ծնող-
քէն մէկ պատճառով մը հարիւր զուռուշն
առաւ , երբ Թէ իր աշակերտակիցներուն
հարկինք մը պիտոյ ընէ , ինչպէս որ մե-
կայնոյք միշտ ըրած էին իրեն : Այրը ըս-
տակը տուաւ , բայց հետն ալ ծառաները
դրաւ , ըլլայ որ տղայ ըլլալով պարապ տե-
ղը խարէ : Յոհաննէս Չամբան մէկմէկ
պատճառ գտնելով ծառաները մէկիկ մե-
կիկ հեռացուց իրմէ . անանկով եկաւ նա-

ետեն վարձքը տուաւ . նաւը մեկէն չամբայ
ելաւ . յաջող հով ալ գտնելով ջուտով մը
հասան :

Կրօնաւորը գնայ մեծաւորին քով տեղ
նիտելը պատմեց ինչ որ հանդիպեցաւ . մե-
ծաւորը աւոր ջերմեռանդութիւնը վրայ ու-
րախացաւ , բայց վրան նայելով տեսաւ որ
մեկ փափուկ մեծցած տղայ մըն է , դուն
գեռ տղայ ես , ըսաւ , որդեակ , իսկ վանքին
ձգնութիւնը խիստ . ալ որ հոս կուզէ կրօ-
նաւորիլ , քաւսուն օր վանքը պիտի կենայ
մեր ձգնութիւնն իմանալու համար , ետքը
կը հագնի մեր հագուստը , որ մազէ հիւ-
սուած կապայ մըն է եր . մկրքը կաշկէ գօտի ,
ոտքը չարըխ : Պատասխան տուաւ Յոհաննէս ,
հիմա ինծի հագցընես , հայր սուրբ , աս
հագուստը՝ որ հրեշտակի ձեւ ունի . մազերս
ալ կտրես : Մեծաւորը տեսնելով աւոր
սէրը յօժարութիւնը , ժողվեց ամէնն կրօնա-
ւորները , մազերը կտրեց , ու ան հաստ հա-
գուստը հագուց իրեն . վրան օրհնութիւն
կարդալով՝ յանձնեց ալ չնորհայը : Յո-
հաննէս ան կարգին մէջ մտածին պէս՝ ե-
րեքք ձգնութիւն տուաւ գինքը . գիշերնե-
րուս հակում ընելով , լալով , սաղմոս ըսե-
լով կանցընէր . գեանի վրայ կը պառկէր ,
անօթի կը կենար , հնազանդութիւնէ երբայր-
սէրութիւնէ գործքերն ալ անպակաս կընէր
ամէն սիրով , մտքովն ալ միշտ ուծայինը քա-
ղելը մտածելու հետ կըլլար . անանկով
աշխարքիս ամէն մեծութիւնը պատիւը քա-

մահմեդական ոչինչ կը սեպէր : Աեծաւորը վրան նայելով կը զարմանար . կրօնաւորները ալ օրինակ առնելով իրմէ՝ բարի նախանձ կը շարժէին :

Ատանկ անցուց հոն վեց տարի . վանքին սումէն կերտը կանոնը տուվեցաւ , թէ ինչպէս պէտք է ապրիլ Ջգնուածքը : Աեծաւորը օր մը կրնէն խրատ տուաւ քննելու իր Ջգնուածները . ջաքին աւելի ըրած բանը տկարութենէ կը բերէ , ուրեմն , ըսաւ . սումէն օրուան աղօթքն ալ կը խափանէ անկար ըլլալով ընելու , շատ լալն ալ աչքին լոյսը կը խաւարցնէ : Ատոր երանելին ապրանակ վաճառած էր Յիսուսին սիրոյն որ երեւէ երեւելընկէր իր Ջգնուածները՝ խրատ պաք բռնելով , միայն շաբաթ օրն ու կիրակի ուտելով , ան ալ քիչ մը աղ ու հաց , քիչ մըն ալ ջուր . իրեն յաւուրկ կերակուրն եղած էր սուրբ մարմին ու արիւնն Յիսուսի :

Ատանան ատոր վրայ խիստ նախանձեցավ սկսաւ պատերազմիլ փորձութենէ ձգելու , մանաւանդ ծնողքը տեսնելու մէկ գաղթ մը մէկ կարօտութենէ մը ձգեց սիրտն որ , գիշեր ցորեկ կը հալէր կը մաշէր . ինչուան անանկ եղաւ որ , անշունչ պատկերը մը պարձաւ երանելին : Աեծաւորը նորէն խրատ տալ սկսաւ . որդեակ , ըսաւ , ասծ անչափ Ջգնութիւն կը պահանջէ մարդէն , որչափ որ կրնայ տանել : Յոհանէս պատասխան տուաւ . Հայր սուրբ , Ջգնութիւ-

նեերը էին որ իա կը մտաշէին, այլ իմ մեղքերս
որ խիստ շատ էին. սատանան իմ սիրտս ա-
նանկ կարօտութիե կը բերէ ծնողքս ու ըն-
տանիքս տեսնելու, որ չեմ կրնար դիմա-
նալ. բայց կը յուսամ՝ ձեր աղօթքո-
վը հոն ալ երթալուվս իր պտուիը կը ձգեմ։
Բատաւ իրեն մեծաւորը. ես քեզի չէի՞ ըսեր,
որ մեր ձգնութիեը ծանր է, չես
կրնար դուն անիկայ քաշել, հիմա՞ինչ կու-
զես որ ընեինք։ Յոհաննէս ըսաւ. աղօթք
ըրէք ձեր միաբաններուվը, իա խրիմեցէք։
Երբոր կրօնաւորները լսեցին Յոհաննէսին
երթալը՝ աումկնքն ալ լաւ սիրան, անանկ
լալով աղօթքով Հաջեայ դրին։

Յոհաննէս քիչ մը առաջ երթալով՝ եա
դարձաւ, վանքին վրայ նայելով սիրտը ե-
լաւ, լալ սկսաւ իր բաժնուելուն վրայ.
ծունկ չոքելով ըսաւ. ողջոյն ձեզ տուրք ժո-
ղով կրօնաւորաց, բնակարան հրեշտակաց,
որ իա աղէկ կրթեցիք. յուսամ որ ձեր ա-
ղօթքովը իմ հօրս տունը մէջն ալ կը կո-
խեմ սատանային դլուխը։ Յետոյ լալով
սաղմոսելով երթալնին՝ աղբատ մը տե-
սաւ քունջատած լաթերով, իր լաթերն անոր
հագուց, անոր պատրաստած լաթերն ինքը
հագաւ։ Երբոր իր քաղաքը իր տունը հա-
սաւ՝ լալով աղաչեց որ ներսիե կրնայ
ընդունիլ տալ որ կատարեալ յաղթե սատա-
նայի, իր ողջութիե առնուն ալ կինքը յայտ-
նել չուտաց։ Յետոյ աղօթք ընելով՝ սատ-
կեցաւ իր տանը գրանն առջեն։

Երբոր լուացաւ առտու եղաւ, դուրը բացուեցաւ, դռնապանը առանց աղքատ մը տեսնելով պառկած, քշելէց ետեւը. եւ գնաց ասկից. տերս քեզ հոս չկտեսնէ, խոստ պիտոր սրդողի։ Յոհաննէս ըսաւ. մէյմը վեր ալ նայէ, ինծի ողորմէ, ես մէկ օտար մարդ մըն եմ տնանկ աղքատ, Թող տուր որ աս Աստուծմէ ծայրը նստիմ. երբոր քու տէրդ ելլելու մտնելու ըլլայ՝ առաջ եկէ իմացուր որ ասկից հեռանամ. ես մէկի մը ծանրութի՝ քեզի ալ ձանձրութի չեմ ըլլար, դուն ալ ինծի վարձքդ կառնես։ Երբ նապանը առտ խօսքին վրայ խղճալով Թող տուաւ։

Երբոր ծնողքը դռնէն դուրս ելան՝ երանելոյն աչուընները լեցուեցան, իր կարօտը առնելով շատ լացաւ. լալով նորէն աղօթք ըրաւ որ ան ալ զինքը չմոռնայ, զօրութիւն տայ ինչուան իր մահը հոն համբերելու։ Յանկ տարի մը համբերելէն ետեւ՝ Աստուած իր հայրը տեսնելով՝ կը զարմանայ, ըսաւ, աս աղքատը ինչպէս կը համբերէ ձմեռուան ցրտուն, մեր տունն ալ չի մտներ ամենևին. հրամմէց իր ծառանելուն, մէկ խուց մը շինել տուաւ. Թող հոն նստի, ըսաւ, կարող է ան տար համար մեզի ողորմիլ. իր սեղանէն ալ կերակուրները կը խրկէր, բայց Յոհաննէս ան ամէն կերակուրը աղքատներուն կը բաժնէր ծածուկ, ինքը չորցած հաց ջուրը թրջելով կուտէր խրխուելնէ խրխուն։

( )ր մըն ալ մայրը դուրս ելաւ . ասիկայ տեսածին պէս՝ մէկ վայրկեան ընչաւոր մը երևցաւ իրեն . այնչափ փոխուած էր երեսը անօթութէն ու ձգնութէն՝ որ զարմանք եկաւ վրան : Ուզէք , ըսաւ ծառաներուն , քաշեցէք տարէք սրվիկայ , աչքս չիտես- նէ . թէ որ աս հոս կենայ , ես չեմ կրնար անցնիլ : Ե ուստ մը քաշեցին տարին , հե- ռու տեղ մը ձգեցին . բայց անիկայ նորէն կը դառնար հոն կու գար . դռնապանները կըսահին իրեն . մարդ , գնա ասկից հեռացիր , մեր տիկինը քեզ չի կրնար աչքովը տես- նել . բայց Յոհաննէս շատ աղաչեց իրենց որ ողորմին , առջինին պէս պզտիկ խուց մը շինեն . ան ալ ձեզ կօրհնէ , ըսաւ . անոր հաւատը իրենք ալ անանկ ըրին :

Յոհաննէս ասանկ իրեք տարի ձնշելով իր մարմինը ստուկ ձգնութէ , դարձաւ եղաւ մէկ անշունչ պատկեր մը : Իրեք տա- րին ետև տեսնելով Աստուած իր ծա- ռային մեծ ձգնութիւնը՝ հրեշտակ խրկեց , որ ըսաւ իրեն տեսիլքի մէջ . քարի և հա- ւատարիմ ծառայ Յոհաննէս , ողջոյն քե- զի . ան որ սիրեցիր բոլոր սրտովդ , իրեք օրէն պիտի լինիս քու քաշածներդ , գաս վարձքդ պիտոր առնես , ձգնաւորներուն գասը պիտի նստիս : Ան ատենը Յոհան- նէս ձեռուընները վեր վերցնելով գոհութ տուաւ ըսլ . աղաչեց որ իր ծնողացն ալ ողոր- մի , անոնց մեղքին թողութիւն տայ : Աղօթ- քէն ետև իր հօրը մատակարարը կանչեց

ապրատրեց տիկինին ըսելու. ան խեղճ աղքատն որ քու դռնէդ կը հալածէիր, մեկդի քաշել կը հրամայէիր, հիմա կատղաչէ որ՝ ինծմէն չկպանիս, հապա արժանի սեպես քովս գալու. հարկաւոր բան մը ունիմ քեզի պատրցելու։

Երբոր աս խօսքերս լսեց մայրը՝ ըսաւ. Ինչ պիտոր ըլլայ ան աղքատին ըսելիքը ինծի. ես չեմ կրնար դիմանալ անոր գարշահոտութեանը, չեմ կրնար տեսնել անոր աղտոտութիւնը. գնաց Աստրոլիոսին պատմեց, ան ալ զուրցեց. գնա մի պանիր աղքատանեկին. ած աղքատները ընտրեր է երեն հաւատալ։ Այս խօսքս լսելով էրզեց քովէն երթալ։ Յոհաննէս հասկընալով որ՝ էրզեր մայրը երեն գալու, նորէն ուրիշ ծառայ մը խրկեց երեն ըսելու. ես երեք օրէն պիտի մեռնիմ. Թէ որ չկգաս իս չտեսնես, հոգը շատ ցաւ պիտի քաշես, շատ մեղքընալէդ դուն քեզի վայ պիտի տաս, բայց չկրնաս պիտոր քեզ մխիթարել. յաւիտեան սրտէդ պիտի չելլէ ան խոցը։

Այս խօսքերէս վախնալով մայրը՝ գնաց ինչուան ան տեղն ուր որ կը կենար Յոհաննէս. դրանը քով կենալով հրամմեց իր ծառաներուն որ քովը բերեն. միշտ սրբոտին մէջը պտրտցընելով ան խոսքը՝ Թէ որ չկգաս՝ յաւիտեան պիտի ցաւիս չտեսներ տուիս, ինչ պիտոր ըլլայ ատ խոսքը՝ ըսելով կը մտմտար։ Յոհաննէս տեսնելով իր մայրը՝ շատ. ած աւետաբերին հարուրապատ

տիկ քեզ հատուցում ընէ՝ հոս ալ անդե-
ու աշխատիդ ալ, որովհետև ապէկ ընդու-
նելութիւն ըրիք. իմ վրաս կատարեցիք աւե-
տարանին խօսքը՝ թէ ինչ որ կընէք մէկ
պզտիկին մը՝ ինծի ըրած կըլլաք. բայց ես
աղքատս մէկ օրհնութիւնե նշան մը չտունիմ
որ ձեզի տամ. միայն թէ, տիկին, երդուըն-
ցիր դուն ինծի որ՝ ինչ որ քեզի պիտոյ ը-
սեմ ընես: Ան ալ երդմնցաւ, ինչ որ ը-
սես՝ առնիմ ալ ընեմ՝ այ Հայրիկս հատոր, ու մեր
քահանան ալ ընեմ՝ այ Հայրիկ հատոր, որ գնաց՝ բայց ինչ եղաւ
չկրցաւ: Ան յիշեցնեմ կու լար կը հեկե-
կար: Յոհաննէս ըսաւ. տիկին, մտիկ դիր
ինծի ինչ որ ես կըսեմ քեզի. առ մատիդէն
կապոյտը որ հագեր եմ, խա թաղես. ու-
րիշ առնես կապոյ ինծի չհագցընես, ուրիշ
տեղ ալ չխաղես, հապա առ պզտիկ խոյնը
մէջը՝ ուր որ կը նստի: Ան խօսքերուն
վրայ շատ զարմանք կու գար տիկնոջը. ինչ
պիտոյ ըլլայ, կըսեր, որ առ աղքատը նէր
առնէն մէկը առանկ կը խօսացնէ հետս, չէ
թէ օտարի պէս: Ան մոմոտալնէն՝ Յոհան-
նէս երեն աւետարանը հանեց ձեռքը փը-
սաւ ըսելով. առ ըլլայ քեզի ու քու տիրոջդ
բաժին հոս՝ ու անդիս աշխարհը: Ա՛ա-
րը ձեռքն առնելով աւետարանը՝ առջիս
անդին կը պտրտցնէր, զարմանալով կը-
սէր. ինչպէս կըլլանի ան աւետարանին որ
մեր գաւիթն հատոր չինել տուինք: Ան
ըսելով՝ ներս վազեց իր ընկերոջը ցոյց.
ան ալ տեսածին պէս բաւ. ատոր մեր

պահին աւետարանն է, երթանք հարցնենք ուսկից ձեռքն ընկած է. անանկ է նէ պիտէ ուր ըլլալը։ Ուրախանալէն երկուքը մէկտեղ վազեցին, աղքատ կարծուածին քովն եկան, արցունք թափելով ըսին. այ ահաւոր անուանը վրայ քեզ կերդուընցնենք իրաւը զուրցէ, աս աւետարանը ուսկից ընկաւ քու ձեռքդ։

Ան առեն Յովհաննէսին սիրտը ձգուաւ ելով ծնողաց վրայ գութը շարժելով զինքը էնկրեայ պիտանալ. հառաչանք հանելով ըսաւ. ասիկայ ան աւետարանն է՝ ուսկից որ Աստուածածնէ Ամբան տրուեցայ. ամէն բան թողլը, Քրիստոսի խաչը շալկելով իր ետևէն գացի, որպէս զի արժանի ըլլամ երթեն. աս կրօնաւորական զգեստս հագայ իմ ու ձեր փրկութեը համար։ Ան լսուան հոս մոխիկ կընէին ծնողքը, կընայէին ուր պիտի լմնցընէր խօսքը։ Անոքը բան Յովհաննէս. երբոր ասծ կատարեց իմ սրտիս խնդիրքը ինչպէս որ իս կը տեսնէք եռքի աղքատութեե մէջ, վախճանս ալ հասած ըլլալով հիմա յայտնեմ ձեզի ինչ ըլլալս. ես եմ Յովհաննէս ձեր զաւակը. աս ալ ան աւետարանն է որ դուք ինծի տուեր էիք։ Ա՛ս խօսքին վրայ ծնողքը զարմանքէն պապաղած կեցան, փնտրուել սկսան ան նշանները որ ունէր երեսնց զաւակը. մէյմէն ալ տեսանէին պէս պէս Հանչցան. մէկէն լաց փրցընելով ձայն ձգելով Ջիտը փաթթուեցան. ողջմուկ խօսքերով երեսնց կսկիծը պատ-

մեռավ կու լայն կողբային առտուընէ ին-
չուան կէս օր։

Ա՛ս բանս լսելով բոլոր Պօլիս քաղաքը
թունտ ելաւ. ամէնն ժողովուրդ հոն վա-
զեց տեսնելու, բայց Յովհաննէս ան առե-
նը հոգեվարքութենէ մէջն էր, որ պայծառ
երեսով երկինքը նայելով Յիսուսին հետ
կը խօսակցէր. մէյմըն ալ տէր Յիսուս,
ընկալ զհոգի իմ լսելով՝ իր հոգին աւան-
դեց քանութը տարուան։

Ո՛վ կրնայ պատմել ան ողբն ու ծնոտքն
ու իրեն եղբարները, ազգականները, բոլոր
քաղաքն ալ ըրին. մայրը կսկըծէն խելա-
ռածի պէս ըլլալով, մոռցաւ իր զաւկին պա-
տուէրքը. հանեց մազերէն լաթերը՝ ոսկե-
թել ծանր զգեստ հագուց, բայց մէկէն
ձեռուընները քաշուեցան. ան ատենը հայ-
րը յիշելով ըսաւ, մեր զաւկին ուզածը կա-
տարենք ինչպէս որ ինքն ըսաւ. բայց մի՛
բարկանար տուրբդ այ։ Ա՛ս լսելով՝ հանե-
ցին վրայէն ամենու զգեստները՝ իրեն պա-
տրաստած հին լաթերը հագուցին. մէկէն
հոն անուշահոտութիւն մը բուրեց իրեն
տուրբ մարմինէն, որ իրեն խուցն ալ բոլոր
քաղաքն ալ անուշ հոտով լեցուց. սաստիկ
լայս ծագեց տուրբ մարմնոյն վրայ, մայրն
ալ բժշկուեցաւ։

Ա՛ս բաներս լսելով Թագաւորն ու պատ-
րիարգը՝ Թաղելու եկան. տեսնելով վրայէ
լայսը՝ փառք տուին այ, հոն իր խցին մէջը
Թաղեցին։ Թաղելէն ետև սրբոյն ծնոտքը

ժամ չինեցին գերեզմանին վրայ, ուր սըրբոյն բարեխօսութիւնը շատ բժշկութիւն ըրաւ ած։ Իրենց ունեցածն ալ աղքատաց բաժնելով, կրօնաւոր եղան. ինչուան իրենց մնհը ան տեղը կենալով, սուրբ նշխարքնեըն ծառայելով, բարի գործութիւն վարձնեցան։ Յանկուլ առաջ իրենք բարի կըրթութիւն տուին Յոհաննէսին, եւ ինքը իրենց զաւակն ալ իրեն օրինակովը, բարի վարքովը աւելի աղէկ կրթութիւն տուաւ. զոր ըրավ Իրնտասի նմանիլ սրովէեցուց։

ՍՈՒՐԲ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ

Ա՛ս սուրբ հայրապետին վարքը բոլոր հրաշք է. որ ծնաւ Միւռիա քաղաքը Օ միւռնիայի մօտիկ։ Հօրն անունը Նպփիան էր, մօրը՝ Նանիա. որ իրենց ծերութե ատենն ունեցան աս օրհնեալ զաւակը։ Նրբոր օխան օրուան եղաւ՝ տեսան որ իր օրօրոցին մէջը ոտքի վրայ կեցաւ աս տղան երկու ժամի չափ. չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը մէկ անգամ միայն մօրմէն կաթ ծծել սկսաւ։ Նմանք լսելով իր քեռին՝ Նիկոդայոս անուն՝ որ Միւռիոյ եպիսկոպոս էր, սուրբ ու ընտրեալ մարդ, փառք կու տար ըստ. որովհետև իրեն ցոյցերը էր ած ինչ երևելի մարդ պիտոյ ըլլար աս տըղան. երանի, կըսէր, ան ժողովրդեան՝ որ

ասանկ հոգիս պիտոյ ունենայ։ Այլեւս հինգ տարուան եղաւ՝ ազկ վարպետի մը տուին. օր մը վարպետ երթալընին մէկ խեղճ հինիկ մը առաւ ոտաբոնելը քոնուած. աս տղին սիրտը չկրնացաւ, վրան խաչ մը հանելով բռընցուց։

Այլեւս մեռնցաւ, տեսնելով ծնողքը աստ վրայ չնորհքը՝ այ նուիրեցին, եկեղեցնայ տուին իր քեռին խոյրդովը. հոն սրբուքէ հրեշտակի մը պէս մեռնցուլը տասնըմէկ տարուան քահանայ ձեռնադրուեցաւ սրբոյն Սիոնի եկեղեցին որ իրեն քեռին չինել տուեր էր։ Ձեռնադրուելէն ետեւ աս նոյնծայ քահանան Անիոպայոսի աւելի առաքինութեան ետեւէ ընկաւ. ծնողքը վախճանելէն ետեւ շատ ժառանգութեան ընկաւ իրեն, բայց աումէն ունեցածը աղքատներուն կը բաժնէր պաղտուկ. մէկ մարդու մըն ալ բաժնեց՝ որ շատ արդիւնաւոր եղաւ։ Անիկայ հարուստ մարդ մըն էր, եւտքը անանկ աղքատ էր եղած. իրեք աղջիկ ունէր չքաւորութէն չէր կըրնար կարգել. աս բանս իմանալով սուրբ Անիոպայոս, գիշերանց գնաց ծածուկ պատուհանէն անչափ ոսկի ձգեց, որչափ որ պէտք էր իր առջինեկ աղջիկը կարգելու. առտուն մարդը տեսնելով անչափ ոսկին իր տանը մէջ ձգած, շատ զարմացաւ. այ պարգեւն է ըսելով՝ առջինեկ աղջիկը կարգեց։ Սուրբը լսելով որ՝ իր տուած ողորմութիւնը իր մտքին հասաւ, գիշերանց մէյմըն ալ

ձգեց այնչափ ոակի. մարդը անով երկարտ աղջկին ալ կարգեց։ Նրբոր տուրքը երբոր անգամ ալ ձգեց անչափ ոակի երբոր աղջկանը հասար, մարդը խնացաւ, արտրնօք եաւէն վազելով հասաւ ոաքը կնկաւ. հոգւոյս ալ մարմնոյս ալ դուն եղար փրկիչ, ըսելով, ջնորհակալ եղաւ. բայց տուրքը ապրատրեց որ մկկի մը չկզուրցէ կնչուան իր մահը։

Տեղ մը նոձի (սէլվի) ծառ մը կար քառասուն կանգուն երկայն, իրեք կանգուն լայն. սատանաները մէջը բնակած՝ քովի գեղացիները կը վախցնէին, կռապաշտութիւն ընել կուտային. աս ծառը կտրել տուաւ տուրքը, տախտակ կտրել տալով տուրքը Սիոնի ժամը տանել տուաւ։ Կռան մը վրայ աղբիւր բղխեցուց. մկկ զարհուրելի դիւահար մը ըսընացուց, որ շղթաներով կապուած էր։

Տեսնելով որ սատանկ հրաշքներէն փառք կուգայ իրեն, փախչելու համար Նրուսա ղէմ ուխտ գնաց. նաւուն մէջը յայտնի տեսաւ որ՝ սատանան ձեռքը թուր քաշած՝ նաւուն չորս դին պտրտելով կը վախցնէր. տուրքը գուշակելով բաւ ձամբորդներուն որ փոթորիկ պիտոր ելլէ, աղօթք ընել ապրատրեց։ Նրբոր իրիկուան աղօթքն ըրին, յանկարծ անանկ փոթորիկ մը ալեկոծուեցաւ մը եղաւ որ կայմին (տիրէկին) գլուխը անկած խաչը վար ձգեց, նաւը ընկղմելու մօտիկ եղաւ. ամէնն ալ լալով սրբոյն

ոտքն ընկան. սուրբը աղօթքի կենալով փոթորիկը դադրեցուց, բայց սատանան չդադրեցաւ նեղութի տալէն. երբոր մէկը վեր կենլէր նայն իր տեղը տնկելու՝ ինչպէս որ ապստիրեր էր սուրբը, վար ձգեց ան մարդը մեռաւ. բայց երբոր սուրբը քոմէն եկաւ, աղօթք ըրածին պէս՝ մարդը ոտքի վրայ կեցաւ:

Երբոր նաւը Ալեքսանդրիա հասաւ՝ նաւավարները աս հրաշքները պատմեցին ամէնուն. անկից ալ որ ինչ հիւանդ ուներ, սրբոյն առջև կը բերէր, սուրբն ալ ամէնը կը բժշկէր. մէջերնէն մէկ կոյր մըն ալ բժշկեց ժամուն կանթեղին ձէթովը օծելով: Յետ մը օր Անտիպատոսին դիակը քալելէն ետև Երուսաղէմ գնաց սուրբ տեղերը տեսաւ: Երբոր կը մտմտար հոն անապատը քաշուիլ հրեշտակ ալ երեն եւ ըսնալով հրամմեց իր քաղաքը դառնալ, եկեղեցին չկործանել. անոր համար նորէն նաւ մտաւ, նորէն խաղաղութեամբ նաւը ալեկոծուեցաւ. անանկով դարձաւ Անտիոք իր քաղաքը, աղօթարան մը շինեց. ապըսպրեց որ բանտարներուն կերակուր տան: Երբոր երեն ըսին որ՝ մէկ հաց մը միայն ունինք, ձեռքն առաւ ան հացը, օրհնեցով մանրեց. ութսունութը հոգի կերան ան հացէն, ամէնն ալ կշտացան. երեք զամբիւղ ալ հաց եւեցաւ ինքը սեղանի վրայէն: Երբոր Անտիոք քաղաքը ժանտախտ եղաւ, եօթը տարի, սուրբը ամէն

նոյն կը հասնէր կը հոգար ինչ կարօտութիւն որ ունենային ։

Նկատ ատեն որ՝ երբեմն քեռին՝ Աթիկոսյ ոս եպիսկոպոսը մեռաւ, ասիկայ նստուցին իր տեղը՝ որ առաջ տեսիլքով յայտնուած էր երեք տարի։ Վրիստոս ու ծածծին երևեցան երեք, մէկը աւետարան տըւաւ, մէկալը շուրջառ։ քիչ մը անցաւ՝ եպիսկոպոսութեան ժողովը զինքը եպիսկոպոս ձեռնադրեցին Ա՝իւրիա քաղքին վրայ, որ Ա՝միւռնա կըսուի ։ Ան ատենը սկսաւ տուրքը իր հօտը հոգալ, լուսաւոր վարդապետութիւնը քարոզել ։ Ա՝նկղեստիանոսին հալածանն ատենը հանդարտակ կը քարոզէր քրիստոնէութիւնը. անոր համար շատ վիշտ ու հալածանք քաշեց. բանտը մտաւ, քշուեցաւ, ինչպէս որ Պօտանդիանոս Թագաւորը նստելով իր տեղը դարձաւ անոր հրամանովը՝ կռապաշտութիւնը բաները վերցուց ։ Ա՝ստեմիս կուռքին կռատունն որ կար Ա՝իւրիա՝ հիմնից քակեց, ինչպէս սատանաներու ձանձր լուսեցան, որ կու լային կոչելին երեց. քշուելուն վրայ ։ Ա՝րիսեան ու սաբէլեան հերետիկոսութեց դէմ չքնարտութիւնը տուվեցուց, որ ան ատենը սկսեր էին ծաւալիլ ։

Այնքան՝ Ա՝նկիոյ ժողովը եղաւ Ա՝րիոսին դէմ հինգ ժողովով հայրապետներուն մէկին ալ սա տուրբ Ա՝նկղեայոն էր. ժողովէն դառնալէն ետև արքունի կիներ իր ժողովուրդը պահելու ան հերետիկոսութենէ. միան-

պանդխտ իր Հզնուհի խնամեցն ալ չէր ձգեր. ազօթքի պաքի հետ կըլլար. մէկ անգամ միայն կը Հաշակէր օրը. իր աումէն Հոգը աղքատներու վրայ էր: Տարի մը տատիկ տալ եղաւ. աս տուրբը զօրութէն այ մէկ նաւապետի մը երևցաւ որ՝ Սիկիլիա կըղզիէն ցորեն առած Պանիա կերթար. ձեռքը նրեք գուռուշ գնելով՝ առ աս պրաս (փէչ) ըսաւ, ցորենը բեր Պ՝իւռիա քաղաքը: Նաւապետը առաջ երազ կարծեց, եռքը գուռուշները ձեռքը տեսնելով՝ զարմացաւ, նաւը դարձուց. երբոր Պ՝իւռիա հասաւ, հոն ծախելով ցորենը շատ աւելի շահեցաւ, քաղաքն ալ տուէն խոտլատեցաւ:

( )ր մը երբոր տուրբ՝ Վիկտայոս հետու քաղաք մը գացեր էր, մարդ եկաւ. ըրեն հասկըցուց որ՝ Պ՝իւռիա քաղքին մեծը կաշառք առնելով՝ նրեք անմեղ մարդիկ մեռնել վճռեց: Տուրբը հրաշքով հոն հասաւ ան ատենն որ գետինը ջրեղեացած գլխընին սիրտը կտրէին. գահճին ձեռքէն Թուրը քաշեց առաւ, նրեք հոգին ալ խաղցուց. մեծին քովը ալ գնաց վախ ձգեց Թագաւորին ամբաստանելու:

Ա՛ս գետուածս լսեցին նրեք մեծերը Պ՝իւռիային մօտիկ ըլլալով, որոնց վրայ նախանձողները Թագաւորի երկրպագին կաշառք կերտուցին սիրտ տալով որ՝ Վիկտայոս կը կանչէին. հասնիր, տուրդ այ, կըսէին, ինչպէս որ ան իրեքին հասար: Վիկտայոս ան գիշերն ե-

ըևցաւ Թագաւորին որ մեծն Կոստանդիա-
նոս էր, հրամեց ազատելու անոնք որ զըր-
պարտուած էին։ Ասուն ալ ես, ըսաւ Թա-
գաւորը, որ առանկ իս կը վախցընես. կամ
ինչպէս աս ատեն մտար իմ խուցս։ Ան
Աիկոդեմոսն եմ, ըսաւ։ Ընկէց աներևոյթ
ըլլալով Թագաւորի երկրորդին քովը գնաց
վախցուց կաշառք առնելուն ու զրպարտե-
լուն համար։ Ասուն Թագաւորը իր տե-
սիլքը երկրորդին պատմեց, ան ալ Թագա-
ւորին պատմեց։ Իր առջևին բերել տուաւ
Թագաւորն ան իրեքը. այդեօք կախարդու-
Թիւ քով բերել տուէք, ըսաւ, Աիկոդեմ-
ոսը։ Ընանք ալ ըսին. Նոր կախարդուԹիւն
չէյտենք, հապա բարեխօս կանչեցինք մեզի։
Ասագաւորը զիրենք ազատեց ու շատ պար-
գևներ տուաւ որ Աիկոդեմոսին եկեղեցիայ
ընծայեն. իրեն ալ ըսեն՝ ինչ որ ապրսպրե-
ցիր ըրի, իս յիշէ աղօԹքիդ մէջը։

Ընանկ բարեգործուԹիւ ու հրաշքներով
անցընելով միշտ իր կեանքը տուրբ Աիկո-
դեմոս հիւընտացաւ։ Ասեռնելու մօտիկ դի-
տահար կնիկ մըն ալ բժշկեց։ Տեսաւ որ
հրեշտակ ոյ եկեր էր հոգին տանելու,
խոչակնքելով իրեն մարմինը, ու ջեղ ջէր
յոտագոյ ստղմանը ըսաւ՝ անանկով հոգին ա-
ռանձեց զրեթէ Կոստանդիանոսի վերջին
տարին։ Իր մեռնելէն ետև անհատնում
են հրաշքները որ կընէ առանձնատն վրայ,
ալ որ հատարքով բարեխօս կը կանչէ։

ՍՐԲՈՒՀԻ ԹԵԿՂ

Ա՞ս կոյսը Իսմխոն համ Պ ծնեա քաղ-
քէն էր . երբեն մայրը որբեւվարի էր մնա-
յած , որ շատ հարուստ կնիկ էր , բայց կռա-
պաշտ . Իմեկղ ալ նշանած էր մէկ իշխանի
մը՝ որ Իմեմերտա կըսուէր : Երբոր Պօղոս
առաքեալ ան քաղաքը գալով Աստուածո-
բայ տունն ընդաւ , շատ բարմութիւն ըսա-
յան Հոն երբեն քարոզութիւնը լսելու . Իմեկ-
ղի տունն ալ մօտիկ ըլլալով՝ պատուհանն
եկաւ լսելու առաքելոյն խօսքերը , որ երբե
մէկ երկնային կրակ մը Հոգւոյն սրբոյ՝ ա-
նանկ կելլէր բերնէն , լսողներուն սիրտը
կը վառէր :

Ասեղք կնճի , ժողովուրդ , կըսէր , որ
եկեր էք քան լսելու կնճի պէս օտար մար-
դէ . երբ նոր քան ունիմ ձեզի լսելու ,
բայց ծածկեր քան , որ տրվեցայ ոյմէ , ան
որ մարդու կերպարանք առնելով եկաւ
երկնային քաղաքացւութիւն ձեզի տրվե-
ցուց : Երանի անոնց որ սուրբ է պատերնին ,
անոնք ալ ծածկ պիտի ուենան : Երանի անոնց
որ երբեց մարմինը սրբութիւ պահեցին , ա-
նոնք ալ տաճար պիտոր ըսուին : Երանի
անոնց որ երբենք զերբենք չնշեցին ալ հա-
մար , աշխարհք քանահրեցին , անոնց հետ

ած պիտի խօսի : Հրանէ անոնց որ արտե-
նուն մէջ այ վախն ունին, անանկիները հրե-
տակ այ պիտոյ ըսուին : Հրանէ անոնց որ
մկրտութիւնը մաքրութիւնը կը պահեն, անոնք
հօր այ և որդւոյ և հոգւոյն սրբոյ քովը
պիտի նստին : Հրանէ կուսանաց հոգևոր-
ուն ու մարմինները, անոնք հաձոյ պի-
տոյ ըլլան այ, իրենց սրբութիւնը վարձքն ալ
պիտոյ առնեն :

Այս ծածկին խօսքերն որ Պօղոս առա-
քեալ կը խօսէր, եղան լինան մէկ երկնային
կրակ մը որ ընկաւ Մովսէսի սրտին մէջը,
քոլոր սրտով վառեցաւ, իբրև բարի երկիր
մը աւետարանական սերմը ընդունեցաւ .
իրեք օր ան պատուհանէն չնզաստուեցաւ ,
որովհետև առաքեալը գիշեր ցորեկ հոն
քարոզելու հետ էր : Մովսէսի մայրը շատ
հեղ ուզեց անկէց հեռացընել որ չկրակ ,
բայց չկրցաւ . ան առենը Ջարը հասնելով
իրեն նշանածը Մովսէսը կանչել տուաւ ,
ըսաւ . գիտցիր որ աս նորեկ մարդը Պօղոս
ամբողջ Աստուածային քաղաքնիս կաւրէ կը սլըլ-
տուէ . շատ երիկ մարդ կինէկ մարդ անոր
աշակերտեցան . ամէնուն կը տրվէրնէր
կուռքերը ծոռնել, մէկ ծածկ մը պաշտել,
կուսութիւն կենալ . ինչուան մեր Մովսէս ալ
անոր խօսքին մայլած՝ քանի օր է որ աչքը
չի դարձընէր ան տանը վրայէն՝ ուր որ կը
խօսի աս մարդս :

Մովսէսս խրատ տալ սկսաւ Մովսէսի
ասդին դալ պատուհանէն որ մտիկ ընէ ա-

նոր խօսքերը, բայց անիկայ և ոչ պատասխան տալու արժանի սեպեց. որովհետև հոգին տուրք արձնդուցեր էր իր միտքը, առաքելոյն բառերուն ուժը կը մոռնար։ Նոյն վրայ Մովսէս կատղելով դուրս ելաւ Պօղոս առաքելոյն տունը մանուշներուն տակ խոստացաւ, երեն հասկըցընեն զուրցեն մինչ մարդ է աւիկայ, մինչ կը տուվեցընէ։ Պօղոս ու Յերմոգինէս որ գարբին (չիլինկիր) էին, Պօղոս առաքեալէն օտարանալով Թշնամի էին եղած, մատնեցին Մովսէսին՝ Թէ աս մարդը քրիստոնէից պէսպէսութեան մէկն է. կուիմնեըը աղջիկներէն կը զատէ, աղջիկներն ալ կուիմնեըն. կըսէ որ՝ յարուԹիւն չէ կրնար առնել, ինչուան որ դուք ձեզ սուրբ չիպահէք։ Մովսէս շատ մարդ պլուխը ժողվելով՝ առտուանց կանուխ մտաւ բազմուԹիւն Պօղոսի փորայ տունը, բունեց Պօղոս առաքեալը դատարկին առջին թերաւ ըսելով. աս մարդը չի Թողուր աղջիկներուն կարգուիլ։ Դատարկն ալ Պօղոսի. ինչ է որ կը սորվեցնես։ ՅարուԹեան վրայ. ես կը սորվեցնեմ մէկ ուժ Հմաստութիւն, որ ուրիշ բան չուզեր, բայց միայն սրբուԹիւն ու փրկուԹիւն մարդկան. անիկայ խրկեց իս աշխարքիս քարոզելու՝ որպէս զի մարդիկ փրկուին, մեզաց թանկուԹէ ազատուին, ՀնազանդուԹիւն սէր ունենան, որ կը սորվեցընէ երկիւղ մարդու հնկիկ մարդու՝ ինչ որ արժան է ընել պարկեշտուԹիւն ու հնազանդուԹիւն։ Դատարո-

ըը հրամմեց կապել զանտը գնել ինչուան որ ապէկ մը լաւ խմանայ ։

Ովեկը անչափ կը վառուած Պօղոս առաքեալին խօսքերը լսելու որ իր ապրուշտանդերը իրենց տանը գտնապանին տուաւ, ազնանկ գուրս ելաւ, զանտատեսին ալ ուրիշ ապկի զարդերը տալով՝ զանտը մնաւ, առաքեալին գալը նայելով՝ անոր խօսքերը լսել սկսաւ ։ գմայլելէն՝ անոր կապանքներն ու երկաթները կը պապնէր ։ Ի տեղին ալ զանազ Ովեկը ու Ովեմերոսին ընտանիքը՝ պատմեցին գատաւորին, նորէն Պօղոսը առջևը տարին ։ իսկ Ովեկը զանտին մէջ մնալով կու լար, արցունքովը կը լուացէր առաքեալին նստած տեղը ։ Գատաւորը Ովեկն ալ քեզի տալով լաւ ։ ինչու համար նշանածդ հետ չես կարգուիր ։ Ովեկ ամենևին ալ տատանելն մը չհատալով՝ միշտ առաքեալին վրը կը նայէր ։ Յոն եղող բազմութիւնը մեկբեզան աղաղակ վերցուցին առաքեալին ու Ովեկին համար ։ կոտնցուցէք ա՛ս կախարդները ։ Ովեկին մայրն ալ կը կանչէր իր աղջկանը համար ։ կոտնցուցէք ա՛ս խեղճս, որ ամէն ինկտնիք տեսնելով վախնան, ատ չար վարդապետութիւնը չիսորուին ։

Գատաւորը ծեծել հրամմեց Պօղոս առաքեալը, քաղքէն գուրս հանել ։ իսկ Ովեկին խրատել սկսաւ որ Թողնէ Կրիստոսն ու Պօղոսը, ձօրն ու իր նշանածին մոխիկ դնէ ։ Կանի մը օրէն եաւ երբոր չիկրցաւ միտքը գարձնել ոչ յորդորելով, ոչ սպառ-

նալով, վէմ մը հանեց որ կրակը ձգէն երեսս։ Երբոր բազմութիւն ժողովրդեան ժողովուեր էին ան տեսիլքը տեսնելու՝ Յովհաննէս կը նայէր կը փնտրուէր որ Պօղոս առաքեալը տեսնէ. բայց անոր տեղը տեսաւ Կրիսպոս իրեն դիմացը նստած լուսեղէն փառքը ան տեսնելով սիրտը լեցուեցաւ ուրախութիւնէ, ուժ առաւ. երբոր զմայլելով վրան կը նայէր՝ մէյմըն ալ տեսաւ որ երկինքն է՛ լաւ. բայց ինքը մէկ զօրութիւն մը իմացաւ, մէկ սէր մը եկաւ Կրիսպոսի հասար մեռնելու։ Առաքեալներն ամէնն ալ ինչուան վերևները, աղջիկները փայտ բերելու հետ եղան որ Յովհաննէսը երեն. երբոր գինուորներն ուզեցին բռնել որ կրակին տեղը տանին, ինքնիրմէ գնաց Յովհաննէս ուրախ երեսով փայտերուն վրայ եկաւ։ Կրակը տալու ատենը՝ դատաւորին սիրտը չդիմանալով սկսաւ լալ ու զարմանալ Յովհաննէսի զօրութիւնը վրայ. բայց կոյսը կրակին մէջը ձեռուընները խաչանման բացած աղօթքի հետ եղաւ. մէյմըն ալ տեսան որ ամպ մը հովանի եղաւ վրան, երկինք գետին սկսան գոռալ, կարկուտ ու անձրև գալ. ամէնն ժողովուրդ վախի մէջ ընկաւ, կրակը մարեցաւ, Յովհաննէսի մէկ մազն ալ չերեցաւ. ոչ անարատ զուրս ելլելով Պօղոս առաքեալը փնտրուել սկսաւ։

Պօղոս առաքեալն ան ատենը Կոնեխիոն լոյ ընտանեացը հետ քաղքէն դուրս քարայրի մը մէջ պահուրտած կեցեր էր. ուր

բան մը չունենալով ոչ հայ և ոչ ստակ, իր վերարկուն հանեց տուաւ տղու մը, որ ա- նոր դնալը իրենց ուտելու հայ բերէ, Ովհէ- ղի վրայ ալ խնամայ որ ինչ եղաւ : Տղան երբոր ետ կը դառնայ՝ դուռ կոյան ու վար- մանալով մը հարցուց, ուր կերթաս, ինչ պէս կրակին խաղցեցար : Ովհէղ ըսաւ. Պօղոս առաքեալը գտնելու կերթամ: Տը- ղան հետն առաւ Ովհէղը, վեց օխտը օր է որ, ըսաւ, քեզի համար կու լայ, պաք կը պահէ, աղօթք կընէ ըսյ : Երբոր մօտիկցաւ Ովհէղ, կը լսէր Պօղոս առաքելոյն ձայնը՝ որ ծունկ չոքած անանկ աղօթք կընէր, որ պէս զի կրակը մարի ու Ովհէղ ապրի. ան լսելով Ովհէղ գոհութեն տուաւ ըսյ. հետը առնուելէն ետև Պօղոս՝ Ննեախորոսը ի- րեն տունը խրկեց, իսկ Ովհէղը առաւ Ն՛ի- տիք գնաց :

Յան տեղը Ն՛ղեբսանդրոս մէ յոը որ Թա գաւորի պէս մարդ էր, տեսնելով Ովհէղը, խիստ հաւնելով աղաչեց Պօղոսի երբև ի- րեն հօրը՝ որ իրեն կին առնէ : Ն՛ս լսելով երբոր իրեն մօտիկնալ ուզեց, Ովհէղ հրե- լով Ն՛ղեբսանդրոսի կողքեն պատեց, զըլ- խէն պսակները զլխարկն ալ գետինը ձգեց : Ն՛ղեբսանդրոս ասանկ անարգուե- լով սկըը առելուն փոխեց. գնաց գա- տաւորէն հրաման հանել տուաւ որ գա- զանները առջևը ձգեն կոյսը. ան օրը բան- տի տեղ հարուստ տիկնոջ մը տունը դնել տուաւ որ Տրեխոնա կըսուէր. ան կռապաշտ

ակնոցը սիրտ էր տանում առաւ Մեհմէդը էր աղջկանը յիշատակ որ մեռեր էր։

Երբոր առաւն Մեհմէդը կը տանէին գա-
զանատուն աղջիկը կէտակուր ձգելու, Տէր-
փոնա ալ մէկտեղ կ՚երթար լալով կըսէր.
աղջիկս գերեզմանը խրկիեցի, հիմա ալ քեզ
գազանատուն կերակուր կը խրկեմ, քա-
ւածդ քեզի օգնական ըլլայ։ Մեհմէդ ալ ա-
զօթք ըրաւ Տէրփոնէայ հաւատը, բարի հա-
տուցում մաղթեց ոյմէ, որ իրեն վրայ ա-
նանկ գութ ցցուց, ու սրբութիւն պահեց իր
տանը մէջ։ Յոն տեղը առիւծ մը Թողին
Մեհմէդին վրայ՝ որ բաղխատարած ազօթքի
էր կեցած. առիւծը տեսածին պէս՝ ոտքին
ընկաւ լիզել սկսաւ։ Ետքը արջ մը Թողին.
առիւծը երբոր կուսին պահպանի՝ արջը
բռնեց պատռեց։ Ետև (գաւիլան) Թողին և
ուրիշ առիւծներ. բայց առջի առիւծը մե-
կին մը Թող չիտուաւ մօտիկնալ։ Ինչէց
առին մէկ լիճ մը ձգեցին որ լեցուն էր Թու-
նաւոր գազաններով։ Մեհմէդ կարծելով որ
իր վերջը հասած է՝ լաւ. տէր իմ Յի-
սուս, ահա այսօր աս ջրին մէջն իմ արիւ-
նովս կը մկրտուիմ։ Ետքը աւելցնելը կը կար-
ծէին որ պիտի մեռնի, մէկ ահաւոր լոյս մը
տեսան որ տուրբ կոյսը մէջ առաւ. լճին
գազանները սառկեցան, կոյսը գուրս ելաւ
բոլորովին լոյս կտրած։ Յետ եղող կուա-
յտաշտ կնկտիկ՝ առիկայ երկնայինն մարդ մը
կարծելով իրենց կուռքերուն մէկը՝ սկսան
ատոշ խնկերով պաշտել։ Ետքը քիչ մը

անցնելէն ետև Ա.ղեքսանդրոս իր սիրտը աւելի խստացընելով ուրիշ տանջանք տալ հրամմեց. բայց ան հոն ալ ողջ պահեց. միայն թէ Տրիփոնայ սիրտը չիդիմանալով յանկարծ կանչելով մը ընկաւ մեռնելն մը պէս. աս Տրիփոնա տիկինը կայսեր տանէն ըլլալով Ա.ղեքսանդրոս խնամ վախցաւ որ՝ իրեն փորձանք մը չհասնի կայսերմէն, զա՜ տաւորին աղաչեց որ ազատ թողնէ Անեկդոտ Դատաւորը կանչեց Անեկդոտը հարցուց՝ ով ես դուն, ինչպէս եղաւ որ գազանները քեզի չիդպան: Անեկդոտը ըսաւ. ես Արիստոտէի աղախինն եմ. ով որ անոր կը հաւատայ՝ կապուտ չի մեռնիր. ով որ չիհաւատար՝ ան կը մեռնի յաւիտեան: Այն ատենը դատաւորը քարոզ կարդալ տուաւ ժողովրդեան՝ որ Անեկդոտի ածը զինքը արձրկեց, ձեզի տուաւ: Հոն եղող ամէնն կնկտիքնին սկսան աղաղակ վերցընել. մեծ է Անեկդոտի ածը, մէկ հատիկ է՝ որ գազաններէն խալըսցուց: Տրիփոնան հոն ուրախութէ գըրկեւել ըսաւ Անեկդոտին. հիմա կը հաւատամ որ ողջ է իմ աղջիկս. եկէ իմ տունս, իմ ամմէն ունեցածս քեզի կը թողնեմ: Անեկդոտ ատոր տունն երթալով ուղը օր տրվեցուց այ պատուիրանքները, Տրիփոնան ու աղախիններէն շատը հաւատքի բերաւ:

Ատքը Անեկդոտ ելաւ գնաց իր վարդապետը պօղոս առաքեալը գտնելու, որ գտաւ Անեղք կամ Անիւռիս քաղաքը. պատմեց ինչ բաներ որ անցան: Անեկդոտ երբոր լսեց թէ

իր նշանածը Աստուած մեռեր է, Պօղոս ա-
ռաքեալին հարցընելով դարձաւ եկաւ Ան-
նան իր քաղաքը, որ աւետարանը քարոզէ
խօսքով ու օրինակով։ Ապրաջ եկաւ Ան-
սիպատրայ տունը, ուր որ ինքը հաւատքը
տարեր էր. ընդհակառակն ազօթք ըրաւ
ալ։ Անոր տունը գալով՝ ոչ միայն իր
մայրը, հապա յորդորեց Աչմարիտ հաւատքի
բերելու. Թէ որ հաւատաս, ըսաւ, Մեկ
ած՝ որ երկինքը կը նատի, ան աստեղը կապ-
րիս. իսկ Թէ որ ոսկի ու արծաթ ուզես որ
կը հալին կը մաշին, ահա տուած է քեզի։
Ապանկ ալ իր ընտանեացը կը քարոզէր։

Ասոց պտուղ մը չտեսնելով Թողուց իր
տունն ու քաղաքը, Աելևկիա գնաց որ Ան-
տիոքիա գաւառին մէջն է. հոն շատ պը-
տուղ ըրաւ, շատ մարդ դարձուց քարոզու-
Թիւն ու հրաշքներով. առաջ Ադրսի լեռը
քարայրի մը մէջ կեցաւ, ուր աղբիւր կը
բխեր. կերակուր կերակուր միայն գուրս կե-
լեր խոտ կը ժողվեր ուտելու համար. իսկ
ջուրը շաբաթը անօթի կանցընէր. հոն ե-
կող կռապաշտները ածային խօսքերով կը
դարձընէր։ Անկէց անցաւ գնաց Կաղա-
միոն լեռը, հոն ալ շատ մարդ քրիստոնեայ
ըրաւ, շատ հիւանդներ բժշկեց, սատանա-
ներ հալածեց Ադրիտոսի անունով։ Աել-
կիայի բժիշկները տեսնելով որ իրենց վաս-
տակը կը դադրի, քանի մը անառակ մար-
դեր գինովցընելով Աեկղէ քովը խրկե-
ցին։ Ան աստեղը ազօթքի վազեց տուրբ

կոյսը, որ ամէն փրկէ առ անօրինութեան ձեռքէն. շատ մը երկընքէն ձայն եկաւ, ես քեզի հետ եմ, մի վախնար։ Ձայնը լսածին պէս՝ առջևի կեցած քարը երկու ձելք քաւեցաւ բացուեցաւ, վինքը մէջն առաւ. անանկ որ՝ անդայթ եղաւ սրբուհին. միայն վերարկուին մէկ ծայրը դուրս մնաց։ Ուր տեսածնին պէս՝ վախ մը առաւ սրտերնին. եկան քաղաքը պատմեցին։

Ընտանեաւ եղաւ սրբուհւոյն (Ա)եկղեցին վախճանը իննսուն տարուան. տանջուելը տասրուան էր երբոր աշակերտեցաւ Պօղոս առաքեալին. եօթանասունեւերկու տարի ալ հալածանքի ու չգնուելեան մէջ անցուց։ Անդուխտ կուսէն ետև կնկտոց մէջ ասկայ եղաւ առջի նախավկայուհի որ տանջանք քաշեց Ա(Ր)իստոսի վկայուելը համար, առաքեալուհի եղաւ հեթանոսաց։ Ուր վախճանած տեղը եկեղեցի չինուեցաւ, ուսկից շատ հրաշքներ եղած են, մանաւանդ աչքի ցաւի, փղցած բաները գտնելու. անոր համար Յակոբ ք. Թագաւոր Ա(Ր)րագոնայի որ Սպանիայի մէջն է՝ մեր ( ) չին Թագաւորէն ուզեց սրբուհւոյն (Ա)եկղեցին մասունքը. որովհետև ան տեղը մեր Հայու Թագաւորները կ(Ր)չխնէին Նամակ ետև ղրկուեցաւ. ( )չին Հայու Թագաւորն ալ սրբոյն (Ա)եկղեցին աջ թևը խրկեց։

Ընդոր Սպանիա հասաւ աս մասունքը՝ անանկ մեծ Թափօրով առին տարին, որ միայն եկեղեցականք 7354 հոգի էին Թա-

փօրին մէջը. մատունքին մէկ դիէն Սպանիայի Թագաւորը կերթար, մէկալ դիէն Թագաւորին տղան։ Ընանկով բերին յաջորդին 1323 Ապրատոյ քաղքին մայր եկեղեցին դրին, որ Մոնկոլ անունով շինուածք էր. հոն ալ շատ հրաշքներ տեսան առ սըրբուհոյն բարեխոսութիւնը։

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

Մծբնայ հայրապետ

Երբեն հայրը կըսուէր Տկրան, որ Հեփթաղ Թագաւորին էր, կըսեն. մայրը կըսուէր Խոսրովուհի, որ Ընտակայ քոյրն էր. ատանկով մեր Կրիգոր լուսաւորչին հօրեքրօջը տղան կըլլայ սուրբ Յակոբ. ասոր պէս ալ Ներսէհ փախած, ուր քրիստոնէութիւնը ու բարեպաշտութիւնը մէջ մեծացաւ. երբեն հետ Սակդէն անունով քոյր մը ունէր իրմէ մեծ։ Յակոբ երբոր քիչ մը մեծցաւ՝ քոյրը բռնադատեց զինքը Պարսից երկիրը տանել տուաւ հոն կարգուելցաւ. բայց Յակոբ չուզելով մնալ հոն իրեն ազգականներուն մէջ, քիչ մը կենալէն ետև՝ էլաւ անկից Ներջապէտք եկաւ. Ծբին քաղքին դիմերը գալով՝ անապատի մէջ նըստաւ բարձր լեռներու վրայ. Ասուծմէ Հրեշտակին քով կրօնաւոր եղաւ։

Ա՛մառը գիշեր ցորեկ բաց տեղ կը կենար միշտ, ձմեռը միայն քարայրի մէջ կը մըտնէր. հագածը մազեղէն էր, կերածը ինչ որ կը գտնէր ան լեռներուն վրայ ինքիրեն բուսած խոտեր, ան ալ կուշտ չէր ուտէր. իսկ եփած կերակուր քնաւ չէր առներ բերանը. բոպիկ ոտքով կը քալէր։ Ա՛արմինը ասանկ կը ձնշէր, իսկ իր հոգին իբր մէկ հայելի մէջ այ փառքը տեսնելով Պօղոս առաքեալին ըսածին պէս՝ կը նայէր որ ան պատկերին նմանցընէ զինքը. անոր համար իր կեանքը իբր թէ մէկ հանապազորդեան աղօթք մըն էր առ Աստուած, գիշեր ցորեկ չէր դադրեր սաղմոս ըսելէն. ասանկով Աստուծմէ իր աչքին առջևէն ունենալով, աղօթքով շաղոնակ այ հետ խօսակցելով, մէկ կատուկ ընտանութիւն մը ունեցաւ Աստուծ հետ զարմանալի. անոր համար ինչ որ ուզէր, Աստուած ալ շուտ մը կը կատարէր իր խնդիրքը։

Ասկ սատանաները բազմութիւնը պատրաստուած զինքը փորձելու, բայց մէկ վայրկեան մըն ալ պարապ չէին գտնէր աղօթելէն, որ այսմէ հետու մնալով իրենք՝ քովը գային փորձութիւն բերէին։ Ասոնցմէ առ քանա մէկ մանուկը կերպով մը կատուկ էր եղած առ սուրբին՝ որ երկրին վրայ ըլլալով իբր թէ չէր, այլ երկինքը սերտութիւն հետ մէկտեղ եղած՝ միտքը առնելին մէկ վայրկեան մըն ալ չէր բաժներ այ տեսուչէ։ Ա՛ճ ալ տեսնելով իրեն առնելին չէր խնայեր, ոչ

յուրտը կը նայէր, ոչ տաքը, ամպով մը հո-
վանի կըլլար, նեղքին միխթարութիւն ալ
սիրտը կը միխթարէր։ Կայց որովհետև
տուրը Յակոբ իր միտքը այ էր տուած,
հոգւոյն աչքը սրատես ըլլալով միշտ աս կը-
սէր իր աղօթքին մէջը. Քանչ զարմանալի է
որ՝ ած անանկ աներեսակարօղ, ոչընչէ ամէնէն
քան առաջ բերօղ, մեր մեղաւորաց սիրոյն
համար մարմնացայ, չարչարուի, նախա-
տուի, ամէնէն աշխարհ կերակրօղը անօթի
մնայ, ովկիանոս ծովէն ստեղծօղը լեղի քա-
ցախ խմէ, ետքն ալ մեռնի. ես ինչպէս
հանգիստ կրնամ նստիլ, ինչպէս չվչարչա-
րուիմ. անանկ է նէ, ետր իմ, կըսէր, մի՛
խնայեր ինծի, ամպով հովանի մըլլար.
Թօղ տուր որ ես ալ չարչարուիմ. ես չի-
խնայեմ պիտոր ինծի ինչուան որ մեռնիմ.
հացով ջրով չվկշտանամ։

Ո՛քանկ երկան աղօթք ընելնին՝ երե-
ցաւ իրեն ած հրեշտակներով, միխթարե-
լուիլ որ՝ քու ամէնէն խնդիրքներդ կա-
տարեմ պիտոր, սիրելի որդեակ իմ. աս ը-
սելով վերանալու ատենը երկու հրեշտակ
իրեն քովը Թողուց միխթարող պահա-
պան. որոնք ետքը աչքով տեսաւ մեծն
Կոստանդիանոս։ Ո՛ երանալէն ետև՝ տուրը
Յակոբ լալ սկսաւ ինր կարօտէն Թէ ինչ-
պէս բաժնուեցաւ. տէր իմ Յիսուս, օգնէ
ինծի, կըսէր. ստանան լաւ քու տուած
միխթարութիւդ, ետևէս պիտոր էյնայ. ես
կը զարհուրիմ անոր որոգայթներէն, մի

պիտոր օգնէ ինծի. ես կը նայիմ որ իմ տա-
ձար ընեմ ՝այ, անիկայ աւազակի պէս իմ
կուզէ կողոպտել, ինչպէս որ ըրաւ Ա՛զամը.
քու սուրբ Հոգիդ մի՛ հաներ ինծմէն, տէր
իմ, ինչուան որ քեզի գամ. տուր ինծի զօ-
րութիւն քու անուանդ համար։

Պահապան կէցած հրեշտակը կը զօրա-
ցընէր գինքը չխվախնալ սատանայէն, որ
լեռնալ սուրբ Յակոբ՝ գոհութիւն կու տայ
՝այ. բայց քանի որ վարքը կը շարէր, և ՝այ
ձամբուն մէջ առաջ կերթար, այնչափ ալ
սրտին մէջը երկիւղն ՝այ կեւեղբնէր. գի-
տէր որ յանձնապաստան ըլլալը կորուստ է
հոգւոյ, անոր համար միշտ ՝այ օգնութիւնը
կըսպասէր։ Ա՛նկ ալ որ երկիւղած եղաւ
սուրբ Յակոբ, այնչափ ալ ՝ած ընորհքնե-
րով գինքը զարդարեց. հոգի մարգարէու-
թիւն ունեցաւ, պատգամաւոր եղաւ ազգաց,
հրաշագործները գարձուց. երբոր նահատա-
կելու կը տանէին քրիստոնեաները՝ համար-
ձակութիւն հետերնին կերթար կը քաջալե-
րէր. քանի հեղ որ հրաշագործները ուզեցին
անիկայ բռնել մեռցընել, ՝ած անանկ պա-
հեց որ չէին կրնար մօտիկնալ։

( )ր մը լեռնէն վար ինկնալով՝ ուզեց որ
սուրբ Ա՛ստուգէին հետ տեսնուի, որ
Ա՛ծբնայ վանքը մէկ քարայրի մը մէջ կը
ձգնէր. Աաթիմայ գետը հասնելով հար-
ցուց այգեպործներուն, աս ջրին անցնելու
տեղն ո՞ւր է։ Ա՛նոնք տեսնելով իր խեղճ
աղքատ հագուստը՝ ծաղր ընելով մը ըսին.

դուն մէկ հինաւոր մարդ մըն ես, ջրին վրայէն քալելով անցիր։ Ան ատենը տուրք Յակոբն ալ իր վերարկուն ջրին վրայ փռելով՝ իբր մէկ նաւակով մը աղին անցաւ. բայց վերարկուն Թօթուէնինի ցամաքին վրայ շուտ մը տասուերկու արմաւենի ծառեր բուսան. այգեզործներուն քովէն երթալով քարև տուաւ, ինչ է ձեռնընիդ եղածը՝ հարցուց։ Անոնք նորէն ծաղր ընելու համար՝ փուշ է ըսին։ Անանկ է նէ, ըսաւ տուրքը, թող անանկ փուշ մնայ։ Ըսածին պէս՝ ամէնն ալ (աստանելը) փուշ դարձան, միայն տերև կու տային։

Ա՛մբոյ ընելով տուրքը՝ առաջ մէկ հինաւուրի մը քով եկաւ որ իրեն պէս Յակոբ կըսուէր. քառասուն օր անոր քովը կեցաւ, ետքը եկաւ սրբոյն Պ՝արուպէի քովանիկայ պատմեց իրեն ոյ՝ ան երկիրներուն ժողովուրդը Թէպէտ քրիստոնեայ եղած էին՝ բայց մէջերնին դեռ անհաւատութենէ շղթայած կար. ամանք տուրք գիրքը ծաղր կընէին, մանաւանդ Ջրհեղեղին Պ՝այց տապանին պատմութիւնը տուա կը հանէին, որ խաչին օրինակն էր. ուր տեղ ըլլալն ալ չգիտցուիր կըսէին։ Ա՛յ լսելով տուրքը Յակոբ յանձն առաւ ա՛ս բանիս համար Հռոմ երթալ, Պ՝այց տապանին մէկ կտորը բերել ցցընել. բայց պրովէտուհի էր աղջիկը՝ բանը հրեշտակաց առաջնորդութիւնը կըլլար, քանի եղած տեղը հրեշտակ ալ ան տապանին մէկ կտոր տախտակը բերաւ քովը

պրաւ : Սուրբը գոհութեի տալով ՚ւյ առաւ ան կտորը Հաճքայ եկաւ . երբոր Ս. Յոհաննէտ գեղը մօտեցաւ , ջուի մը վրայ տեսաւ որ լաթ լուացող աղջիկները իրմէ ամչնալ մը չի ցցուցին , ոմանք ալ ծաղր ըրին . սուրբը անէծք տուաւ , շուտ մը աղբիւրը ցամքեցաւ , իրենց մազերն ալ չերմկցաւ : ՚ւյ տեսնելով հոն եղողները ամէնքը ոտքն ընկան թողութիւն ուզեցին . սուրբը խաչանքելով աղբիւրը նորէն վազցուց . բայց մազերնին անանկ չերմկցած թողաւ :

Ա՛ծբին եկաւ սրբոյն Ա՛ստուածէին ձեռքը տուաւ տապանին տախտակը՝ որուն վրայ շատ ուրախացաւ . շատ ալ հրաշքներ եղան ան տախտակով՝ որ խաչի ձեւով շինուած էր . հրաշքներէն մէկն ալ աս եղաւ որ՝ Ջ ապուհ Պարսից Թագաւորը Ա՛ծբին քաղքին վրայ եկաւ , շատ զօրքով պաշարեց , մօտիկ էր առնելու . մէջինները չարը հատաւ , եկան քաղմուԹիք սրբոյն ոտքն ընկան աղաչելով : Սուրբը ան խաչագձև տապանին կտորը ձեռքն առնելով՝ քաղքին պատին վրայ եկաւ , անանկ աւօԹքի կեցաւ . հեռուանց Ջ ապուհ Թագաւորին անանկ երեւցաւ որ՝ ԹագաւորՄը պատին վրայ կեցեր է , քովն ալ տասուերկու հազար ձիաւոր զօր զօրք շարուեր են . ան ատենը սրտմտելով ուզեց պատնել ան մարդն որ իրեն երեր էր Թէ Ա՛ծբնոյ մէջ զօրք չիկայ : ՚ւյ տեսնելէն զատ սրբոյն աւօԹքովն ՚ւյծ Պարսից թագաւորին վրայ խրկեց շանաձանձ ու

ալիծակ, որ անչափ բազմութիւն Թափէեցան՝ որ Ձիերնին կատղելով փախան, զօրքն ալ Թագաւորն ալ հազիւ իրենց երկիրը կըրցան հասնիլ։

Ւ՛նչ հրաշք որ կընէր տուրբ Յակոբ՝ իսրատի համար կընէր, չէ Թէ միւս տալու. առեն մը Պարսից երկիրը քալելով դատաւոր մը տեսաւ որ անիրաւ դատաստան կը կտրէր. ասիկայ իսրատել ուզելով՝ վնաքը չիպատժեց, այլ իր դիմացը քար մը կար՝ ան քարը մէկ խօսքով փշուր փշուր ըրաւ. անկէց վախնալով դատաւորը՝ շիտակ դատաստան կտրել սկսաւ։

Ւ՛ս ատենները Ա՛ծքնայ եպիսկոպոսը վախճանած ըլլալով՝ քահանայից մէջ վէճ էր ընկած որ ո՛վ ընտրեն անոր տեղը. սըրբոյն Ա՛արուգէն գացին հարցընելու. Ա՛արուգէն անոնց տուրբ Յակոբ ցցուց. Յակոբն ալ երթալ Ա՛արուգէին քովն եկաւ, իրեք օր առաջ մարգարէանալով իրեն զուրցեց. հրեշտակ ալ Ա՛նտոքայ պատրիարգին երևնալով՝ ապսպրեց անկայ ընտրելու։ Ա՛նանկով օխտը տարի սարկաւագութեան մէջ՝ քանի մը տարի ալ քահանայութեան մէջ կենալէն ետև՝ ակամայ յանձն առաւ տուրբ Յակոբ, Ա՛ծքնայ վրայ եպիսկոպոս ձեռնադրուելու. որովհետև հոգին տուրբ իրեն յայտներ էր, դէմ դնել կը վախնար։ Եպիսկոպոս ըլլալէն ետև՝ իր առջի հրաշքն եղաւ Ա՛արուգէի հետ մեկտեղ հինգ տարուան անդամալոյծ մը ոտքի վրայ

հանել։ Նայց անկէց ետև իր ըրածնելը պրեթէ ամէնն ալ մէյմէկ հրաշք էին, որոնցմէ քանի մը երևելիներէն հոս պատմենք։

Սուրբ Յակոբ երբոր օր մը Հաճէն կանցնէր, երկու աղքատ խօսք դրին զինքը խաբելու որ ոչրմանութիւն առնէն. մէկը սուտ մեռել ձևացաւ, մէկն ալ ոչրմանութիւն խընդրեց իրմէ՝ ան մեռելը թաղելու համար, որ իր ընկերն էր՝ կըսէր։ Սուրբ Յակոբ սուտ մեռելին վրայ ձեռքը դնելով անցաւ գնաց իր Հաճէան. երթալէն ետև ընկերը կարթընցընէր աս սուտ մեռելն ըսելով, աղէկ ձևացուցիր, աղէկ խաբեցինք ոչրմանութիւն առինք, հերիք է, ելիր. բայց մէյմէն ալ տեսաւ որ ան սուտ մեռելը իրաւ մեռեր է։ Ին ատենը վազեց սրբոյն ետևէն, լալով իր ըրածը խոստովանելով աղաչեց որ չիպատժէ. սուրբ Յակոբ ետ դարձաւ, աղօթք ընելով նորէն մեռելը ոչնընցուց։

Երբոր սուրբ Յակոբ Անկիր ժողովէն եկաւ Ինիոսը դատապարտելու համար, Կոստանդիանոս Թագաւորն իրեն արգելնի կերպարանքը առնելով վախ մը եկաւ իրեն. երկու դիէդ, ըսաւ, երկու լուսատու հրեշտակ կը տեսնեմ որ քեզի կըպատասխանեն։ Սուրբ Յակոբ ալ իրեն պատասխանեց. ես ալ մէկ արեգակնակերպ մարդ մը կը տեսնեմ, ըսաւ, քովէդ՝ որ ամէնն առաջ Թագը գլուխդ կը դնէ։ Ինիոս զրոմէեան տարը տարի մը անցնելէն ետև նորէն ան ա-

աեղը Պօլիս էր եկեր, նորէն կուզէր եկե-
ղեցին մտնել, անկից մեծ տրտմութիւն մը
պատած էր ամէն ուղղափառներուն վրայ-
ս։ քանիս համար սուրբ Յակոբ խրատ
տուաւ Ս. Ղեքսանդրոսի՝ որ Պօլսի հայրա-
պետ էր՝ օխտն օր պաք պահել, աղօթքի
կենալ, ինքն ալ մեկաեղ աղօթք կընէր.
մէյմըն ալ՝ այ զօրութիւնը յայտնի երևցաւ,
ուղղափառները խալըսեց ան հոգին։ Ս.-
րիտ երբոր ան կիրակին եկեղեցին կու գար
իրենները՝ մեկտեղ՝ Հաճըան դուրս ելլե-
լը բռնեց. Ս. յա սօֆիային դիեը տեղ մը
մտաւ որ ինչուան հիմա կը ցցընեն. բայց
այ պատուհասը վրան հասնելով, կարնքը
հոգալնին իրեն գարշութիը հետ փորն ալ
պատուեցաւ, աղիքները դուրս թափեցան.
անանկով գարշելի մարդը գարշելի տեղը
սատկեցաւ։

Ա՛ել հարուստ մարդ մը կար Ա՛ծլին
քաղաքը, որ մարկիոնեան էր, չէր ուզեր
դառնալ. Թէպէտ իրեն եղբարը քրիստո-
նեայ էր, ան քաղքին վրան ալ քաղաքա-
պետ էր եղած։ Ս. մարդս լսելով որ սուրբ
Յակոբ վերայհշեալ անդամալոյծը ողջըն-
ցուցեր էր, եկաւ իր տղին համար ալ ա-
ղաչեց որ անոր ալ նոյն անդամալոյծ էր. խոս-
տանալով որ՝ ըռընցացածին պէս՝ մարկիո-
նեան աղանդը ձգէ։ Սուրբ Յակոբ և
սուրբն Ա՛ստուած երկան աղօթք ընելէն
ետև՝ անդամալոյծ տղան որ ութը տարուան
էր՝ մկրտեցին, մկրտուածին պէս ալ ըռընտ

ցաւ. ան ատենը հայրը մայրը որ մարկիո-
նեան էին՝ իրենց հետ ալ 3100 հոգի դար-
ձան մկըրտութեան։

Ասանկ անպակաս բժշկութիւն կընէր
սուրբ Յակոբ, աւելի ժանտախտով բըռ-
նուածներուն վրայ. բժշկուողները այնչափ
շատ եղան որ ժանտախտին անունը Յա-
կոբեան ցաւ ըսին ան ատենը։ Ժանտախ-
տէն բժշկեց նաև վերոյգրեալ անգամա-
լոյծ տղան, որ ժանտախտէն պառկեցաւ
ան ատենը՝ որ ատեն որ նոր դարձած ծնող-
քը Պարսկէն վանքը կուգէին երթալ։
Հայրը երթալէն առ չիկեցաւ. հիւանդ
տղան ձիու վրայ դնելով հետն առաւ տա-
րաւ, բայց վանքին մօտիկնալնին՝ տղան
մեռաւ։ Պարսկ տեսաւ, կանչեց սուրբ
Յակոբ, իրեն յանձնեց մեռած տղան. ևբբ
Յակոբ առաւ մեռելը խորանին առջին տա-
րածելով երկան աղօթք ըրաւ վրան, ին-
չուան արցունք եկաւ աչքէն, ան արցուն-
քովը հոգը թրջելով տղին վզին վրայ դը-
րաւ, Յիսուսին անունը տալով. ան ատենը
մեռած տղան յարութիւն առաւ։

Ասոր հրաշքները տեսնելով օրէօր անհա-
ւատները կը դառնային քրիստոնեայ կըլ-
լային. անչափ շատցան որ՝ եկեղեցիայ մէջ
չէին տեղը, անոր համար նոր եկեղեցի մը
շինեց սուրբ Յակոբ հրեշտակին առաջնոր-
դութիւն ան տեղը՝ ուր որ առաջ կռատուն
էր եղած։

Ասանձինը իշխան մը կար հայաստան.

առիկայ Յայոց Թագաւորը խրկեց Նահուր իշխանին վրայ, որ երթայ անոր ապստամբութիւնը զսպէ. ան պատճառով Անահիտը Ածբնայ դիւերը գալով շատ մարդ գերի տարաւ, որոնց մէջն էին նաև ութը արհաւատք արբոյն Յակոբայ։ Ա՛յս լսելով տուրքը՝ եկաւ երեն աղաչեց որ գերիները թողնէ. երբոր մտիկ չըրաւ՝ Յայոց Թագաւորին գնաց աղաչելու. Անահիտը առնէց ալ աւելի արդողելով ութը արհաւատքն ալ ծովը ձգել տուաւ։ Ա՛ն ատենը տուրքը Յակոբ գարձաւ մէկ լեռան մը վրայ եկաւ՝ ուսկից կերևնար Անահիտին երկիրը՝ որ Նշտունեայց երկիր կըսուէր Նահայ ծովուն քովը. անդծք տուաւ երեն՝ ալ երեն երկրին ալ։ Ա՛նոր վրայ Անահիտը չարաչար ցաւով սատկեցաւ. երկիրն անբեր եղաւ, անձրևը կտրեցաւ, ծովը դուրս պօռթկալով կոխեց աւրեց։

Ա՛ս բանիս վրայ տարի մը անցնելէն ետև՝ տուրքը Յակոբ տեսաւ որ հրեշտակ ալ գինքը երկինքը կը հրաւիրեր, ան գիշերը ամէնուն հսկում ընել տուաւ. արև երթալու ատենը պատարագ մատուցեց. Հոգին տուրքը տեսնելով՝ աղաչեց որ խաղաղութիւն անցնի սատանաներուն մէջէն։ Նոյնը վրայ եղաւ. ան գիշերը տեսան որ երեսները լուսաւորուեր են՝ իմացան իրեն մեռնիլը, լալով ուրքն ընկան օրհնութիւնը կը խնդրէին. ան ալ աղէկ խրատներ տալով իրենց՝ ծունկ չոքեցաւ աղեներուն երկրպագութիւնը խոստովանելով՝

հոգին աւանդեց յամին 347։ Պատմեցին վերայ լաս մը ինձաւ, անուշահոտութիւն մը բուրեց. իրեն նշխարքէն ալ շատ հրաշքներ եղան։ Պատմէին ժառանգը տեսնելով որ՝ իրեք տարի անցաւ իր երկիրը առնակ աւրուած կերցեր էր, սրբոյն անէծքին համար բան մը չէր բերէր, ինչուան մարդ, անասուն ալ չէին ծնանէր, սրբոյն գերեզմանն էկաւ, երեսը ծնկոցները գետինը քսելով քառասուն օր անանկ կաղաչէր. եաքը իրեն նշխարքէն առնելով երթալ տարաւ իր երկիրը, վրան եկեղեցի շինեց, ամէն բան շտկուեցաւ։ Նայց իրեն սուրբ մարմինը ետքը Պծբին քաղքէն հանելով Տիգրանակերտ տարին։

Ուրիշ շատ հրաշքներ ալ եղան աս սրբոյն բարեխօսութիւքը. որովհետև մեծ համարձակութիւն ունի Յիս առջին, ամէն ոյ ինչ ուզէ հաւատքով Նմանկը կը կատարուի։ Ամէկ գիրք մըն ալ շինած ունի քարոզնեբու, որ 50 գլուխ կըսուի։

ՍՈՒՐԲ ԹԷՈԴՈՐՈՍ

Կոչնցեալ

ՏԻՒՌՈՍ

Ա՛մասիա քաղքին մօտ ծնաւ, որ մօտիկ էր երկրորդ Հայոց Կ՚երիս քաղքին։ Գնեա տղայ էր կաթնկեր՝ երբոր մայրը մեռաւ. իր հայրը որ բարեպաշտ քրիստոնեայ էր՝ խաչած ցորեն կերցնելով մեծցուց զանիկայ. անոր համար երբոր ինքն ալ մեծցաւ՝ նոյն ցորենի հատիկ ուտելու սովորութիւնը պահեց, ուրիշ բան չուզեց ուտել։ Կ՚ապրեր բարի առաքինի կտրիճ մը, որուն շնորհալի տեսիլքը սեռնելով հոն եղած կայսերը զօրքը իրենց գունդին մէջն առին, որ մարմարական պոնտացւոց գունդ կըսուէր. իրեն Պիւռռոս (Պիւռռօս) անուն դրին, իբր նորեկ զինուոր։ Ինչ մը առենէն իրեն կտրճութիւնը տեսնելով մեծցնել ուզեցին զինքը. բայց Մաքսիմոս որ ծածկարդև կը Թարգմանի՝ յանձն չառաւ ըսելով՝ ես երկնաւոր Թագաւորին Քրիստոսի տեառն իմ զիս զինուոր եմ որդեգրեր այ։ Կ՚ուրանայ կայսրին հրամանները իր քրիստոնէութիւնը՝ առնոց աչքէն ընկաւ որ կուապաշտ էին. բայց իրեն կամքին Թողուցին, յուսալով որ ետքը գառնայ. ոմանք ալ գիտնալով իրեն հաստատուն միտքը՝ չարիք ընել կը նայէին.

իսկ ծածուկ քրիստոնեակաները ան զօրաց մէջը խիստ սէր կապեցին իր վրան ։

Թէոդորոս օր մը ձի հեծած Համբայ է- լաւ . տաք ատեն ըլլալով Աւքայիտա գետին քովին ընջաւ , հոն կանանչներուն վըր հանգչեցաւ . աս տեղս մէկ որբեվարի կնկան մըն էր Ասեբիա անունով՝ հարուստ ու քրիստոնեայ . տեսածին պէս կանչեց որ հոն չինստի . մօտիկ տեղ մեծ վիշապ մը կայ , ըսաւ , որ աս ատենները հոս կու գայ . իմ տունս եկէ հանգչէ , ինչուան որ տաքը իջնայ ։ Թէոդորոս պատասխան տուաւ . ես աներևոյթ վիշապէն ալ չեմ վախնար , ըսաւ , ըր ինաց երևելի վիշապէն . Թող տուր գայ , ես անիկայ Յիսուսին անունովը կըսպանանեմ ։ Ասեբիա լսածին պէս Յիսուսին անունը՝ Հանչցաւ իրեն քրիստոնեայ ըլլալը , ուրախութէն քովը գնաց , ա- ղաչել սկսաւ ան տեղէն ելլել իր տունը գալ ։ Բայց աս ըսելու ատենը վիշապն ալ եկաւ . Ասեբիա իր ձիւնին ձայնը առաջ- ծին պէս՝ վախէն փախաւ . վիշապն ալ ե- կաւ ձիուն վրայ յարձակեցաւ ։ Ան ատենը սուրբ Թէոդորոս գինքը խաչակնքելով զարկաւ նիզակով (մզրախով) վիշապին գլուխը սպանանեց , ետքը գնաց պատմեց գի- նուորներուն . սիրտ տալով իրենց որ ամուր կենան քրիստոնէութեան վրայ . յայտնի ցցընէն քրիստոնէութիւնը ինչպէս որ ինքը խօսքով , վարքով ու ջերմեռանդ աղօթքով միշտ կը ցցընէր ։

Ան առենները մեծ հալածում հանեց Անտիոքիոս Դաղերոս՝ որ Թագաւոր նստեր էր յամին 304. ամէնն տեղի տալուրներուն հրաման խրկեց որ՝ քրիստոնեանեները զոհեալ ուտեն. ոմն որ չուտէ անողորմ դատաստան ընեն վրան։ Անմահիայի դին եկաւ մէկ իշխան մը Արինկաս անուն. լսելով որ Ադեոդորոս յայտնի քրիստոնեայ է, իր առջին բերելով կը բռնադատէր որ զոհէ կուռքերուն. անիկայ համարձակ խօսելով՝ ձեր կուռքերը ոճ չեն՝ ստոնայ են, ըսաւ, անոր համար ես զինուորական գործս ալ հանեցի, որ ձեր անհաւատներուն մանակից չըլլամ. Ձիմարիտ ոճ մեր Աստուածն է, որմէն ոյ, որ իմ տէրս է և Թագաւորս, ես ալ անոր ծառայանն եմ. չեմ դադրիր ա դատանանքէն ինչուան որ լեզուս ալ կտրես։

Արինկաս ու ամէնն ալ զարմացան ասանկ համարձակ խօսելուն վրայ. մէջերնէն մէկ մեծ մը Պոսիդոնիոս ծաղր ընելով ըսաւ. անանկ է նէ քու ոճդ որմէ ունի։ Ըսաւ եա, ըսաւ Ադեոդորոս, որմէ ոճ ծագին, որմէ Ձիմարտութեան բանն ոճ. բայց դուք ինչպէս չէք ամչնար, որ մէկ բազմածին կնիկ մը ոճ կը խոստովանիք, տասուերկու ոճներու մայր եղաւ կըսէք, մէկէն ծնանելով խոզի ձագերու նման։ Ան լսելով կուապաշտները կամչնային. Արինկան ալ տեսնելով որ չեն կրնար իրեն վրայ ելլել, քանի մը օր Թողնել հրամեց

որ ինքնին խրատուելով շտկուի . միայն դրաւ ուրիշ քրիստոնէները չարչարելու : Անդոդոս արձակուեցաւ, բայց ուրիշ քրիստոնէութեան վրայ հոգ կը տանէր չըլլայ թէ չիկրնալով դիմանալ՝ դառնան . անոր համար միշտ սիրտ տալու հետ էր անոնց . և օրուընէ շատ հոգի կու գային քովը իր խրատները լսելու , ամէնին ալ բռնելին քանտը դրին : Անդոդոս տեսնելով որ ուրիշ քրիստոնեաներն ալ քանտի մէջ են , ինքը ազատ , ուրիշ բան մը մտածեց . Ամֆիտատրի քաղքին մէջ մէկ մեծ կռատուն մը կար Ադայի կուռքին որ և Կիւբեղէ կըսուէր՝ աստուածնեաց մայր. ան կռատունը բռնկցուց մէկ հովատ գիշեր մը . ինքն ալ քովը կեցաւ յայտնի : Ամէնն ալ հոն վազելով բռնելին Անդոդոսը , որ համարձակ կը խոստովանէր , կը ծիծաղէր իրենց աստուածին վրայ , Պոբղիոս դատաւորին առջեւը բերին : Անոր դատաւորը հարցուց ինչու ըրեր . Անդոդոս ան երուելը առիթ առնելով քարոզեց իրենց աստուածին պարտութիւնը , ու իրենց երուելը յաւիտենական կրակին մէջ : Դատաւորը ծեծել հրամայեց . Անդոդոս պատասխան տուաւ . ինչ տանջանք տաս՝ ժամանակաւոր են , ես չեմ վախնար . իմ Թագաւորս Յիսուս Քրիստոս աչքիս առջին է , իս կը տրկէ . դուն կրնար ես հոգւոյդ աչքովը , չես կրնար տեսնել :

Ան լսածին պէս դատաւորը՝ բարկանալէն հրամայեց աչքին առջեւէն դուրս հա-

նել, մուխ խաւար բանտի մը մէջ դնել, ու մարդ չխոցընել, որ հոն անօթի ծարաւ մեռանի։ Դայց սուրբը մխիթարեալ կը նայուէր, հրեշտակ ալ զինքը կը կերակրէր. ան գիշերն ալ Յիսուս երևնալով ըսաւ. ես քեզի հետ եմ, ով Աղոտոս. մարդէ կերակուր մի առներ. քեզի հաց հրեշտակաց պատրաստուած է երկինքը։ Սուրբը գոհանալ սկսաւ ալ, սաղմոս ըսելով օրհնել. հոն եկան հրեշտակներու բազմութիւն, իրենք ալ մեկտեղ ձայնակից եղան սաղմոսերգութեան։ Դ՚ս ձայները լսելով բանտապանը՝ վազեց տեսաւ որ դռները գոց են, բայց ներսը լուսաւորուած, ճերմակ հագած մարդիկ բազմութիւ լցուած՝ Աղոտոսի հետ մեկտեղ սաղմոս կըսեն. վախնալէն վազեց դատաւորին պատմեց։ Երբոր դատաւորն ալ եկաւ բանծին պէս տեսաւ, կարծեց որ քրիստոնեանները գաղտուկ եկեր մտեր են, ջոյս դին զինուորները կեցուց, անանկ բանալ տուաւ բանտին դուռը, որ դուրս ելլալնին բռնէ անոնք։ Ա՚ն մին ալ մտան տեսան որ մարդ չկայ, միայն ծառային ալ շղթան զարկած. ասկէց շատ վախ մտաւ սրտերնին։ Դատաւորը հրամայեց հաց ու ջուր տալ անոր, բայց սուրբ Աղոտոսը բան մը չառաւ. իմ ողորմած ածս իս կը կերակրէ, ըսաւ։

Դրէք մը անցնելէն ետև նորէն իր առջին բերել տուաւ դատաւորը. շատ բան խոստացաւ ինչուան քրմապետ ընելու զին-

քը , Թէ որ կուգերուն զոհէ : Սուրբը ա-
ջումները վեր վերցնելով նայէ Հանեց ե-
րեան բաւ . քանի որ կեանք ունիմ՝ պիտ-
ցիր որ ես չեմ ուրանար Յիսուսին անու-
նը . ձեր քրմապետին ու ձեր Թագաւորին
վրայ կու լամ, որ մեծ բան կը սեպեն այդչ
սեղերն ելլել, հաւ մորթել, անասուն-
ներուն աղիքները քանել, արիւնուսայ ձե-
ուքներով նայիլ, զոհերուն եղերովը պը-
ղըտկուիլ : Սուրբ աս խօսքերս կը լսէին
կռապաշտները , ակռանին կը կրձտէին . պա-
տաւորն ալ հրամմեց գլխիվար կախել փշե-
րով ծեծել . եւթն ալ երկրպագնելով անանկ
քերեցին որ՝ մեռելը կտոր կտոր վար կիյ-
նայէն : Ասկ քանչ նահատակը իբր Թէ ու-
րիչ մարմին ըլլար՝ անանկ զուարթ կերես
էր , միշտ Յիսուսին անունը կու տար : Պա-
տաւորը կըսէր . չե՞ս ամչնար որ յոյժ պրեր
ես Կրիտոսի մեռած մարդու մը վրայ :
Սուրբն բաւ . աս գեղեցիկ աւծիթը ինծի
ըլլայ ու ամէնուն՝ որ Կրիտոսի անունը
կու տան . ես իրեն հետ եմ, ու յաւիտեան
հետը պիտոր ըլլամ :

Ին ատենը պատաւորը յուսահատելով
իրմէ , կրակը ձգել հրամմեց՝ իրենց կուա-
տունը երեքեան համար : Սուրբը իր երեան
ու բռնանդակ մարմինը խաչակնքելով ա-
ղօթքի կեցաւ . գինքը ողջակէզ մատուցա-
նելով իր արարչին , խնդրեց զօրութիւն իրեն
ու մէկալ քառասունքերուն համար : Կղէո-
նիկոս անուամբ մէկ սրբելի ընկեր մը ու-

նէր, ան ալ երեն կանչէց. աս աշխարքիս մէջ երար չիճանչնք, ըսաւ, անդին ալ երար չիճանչնենք: Երբոր կրակին մէջ ձգէցին զինքը, փառք տալով Աստ իր Հոգին աւանդեց յամին 305. փետրվ. 17. Հոն եղող քրիստոնեաները տեսան որ լուսոյ մը պես վեր կելլեր երկինքը:

Հոն եկաւ եւքայիտացի բարեպաշտ կինը, և շատ ստակ տալով մարմինն առաւ, Եւքայիտա գեղն իր տունը տարաւ. ան տունը եղաւ երևելի ուխտատեղի, ինչուան եկեղեցի շինուեցաւ հոն սրբոյն հրաշքներուն համար, ուր ամէն ցաւագար կը բժըշկուէր. ուր որ ինչ նեղութիւն ունենար՝ երբոր հաւատքով սրբոյն Վէոդորոսի կապարէնը, օգնութիւն կը գտնէր իրմէ: Ուստի մը տարին ետև հոն քերին նաև մեկալ Վէոդորոսին մարմինը, որ ստրատելատ կըսուէր. որուն վրայ վարը կրնանք:

Երբոր Ղմիկիկ կայսրը յամին 971, սկիւթացւոց դէմ պիտոր պատերազմէր, ան օրը սրբոյն Վէոդորոսի տօնն ըլլալով՝ իրեն օգնութիւն կանչեց սուրբը. տեսաւ մէկը ձերմակ ձի հեծած որ թշնամիներուն վրայ վազելով տակնուվրայ ըրաւ. անկէց կայսրն ալ սիրտ առնելով՝ մեծ յաղթութիւն ըրաւ: Այս յաղթութիւնը բարեպաշտ կինն մըն ալ Վիօլսոյ մէջ օր մը առաջ զուրցեր էր, թէ սուրբը ծածկին կերեր զօրականի մը. ով Վէոդորէ, կայսրը վտանգին մէջ է, շուտով հասիր օգնել իրեն: Կայսրը աս յաղ-

թուրքերը ընելէն ետև՝ Անքյրիտա եղած եկեղեցին քակեց, նոր մեծաշէն եկեղեցի մը շինել տուաւ. ան քաղաքն ալ սրբոյն անունովը Թէոդորուպօլիս կոչեց։

ՍՈՒՐԲ ԹԷՈԴՈՐՈՍ

Ստրատելատ

Ասիկա ալ մեկալ Թէոդորոսին պես Անքյրիտա գեղէն էր, անոր քեռորդին. քրիստոնեայ բարեպաշտ ծնողաց զաւակ. ծածպաշտութէ, իմաստութէ կրթուելով կտրիճ հնարհալի տեսիլք ալ ունենալով՝ խիստ երևելի եղաւ զինուորութեան մէջ. իրեն ըրած քաջագործութէները համար մեծ պատիւ զօրավարութէ առաւ, որ Ստրատելատ կըսուի։ Իրեն բնակութէնն եղաւ Կապադովկիայի մէջ Հերակլիա քաղաքը. որ և Պոնտոսի Հրակլիա կըսուի. անկէց սուրբ Թէոդորոսն ալ Հրակլացի ըսուեցաւ։ Հոն տեղս իրեն աղէկ վարմունքովը ամէնուն սիրելի էր եղած, կռապաշտներէն ալ շատ հոգի քրիստոնեայ ըրած, մանաւանդ իր տակի եղած զինուորներէն։ Ան ատենները յամին իբրև 319. Պասղեբիոս Ա՝ աքսիմիանոս կայսրը՝ իրեն հին բարեկամն որ Նիկիանէա կըսուէր՝ կեսար ըրաւ. ան Նիկիանէա՝ Նիկոմիդիա կընըս-

տէր . անկէց ամէն տեղ Հրաման խրկեց որ քրիստոնէութիւնը վերցընեն , կուռքերուն զոհել տան : Ն'ն ատենը ոմանք մատնեցին իրեն Աղեոդորոսը՝ Թէ ինքը քրիստոնեայ է , ուրիշներն ալ քրիստոնեայ կընէ : Ի՞նչ կիանէս վարպետութեամբ մը ուզելով աս մարդս ձեռք ձգել՝ որ խիստ երեւելի էր , Թուղթ մը գրեց իրեն . կամ դուն քովս գաս , ըսաւ , որ փառաւորութիւնը կուռքերուն տօնը կատարենք , կամ ես քեզի գամ , որ խիստ կը փափագիմ քեզ տեսնելու : Աղեոդորոս՝ դրուա խակոյն իմացաւ Ի՞նկիանէսին չար միտքը , գոհանալ սկսաւ ՚այ . որովհետեւ միշտ կը բաղձար Ն'րիստոսի համար արիւն Թափել . Թուղթը բերողներուն պատիւ ընելով ըսաւ որ՝ Ի՞նկիանէսն ինքը Թող հոս գայ կուռքերը մէկտեղ բերելով , հոս ընենք կուռքերուն տօնը :

Ի՞նկիանէս երբոր եկաւ Ն'րակլիա քաղաքը իրեն զօրաց բազմութիւնը , ան գիշերը տեսաւ Աղեոդորոս որ՝ իր տանը տանիքը բացուեցաւ , կրակ կը Թափէր վրան , ձայն կու գար երկընքէն . զօրացիր , ով Աղեոդորէ , ես քեզի հետ եմ : Այսրէն արթնցաւ ըսաւ քովիններուն . ՚այ կամքն աս է որ՝ ես հոս արիւնս Թափեմ Ն'րիստոսի համար : Ն'յ ըսելով գոհանալով ՚այ աղէկ լաթերը հագաւ , Ի՞նկիանէսին առջեւն ելլելով իր փառաւոր տունը բերաւ : Ի՞նկիանէս սիրով տեսնելով՝ այո , ըսաւ , ինչպէս որ գրեր էիր , եկայ քեզ տեսնելու , կուռքե-

ըուն մէջէն ազնիւներն ալ հետս բերի որ զոհ մատուցանենք։ Աղոդոռս լանդրեց որ իրեն տայ անոնք. առաջ ես, ըսաւ, առանձին զոհ մատուցանեմ, ետքը դուրսը ժողովուրդը զոհէ։ Իկիանէս երբոր հասատալով տուաւ իրեն, անիկայ ամէնն կուռքն ալ ոսկեղէն արծըթեղէն կտոր կտոր փշրելով աղքատաց բաժնեց։

Ա՛յս բանս երբոդ օրը լսեց Իկիանէս, զարմանալէն հատատալը չէր գար. հարցուց Աղոդոռսի, ան ալ իրաւն ըսաւ, ինչ որ ըրի՝ արդար ըրի, Թէ որ աս կուռքերը իրենց չկրցան օգնել, քեզի ինչպէս պիտոր օգնեն. աս ըսելով յանդիմանեց իրեն կուրութիւնը, իր ատուածներուն ստութիւնը, չհամարիտ այ փառքը, արքայութիւնը՝ որ քրիստոնեայ եղողներուն պատրաստեր է։ Իկիանէս խիստ բարկանալէն հրամմեց մերկացընել, ոտուըները ձեռուըները կապել անանկ ծեծել. անչափ անողորմ ծեծ ծեցին որ մարմինը բզիկ բզիկ եղաւ. արիւնը գետի մը պէս կը վազէր. անկէց ետքը հրամմեց կախել, երկրթով քերել, կրակով իրեն խոցերը եփել. սուրբը իբր Թէ բան չէր իմանար՝ անանկ կը համբերէր աս տանջանքներուն։

Իկիանէս կատղելով իր աչքին հեռացընելու համար բանտը դնել հրամմեց. քանի մը օրէն առջևը բերել տալով երբոր չկրցաւ միտքը դարձընել, խաչ հանել հրամմեց, նետ (օխ) նետելով սպանել.

բայց Էրանելոյն սիրտը անանկ վառուած էր Ադիատոսի սիրովն որ ուրախութենէ կը քաշէր։ Ամէն տեսնողները կու լային. սրբոյն գրագիրն ալ որ հոն կեցած ամէնէն բանը կը գրէր, չկրնանալէն Թուղթը ձգեց, գնաց իրեն ոտքն ընկաւ լալով. ուրիշը կամաց ձանով բաւ իրեն. Ա՛ի լար, ա՛ի ձգեր Թուղթդ. քիչ մըն ալ կեցիր որ՝ իմ վախճանս ալ գրես։ Ա՛ս զուրցելով աչուըներն երկինքը վերցուց. ինչո՞ւ համար իս Թողուցիր, տէր իմ, բաւ. քու անուանդ համար է որ նեռ զարնելէն աչուըներս դուրս ընկան, մարմինս կրակէն հալեցաւ, մատուըներս կտոր կտոր ընկան. բոլոր դէմքս փոխուած, մարդու կերպարանքէն դուրս ելած, քու սիրոյդ համար կը համբերեմ. դուն ինչո՞ւ համար իս կը Թողուս. առ հոգիս, կառչեմ, քու քովդ Ցանգչեցուր։ Ա՛չքի ըսելով լռեց, ան չկրցաւ խօսիլ՝ մարմինը տկարացած ըլլալով, կուրծքը ձգմուած։

Ի՛կիանէս մեռած սեպելով զինքը՝ հրամմեց պահապան դնել քովը, որ գիշեր ցորեկ նային, չըլլայ Թէ քրիստոնեաները խաչէն վրայէն հանեն տանին մարմինը։ Բայց հրեշտակ ՚ի յաղջկ գիշերն եկաւ խաչէն վար ինջեցուց, իրեն մարմինն ալ ողջընցուց. զօրացիր, ըսաւ, Ադիատոս քեզ չի Թողներ. ուրախ կեցիր, հիմա կերԹաս Յիսուսին քով՝ ալքայութենէ պսակը կառնես։ Ա՛ռաւ եղածին պէս՝ Ի՛կիանէս իր

Անծերէն երկու հոգի խրկեց որ մարմինը հանեն իր առջին բերեն, ինքն առնէ կապարէն մատուկի մէջ դնելով անանկ ծուռը ձգէ որ՝ քրիստոնեայք չառնեն չխպատուեն։ Այսոնք հեռուանց գալով տեսնելով որ խաչին վրայ բան մը չկայ, վազելով գոմէշ է՝ կան տեսան որ՝ սուրբ Յովհաննէս խաչին տակը նստած ողջ առողջ գուարթ երեսով կը սպասէր հան եղող ժողովրդեան այլ ըրած հրաշքները իր վրայ։

Այնատեն երկուքն ալ որ կըսուէին Այնտիքոս ու Պատրիկիոս՝ կանչելով ըսին. մեծ է քրիստոնէից աստը, անկէց ուրիշ աստ չկայ. իրենց գինուորներուն գացին սրբոյն ոտքն ընկան, մենք ալ քրիստոնեայ ենք, ըսին, աղաչէ աստ որ մեզ ալ իր ողորմութիւնը արժանի ընէ։ Յիսկոյն աս բանները լսելով՝ Կեստոն իշխանին հրամմեց որ 300 գինուորներով երթայ սանկին ալ կոտրէ։ Այսոնք հոն գալով այլ ըրած հրաշքները տեսնելով՝ իրենք ալ քրիստոնեայ եղան։ Այն ատեն սանկին քանդուիլը մէկ ձանով աղաղակել սկսան, մեծ է քրիստոնէից աստը, ուրիշ աստ չկայ։

տեսնելով սուրբ Թէոդորոս՝ մէջերնին մը-տաւ խաղաղութ ըսելով, քրիստոնէից ա-սանկ խռովութիւն ընել էն վայելչը, այլ սի-րով վարուիլ։

Նոցած քրիստոնէից բազմութիւնը ա-ռին սուրբը քաղաք տարին. բանտին մէջ եղող քրիստոնեաները երբոր տեսան՝ կան-չեցին. ողորմէ մեզի, ծառայ ՅԻՍ Թէոդո-ղը վազեց ու բանտին դուռը կոտրէ, սուր-բը չնեղուած. ինքը խաչակնքելով վրան՝ դռները բացուեցան, կապերնին քակուե-ցան, ուրիշ շատ հրաշք եղան ան օրը։ Ի-կխանէս տեսնելով որ աումէնն ալ քրիստո-նեայ կըլլան, չորս դին ջուր կտրեցաւ. ե-րեւելի գինուորներէն քանի մը բանտը խըր-կեց որ պաղտուկ գլուխը կտրեն։ Նոյնա-կով կատարեցաւ սուրբ Թէոդորոս յամին 315. կամ 320. օգոստոսի 26. երեն մար-միները ինչպէս որ առաջուց ապրստրեր էր՝ Հռակլիա քաղքէն առին Հերքայիտա գեղը բերին, մեկալ սուրբ Թէոդորոսին քովը դրին, որ իր քեռին էր։ Շատ հրաշքներ եղան ու կըլլան ով որ հաւատքով կարդայ սրբոյն անունը. անոր համար վեհեռիկցոց հնուցմէ պաշտպան եղաւ սա սուրբ Թէո-դորոսը։

ՍՐԲՈՒՀԻ ԵԿՊՐԱԴԻՍԸ

Պօլիս ծնաւ ասկայ յամին երբ 380. որ երկրորդ տարին էր մեծին Թէոդոս կայսեր. Հայրը կըսուէր Ընտիգոնոս, ազգական էր կայսեր ու երևելի ատենակալ՝ որ սենկղիտոս կըսուի, խիստ խելացի ու քաջ բեպաշտ մարդ. մայրը կըսուէր Անտրաքսիա, Թագաւորական տնէ, խիստ հոգևոր տիկին ու ողորմած, սիրելի կայսեր ու Թագուհոյն:

Անոր երկու տարի երեք ամիս անցած երեսից կարգուելէն ետև, առջինեկ զաւակ մը եղաւ, որ է սա երանելի աղջիկը. ուստի հայրը Ընտիգոնոս իր տիկնոջ անունը վրան դնելով Անտրաքսիա կոչեց, ըսելով երեսն. ահա ձեզ մեզի աղջիկ զաւակ մը տուաւ, որ քու յիշատակիդ համար քու անունդ վրան դրի, մեզի ալ հերկիք ժառանգ պիտոր ըլլայ. տակից ետքը յիշելով աշխարհիս անցաւոր ունայնութիւնը՝ երազմէ հրաժարելով խելոքնիս մտօքնիս միայն ձեզ պաշտելու տանք, աղքատները հոգանք, ինչպէս որ կըսէ տէրը գիրքը. Ընծայիս անոյշ է, բայց որ առնէ պիտոյ ու՝ հոյ յաւէտեան: Ձա չկայտենք որ քանի տարի պիտոյ ապրինք. ոչխարի ալ աւելի տալինք՝ ու Թուսն տարին պիտոյ հանինք, անկից աւելի

կեանքը ցաւօք է ու հեծութէ, ինչպէս որ կըսէ սուրբ գիրքը. եւթն ալ վերջապէս մեռանիլը երթանք պիտի. հիմա ծրչատ ա՜ղէկ կըլլայ որ անդին կեանքը մոմատալով՝ ան կեանքին համար պատրաստուինք որ յաւիտեան պիտի քշէ։ Ա՛յս խօսքս լսածին պէս իրեն կինը՝ ձեռուընները վեր վերցընելով անանկ փառք տուաւ Աստուծոյ, որովհետև իր բաղձանքն ալ ան էր. միշտ աղօթք կընէր Աստուծոյ, որ իր էրկանը սիրտը տպաւորէ աչխարքիս ունայնութիները, միտքը փոխէ։

Ընտիպոնոս իր կնկանը կամքը հասկընալով գոհութէ տուաւ Աստուծոյ. շատ բան բաժնելով աղքատներուս, ժամերուս, վանքերուս, անարատութէ ապրեցաւ. բայց ասոր վրայ տարի մը միայն ապրելով՝ մեռաւ։ Ընկերց եւս Աստրատիա իր կինն ուաւ իրեն աղջկիկը տարաւ Թագաւորին ու Թագուհուոյն առջին, իրենց յանձնեց. յիշեցուց Ընտիպոնոսին հաւատարիմ ծառայութիւնը՝ մի մոռնալը, ըսաւ, աս որբս. անոնք ալ լալով սիրեցին կնիկը։ Ան մը անցնելէն եւս ուաջարկեցին որ՝ իրեն աղջկիկը տան մէկ մեծ զօրապետի մը տղին. Աստրատիա տիկինն ալ հաւնեցաւ աս բանիս. երբոր ատենը գալու ըլլայ նէ, ըսաւ, աս պըսակն ընելնիք. որովհետև ան ատենը դեռ հինգ տարուան էր Աստրատիա իրեն աղջկիկը։

Այսպէս աս բանէս եւս՝ սինկլիտոսաներուն մէկին ալ գինքն ուզել կին առնել, Թագու-

հին միջնորդ բռնելով սա բանիս ։ Նա-
պրաքսիա տիկինն որ իր էրիկը Նտիգոնոս
մեռնելէն ետև միտքը դրեր էր աշխարքէս
հրաժարիլ, սա խօսքս լսածին պէս՝ խիստ
չփոթեցաւ, ցաւեցաւ. իր միտքը Թագու-
հուոյն բանալէն ետև՝ միտքը դրաւ Պօլի-
սէն ալ հեռնալ. իրեն ապրանքները աղ-
քատներու, վանքերու բաժնելով, առաւ
իրեն Նպրաքսիա աղջիկը՝ որ օխտը տա-
րուան էր սն ստեղը՝ գաղտուկ Նգիպտոս
գնաց ։ Նոն որովհետև շատ գեղեր, ագա-
րակներ ունէր՝ անանկ ցցընելով որ սն ե-
կէրնները տեսնելու համար եկեր է, կանչեց
իր գործակալները համար ուզեց. բայց ին-
քը վերին Ալեքսիդն եկաւ, հոն եղած
վանքերը պտըտելով շատ բան բաժնեց ա-
նոնց ։

Նոն մէկ վանք մը տեսաւ, հարիւր ե-
ոուն կուսանք մէջը. զարմանալի առաքի-
նութիւն գիշեր ցորեկ աղօթքի հետ կըլ-
լային. գետնի վրայ խոտերէն կամ մազե-
ղէն մը փռելով՝ անանկ քիչ մը քուն կըլ-
լային. հագած զգեստնին ալ անանկ մազե-
ղէն էր. օրը ժուռմ մը կուտէին իրիկուընէ
իրիկուն. միայն կիրակի ու շաբաթ օրերը
երբորդ ժամու առեն հաց կուտէին, ոսպ,
բանջար ու պտուղ, որ ըսր օրերը էէին ու-
տելը. իսկ միս ու գինի, անուշնն ալ էէին ու-
զելը լսել. մէկէ մը տտակ էէին առնելը, այլ
իրենց ձեռագործովը կապրէէին. քսանիք
մնալէ ետև պատուէր առնելնին էէին ընելը ։ Նոր

Մինուն ջանքն ալ ան էր որ առաքինութիւն մեկզմեկ գերազանցեին, պաք բռնելու, ապօթք ընելու, աշխատելու, հնազանդելու, խոնարհութիւն ընելու, առանց կեղծաւորութեան ամէնքն ալ աշխարհային բաներէն հրաժարելով։ Ասկէ որ մեկը հիւրընտանալու ըլլար՝ գեղի, քաղաքի, էկին իյնար, այլ ոչ կամացը կը յանձնէին, այմէ քաղաքութիւնն կը խլնպրէին. մեկը դուրս չէր ելլեր, այլ միշտ վանքին մեջը կը կենային։

Անապաքէ տիկինը աս վանքը գնաց խոնարհ ու մոմեղէն տանելով, ուրիշ պարգևներ ալ իրենց տալու. բայց Աստուծմէ սարկաւագութիւն կամ որ նոյն է մեծաւորութիւն բան մը չառաւ, հասկըցնելով որ՝ հոս եղած կուսանքներն ամէնքն ալ աշխարհ ձգեր են, երկնային բարիքներու կըսպասեն. բայց քեզ չիտտռեցընելու համար՝ խոնհկն ու մոմը առնենք եկեղեցիայ համար։ Ասիչ մը խօսելէն պատմելէն ետև՝ Աստուծմէն հարցուց Անապաքէսա աղջկանը. կը սիրե՞ս, որդեակ, զԱրիստոս ու աս քուրերը՝ որ զիրենք Արիստոսի են տուեր։ Պատասխանեց Անապաքէ աղջիկը. հրամեր ես, խիստ կը սիրեմ, ըսաւ, կուզեմ ձեզի հետ մեկտեղ ըլլալ, մեկտեղ Արիստոս օրհնել։ Աստուծմէն ալ ըսաւ. բայց ինչ պիտոյ ընես քու նշանածդ։ Անապաքէ պատասխանեց. ես Արիստոս Թագաւորը չեմ փոխեր երկրաւորիս հետ, որ այսօր է, վաղը կը կտրուի։ Ասէ որ ա-

նանկ է, ըսաւ Ադոդուլին, մեզի հետեւելը։ Ներաքսէն պատասխանեց. Երանի կըսեմ, թէ որ մօրս դէմ չէ նէ, չեմ բաժնուիր ասկից։

Ներաքսեայ մայրն որ աս խօսքերս կը լսէր, լալով գոհութենէ կու տար ըսէ, սանկ ծծակրութենէ տեսնելով իր ուղը տարուան զաւկին վրայ. եաքը ոտք ելաւ որ երթայ, Ներաքսիա աղջիկը չուզեց երթալու։ Ադոդուլի յորդորեց որ երթայ. դուն գեռ տղայ ես, ըսաւ, մօրդ կարօտ ես. չես կըրնար աս վանքին խստութիւնը քաշել։ Տեսաւ որ միտքը չի փոխուիր՝ ըսաւ. որդեակ, մեկը չի կրնար հոգ կենալ, ինչուան որ իր սէրը Արիատոսի չիտայ, երկնաւոր փեսային խաչը չի քաշէ։ Ներաքսէն ըսաւ. ծէր է Արիատոսը։ Ադոդուլին մօրը հետ մեկտեղ ժամը տարաւ, Արիատոսի խաչելութիւնը ցըցուց. աղջիկը տեսածին պէս՝ պագաւ. ես ալ Արիատոսի կերթամ, ըսաւ, մէյմըն ալ իրմէ չեմ բաժնուիր։ Ադոդուլին անոնց տեղը ըսաւ մօրը. գիտցիր, տիկին, որ այս ջուրհքը կերևնայ աս աղջկանը վրայ. Թող տուր, այ ընծայէ. անոր փոխարէնը Արիատոսէ պիտոյ առնես։

Մայրը չկրնալով չե ըսել, աղօթք ընելով այ ընծայեց, Ադոդուլեայ յանձնեց. ան ալ աղօթք ընելով առաւ, իրենց վանքին լաթերը հագուց. մայրը գնաց, բայց իր սիրտը միտքը հոն ըլլալով՝ ամէն իր առանձնելը աղքատաց ու վանքերու բաժ-

նեց. ինքն ալ ան վանքը մուտ ուր որ մնաց
իր աղջիկը։ Տես այդ բանն որ՝ քանի մը օր
անցնելէն ետև Աթոռալը մեծաւորուհին
տեսնելք տեսաւ. Ընտիպոնոս լուսաւոր
փառքի մը մէջ նստած՝ կաղաչէր Աբրիա-
տոսի որ իրեն տիկինն ալ աղքատութենէն մէջ
առնէ։ Այս տեսնելքը պատմելով իրեն՝ ա-
պրսպրեց որ մահուան պատրաստութիւն
տեսնէ։ Ընդհակառակն ուրախացաւ ան բա-
նիս վրայ. որովհետև միշտ կաղաչէր այդ,
օր մը առաջ լմնցնէ ան կեանքս, Աբրիա-
տոսի քովէն երթայ. կանչեց իր աղջիկը Ար-
պրաքսէն, իրատ տալէն ետև ձեռքը յանձ-
նեց ունեցած երկիրներուն թղթերը, ա-
պրսպրեց վանքերուն և աղքատներուն տալ.
իրեք օրէն վախճանեցաւ։

Ասոր մեռնելը լսելով նշանածին հայրը՝
հասկըցաւ թագաւորին՝ որուն խորհրդա-
կան էր՝ թէ Ընտիպոնոսին կինը մեռնե-
լով՝ Արպրաքսէ աղջիկը առանց մօր, ա-
ռանց վերակացուի մնացած էր՝ հրամմէ-
ր որ հոս գայ իր նշանածը առնելու։ Ե ուս
մը հրամայեց գրեց թագաւորը, իրեն մեծ
խոստումներ ընելով։ Բայց Արպրաքսէն
իր ձեռքովը պատասխան գրեց՝ յիշեցնելով
իր միտքը, որ մօրը հաւանութիւնը Աբրիատ
սի էր տուած զինքը, աշխարհի անուն չէր
ուզեր լսել. աղաչելով որ հոն եղած իրենց
գեղերը ապրանքները՝ աղքատներուն տայ
ու վանքերուն։ Թագաւորը գովեց Արպ-
պրաքսեայ միտքը. ան ապրանքներն ալ ի-
րեն ուզածին պէս ընել տուաւ։

Ան ատենը տասուերկու տարուան էր եղած Նւսպրաքսէ կոյսը, որ լսելով Թագաւորին ըրածը խիստ ուրախացաւ։ Ո՛րչ օր իր ձգնութիւններէն եւս չելլուց. օրը ժամ մը կուտէր աղ, հաց, ջուր. միայն տօն օրերը ոսպ ու կանանչեղէն. անդադար աղօթք կընէր, ծածկինչին տեղեակ ըլլալով միշտ կը կարդար, իրեն ջանքն էր առաքինութիւն վաստկիլ, մանաւանդ խոնարհութիւն ու հեզութիւն. ամէնուն ծառայութիւնը կը նայէր ու ինքն ընէ։ Ո՛ անքին մէջ կանոն մը կար, երբոր փորձութիւն մը կու գար սատանային՝ կը զուրցէին մեծաւորուհիին. ան ալ պաք ու աղօթք կը յանձնէր, ինքն ալ ջերմեռանդութիւնը աղօթքի հետ կըլլար։ Երբոր Նւսպրաքսեայ ալ աստիճ հանդիպեցաւ, ամբնչցաւ զուրցելու. անկէց տրտում էր կեցած, կու լար, չէր ուզեր ոչ հաց ուտել, ոչ ջուր խմել. տեսնելով որ՝ մեծաւորուհին ոմանց փորձութիւն քաշողնեբուն քար կրել կու տար, մեխերը ցանել կու տար իրենց հագուստին վրայ, ինքն ալ անանիկ սկսաւ ընել. բայց մեկալ կուսանքը խնդնալով հասկըցուցին մեծաւորուհիին, ան ալ կանչեց Նւսպրաքսէն յորդորելով խոստովանցուց. սատանան է, ըսաւ, որ փորձութիւն հետ մեկտեղ ամօթ կը բերէ, զուր ցընել չէ տար որ դէղն ալ չիպտնես հոգեւոր կարգով ու աղօթքով՝ որ աս քանիս հաւատք դրեր են տուրբ հարք. բայց դուն խոստովանելով սատանային գլուխը կոխէ, որ Նւրնատուկ պսակը առնես։

Ա՛ս ըսելով վրան աղօթք ըրաւ , մէկ մը յանձնեց որ մեծ մարապետներէն մէկն էր , Յուդիա կըսուէր . որ խիստ սէր կապէց Նպարաքեայ վրայ , ազէկ խրատներ ակսաւ տալ . կը յորդորէր սատանային փորձութիւնները միշտ զուրցել հոգևոր մօրը , որպէս զի անոր աղօթքովը յաղթէ սատանայի : Նպարաքէն ա խրատները ըսելով անկէց ետքը քանի մը չէր պահեր իր հոգևոր մօրմէն . հրամանի խնդրեց երկու կամ երեք օրը ժամ մը ուսելու՝ ան ատենն որ ինքը տանըօխտը տարուան էր եղած : Ա՛ե ծաւորուհին ալ զինքը փորձելու համար ծանր գործքեր սկսաւ յանձնել . տեղ մը քարեր կային , հրամմեց անոնք կրել՝ երբ թէ շէնք շինելու համար պէտք էին . Նպարաքէն ալ սիրով կը կրէր , կը նայէր որ իր մարմնաւոր գեղեցկութիւնը աշխատանքով պաքուալ աւրէ տգեղցնէ : Տանըմէնակ օր քարերը կրելէն եաև՝ հոգևոր մայրը փորձելու համար հրամմեց երեն ան քարերը ուրիշ տեղ տանել . տանըմէնակ օր ալ ան քարերը կրեց . երեն տվորական գործքերէն ալ , պաքէն ալ աւելնալին եաև չկրեցաւ : Զոնապան ալ ընել տուաւ՝ որ հաց շինէ ամմէնուն համար . Նպարաքէն առանց մէկի մը օգնելու կընէր , ուրիշ կուանքներու ալ կը ծառայէր :

Սատանան տեսնելով որ չի կրնար աղջկանը յաղթել , գիշեր մը երբոր քունէն էր՝ իր նշանածին կերպարանքը մտնելով

բազմութեամբ ներս մտաւ՝ որ գինքը առնէ տանի. Աւպրաքսէն վախնալէն կանչել սկսաւ, ինչուան ըսեց մեծաւորուհին եկաւ արթընցուց. երբոր պատմեց Աւպրաքսէն տեսածները, մեծաւորուհին սկսաւ ծուռ ծուռ. Վ՚ըրնաս քեզի հետ է, ըսաւ, չի թողներ քեզ սատանային ձեռքը։ Պ՚իշերուան ժամը զուրցելէն ետև հրամմեց Աւպրաքսեայ ոտքի վրայ կենալով սուրբ կուսանքներուն վարքը կարդայ. Աւպրաքսէն ալ անանկ աղէկ կարդայ որ՝ ամմէնն ալ լաց շարժեց։

Անանկ օրէ օր առաջ կերթար հոգևոր Հայրուն մէջ. ամմէն ժամասացութեան աւետեանը անխափան կը գտնուէր, ամմէն աշխատանքի գործքի կը վազէր, աշխարհական խօսքերէն կը փախչէր, հոգևոր խօսքերը ջերմեռանդութեամբ կը լսէր։ Ուրանան ուզեց մեծաւորուհէն շաբաթնիքուն հինգ օր անօթի կենալ, միայն շաբաթ ու կիրակի կերակուր ուտել. որովհետև շատ է, ըսաւ, իմ քաշած պատերազմս սատանային ձեռքէն։ Ան ալ հրամանն տուաւ. միայն զգոյշ կեցիր, ըսաւ, որ չիհպարտանաս. չըլլայ թէ ուրիշ դիացէն սատանային որոգայթը ինձ սուել պաքիդ համար։

Նայց սատանան ուրիշ փորձութիւն մը հանեց անոր դէմ. քուրերուն մէջէն մէկը պ՚երմանա ըսուած խիստ հակառակ ընկաւ Աւպրաքսեայ դէմ. միշտ կանարփէր կը նախատէր. կեղծաւորութեն համար անչափ պաք կը բռնես, կըսէր, որ քեզ մեծաւո-

բուհի ընել տաս։ Աւպրաքսէն ԹոզուԹէն ուզելով իրմէ՝ միշտ կը նայէր խոնարհուԹէ սիրտը շահելու։ Երբոր չեզաւ՝ մեծաւորու հին կանչեց Կերմանան, աղէկ մը յանդիմանելէն ետև՝ քանի մը օր իրենց ժողովքէն դուրս հանեց, հազիւ Աւպրաքսէին աղաչանքովը ներս առաւ։

Աւպրաքսէն երբոր քանըօխտը տարուան մը եղաւ, խնդրեց Հոգևոր մօրմէն որ իրեն ալ մեծ պաքը անօԹի անցընէ. որպէս զի կատարեալ յաղԹեմ, ըսաւ, տանտայի ինչպէս որ դուն յաղԹեցիր. որով հետև Աւրհատոս մեր տէրն ալ կըսէ. Այս պզտ ոչ է՛ր է՛ս ելանէ, եՒնէ ոչ պղօՒէ՛ս և պահօ՛ս։ Հոգևոր մայրն ալ մէկալ քուրերուն աղաչանքին համար հրամայեց տուաւ։ Երբոր ծաղկազարդն եկաւ՝ աղաչեց որ ինչուան աւագ հինգշաբԹի ալ իր ծոմը չաւարէ, անանկով տուրբ հաղորդուԹիւնը առնէ։ Այդ օրը անանկ մարմրիլ մը եկաւ իրեն որ գետինն ընկաւ, հազիւ կրցան տանել եկեղեցին տուրբ խորհուրդը առնել. անով զօրացաւ։

ՊղօՒիքը լմնալէն ետև հոգևոր մայրը խրատ տուաւ չափէն աւելի ձգնուԹիւն չընել. այն օրը հաց ուտելէն ետև ապրածը րեց աամէն օր մէկմէկ ժուամ ուտել. անկէց եաքը Աւպրաքսէն ալ անանկ ըրաւ։ Այդ աստանան մարմնաւոր հարուածներով սկսաւ փորձել սրբուհին. օր մը հորէն ջուր քաշելնին՝ յանկարծ հորին մէջը ձգել

տուաւ գլխիվար. վազեցին մեկալ կուսանք, երբոր հորէն հանեցին՝ ամենևին անշնաս գտան. որովհետև Նազարաքսէն իւրանչինչ օգնութենէ կանչեր էր զՆէրիստոս. հորէն ողջ ելաւ, ալ աւելի սկսաւ աշխատիլ: Ուրիշ օր մը փայտ կոտրելնին՝ սատանան անդամ մը փայտ կոտրելնին՝ սատանան անդամ մը փայտ կոտրելնին՝ սատանան անդամ

միայն Նապրաքսէն էր մեծաւորուհին հրամմելուը քովը կերթար կերակուրն ալ կու տար։ Գերմանա մարտապետն ալ որ նախանձ ունէր Նապրաքսեայ վրայ, փոր-ձեց ինքն ալ գնաց կերակուր տալու. դի-տահար կնիկն ատոր վրան վազեց, լաթերը պատռելով գետինը ձգեց, ակռաններովը խածնել սկսաւ մարմինը, մէկը չկրցաւ խալըցընել, միայն Նապրաքս կոյսը, որ Գերմանան ազատեց, դիւահարին վրայ ալ շատ ազօթք ըրաւ, գաւազանով զարնելով յանուն Յիսուսի կը հրամմէր դիւին որ ելլէ. անիկայ կապաղաւէր՝ չեմ ելլեր, ելլելու ըլլամ ծուր երթամ, կըսէր. Նապրաքսէն հրամմեց՝ ելլես երթաս արտաքին խա-ւարն անշէջ հուրը։ Ատոնցմէ երբոր լսեց ա՛ն Գրիստոսին խօսքերը, վայ տալով կուգն՝ ըսաւ. վայ ինծի որ մէկ աղջիկէ մը կը բըռ-նազատուիմ. ա՛ն ըսելով՝ ծուխ մը հանե-լով հալածեցաւ գնաց. ամէնքը զարմացան։ Ա՛նկ ալ օխտը տարուան տղայ մը ան-դամալոյծ խուլ ու համր ըրընացուց։

Ա՛ս բաներս ըլլալէն ետև գիշեր մը տե-սիլք տեսաւ մեծաւորուհին՝ որ լուսաւոր մարդիկ երեն կըսէին. Նապրաքսէն առ մե-զի բեր, անմահ Թագաւորն ամէնուն տէ-րը կուզէ անիկայ։ Երբոր առին տարին՝ մէկ գեղեցիկ դուռ մը հասան որ ինքիրմէ բացուեցաւ, ան դռնէն ներս տարին՝ այ առջև կեցուցին, որուն ոտքը պագաւ Նա-պրաքսէն. բիւրաւոր հրեշտակներ ալ ա-

նուշ ձայնելով երգել սկսան. Հոն մայրն այլ կեցած կը ցցընէր իրեն անձատելի փառքը անթատամ՝ պահակը ըսելով. աս է վարձքը, որդեակ, քու ձգնութիւնդ ու ինչուան հիմա քաշեցիր, տանն օրէն պիտի գան վայելես։

Այրեսր աս տեսիլքը պատմեց ամէնն կուսանքներուն, ամէնին ալ լալ սկսան. ինչպէս պիտոր զատուինք, կըսէին, անոր հոգ ընկերուԹէն։ Այսպաքսէն ալ լսելով՝ անոնք ալ լալ սկսան. մէկ քարեգործուԹիւն մը չունիմ, կըսէր, որ հաճարձակիմ Այրիացոր առջին երևնալու, վայ իմ ծուլուԹես. ես կարծէի որ դեռ շատ պիտոր ապրիմ, պտուղ արժանի ապաշխարուԹե կրնամ ընել. հիմա ասանկ Թոյլ խորհրդով ինչպէս արժանի պիտոր ըլլամ այ առջին ելլել. գոնէ տարի մըն ալ ապրէի՝ որ ատեն ունենայի քարեգործուԹի մը ընելու։ Այե ծաւտուհին յոյս կու տար կը քաջալերէր՝ նորէն տեսիլքը պատմելով։

Այսպաքսէն աղէկ հասկընալով այ կամքը, Հիտուսի ու ՅովՀաննայ քարեխօսուԹը վրայ ապաւինելով, հրաժարական ողջոյնը տուաւ իր հպատոր մօրն ու ամէնն կուսանքներուն. ժամ մտաւ, գիշերնիւսս աղօԹքի հետ ըլլալով պատարագ տեսնելէն ետև հաղորդուեցաւ. ժամն եկաւ, հիւանդ պառկեցաւ։ Ամէն կուսանքները քովը շարուած կու լային կողբային երգ քաժնուելուն վրայ. անիկայ աղօԹք յանձնեց

որ մի կտեղ չնեն. երբոր լմնցաւ, սրբուհին ալ Տոպին աւանդեց իբր երաւնլուծը տալուան, երաւն տարի վանքին մէջը կենալ էտև։

ՍՈՒՐԲ ԲԱՐՍԵՂ

Կեսարիա Ճնաւ. իրեն առջինները սեբաստացի էին, բայց Հայրը Նէոկեսարացի էր, նոյն անուռնով Կեսարեղ կըսուէր, մայրը կեսարացի էր Մարիա անուն, երկուքն ալ սուրբ, իր պապն ալ ու քեռին ալ մարտիրոս եղած էին, իր ամէնն տուն ալ սրբական մարդիկ էին։ Ինք իրեն Աստուծոյ քայլը ամէնէն երեւելի եղած էր սրբութիւն ու խնամուելէ, որ իր եղբայրներն ու քոյրերը ամէնն ալ իր ձեռքը մեծցուց ալ կին Հոգեւոր կրթուելէ տալով. անանկով աստիք իբր թէ ամէնն ալ անով տեղով սուրբ եղան։

Կեսարեղ իր պզտիկութենէ ատենը ծանր հիւանդութի մը քաշեց. Հայրը խիստ տըրտմելով քունին մէջը տեսաւ որ Կրիստոս կըսէր իրեն, ինչպէս որ աւետարանին մէջը գրած է. Ան, որդեակ՝ ես կենդանի է։ Անքն ալ անոր պէս հաւատալով բոլորովին ողջընցած գտաւ իր տղան. որուն աղէկ կըրթութենէ տուաւ թէ ծածկաշտութենէ և թէ ուսման մէջ։ Անբոլոր տասնըվեց տարուան

եղաւ, հայրը վախճանած ըլլալով Նարսեղ իր ուսումնասիրութիւնը եւեցուց. ապրիլ սկսելու համար ապիս անդին քալեց, Ս. Թէնք գնաց. ուր գանելով իր գաւառակիցը Վրիպոր նախանձացին, խիստ սէր կապեցին երկուքը իրարու հետ. մէկզմէկ կը յորդորէին առաջ երթալու ուսման ու առաքինութեան մէջ: Նայց Նարսեղ չէր գտաւ Ս. Թէնքը ինչպէս որ կը կարծէր, համ մը չառաւ. իրեն սիրտը վերէն իմաստութիւնը կը փնտռէր. իսկ աթենացիք միայն երկրաւոր գիտութիւնէ տակէ ընկած էին, անոր համար Ս. Թէնքը ունայնութիւն կը կոչէր Նարսեղ: Վրիպոր կը յորդորէր անհոգ սիրտը չհոգալ, ինչուան որ ուսմունքնին լմնցընեն, եւքը երկուքը միասին հոգևորին տան գնալ. սակայն սա երկու երիտասարդը մէկ ընտիր օրինակ մը էին եղած Ս. Թէնքի մէջ իրենց առաքինի վարքովը: Նարսեղ երբոր գարձաւ Ս. Թէնքէն, իրեն Մակրինա քոյրը որ էր լման իմաստուն կուսան, վախնալով չըլլայ Նարսեղ երկրաւոր գիտութիւնը սորվելով սիրտը փքուի, հոգևոր խնամատուին պաղի, շատ խրատ կու տար իրեն քրիստոնէական կանոնաւորութիւնէ եւս առաջ նիւթալ: Ս. քոյրը խրատներէն Նարսեղին սիրտը աւելի վառուելով, իր սէրը աշխարհային գիտութիւնէ փառքէ բոլորովին կտրեց, ածային իմաստութիւնէ տուաւ:

Նարեկայ եղաւ, Հրուսաղէմ ու Մեջա-

պետք գնաց ուր որ կրօնաւորներ կային. աւելի Ադիսատի անապատը գնաց Ձիգնաւորներուն քով, որ ան ատենը մէկ Ա՛լեքսը մըն էր ծայրին իմաստութիւնը. ան Ձիգնաւորներուն վրայ ինչ առաքինութիւնը ծաղկիներ որ տեսաւ՝ իր վրայ ժողվեց, գինքը կատարելապործեց։ Ադրծոր Կեսարիա գարձաւ, տեսաւ որ իր մայրն ու Ա՛ակրինա քոյրը կուսանաց վանքը մտած էին. ինքն ալ անոնց նմանելով անապատի մը մէջ քաշուեցաւ, Ձիգնաւէ, աղօթքի ու կարդալու հետ եղաւ, աոմէն առաքինութիւն մէջ գինքը կրթեց։ Ա՛նոնք շատ կը յորդորէին Նարսեսին որ իր հօրը տեղն անցնի, գպրատուն բանայ տղոց իր հօրը պէս, շատ բան իրեն խոստանալով. Կեսարացիք ալ կուզէին որ՝ իրենց եկեղեցւոյ պաշտօնեայ ըլլայ. բայց Նարսես մէկն ալ յանձն չառնելով կըզմայլէր երկնային մտածութիւն՝ որ միայն առանձնութեան մէջ կրնայ ըլլալ։ Ա՛ր իրեն կատարելութիւնը տեսնելով շատ եղբայրներ քովը եկան, գինքը հոգեւոր հայր ընտրելով կրօնաւոր եղան իրեն ձեռքին տակը. Նարսես ալ աղէկ կրթելով անոնք պետուն վարդապետութիւն, տեսական ու գործնական վարք սորվեցնելով, կանոններ շինեց, որ ան կանոններուն վրայ երթան միաբերան։ Ա՛յսկից եւոքը եղաւ որ՝ Նարսեսին կարգն ու կանոնադրութիւնը մտաւ ամէն արեւելք, ինչպէս որ ինչուան հիմա կը քշէ։

Ներսեհոս Կեսարիոյ եպիսկոպոսը քահանայ ձեռնադրեց Նարսեղը. ասկէ ետքը շատ դէմ եկաւ Նարսղին, բայց երբեմն պարտքը ընելու համար՝ սկսաւ եկեղեցւոյ մէջ քարոզ տալ, առակայ գիրքը մեկնել, տեղ տեղ ալ պարապ գտածին պէս նորէն կատանձնանար, աղօթքի ու ձգնութեան հետ կըլլար. ուրիշ աշկերտներ ալ կը ժողվէր, կրօնաւորութեան կը տրվեցընէր, քանները ալ կը հանէր: Ետքը Յուլիանոսը որովհետև Նարսղի հետ մեկտեղ կարգացած էր Աթէնք քաղաքը՝ հաւատարմակեցաւ թուղթ գրել իրեն, հազար լիտր ոսկի ուզելով Պարսից դէմ պատերազմելու համար: Նարսեղ յայտնի խօսքերով յանդիմանեց անոր ըրած չարութիւնները, իր քրիստոնեայ ժողովրդեան աղքատութիւնն ալ հակըցուց: Սրբոյն Նարսղի աղօթքովը եղաւ որ, ինչպէս, ետքը չար Յուլիանոսը յանկարծ սատկեցաւ:

Նայց Յուլիանոսին տեղը Վ. ղէս կայսրը նստաւ. ասա ալ արիոսեան ըլլալով ուրիշ հալածում մըն ալ ասոնց. ան ատենը սուրբ Նարսեղ անապատէն ինչնելով, ուղղափառները հաստատեց, արիոսեանները պապանձեցուց խօսքով ու գրով, Վ. ղէսին առաջարկութիւնն ալ մերժեց: Ետքը երբոր եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ Կեսարիոյ վրայ, ան ատենը աւելի չանք ըրաւ արիոսեան աղանդը բոլորովին չնչելու անկից, նաև ուրիշ աղանդներն որ ան

ատենը կային. լուսաւոր խօսքերով Հառեր, քարոզներ, մեկնութիւններ կը գրէր, գրով և վարդապետութիւն կաշխատէր. ատոր ա- նոր, աւելի երևելի եպիսկոպոսներուն Թըղ- թեր կը գրէր. ուր որ կռիւ ու տարաձայ- նութիւն կար ուղղափառ եպիսկոպոսաց մէջ կը շտկէր. ճշմարիտ ու եղբայրսիրութիւն հաստատելու համար ժողովրդեան մէջ քա- նի մը ետ չէր կենար, Թէ և բամբասուէր նախատուէր. իր աղօթքներն ալ, Հգնու- Թիւններն ալ միշտ կընէր, Թէպէտ և տկար էր ու հիւանդոտ։

Ա աղէս կայսրը լսելով սրբոյն Յասլոյ նախանձը արիոսեանց դէմ՝ ուզեց քշել. բայց իր տղան ալ, կինն ալ ծանր հիւրնտ- ցան. իրեն գրիչն ալ իրեք անգամ կոտրե- ցաւ քանի անգամ որ ձեռքն առաւ վէրքը գրելու. գիտցաւ որ սրբոյն հրաշքներն են, քովը կանչեց, աղաչեց որ բժշկէ։ Ա ուրբ Յարութիւն առաջարկեց՝ Թէ որ Թողնես, ը- սաւ, արիոսեան մոլորութիւնը, ան ատենը տղան կը բժշկուի. բայց Ա աղէս չկրցաւ նալով իր մոլորութենէն՝ տղան մեռաւ. Ա ա- ղէսին տեղը Ա ոդեոտիոս եպարքոսը դար- ձաւ ուղղափառ եղաւ, երբոր գինքը ողջըն- ցած տեսաւ ծանր հիւրնտութենէն՝ սրբոյն Յարութիւն ձեռք դնելուն ու աղօթքովը։

Ա՛ս սրբոյս խօսքերն ու քարոզութիւնը մէկ ուրիշ զօրութիւն մը ունէին, գոլորովին ը- լալով ուծայինն. ինչպէս որ սուրբ Գիրքեմ յայտնի տեսաւ որ Յարութենն խօսելու ա-

տեղը վրան լուսաւոր ալանդի մը կէտած էր օրինակ Հոգւոյն սրբոյ. ինչ խնամտութիւն խօսքեր որ կը խօսէր Ժողովրդեան՝ ան ա-ղաւնին էր որ անկաձնելու կը զուրցէր։

Ուշանկ զարմանալի վարուք քաղաքավա-րութիւն ապրելով տուրք Նարսէղ՝ լեց որ Ս. աղէս կայսրը ուղղափառներուն հալա-ծողը պատերազմի մէջ մեռեր է, եւևէն Մօհոզա կայսրը նստելով՝ ուղղափառ ե-պիսկոպոսները եւ պարձուցեր է քշուած տեղերնէն, ատոր վրայ սիրտը հանգչեցաւ. անանկ հանգիստ սրտով վախճանեցաւ յա-մին 380։

ՍՈՒՐԲ ԱՆՏՈՆ

Աբբայ կամ Անապատական

Անիկայ եգիպտացի էր (գպտի), բարե-պաշտ ու հոգևոր ծնողաց զաւակ. պզտի-կուց տանը մէջ վարուկ մեծցած աղօթա-սէր ժամանակը տղայ մըն էր, հեզահոգի, հնազանդ. մէկ նեղութիւն մը չէր տուած էր ծնողացը. կարգացողութիւն չունէր, ու-սում չկայտէր, բայց ածաչնչին խօսքերուն խիստ փափագով մարդ կը դնէր, բաժնելը բանել ալ նայէր։

Անսուտ տանրութիւն տարուան էր՝ մեռան էր ծնողքը, ինքն ու քոյրը միայնակ մնացին. վեց տարի անոնելէն ետև ժամ երթալու

առեն առաքելոց վարդը կը մոռածէր՝ թէ ինչպէս ամէն գան Թողլու, Արիստոսի եաւէտ գնացին. ուրիշ աշակերտաց վարդն ալ միտքը կը բերէր, որ իրենց ամէնն ուղեցածը կը ծախէին, գինը առաքեալներուն կու տային որ աղքատաց բաժնեն։ Վանք մոռածելնին՝ մէյմէն ալ ժամուն մէջ ան օրուան աւետարանը լսեց որ կը կարդային. Ասիկա հապա կատարելու էին, երբ վաճառական մը ինչ ունի և որոշ պէտքէ աւելի չունի և տուր աղքատաց, և եկ պէտք է ետևէս գաս և ուխտիդ։ Ասիսա խօսքը իրեն սիրտը մտաւ, լուսաւորուեցաւ, իրեն հաճոյ ըսուած սեպեց. իր ուղեցածները, ոսկի արծաթ ամէնն ալ ծախեց, աղքատաց տուաւ, միայն քիչ մը գան իր քրոջը համար պահեց. իր արտերն ալ հոն եղող գեղացիներուն պարգևեց։

Երբոր մէյմէն ալ ժամը մտնելով լսեց աւետարանին խօսքը. Ասիկա գոգայդ վառն ձաղրուի, ինչ որ պահեր էր քրոջը համար՝ ամէնն ալ աղքատներուն բաժնելով արտօրնօք՝ իր քոյրը յանձնեց հաւատարիմ կուսանութեան. անանկով ամէնն գոգէ խաղսեալ՝ գեղէն դուրս առանձին բնակիլ սկսաւ, կարգով կանոնով գինքը ձնշել. ան առենը ինքը քսան տարուան մը կար։ Կոսմա գեղին մօտիկ մէկ ծեր մը տեսաւ բնակած որ խիստ ձգնութիւն կընէր. ինքն ալ անկից քարի օրինակ առնելով գեղէն հեռու սկսաւ բնակիլ յամին իբր 270, ան ատեն ձգնութիւնները ընել։

Ա՛սոր քարի յօժարութիւնը տեսնելով սատանան, սկսաւ միտքը փոխձաւթիւն ձգել. յիշեցընելով ազգականներուն գութը, ուներած մենծութիւնը, քանած չամբուն պըժուարութիւնը. բայց տուրբ Ա՛նտոն հաւատքով աղօթքի հետ ըլլալով՝ ամէնն փոխձութիւնե վրայ կելլէր։ Ա՛տքը սկսաւ յանկուիչ խորհուրդներով տանջել. անոր ալ յաղթեց տուրբ Ա՛նտոն աղօթքով, պաքով ու ձգնութիւնը. անանկ որ՝ չկրնալով սատանան, օր մը գարշելի տղի մը կերպարանքով երևցաւ, իրեն ոտքին տակն ընկած կը գանկտէր ըսելով՝ ես շատ մարդ խաբեցի գետինը ձգեցի, հիմա քեզմէ յաղթուեցայ։ Ա՛տուրբ Ա՛նտոն ըսաւ. Տէր է իմ օգնականս, ես պէտք չունիմ։ Ա՛ս սաղմոսը ըսելուն պէս սատանան հալածեցաւ, մէյմըն ալ քովը չեկաւ։

Բայց տուրբ Ա՛նտոն գիտնալով որ սատանան շատ չամբաներ ունի մարդը կորսընցընելու, անկից ետև ալ աւելի շատցուց իր ձգնութիւնը. օրը ժամ մը կուտէր, երբեմն ալ երկու իրեք օրն անգամ մը, կամ շաբաթն անգամ մը. կերածն ալ աղ ու հաց, խմելիքը ջուր. խոտի վրայ կը պառկէր, շատ հեզ ալ գետնի վրայ. գիշերնիւս աղօթքի հետ կըլլար, երեկոյընէ առաւօտեան գառնալով աղօթք կընակեր, անանկ մը կը վերանար մտքովն որ ինքը չկրնանայ մէյմըն ալ արեւը երեսը ծագած առտու եղած կը գտնէր։ Յետոյ տեղ քարայրի

պէս տեղուանք կայրին . անոնցմէ մէկին մէջ մտաւ , բերանն ալ գոցել տուաւ մէկ մը որ իրեն հաց կը բերէր . հոն տանջհնակ տարի կեցաւ սաստիկ չգնուելէ :

Սատանան վախնալով չըլլայ թէ ուրիշ ներս ալ օրինակ առնելով՝ իրեն նման ան ապատը քաշուին , գիշեր մը շատ սատանաներով վրան վազեց , անչափ ծեծեց որ մեռնելի պէս գետինն ընկաւ . հաց բերող եղբարը տարը սանդկ ընկած տեսնելով , շալկեց գընդին ժամը տարաւ , ուր ամէնքը մեռած կարծեցին . բայց տուրբ Ներսէս կէս գիշերուն արթննալով նորէն իր տեղը տանել տրուաւ . ծեծին ցաւէն չկրնալով ոտքի վրայ աղօթք ընել , գետնատարած կընէր : Ինծի եմ , չար սատանաներ , կըսէր , ինչ ընէք , սակէց աւելի ալ ընէք , Աստուած սիրոյն իմ չէք կրնար բաժնել . Ով յոբէնէ՛ է ՀԷրայ էմ պապերապէտ , ով էրէնէ ոէրպ էմ , սաղմոսը կը գուրգէր :

Սատանաները կատղելէն տեղը թնտաղուցին . խցին չորս դիէն պատռելով՝ կերպ կերպ ահռելի գազաններու կերպարանքով վրան վազեցին , ողջ ողջ կուլ տալ կուզէին : Ուրբ Ներսէս վրանին նայեցաւ , լուսաւոր հաւատքովին լաւ . Թէ որ ձեր քովը ուժ ըլլար , մէկեմնիդ հերիք էր , բայց Աստուած ձեր ուժը ոչնչացուց . Թէ որ այսմէ հրամայուն ունիք՝ ինչ որ կրնաք ըրէք , չէ նէ ինչ ջան առչափ շփոթեր էք . մեր պահապանը տուրբ Ներսէս է , Աստուած է : Ան ըսելնին

վեր նայեցաւ, տեսաւ տանիքը բացուած, լոյս մը որ վրան կիյնայր. սատանաները իսկոյն հալածեցան, իրեն ցաւերը վերջացան, իր ծակծկուած խուցն ալ շինուեցաւ. ան ատեներ աղաղակեց, ձուլ էին, տեր իմ Յիսուս, ձեր էին աչքափ ատեն։ Զայն եկաւ իրեն վերէն. հոս էի, ով Նաամանիէ, քու կուռեելդ կը տեսնէի. որովհետեւ համբերութիւնը եւ յաղթեցիր, ես ալ քեզի միշտ օգնական ըլլամ, ամէնէն աշխարհ անուանի ընեմ։ Նա խօսքէս անանկ ուժ առաւ որ Նաաման, որ առջինէն աւելի զօրացաւ։

Նակէց ետքը բաղձալով աւելի անզսպաղ ուզ ծառայելու, գնաց տուրբ Նաաման վերադարձնել ծերոյն աղաչեց՝ որ մէկտեղ նեղուի անբնակ անապատը երթան. աղէկ իմացած էր որ ուզ ծառայելու մէկ հատիկ չամբ բայ՝ մարդէս փախչելն է։ Երբոր ան ծերը ան բանիս նորութիւնը յանձն չառաւ՝ իր ծերութիւնը պատճառ բերելով, ինքը միանակ սկսաւ գնալ՝ անապատն երթալ. ան ատենը տուրբ Նաաման երանութիւնով տարուած մը կար։ Ո՛տքերն տեսաւ արծըթէ տանի մը ձգած. հասկընալով որ սատանային ուղղութիւն է, քանահրեելով մը անցաւ գընաց, իսկոյն ան արծաթին ալ աներեւոյթ եղաւ. քիչ մը առաջ երթալով ակռի մեծ կտոր մը տեսաւ, անկից ալ անցնելով լեռ մը եկաւ. վրան քարայր մը գտաւ լեցուն պազանեերով, որոնք տուրբը տեսածնին պես փախան. հոն մնալով քարեերով գո-

ցեց դուրը, քան տարի կեցաւ. ոչ ինքը դուրս ելաւ, ոչ ալ ներս մարդ առաւ. երկու հեղ միայն տարին հաց կը տանէր մէկը, վերէն ներս ձգելով։ Կոտոնեը կըլլային զինքը տեսնելու, բայց ներսէն կռուելու ձայն կառնէին. ինչ կեցեր ես հոս, ըեր տեղն է ասիկայ, ել գնա։ Ուրբ Ներսէսին ձայնն ալ կառնէին՝ որ անոնց դէմ կը խօսաէր. առաջ կը կարծէին որ ներսը մարդ կայ, ետքը ծակերէն նայելով միայն տուրբը կը տեսնէին. անկէց կխոհանային որ սատանաներուն կռիւն է։ Ուրանք յայտնի տեսնելով որ տուրբ Ներսէսին տրվէցուցած Հաւքան՝ մարդէ փախչել առանձնանալը՝ շատ հոգի փրկել տայ պիտոր մեղքերը հեռացնելով, անհնարին կը կատղէին հետը կը կռուէին. աս կռիւն էր որ եկողները կը լսէին, վախնալով կը փախչէին ետ կը դառնային։

Երբոր յաւին 306 ուծն Կոստանդիանոս Թագաւորեց, ան ատենը քրիստոնէութիւնը հանդարտ ըլլալով՝ շատ ցաւագար ներ կու գային կը բժշկուէին. շատ մարդ ալ քովը գալով իրեն խօսքերը լսելով, սրտերնին կը շարժէր. իրեն աշակերտ կըլլային, անանկ որ՝ քիչ ատենի մէջ ան ուծ անապատը լեցուեցաւ կրօնաւորներով. ամէն կողմն առաջնորդող, տրվեցնող եղաւ Ներսէս։ Յանցմէ օրինակ առնելով ուրիշ դիերն ալ քանի Հիմնարկ որ կային, անոնք ալ աղաչելին իրեն որ գայ՝ իրենց ալ տր-

վեցնէ ան կրօնաւորական վարքը։ Սուրբ Ընտան անոց ալ յօժարութիւն կերեւար կը տրուէին ըսելը. Թէպէտ երթալու գալու ատեանը մէկ գետ մը կանցնէր որ մէջը լեցուն էին գազանները։

Յալածուելի ատեանը երբոր լսեց Թէ Ս. Ղեքսանդրիայի մէջ շատ քրիստոնեայ կը նահատակուէին, իրեն գլխաւոր աշակերտը ներոնը հոն եկաւ որ ինքն ալ մարտիրոսութիւն արժանի ըլլայ։ Քրիստոնեաները գաղտուկ տաւորին առջև տանելու ատեանը՝ քովերնին կու գար սիրտ կու տար. բանտը դրած ատեննին կերեւար կը միխիթարէր կը ծառայէր անոնց. գլխատուելու ատեննին ինքն ալ հոն կը վազէր. անոնց նահատակութիւնը տեսնելով՝ անանկ կուրախանար երբ Թէ ինքն էր որ մարտիրոս եղաւ։

Իրեն աջքի հանդարձակութիւնը տեսնելով հասկըցուցին դատաւորին. ան ալ ատիկ հրաման մը հանեց աբեղայ մը ջերմեռնալու, ուր միաց ատեանը դալու։ Ասոր վրայ ամէն չգնաւորները պահուըտեցան, մինակ սուրբ Ընտանը չկպահուըտեցաւ, մանաւանդ աւելի երեւնալու համար՝ չամբու վրայ կը կենար ուսկից որ դատաւորը պիտոր անցնէր։ Նայց ած ուրիշ բանի համար էր պահեր զինքը. մէկը չկրնար. ինքն ալ տրտմիլ սկսաւ. ետքն ալ տեսնելով հալածուելը կը քիչնար՝ իր տեղը դարձաւ, մարտիրոսութեան տեղը ալ աւելի չգնութիւնե տուաւ զինքը։

Հոն ալ եկողներուն շատուրթենէն ձանձրանալով՝ Հայթայ ելաւ հեռու տեղ մը երթալու։ Նրբոր վերին Մեբայիդ պիտոր երթար, երկընքէն ձայն մը եկաւ. Թէ որ հանդարտուրթի կուզես գտնել, հերսի անապատը գնա։ Հրեք օր իրեք գիշեր քալելով հոն գնաց. բարձր լեռ մը հասաւ, որուն տակէն ջուր կանցնէր, վրան ալ արմաւենիներ կային. իրեն հացն ու պիտոյքը կը բերէին ան վաճառականներն որ գինքը բերին։ Հիկայ է երկրորդ անապատն որ տուրբ Հնտոնի լեռ ըսուեցաւ. ինչուան հիմա վանք կայ հոն. (տես Հերիկէին հատորը. երես 77)։ Հոն շատ աշակերտներ եկան տուրբ Հնտոնի քով. որոնց համար վանք շինեց նատեցուց որ Մխայիլի անապատ ըսուեցաւ։ Հնքը հերսի լեռը կերթար, իրեն առանձին Հգնուրթե հետ կըլլար. ամիսը քանի մը հեղ աս դիւի վանքը կու գար, եղբայրներուն կարաջնորդեր կը խրատեր. ցորեն ու բրինձ բերել տուաւ. հոն ինքիրեն գետինը կը բաներ, իրեն աշխատանքովը կապրէր. պարտէզ ալ տնկեց հոն. երբոր անապատին կենդանիները մըտան հոն, այ անուռնովը սաստեց անոնց, մէյմըն ալ չիմտան էիզպան։

Սատանան հոս ալ գինքը հանգիստ չթողուց. իրեն նոր վարքին վրայ որ ամենուն կը տրվեցընէր՝ խիստ նախանձելով քանի գազան որ կը գտնուէին՝ ամէնն ալ վրան ժողվեց, որ վախնայ փախչի։ Հուրբ

Ն՚նտան հասկնալով, թէ ու ւոյ հրամանոմէն էք եկած, ըսաւ, բզկիկ բզկիկ ըրէք զիս. իսկ թէ ու ստանան բերաւ ձեզ, տեղերնիդ գացէք։ Ն՚ս լսածնին պէս՝ ամէնն ալ մէյմէկ դի գացին։ Ընդարբեցաւ ստտանան, աչքին ահռելի տեսիլքներ կը ցցըներ. երբեմն երբեմն ստտանաներու բազմութէն իրարու հետ կը զարնուէին, իրեն վրայ կը վազէին. բայց ատրբ Ն՚նտան միշտ Ն՚րխատոսի անունը տալով խաչ հանելով ամէնն ալ կը հալածէր։

Ն՚ղջի աշակերտներէն բարեկամներէն եկան քունատատելով տարին գինքն ու միխթարուին։ Ն՚ամբան ծարուեցան. ատրբ Ն՚նտան աղօթքի կենալով ջուր բխել տրաւ. իր քրոջն ալ տեսութեան գնաց, որ մայր էր եղած բազմութէ կուսանաց։ Ւոն մէկ դիւահար մը բերին, ատրբ Ն՚նտան ջուզեց հոն բժշկել. Ն՚պիսկոս խրկեց, հոն իսկոյն բժշկուեցաւ ինչպէս որ իրեն յայտնուեր էր. որովհետև կատարեալ հոգետես էր եղած, շատ բան կխնամար. ասանկով տեսաւ ատրբ հօրն Ն՚մանէ հոգւոյն հրեշտակներով երկինքն ելլելը՝ տասուրեք օր հետու իր կեցած տեղէն։

( )ր մը աղօթքի մէջ տեսաւ գինքը երկինքն ելլել, բայց սև մարդիկ իրեն դէմն ելլելով թող չէին տար. իրեն հրեշտակը կըսէր անոնց, աս արդարն ինչ մեղք ունի որ թող չէք տար։ Ն՚ն սևերը ապտակուց ըրած մեղքերը հատնար բերել կուզէին։

Հրեշտակն ըսաւ. «Այն օրն որ աշխարքէս դուրս ելաւ, գինքն այդ տուաւ, ուծ ալ իրեն տղայութենէ մեղքերը ներեց, կրօնաւորութենէ առեղծ մեղք մը չունի։ Երբոր անոնք իրեն վրայ ակռայ կը կրճտէին, Հրեշտակը չէ խեց, ամէնէն ալ գետինն ընկաւ, տարը Յնատոն շիտակ երկինքն ելաւ։ Յն տեսիլքը տեսնելէն ետև շատ օր լալու հետ կըլլար տարը Յնատոն, անօթի կը կենար. եղբարները, կրտէր, աղօթք ընենք որ վերի սատանաները մեզ չարպիլեն։

( )ր մըն ալ եղբարները Հարցուցին. մարդիկ մեռնելէն ետև հոգինին ինչ կըլլայ։ Յն առեղծ ձայն մը եկաւ իրեն. Յնատոնի՛կ, ել, տես։ Այցէն դուրս ելաւ տեսաւ որ բազմութենէ մարդկան թևեր առած երկինքը կելլէին, բայց մէկ սև ահռելի մարդ մը կեցած էր անանկ երկան որ՝ գլուխն երկինքը կը հասնէր. ասիկայ թևերն երկընցընելով շատը անոնցմէ վար կը քաշէր, գետինը կը ձգէր, ձգելովը կուրախանար. մէկայնոք վեր թռչելով երկինքը կը մտնէին. անոնց վրայ կատղելէն ակռայ կը կրճտէր։ Յն առեղծը հասկըցաւ տարը Յնատոն որ անոնք քրիստոնէից հոգիներն էին, սև հրեակայ մարդը սատանան էր. շատ քրիստոնեայ հաւատք ունենալնուն համար կուզէին վեր երթալ, բայց մեղաւոր ըլլալնուն համար՝ սատանան անոնք գժոխքը կը ձգէր. մէկայնոք արդար ըլլալնուն համար երկինքը արքայութենը կը մտնէին։

Ուրիշ մը արիւնաբանք տուրը Ս. Նտոնի քովէն եկան, որոնք վերնտեց քովէն. բայց ատոնք Ս. Զերքսանդրիա դառնալով անանկ ձայն հանեցին թէ տուրը Ս. Նտոնն ալ իրենց մտքովէն է. անոր համար տուրը Ս. Թանասի եւ ուրիշ ուղղափառ եպիսկոպոսները ալ ազդարեցին, որ գայ ամօթ ընէ անհեթեթ կոանելը։ Տուրը Ս. Նտոն մէկէն ընդհատ Ս. Զերքսանդրիա, բազմութեամբ Արիոսեան ժողովարանը քարոզեց. հոն կռապաշտներ ալ իր վրայ թափիլ սկսան, օրհնութիւն կը խնդրէին. իրենց հիւանդները սրբոյն լաթերուն դպցուցածնին պէս՝ շուտ մը կը բժշկուէին. ատ հրաշքները տեսնելով՝ շատը քրիստոնեայ կըլլային։ Ինչպէս շատ էին եկողները բազմութիւն որ իր աշակերտներէն ոմանք անդին հրել սկսան. բայց տուրը Ս. Նտոն ծիծաղելով մը կը զուրկէր անոնց. ատ եկողները բազմութիւնը աւելի չէն քան ատտանաներուն բազմութիւնն որ լեռը մեր վրայ կու գային. անոնք մեզի չարիք ընել կուզէին, ատոնք բարիք ուզող են։

Արիոսեանները ալ քովէն եկան՝ մտածելով դնելով որ իրենց գիտութիւնը վրայ պիտոր ելլէն, անանկ մարդու որ չէր կարդացած. բայց տուրը Ս. Նտոն ուծացին գիտութիւն ատնանկ կապեց զիրենք որ պապանձելով ետ դարձան. ինչ որ ըսեր էինք իր վրայ, շատ աւելի տեսանք, ըսին։ Ինչպէս անուանի եղաւ որ մեծն Աթոսանդիանոսի ժողովը գրեց իրեն, քովը կանչեց. բայց անիկա չկրնաց։

Ա.ըհոսեան զօրապետ մը խիստ կը հալածէր ուղղափառները. ասոր իրատ գրեց սուրբ Ա.նտոն որ դադրի հալածելէն, բայց անիկայ մտիկ չընդնելով իր իրատին՝ չարաչար մեռաւ, ինչպէս որ սուրբը գուշակեր էր. ասոր տեսնելով ամմէնն ալ կը վախնային, սրբոյն խօսքը լսել կընայէին։ Ե ատ զինուորները շատ ունևոր մարդեր աշխարհք ձգելով իրեն տակը կրօնաւոր կըլլային։

Ա.նկով ասսուրբս եղած էր լման մէկ վարպետ բժիշկ մը հոգևոր ու մարմնաւոր, ամմէնուն բարիք ընող, ինչուան որ իրեն սուն տարին հասաւ։ Ա.ն ատենը աղաչեցին իրեն աշակերտներն որ իր ծերութիները նայելով ալ չերթայ ներսի լեռը իրեն չգնալը, հապա իրենց քովը պիտի ուեան վանքը մնայ որ գինքը հոգան. բայց սուրբ Ա.նտոն յանձն չառաւ, միայն երկու հոգի իր աշակերտներէն հետը տարաւ. անոնք գինքը նայեցան տասնըհինգ տարի։ Ա.ն ատենն եկաւ որ սուրբ Ա.նտոն ներսի անապատները գնաց, Պօղոս անապատականը գտաւ։ Ը)ր մըն ալ երբոր պիտի ուեանքը գընաց, զուրցեց աշակերտներուն իր մեռնիլը, որ ահ յայտներ էր իրեն. անոնք լալ սկսան, աղաչեցին որ քովերնին նստի ինչուան իր մահը։ Սուրբը ուրախ սրտով անոնք միխիթարելէն խրատելէն ետև՝ դարձաւ իր լեռը. քանի մը օրէն հիւանդացաւ։ Ա.շակերտներուն պատուիրեց որ՝ չնեղուին իր մարմինը Ա.լեքսոս տանելու, այլ հոս հողը

ՀՀ Թաղեցէք, ըսաւ, անանկ տեղմէ՝ որ դուք միայն գիտցած ըլլաք. անանկով ողջոյն տալով ուրախ երեսով հոգին աւանդեց յամին 356. Հարիւր հինգ տարուան։ Ի՛նչ տարիքն էր հասած, բայց ծերու երես կամ տկարութիւն չէր ունեցած, ակռանները կէն մէկն ալ չէր թափած, աչուընեըն ալ ողջ մնացած էր։ Ինք իր մարմինը 170 տարիէ չափ գաղտուկ շինց. բայց յամին 527 ած՝ ային յայտնութիւը գտնուեցաւ. ամէնն տեղ իր հրաշքները տարածուեցան, ամէնն տեղ ալ պաշտպան բռնուեցաւ կրակէն պահելու, նաև ներսի հիւանդութենէ կրակէն պահելու։ Ի՛նչ տուրքս մէկ հատիկ եղաւ որ խիստ ձիւնութիւը զուարթութենէ հետ միացուց. երկան աղօթելը, տաղմոսելը սիրելը բան մը ըրաւ. ամէննուն ձայնքայ բացաւ աւետարանական խոստութիւը սիրով յանձն առնել. անանկով եղաւ հայր անչափ կրօնասիրութու, անչափ վանքերու։

ԵՒՓԻՄԷ ԿՈՅՍ

Պաղկեդոն ծնած էր Ալեքսանդրիա կայսեր առենը. հայրը Փիլոքրան կըսուէր՝ որ առենակալ էր կամ սինկղիտոս. մայրը Մոդեստոսիա. երկուքն ալ քարեպաշտ քրիստոնեայ։ Պրիսկոս ըսուած անթիոքացի մը՝ որ է եպարքոսի փոխանորդ՝ օր մը Պաղ-

կեղծ եկաւ որ քանի քրիստոնեայ որ հոն գտնէ, տանջէ վերցնէ. որովհետեւ խիստ շատերը էին հոն քրիստոնեաները, շատը Անկիւրիա փախած, ուր սաստիկ հալածուած կար։ Պրիսկոսի աւելի դրդող եղաւ Պեղիանոս մէյմը՝ որ քուրմ էր Արեւկուռքին, ժանտ, քայց Հարտասան մարդ մը. ասիկայ յիշեցուց անոր, մօտիկ է Արեւկուռքին տօնն, ըսաւ, պէտք է որ հանդիսաւ գոհ ըլլայ անոր կուռատան մէջը։ Պրիսկոս ալ աս խօսքը ազէկ առնելով, Թուղթ հանեց որ՝ ուր որ ամէնն ալ պատրաստուին, Արեւին կուռտունը ժողվելուին գոհ մատուցանելու համար, ով որ չկայ՝ ծարաչար պատժուի։ Պեղիանոս որովհետեւ խիստ փնտրուելու հետ էր, իմանայ ուր են կամ ով են քրիստոնեաները որ պահուած էին ուրը։ Ադկեդոնի մէջ, որն ալ գուրսը, իմացաւ որ մէկ ազգիկ տան մէջ յիսուն հոգի չափ քրիստոնեայ պահուած կան, որոնց մէջն էր նաեւ աս Ջենիմէ կոյսը, շուտ մը գնաց մատնեց։ Պրիսկոս ալ զօրք խրկեցուց ամէնն ալ իր առջին բերել տուաւ, յորդորել սկսաւ որ իւրանք ալ գոհեն. երբոր անոնք համարձակութիւն մերժեցին՝ հրամայեց տանջել, եւ ըքան տը գնել։

Անոնք տանջուելնին օր քանի մը նաեւէն ետեւ՝ եւ քը նորէն բերել տուաւ իր առջին Պրիսկոս, ամէնուն ձեռքը կապած, վերնին երկաթ զարկած. երբոր նորէն

մերժեցին Պրիսկոսին խօսքը, ծեծել հրամայեց։ Ան առենը յար Պաղեհանոսը խրատ տուաւ Պրիսկոսի որ ամէնն ալ՝ Ալեքսանդրիա խրկենք՝ ուր էր Թագաւորը՝ անօրէն ամէնն ալ սպանել տանք։ Այս բանիս հաւնեցաւ Պրիսկոս. բայց ուզեցին մէջերնէն Աւփիմէ կոչուած երեք քաշել, որ աստղի մը պէս մէջերնին կը փայլէր, հնամեայ հինա բերդին մէջ Թող մնան, բանանկով տանելու առենին Աւփիմէ կոչուած մէկդի քաշեց, սկսաւ յորդորել. առաքը որ կը մերժէ՝ իր տունը տանել հրամայեց։

Այն առենը տուրբ կոչուած երկինքը նայելով աղաչեց ալ, օգնութիւն խնդրելով, որ երեք կուսութիւնը լսուի չխաւարի, երեն հաւատքը յոյսը չկտրուի՝ որ պզտիկուցմէ ինձանի հետս անարատ պահեր եմ, ըսաւ։ Պրիսկոս ուրիշներուն չլցցընելու համար իր միտքը Աւփիմեայ վրայ՝ կռապաշտութիւն առջևը դրաւ, յորմէ ոչ քրիստոնէութիւնը ձգէ։ Կոչուած հաւատքէն պատասխանեց. ինչ տանջանք որ պիտոյ տաս քրիստոնէութիւնը հաստ՝ պատրաստ եմ, ըսաւ, զօրութիւն Աստուծոյ քաշելու, որպէս զի յաղթեմ քեզի ու քու հօրդ սատանայի։ Այս խօսքերուն որ մէկ աղջկան մը բերնէն լսեց Պրիսկոս՝ կատղելով սէրը փոխեց ատելութիւն. նոր տանջանաւոն մը հրամայեց չինելու, սուրերով դանակներով լեցուն անիւներ (Թէքերլէկիներ). երբոր անոնց մէջը ձգելով կոչուածը կը պատրաստէին, երբոր

խաչակնքելով ըսաւ . ով Թէնեայի Հիւանդութիւնէ , գիտցիր որ ես մէկ տանջանք մը չեմ քաշեր , Աստուած է իմին օգնականս : Դահիճները կը գարձընէին կը պտըտցընէին անխնայելը , տարբ կողմէն մարմինը կը տար կուգար կընէին , ոսկորներէն կը զատէին , անիկայ աղօթքի հետ կըլլար : Ա՛ն յամէն ալ հրեշտակ մը իջնալով՝ տանջանարանը կոտրտեց , Աստիմէն ողջընցուց , դահիճները տուն ձեռքը ոտքը Թողլով . երանելին անվնաս եղաւ տանջանքէն :

Պրիսկոս աւելի խստանալով փուռը վառել հրամմեց . տարբ կոյսը հոն աղօթքի կեցաւ , որ ինչպէս Դանիէլին մէջ երեք մանկտւնքը՝ անանկ ալ հիմա զինքը պահէ ած : Պրիսկոս հրամմեց կրակին մէջը ձգել զինքը , բայց երեն սպասաւորներէն երկու հոգի սարսափելով եւ գարձան ըսելով . մենք չենք կրնար անոր մօտիկնալ , լուսաւոր նորատեսիլ մարդիկներ քովը կեցած են , խոտոռ աչքով մեր վրայ կընային , վառնիս կրակ Թափել կուզեն : Պրիսկոս առանց վրայ բարկանալով՝ բանտը դնել տրաւ , ուրիշ երկու զինուորի հրամմեց : Անոր ատոնք փուռը ձգեցին , ան լուսաւոր մարդիկը Աստիմէն պահեցին , զինուորնեռնեն վրայ կրակ Թափելով մեռուցին . երանելին անվնաս կենալով փուռը մէջ ակըսաւ ած օրհնել : Ա՛յ բանիս վրայ Պրիսկոսին խելՔը կոտրեցաւ կու գար Թէ ինչպէս իր ծառաները փոնէն հետու կենալով երեցան

մեռան, իսկ Աբփիմէն կրակը մարելէն ետեւ ոչ մէջ անարատ փռանէն դուրս եկաւ, մազմըն ալ վրայէն երած չէր։ Հրամմեց զինքը քանտը դնել։ վաղուան օրն ալ անոնց ստասուորն ալ իր առջին բերել տուաւ, տեսաւ որ ատոնք իրաւ քրիստոնէութիւնը ընդունած են, ամենևին չէն ուզեր կռապաշտութիւնը ընդունել, գազանները առջին ձգելով անանկ նահատակել տուաւ։

Իսկ Աբփիմէն հետեւեալ օրը հրամմեց իր առջին բերել. անիկայ ալ օրհնութիւնը երգելով Աստուծոյ՝ անանկ առջևն եկաւ։ Պրիսկոս նորէն յորդորեց կռապաշտութիւնն ընդունելու՝ մեծ մեծ խոստումներ ընելով իրեն. սուրբ կոյսը ծիծաղելով մերժեց, իրեն կաւրութիւնն ալ երեսին տուաւ։ Ան ատենը Պրիսկոս հրամմեց տանջանքի գործարան մը շինել մեքենաւոր, մէկէն զինքը մէջը ձգել։ Սրբուհին երբոր հոն եկաւ, հասարձակ պարզերես մէջերնին կը քալէր. երբոր գահիճները մէջը ձգել, հրեշտակներու ձեռքով կոյսը յափշտակուեցաւ աղօթքի կեցաւ, իրեն տեղը գահիճները մէջն ընկան մեռան։

Պրիսկոս աս տեսնելով անուշ խօսքերով սկսաւ շողոքորթել որ կռապաշտուհին ընդունի. երբոր կոյսնորէն մերժեց, զինքն ալ յանդիմանեց, ան ատենը հրամմեց որ չարաչար ծեծեն. բայց չալ Աբփիմոսը միտքը ձգելով սղոց (տէսթէրէ) բերել տուաւ որ երկու տախտակի մէջ դնելով ե-

կու կարեն, տաքցուցած երկաթներ ալ՝ որ
երեն։ Երբոր սկսան՝ի գործ դնել, ոտքը
գուլպաւ չէր կտրեր, երկաթներն ալ պա-
զեցան։

Պատպաշտները աս ամէն հրաշքները
կախարդութիւն սեպելով՝ հրամմեցին որ
պազանները առջև ձգեն. պազանները իր
վրայ գալու ատենը Պետիմն խաչակնքե-
լով գինքը՝ ան օգնութի կանչեց. պազան-
ները երեն հագուստին ծայրը լզել սկսան.
բայց կոյսը կազդէր այ, որ ա՛լ գինքը եր-
կինքն ընդունի. պազաններն ալ կը յորդո-
րէր որ իր վրան վազեն։ Ան ատենը առիւ-
ծին մէկը վրան վազեց. ձայն մըն ալ եկաւ
երկընքէն. Պետէ, էկէ ատ էրաբէան պատկին
որ քու քաշածնէրդ քեզի պատրաստեցին։ Ա-
նանկ շարժում մըն ալ եղաւ որ ամէնքն ալ
փախան. ան ատենը Պետիմ ալ աւանդեց
իր հոգին յաւին իբր 303։ Ան որովհետև
մարդ մը չէր մնացեր հոն, իրեն ծնողքն որ
պահուըտած էին, եկան առին մարմինը,
նոր գերեզմանի մէջ դրին, որ քիչ մը հե-
ռու էր Պաղկեդոնէն. եօթը փառաւոր
ժամ մը շինուեցաւ վրան. շատ հրաշքներ
եղան։

ՍՈՒՐԲ ԱԹԱՆԱՍ

Ա. Հղեքսանդրիա քաղաքը ծնաւ. հօրն անունը Ա՛արկեղաս կըսուէր, մօրը Սողոմի. սանք իրենց զաւակն ալ նուիրեցին, աղէկ խրատներով մեծցուցին. Ա. Թանասն ալ ան խրատները պահելով քարի զաւակ մը եղաւ, պարկեշտ, առաքինի, քարի օրինակ իր ամէն ընկերներուն, կարդալու գրելու ալ խիստ սէր ունեցող։

Օր մը Ա. Հղեքսանդրիայի Հայրապետը Ա. Հղեքսանդրոս անուն՝ տեսաւ որ քազմութիւն տղոց մէկտեղ կը խաղան. մէջերնին Ա. Թանասը եպիսկոպոս ձևանալով՝ ուրը քահանայ՝ ուրը եպիսկոպոս կը ձեռնադրէր. իսկ ան տղաքն որ դեռ չէին մկրտուած՝ կը մկրտէր ամէնն ձևերն ըսելով։ Ա. նոնք իր առջևը կանչեց Հարցուց՝ ինչ կընէք։ Ա. նոնք ալ պատասխան տուին. ինչ որ ժամու մէջ կընեն, մենք ալ ան բաներն ըրինք. մեզի առաջնորդողը սա է ըսելով, Ա. Թանասը ցոյց տուին։ Ա. Հղեքսանդր Հայրապետը տեսնելով Ա. Թանասին ընտիր մէկ կերպարանքը՝ վրան սէր մը կապեց, որ Հայրապետանոց առաւ։

Ա. Թանաս հոն առաջ երթալով աճայինու արտաքին գիտութիւն մէջ, գրագիր եղաւ Ա. Հղեքսանդրի, եաքը սարկաւագ ձեռնա-

դրուեցաւ. իրեն իմաստութիւնը բարի վարմունքովը ալ բազուկ եղաւ Ս. Հեքեանդը հայրապետին։ Անպէտ երիտասարդ էր, բայց ծերու կատարելութիւն ունէր վրան. ընտհաբուղխ քարոզող, ժողովուրդը հոգացող, քաղքի մէջ կենալով իբր թէ անապատի մէջ կեցող անանկ կրօնաւորի պէս կեանք կը վարէր։

Ս. Լիոսեանց հետ որ նոր եկեր էին՝ քանի հեատ կը հակաճառէր. ասդիս անդին թղթեր կը գրէր Ս. Հեքեանդը հայրապետին բերնէն, որուն հետ մեկտեղ՝ Անկոյ ժողովը գնաց. հոն ամէնէն աւելի հակաճառող՝ Ս. Լիոսը ամբընդող իր հետեւողներուն հետ մեկտեղ՝ ան Ս. Թանասի սարկաւագն եղաւ։ Ժողովքին ամէն օր հարքը կը զարմանային Ս. Թանասին բերած զօրաւոր պատճառներուն ու ձեռնարկութեանցը վրայ. որով ուղղափառաց կողմը յաղթող կըլլար կուրախանար, իսկ արիոսեանց կողմը կը պապանձէր. նախանձէն ակռայ կը կրճտէին Ս. Թանասին վրայ. յայտնի կերեւնար որ հոգին սուրբ Ս. Թանասն աւելի էր, իրեն գործիք էր ըրեր Ս. Լիոսին չարութիւնը խայտառակելու համար, ինչպէս որ կը ցցընէ ան դիպուածս որ պատմենք։

Ժողովքին մէջը խօսք բացուեցաւ Աստուածը մի շինելու համար որ Անգամակալ կըսուի. երբոր Ս. Հեքեանդը հայրապետն ու Ս. Թանաս ժողովքին տեղէն եկան

իրենց կեցած տեղը դարձան, ան ատենն որ Ս. Թանաս միևնակ իր խուցը նստեր էր՝ տեսաւ որ քոմէն եկաւ Ս. Գեբանդը հայրապետը, բաւ իրեն. գրէ ես ինչ որ կըսեմ քեզի հաւատոյքին խօսքերը, որ ետքը ես երթալ ըսեմ քեզի՝ կարգաս ժողովքին մէջը առջև հայրապետներուն առջև: Ս. Թանան ալ գրեց ինչ որ Ս. Գեբանդը եռանէ եռանէ գուրցեց հաւատոյքին խօսքերը. մինչ գրելն եռաւ՝ Ս. Գեբանդը երաւ գնաց: Յետ մը անցաւ՝ նորէն ներս մտաւ Ս. Գեբանդը հայրապետ, հարցուց Ս. Թանասին. ինչ կը կարգաս: Ս. Թանան ալ բաւ. հաւատոյքին խօսքերը կը կարգամ որ քիչ մը առաջ ինծի գրել տուիր: Ս. ա լաւ ինչ պէս՝ զարմացաւ ինաց Ս. Գեբանդը. գիտեր որ ինքը առանձին քովը չէր գայած, հաւատոյքին խօսքերն ալ չէր գրել տուած. առէց հասկըցաւ յայտնի որ հոգւոյն սրբոյ գործքն էր ասիկայ, որ իրեն կերպարանքն առնելով Ս. Թանասին քովը եկեր էր, տուն տուեր էր. բայց ինքը առանձին բանը վեր չիհանեց, Ս. Թանասին չիգուրցեց. այլ երբոր ժողովուեցան, հոն բարձր ձայնով կարգալ տուաւ Ս. Թանասին, որ առնէն ժողովականք միաբան հաւանութեամբ ընդունեցան:

Ժողովքը լինելէն հինգ ամիս անցնելէն ետև Ս. Գեբանդը հիւանդանալով վախճանեցաւ. իր տեղը տուրբ Ս. Թանասը պատրիարգ նստեցուցին Ս. Գեբանդրիայի աթո-

ը. բայց ինքը փախած ըլլալով՝ ատկա անոնց փնտրտուքին անանկ գաւն։ Երբոր խորանն ելաւ առջի պատարագն ընելու, տեսաւ որ եկեղեցնայ տանիքը բացուեցաւ, աստիկ լոյս ընկաւ, հրեշտակներու բազմութիւն խորանին քովը շարուած կեցան. Երիստոս տուրը խորհրդին վրայ նստած՝ հայրը իր անթափանց մարմնոյն հետ կը շաղուէր, իր կողը բանալով տուրը արիւնը կը վազցնէր, հոգին տուրը աղաւնակերպ երեւնալով խորհրդին վրայ կը հանգչէր. նակ պատարագը լմնալէն ետև Երիստոս վեր համբարձաւ հրեշտակներով։ Ա՛ս տեսիլքն որ տեսաւ տուրը Ա. Թանաս՝ և ուրիշ քանի կեցողներըլ՝ խիստ սիրտը շարժեցաւ. աւանկէն ալ զարմացած մնացին։ Երբոր հաղորդութիւն տալ սկսաւ ժողովրդեան՝ մէկ անարժանութիւն առնող մը հոն երեցաւ մեռած. մէկ ուրիշ մըն ալ կատղել սկսաւ ինչուան իր մարմինը խածնել. ասկէց ամէնուն վրայ սարսափ մը ընկաւ, մէկը չհամարձակեցաւ տուրը խորհուրդը առնել. անոր համար տուրը Ա. Թանասն ալ եկաւ աղեկ քարոզ մը տուաւ ատոր վրայ, որ աւանկն մարդ ինքը զինքը աղեկ սրբէ, շտկէ, ետքը տուրը հաղորդութիւն առնէ։

Ա՛նանկով խիստ աղեկ հոգալ սկսաւ իր նոր ժողովուրդը՝ խրատելով, տրվէճընելով, աւանդներ տալով, մեծն ու պզտիկը միաբերան նայելով, աղքատները հոգալով, հիւանդները բժշկելով. աւանդներն աւելի

իր բարի վարքը օրինակ տալով, որ անչափ
ջերմանայ մէջ իր աղօթքը, Հգնուն Հոգին
էր վերջացընել. անդադար սուրբ գիրքը
կը կարդար, Հոգեշահ վարդապետութիւն-
ներ կը գրէր։

Ա.ԻՐԻՈՒԵԱՆՔ ԿՈՍՏԱՆԴԻԱՆՈՍԻՆ միտքը
չինելով՝ Թէ Ա.ԻՐՈՆ ալ նիկիական Հա-
ւատքը ընդունել ակաա, քշուած տեղէն
եա դարձընել ուզեն, իրեն եկեղեցը նատե-
ցուցին՝ որ էր Ա.ՂԵՔԱՆԴՐԻԱ։ Նայց սրտվ
Հետև Ա.ԹԱՆԱՍԻՆ չընդունեց անիկայ իր ե-
կեղեցին, Թէ և ԿՈՍՏԱՆԴԻԱՆՈՍ գրեր էր
իրեն ընդունելու, անկից իրեն վրայ շատ
անբաստանուԹիւն ընելով արիոսեանք՝ Կոս-
տանդիանոսի քով կանչել ուզին դատաս-
տան ընելու. բայց Հոն երեւան ելաւ արիո-
սեանց սուտԹիւնն ու Ա.ԹԱՆԱՍԻՆ անմեղու-
ԹիւնԸ, անոր Համար ԿՈՍՏԱՆԴԻԱՆՈՍ կայսրը
պատուով իր տեղը դարձուց Ա.ԹԱՆԱՍԸ։

Ա.ԻՐԻՈՒԵԱՆՔ նորէն զրպարտուԹիւն Հանե-
լով Ա.ԹԱՆԱՍԻՆ վրայ, կայսերմէ Հրաման
Հանել ուզին որ ՏԻԵՐՈՍ քաղաքը եպիսկո-
պոսութիւն ժողով ըլլայ, Հոն կոչուի Ա.-
ԹԱՆԱՍԻՆ վրայի զրպարտութիւնը։ Ա.ԹԱՆԱՍ
Հրաժարելով կայսեր՝ իրեն եպիսկոպոս-
ները մեկտեղ առնելով որ քաղաքը գնան
էին՝ գնաց ժողովը։ Ա.ՐԱՋ մեկ կնիկ մը Հա-
նեցին ժողովին մէջ՝ որ կըսէր Թէ Ա.ԹԱ-
ՆԱՍ երբոր օր մը իմ տունս ընկաւ՝ ինծի
Հետ մերձեցաւ։ Ա.ՅՍՐ դէմ ելաւ ժողովին
մէջէն ՏԻՄՈԹԷՈՍ Ա.ԹԱՆԱՍԻՆ աշակերտը,

անանկ ցցուց որ ինքն է Ա.Թանասը, կնկա-
նը երեսին ըսաւ. ես ի՞րը տունդ ընջայ,
ի՞րը անանկ մեղք ըրի որ՝ իմ վրաս աստանկ
մուր կը քսես. մէյմը աղէկ նայէ ինծի։
Կնիկն որ չէր ճանչնար Ա.Թանասը, այլ
արհասեանք երեն շատ սատկ տուեր էին
որ աս զրպարտութիւնն ընէ, պռաւալով կը
պնդէր կըսէր. ես քեզ չեմ ալ ճանչնար,
դուն էիր որ եկար մեղանչեցիր. ասոր վրայ
երդում ալ կընեմ։ Ա.ը ըսածին պէս՝ զըր-
պարտութիւնը ամմէնուն առջև
երևան ելաւ. ամմէն ժողովականք կնիկը
դուրս վռնտեցին։

Յետոյ զրպարտութիւն աս եղաւ որ՝
արհասեանք մէկ կտրած ձեռք մը հանեցին
ձգեցին ժողովին մէջ, ըսելով որ Ա.բսե-
նիսեին ձեռքն է, Ա.Թանասը խռովարար
մարդ ըլլալով՝ պատճառ եղաւ սպանել
տուաւ։ Ա.Թանաս առաջ հարցուց ամբաս-
տանողները։ Իրաւ աղէկ կը ճանչնաք Ա.ը-
սեղիսը, հաստատուն խօսք տուէք։ Ա.-
նոնք մէկբերան ըսին. աղէկ կը ճանչնանք,
ամմէնքս ալ հաստատուն խօսք կու տանք,
աս կտրած ձեռքն ալ գիտենք որ Ա.բսե-
նիսեին է։ Ան ատենը մէկէն ժողովին մէ-
ջը հանել տուաւ Ա.բսեղիսը, որ հոն պա-
հուած կեցուցեր էր գաղտուկ. ամբաստա-
նողները տեսածնին պէս՝ հասկըցան որ ամ-
մէնուն առջին ամօթ խայտառակ եղան,
ակռայ կը կրճտէին Ա.Թանասին վրայ, կա-
նաղդ կըկանչէին, հնարքներ կը փնտրուէին

պատրիարքութէ ձգել զինքը՝ ինչպէս որ վերջապէս ըրին։

Ա.րիուսեանք ամբաստանելին կայսեր որ Ա.թանասը ըսած ըլլայ. ես կրնամ արգիլել որ Ա.ղեքսանդրիայէն ցորեն խրկել չկամ պօղիս։ Ա.ս ըսնիս վրայ խիստ բարկանալով կայսրը՝ պատգիս քշեց Ա.թանասը. հոն շատ հոգեւոր պատուգ ըրաւ՝ քարոզութէ ու գրով. բայց երկու տարի ու ջրա ամիսի չափ հոն կեցնալէն ետև, նոր ըրին իր աթոռը դարձընել տուաւ Կոստանդ կայսրը։

Ա.րիուսեանք չէին դադրեր նոր նոր ամբաստանութէն ընել Ա.թանասին վրայ, ինչուան հոգի ալ գրեցին։ Յուլիոս պապին. ան ալ հոգի կանչեց ամբաստանողներն ալ, Ա.թանասն ալ։ Ա.թանաս գնաց հոգի, տարի ու կէս հոն կեցաւ սպասեց, տեսնելով որ ամբաստանողներէն մէկն ալ չեկաւ, ինքն իր աթոռն եկաւ, որ ժողովուրդն եւ բեսի վրայ չիմնայ։

Ա.րիուսեանք չդադրեցան հալածելէն. մեծ ժողով մը ըրին Ա.նտիոք, Ա.թանասը ձգեցին, անոր տեղը Կրիպոր անունով մէկը դրին պատրիարգ, որ զինուորներով եկաւ նստաւ. շատ նեղեց ուղղափառները, ծրը բանտը դրաւ, ծրը քշեց. գիր գրեւ տուաւ Կոստանդ կայսեր՝ չարախօսելով որ Ա.թանասը չէ թէ միայն անարժան է աթոռը նստելու՝ այլ նաև մահապարտ է. ա-

որ Յռոմ կը նստէր։ Ս. Թանաս որ տեղ մը պահուըտած կեցեր էր, աս լսածին պէս նորէն Յռոմ գնաց. հոն յայտնի եղաւ իր անմեղութիւնը. անոր համար Կոստաս կայսրը Սիլան ըլլալով՝ հոն կանչեց Ս. Թանասն ու պատուով պահեց. իր եղբօրն ալ որ Կոստանդ կըսուէր ու Պօղիս կը նստէր, գրեց որ օրինաւոր ժողով ընել տալով խաղաղցնէ ամէնը։

Ան խօսքին վրայ մեծ ժողով մը եղաւ Սարդիկէ քաղաքը. հոն տուրբ Ս. Թանասը բոլորովին արդարացաւ. արիոսեանք մնացեր ինչ ընեն, իրենք ալ Սարդիկէի մօտիկ Փիլիպէ քաղաքը ժողով ըրին, Ս. Թանասին վրայ շատ չարախօսութիւն ընելով պատապարտեցին, իրենց ըրած վէհռներն ալ՝ Սարդիկէ ժողովքին անուններով դուրս հանեցին. աս հերիք չէ, Կոստանդ կայսեր ապատինելով որ արիոսեանց դին էր՝ ուղղափառ եպիսկոպոսներէն ոմըր քանդը դրին, ոմըր քշեցին. բայց այնչափ անձռուն ան-պիծութիւններ ըրին որ Կոստանդն ալ ձանձրանալով հրամայեց Ս. Թանասին ու իրեն հետևողներուն դէմ բան չընել։

Վերջը քանի քանի եպիսկոպոսը երթալ ուռա՝ Կոստանդ կայսրը ետևէ ետև թուղթ գրեց Ս. Թանասին որ գայ նստի իր աթոռը։ Ս. Թանաս ան ատենը Ս. Կուսիլայ քաղաքն ըլլալով՝ Յռոմ եկաւ, անկէց Ս. Ներսէս անցաւ, ուր Կոստանդ կայսեր հետ տեսնուելով սէր կապեց վրան. միայն թէ

արիսեանց դրդելովը առաջարկեց Աթանասի՝ որ Աղեքսանդրիա եղած ժամերին մէկը արիսեանց ձեռքը տայ։ Աթանասն ալ ասոր խնդիրս պարապ հանելու համար ըսաւ. Ես ալ կը խնդրեմ որ արիսեանք ալ Նատիք եղած ժամերէն մէկը ուղղափառաց ձեռքը տան։ Այս լսելով արիսեանք՝ ոչ մէկն ըրին, ոչ մէկալը։

Յետոյ Աթանաս Աղեքսանդրիա եկաւ, ժողովուրդը կայսերմէն աւելի պատուով ընդունելութիւն ըրաւ իրեն. քիչ մը անցնելէն ետև՝ ապստամբներն սպանեցին Կոստասը, որ արևմտեան կայսր էր՝ Հռոմ կը նստէր. բայց Կոստանդ արևելեան կայսրը որ Պօլիս կը նստէր, ան ապստամբները իր տակն առնելով՝ ինքը ամմինոյն վրայ կայսր եղաւ։ Ան ատենը արիսեանք ամբաստանեցին որ Աթանաս ալ ձեռք ունէր ան ապստամբութեան մէջ. քանի ալ որ անիկայ Աղեքսանդրիայի աթոռը նստած է, ըսին, եկեղեցիայ բանը միշտ գէշն կերթայ, հաւատքն ալ կը կործանի։ Իբերիոսի պարսից անուանին ալ նոյնպէս Աթանասին դէմ, անով շատ բանակռիւ Աթանասին դէմ, անով շատ բանակռիւ Աթանասին դէմ, անով շատ բանակռիւ

կը մոլընկէին. իսկ ժողով չեկող եպիսկոպոսներն ալ կըսարխափէին կայսեր հրամանոնէն որ Ս.Թանասը աթոռէն ձգէն. որուն շատ վախճատներ հաւանութիւն տուին ըսելով՝ մէկ մարդու մը համար պէտքը չէ բոլոր եկեղեցին տակնուվրայ ընել, Թագաւորը ուղղափառներուն դէմ հանել։ Ս՚ը ժողովին մէջը կոստանդ կայսրը եղաւ թէ դատաւոր և թէ դատախազ (տալվճի). յանցաւոր վճռեց Ս.Թանասը. ան ատենը ուղղափառ եպիսկոպոսներէն ոմանք՝ անխրատ է ըսին աս ժողովը, Ս.Թանասը հոս չէ, օրինաւոր քննութիւն ալ վրան չեղաւ, մեռնք չենք խաւնուիր. չեկող եպիսկոպոսներն ալ ասանկ պրեցին կայսեր։

Կայսրն ալ բարկանալով զանոնք բանտը ղրաւ, ետքը քշեց, Ս.ղեքսանդրիա զօրք խրկեց որ Ս.Թանասը բռնեն. հինգ հազար զօրք յանկարծ պաշարեց ան եկեղեցին որ Ս.Թանաս. բազմութիւն ժողովրդեան Թող չէին տար որ Ս.Թանասը ձեռնընին իյնայ. ինքը կուզէր՝ որպէս զի ժողովրդեան միաս մը չըլլայ։ Կայց վերջապէս ժողովուրդը իրենց մէջ խաւնելով զՍ.Թանասը փախուցին. զօրքը անկայ չիգտնելով շատ կոտորած ըրին ժողովրդեան մէջ. արիւնհանք քաղքին ժամերը տները մտնելով Թալէցին։ Ս՚ը քաներս տեսնելով կուսակալները իրենք ալ անանկ ընել սկսան։

Ս.Թանասին տեղը անանկ եպիսկոպոս

մը նստաւ՝ ուսկից ամէնն ուշադրութիւն կը
դրաւէր. ան ալ ձրը ծեծելով քանդը կը
դնէր, ձրն ալ կրապանդէր. ժողովուրդը չի-
դիմանալով երած անպիտանութեանցը՝ օր մը
յանկարծ վրան վազեցին ժամուն մէջը. ա-
նիկայ հազիւ խալըսելով կրցաւ ընկաւ ա-
պաւինեցաւ. անկից օգնութիւն առնելով
նորէն եկաւ, աւելի բռնութիւն երած ժո-
ղովրդեան վրայ:

Պ՛ետանաս ատ ատենները անպատիժ դին
փախած ըլլալով՝ երբոր լսեց որ նոր պատ-
հառելը շատ եպիսկոպոսներ նեղութիւն կը
քաշեն, ինչպէս Իւթերիոս Հռոմայ Հայ-
րապետը, ինչպէս Վիկտոր Կարտուքայ է-
պիսկոպոսը՝ որ Սարդինիէ ժողովքին գլուխն
էր եղած, միտքը դրաւ որ անձամբ երթայ
կայսեր հար մը գանէ: Երբոր հասքեան
լսեց որ Կոստանդ կայսեր հրամանովը ա-
րիսեանք հալածումը շատցուցեր են, Պ՛-
ետանաս ու մէկալ եպիսկոպոսները կը
ինամրեն կորնգընելու, ան ատենը կայսը
կտրելով յետ միայն սպասէնեցաւ, նորէն
անպատը գարձաւ: Յոն ալ տեսնելով որ
կրօնաւորները կը չարչրեն որպէս զի Պ՛ետ-
նասը ձեռք տան, աւելի խորունկ անպատ-
րը գնաց, լեռնէ լեռ՝ անքնակ տեղը քա-
լեց վեց տարի, որ իր պատճառով ուրիշնե-
րուն չարիք մը չհասնի. երբեմն անանկ
հորերու մէջ քնակեցաւ՝ որ ամենևին արև
չէր տեսներ. բայց հոն ալ խրատական
Թղթեր կը գրէր ժողովրդեան ու եպիսկո-

պոսաց որ հաստատուն կենան. ան առենը գրեց շատ չատ Աբիսախ ու Աբաւեղոնի դէմ

Նկատ առեն որ Կոստանդ կայսրը մեռաւ, Յուլիանոս ուրացողը նստաւ. ասկայ զինքը ընդունելի ընելու համար քանի քշուած եպիսկոպոսները որ կային՝ տեղերնին դարձուց. Աթանասն ալ Ալեքսանդրիա դրկաւ իր ատենները, շուտ մը ետ դարձնել տուաւ նաւակը. հոն վրայ հասան փիլիսոփաները, երբեմն կը հարցնէին՝ արդեօք տեսա՞ք Աթանասը: Անոնք պատասխան տուին, հիմա տեսանք հեռու չէ ձեզմէ: Ան լսածնին ալէս՝ գիրենք Թոզին, առաջ երթալ սկսան որ գտնեն:

Անանկով տուրբ Աթանաս խաբելով Ալեքսանդրիա դարձաւ գիշերանց, պահ մը տուն պահպտեցաւ ինչուան որ Յուլիանոս սատկեցաւ, Յուլիանոս կայսր նստաւ, որ ամէն հալածում դադրեցուց:

Ան ատենը տուրք Ալթանաս յանկարծ ե-
րեան ելլելով գիշերանց իրեն ժամն եկաւ.
եւթը կայսերմէն հրաման առնելով հա-
մարձակ նստաւ իր աթոռը։ Կայլ Յո-
վիանոս շուտով մեռնելով շուտով անցաւ
խաղաղութիւնը. որովհետեւ Ա ազէս նըս-
տաւ կայսր որ արիոսեան էր. քանի եպիս-
կոպոսներ որ Յուլիանոսին հրամանովը
դարձեր էին, նորէն քշել հրամայեց. Ալեք-
սանդրացիք թող չէին տար Ալթանասը
քշելու առ պատճառով որ՝ Յուլիանոսին
հրամանովը դարձեր էր իր աթոռը, կըսէին,
չէ թէ Յուլիանոսին։ Ալթանաս տեսնե-
լով որ խռովութիւն կըլլայ՝ ինքնիրմէ ելաւ.
Ա ազէս լսեց, քաղաքը խաղաղելու համար
նորէն դարձուց իր աթոռը։

Ալսկէց եօթը որչափ որ նստաւ տուրքը՝
անդադար աշխատելու հետ եղաւ ժողո-
վրդեան վրայ. ամէն եկամտները կը մսխե-
թարէր, սիրտ կու տար հաւքերութեամբ
քաշել ան հալածումն որ արիոսեանք կը-
նէին Ա ազէս կայսեր ձեռքովը. շատ յոր-
դորանքներ թղթեր գրեց ուղղափառ եպիս-
կոպոսներուն որ զգուշանան արիոսեանց ա-
զանդէն։ Ալսանկ լի արդեամբք առ ած փո-
խեցաւ յամին իբր 371. ապրեցընելով որ
իրեն մարմինը հաւատակից գերեզմանը
թաղեն. բայց եօթը Պօլիս բերին, անկից
Ա ենեաւիկ. ուր մենք ալ կը տեսնենք ամ-
բողջ կեցած, բայց՝ի գլխէն որ ուրիշ տեղ
է տարուած։

Ուրիշ սուրբեր մեղքի առիթներէ փախչելով չիմեռանչեցին սուրբ եղան. բայց սա սուրբին վարքը ան կը զարմացընէ որ՝ իր բոլոր կեանքը յիսուն տարուն չափ մեղքի առիթներու մէջ անցուց, կռիւներու մէջ, բայց մէկ մեղք մը չըրաւ. պատճառ՝ ինչ որ կընէր, ան իր աչքին առջեւն ունէր, այ հանար կընէր: Նոյն հանար Վրիտոր նահ ապանպացին իր գովասանքին մէջը կըսէ. Թէ որ սուրբ Թանաս կուզես չանչնալ՝ չանչցիր առաքինութիւնը, վասն զի սուրբ Թանաս ըսել՝ առաքինութիւն ըսել, ու և նոյն է:

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ

Կապադովկիա աշխարքին էր՝ որ կեսարիոյ եպիսկոպոսն է, խելացի չարպիկ մարդ: Ի հնութիւնէ մէջ ըլլալով շատ քաջութիւն ընելով բարբարոսաց դէմ՝ մեծն Կոստանդիանոս զինքը ստրատելատ էր ըրած, որ մեծ պատիւ է, և գաւառապետ, (իբր պէյլէրպէյ): Նոյ երանելին խիստ ածապաշտութիւնը ծառալելու համար: Վըզտիկոսէն ալէկ կարգացած ըլլալով աճապաշտութիւնը՝ իրեն խնամտութիւնը շատ տեղէն վերցուց կռապաշտութիւնը՝ որ դեռ կը գտնուէր. կռատունները կը փլցընէր, անոնց տեղը ժամ կը շինէր, ինչպէս որ Թաոդորեց ըսր Յունիանոսը:

Սարգիս տեսնելով որ Յուլիանոս նոյնն կռապաշտութիւնն խօթել կուզէ՝ խիստ կը ցաւէր, ազօթքով կաղաչէր այ ցցընել իրեն որ լինչ ընէ. Յիսուս իրեն երևնալով ապրեց զուրս ելլել իր երկրէն, երթալ ան երկիրը՝ որ ես քեզի ցցընեմ; ըսաւ, ուր մարտիրոսութիւնե պակին առնես: Ան օրերը լեց սուրբն որ Յուլիանոս շատ զօրքով պիտոր արևելք դայ Պարսից դէմ կռուելու, յիշեց իրեն երևցած տեսիլքը. ինչ ապրանք որ ունէր՝ ծախեց, աղքատաց բաժնեց, իր ամէն մենծութիւնը փառքը մէկդի ձգելով հայաստան փախաւ:

Տիրան Հայոց Թագաւորը պատուավ ընդունեց Սարգիսը իրեն Վարտիրոս անուն տղովը՝ որ որբ էր մնացած իր մօրմէն. քանի մը օրէն լսելով Տիրան որ Յուլիանոս Ընտիր քաղաքը հասած ըլլալով շատ փնտրելու հետ է քրիստոնեանելը, վախցաւ իրեն քովը պահել. խորհուրդ առաւ Սարգսին ելլել Պարսից Թագաւորին քովը երթալ, որ կըսուէր Շ ապուհ: Շ ապուհ երբոր տեսաւ ասիկայ՝ խիստ ուրախացաւ. իրեն քաջութիւնը գիտնալով բարբարոսանելու դէմ խրկեց ծեծկռտելու. ուր ամէն օգնութիւնը որուն միշտ կատարեներ, շատ յաղթութիւն ըրաւ Սարգիս: Այդ անչափ հռիւնները չէին խափաներ իրեն աղօթքը, իրեն ջերմեռանդութիւնն ընելու, աղքատներուն հասնելու:

Շ ապուհ օր մը լսեց որ տաճկաստանին

շատ զօրք վրայ գալով կարկեն կարելիները Պարսից աշխարհքը, անոնց դէմ ելլելէն Մարգիսը զօրքով, բայց իր Վարուժան տղան իր քովը պահեց։ Երբոր Մարգիս հոն հասաւ՝ հետի եղողները թշնամեաց բազմութիւնը տեսնելով խիստ վախցան. ուրկէ Մարգիս սղէկ առիթ գտնելով՝ թէ որ առջին արտուղիով հաւատաք, ըսաւ, Ջնայիտ ասծը՝ մկրտիտ հազարը կը հալածէ Յիսուսին անուամբը։ Ասկէ սկսաւ Ջնայիտ հաւատքը քարոզել. իրեն քարոզելուվը մէկ ընտրեք մը ինչաւ զօրացաւ վրայ. ամէնն ալ ընդունելով քրիստոնէութիւնը յաղթեցին թշնամիներուն։ Ասկ երբոր թշնամիները Մարգսին վրայ ուզեցին վազել, մուխ խաւար ընկաւ վրանին, Ջամբ բանին մոլորեցան, Ձայն մըն ալ լսեցին որ կըսէր. Մի կռուիք ասոյ ծառային հետ, ամէնդ ալ կը կորսուիք։

Ասոր բաներա լսելով աւելի հաստատեցան նորահաւատները. ան ատենը ամէնն զօրքը մկրբերան կանչելով՝ կը հաւատանք, ըսին, ամենատուրբ երրորդութիւնը՝ որ Մարգիս կը քարոզէ. ա ըսելով մկրտուեցան։ Առաքեալներէն ոմանք գացին ա ամէնն բանը պատմեցին Թ ապուհ Թագաւորին, վերադրը ընելով թէ Մարգիս հռոմայեցոց զօրաց հետ միաբան է։ Թ ապուհ առը վրայ խիստ խռովեցաւ. բայց խռովութիւն մը չելլելու համար՝ առաջ պարգևներ, եօքն ալ իր Վարտերա տղան խրկեց քանի մը

մեռնէրով, հետն ալ մէկ սիրտլիր խօս-
քերով Թուղթ մը գրեցուիր որ քովը կանչէր։
Երբոր սոնք Համբան կու գային՝ Թըշ-
նամիները կոնեցին իրենց բանակը տարին.
սուրբ Վարպիս լսածին պէս՝ խիստ տրտմե-
ցուիր ասպատինեցաւ, իրեք օր գան մը քե-
րանը չկոնելով գիշեր ցորեկ աղօթք կընէր
այլ ոչ իր զաւակին ազատէ։ Ա՛էյմէն ալ
չորրորդ օրը Ճիաւոր մարդ մը եկաւ Թշնա-
միներուն բանակէն, իր տղան և ուրիշ երե-
նաւորները հետը բերելով՝ օխտը հոգի՝ ը-
սաւ, աս տղան գերի կոնեցին բերին, օխտն
ալ ան օրը մեռան. մեր բանակին մէջն
ալ փորձանքներ չկպակսեցան, մեր զօրա-
գլուխն ալ սեսլիք կը տեսնէր. աս պա-
տիժները աս տղին Համար է, կըսէր, տա-
րէք իր հօրը ձեռքը տուէք, չէ նէ ամ
մէնքդ ալ կը կոտորուինք։

Ա՛յ լսելով նոր գարձողները սեւելի կը
հաստատուէին քրիստոնէութէ վրայ, ա-
ղաղակելով մեծ է աստն Վարգսի. չկգար-
ձածները ալ կը գառնային Ճշմարիտ Հա-
ւատքը կընդունէին։ Սուրբ Վարպիս ուրա-
խանալէն իրաւք կու տար այլ իր զաւկին ա-
զատուելուն Համար. աղօթք կընէր Թշնա-
մեաց բանակին Համար՝ որ այլ բարկութիւնը
անցնի վրանէրնէն, ինչուան որ՝ իրեք օրէն
մարդ եկաւ անոնցմէ լսելով, մեծ է Վար-
պասն աստն. իրեն աղօթքովը գադրեցաւ
պատիժը, մենք ալ կը Հաւատանք ան այլ։

Սուրբ Վարպիս լսեց իր տղին բերնէն

Թէ Ե. ապուհ գինքը կը կանչէ, ատոր հա-
մար եկանք որ, ըսաւ, քեզ տանինք։ Յաս-
կըցաւ սարգիս Ե. ապուհին չար միտքը։
ամէն գօրքը կանչելով ըսաւ. եկաւ ատեանն
ու քրիստոնէութենիս յայտնեանք։ Օր-
քը մկկբերան աղաղակեցին. քեզի հետ
մկկտեղ պատրաստ ենք մեռանիլ։ Լայց ա-
ղաչել սկսան որ չերթայ։ Սուրբը պատաս-
խանեց. մեր տէրը չի ՝ներամոլ մարմնով
գօրանալ, այլ հոգւով, և նեղութեան մէջ
հաստերթել. անոր համար մի խափանէք
ձամբաս, այլ աղաչեցէք որ արժանի ըն-
իս իրեն անուանը համար մեռնիլ, ձեզ ալ
ձշմարիտ հաւատքի մէջ հաստատել։ Ո՛չ
ըսելով քանի մը գօրքով ու իր տղովը Պար-
սից դուռն եկաւ։

Ե. ապուհ խիստ ուրախացաւ իր գալուն
վրայ, պարգևներ տուաւ. կարծեց որ ուս
էին իր լսածները քրիստոնեայ ըլլալուն
համար. իրաւը հաւկընալու համար իրենց
տօնին օրը Սարգիսը հրաւիրեց կռատունը
գալու՝ կրակը պաշտելու։ Պատասխանեց
սուրբը. ես ձշմարիտ այ կերկրպագանեմ
որ կրակն ստեղծեր է. քեզի ալ պէտք էր,
Թագաւոր, անկայ պաշտել՝ չէ Թէ ան-
շունչ ստեղծուածը։ Տեսնե՞ս մի, ըսաւ,
Ե. ապուհ, հիմա յայտնի եղաւ քու մոլո-
րութիւնդ. քու սէրդ մէկ հրեայի մը տը-
ւեր ես՝ որ խաչուեցաւ։ Ո՛ւ քանահրանքը
լսելով սուրբը չի դիմացաւ, Թագաւորին
երեսին Թքաւ իր կռապաշտութիւնը վրայ.

ես չեմ վախնար, ըսաւ, քեզնէ ու քու պարշեալ կուռքերէդ. այլ Աչմարիտ ուծը կը պաշտեմ, որուն չեն հասնիր հայհոյիչներդ ու խօսքերը:

Այն ատենը Ե. ապուհ հրամեց քարե. րով բերդին պարսպել, երկրին կապերով կապել, պետինը քաշկռտել. անանկով որ ոտքի մարմինը քեղլրի ուեցաւ. քաշողները կը յորդորէին որ քրիստոնէութիւնը թողնէ, կուռքերը պաշտէ: Անոր պատասխան տուաւ. ցցուցէք ինծի կուռքերնիդ՝ որ անոց զօրութիւնը տեսնեմ, ես ալ իմ Աստուծոյս զօրութիւնը ցցընեմ: Այնուամենայնիւ Ե. ապուհ Թագաւորը, կարծելով որ կուռքերը կուզէ պաշտելու՝ ուրախանալով քանի մը մենծերու հետ կռատունը խրկեց: Անոնք մտածին պէտ սուրբին ըսաւ. աստուածոց կուռք են, չորս վիշապի բերան ունին, չորս աստանդայի երես ունին, չորս կուշտ պըտուկ. աստիճի ոտը պաշտելու է ըսելով՝ աստուծիւնին հասկըցուց: Այնուամենայնիւ անոնք վրան կը կատղէին, Թողէք որ, ըսաւ, քո վերնին երթամ: Անոր երեսը խաչ հանելով և այ օգնութիւնը խնդրելով, վրայէն եղած երկաթներուվը զարկաւ կուռքերուն, ամէնն ալ փշուր փշուր եղան: Ցետոյ ըսաւ, անմիտներ, ձեր պաշտածները ինչ եղան: Անոնն ալ վրան վազեցին, բռնելով կը քաշկռտէին, մէկդիեն մեռնիլ կը կանչէին. անանկ վազելու ատենը Աստուծոյ ելլ տղան կոխկռտուելէն մեռաւ, իր

ամուսան նշանակութիւնը գործքով կատարե-
լով մատներս եղաւ : Խազմութիւնը առին
ատեանը տարին, հոն կուզէին մեռցնել.
բայց Ճ ապուհ Թագաւորը չհիմողաւ. դուն
չե՞ս վախնար, Սարգիս, ըսաւ, որ ան
կուռքերը քեզ կը մեռցնեն, չէ թէ ես կը
մեռցնեմ: Սուրբը պատասխանեց. պատ-
րաստ եմ մեռնելու իմ Յիս Հաւատը՝ որ ինձ
ծէն անմահութիւնն կու տայ, քու կուռ-
քերդ բան մը չեն կրնար ընել. ինչպէս որ
երկաթներուդ անունք փշրեցի, կրնայ նոյն
երկաթներդն ալ փշրել, բայց ես կուզեմ
մեռնիլ Յիս Հաւատը՝ ըսելով, գլուխն ու վի-
զը կը ծռէր :

Ճապուհը հրամմեց բանտը տանել.
հոն գահճապետը շատ տանջանք կու տար
սրբոյն, Թագաւորին վկիսը կը գուրցէր,
որ վկիս Հանեց մեռնելու. սուրբը կը գո-
հանար, մարտիրոս ըլլալու շնորհք կը խընդ-
րէր Յիսմէ : Ն'ն գիշերը սատանան երևնա-
լով ըսաւ. ինչպէս որ գուն իմ կուռքերս
կոտրտեցիր, ես ալ քու ոսկորներդ կոտրը-
տել պիտի տամ: Սուրբը չեխելով անիկա
Խրիստոսին անուամբը Հալածեց : Ընդ-
քուն կը չարչարէին սուրբը քերելով քաշ-
կրտտելով. անիկա չարչարուելու ատենը ա-
ղօթք կընէր : Ն'ն գիշերը Հրեշտակ երև-
ցաւ ըսաւ. զօրացիր, ով Սարգիս, ես քե-
զի Հետ եմ. ինչ որ խնդրեցիր՝ տուի քե-
զի, ինչ ալ որ ասկից ետքը խնդրես՝ անոնք
ալ պիտի տամ: Ն'ս խօսքէս սիրտ առաւ ըզք,

տանջանքները բանի տեղ չկրցաւ. սատանան կատղեցուց նորէն կերևնալ, ահ կը ձգէր սիրտը պատմելով ինչպէս կարողացեր էին ունէր ամէն չարիք ընելու. եա էլ, ըսաւ, որ Աստուծոյ դրախտէն դուրս հանեցի, Յոբը զարկի, մարգարէները առաքեանները մարտիրոսները չարչարել ու սպանել տուի, Աբրահամ ալ Իսահակն սպանել տուի: Մովսէս ալ Եգիպտոսէն հանել տուի: Յովհ Մկրտիչն ալ ես սպանեցի: Ես անոնց պատուով բերել տուաւ իր առջին, յորդորեց դառնալու. այսօր մեր հրամանը կատարէ, ըսաւ, եթէ գնա նահ զովեցին պաշտէ, Նայց իր միտքը ան էր որ՝ Մարգիսը ապրեցընէ, Յուդիանոսին դէմ խրկէ, որ Ես յետոյ վրան կու գար. գիտեր Մարգին քաջութիւնն որ կրնար դէմ գնել: Մատաւորին խաբէութիւնը գիտնալով Մարգիս՝ ես չես կրնար, ըսաւ, քեզի պէս մոլորցընել. Թէ որ ես չիմանայցնես, քու մտքդ իմ ձեռքովս պիտոյ ըլլայ. չեմ Թողներ որ պիղծ բերնովդ հայհոյու-

Թէ խօսիս Հրամարիտ այդ գէմ։ Ո՛ւ լսածին պէս Շ ատուհ Թագաւորը հրամմեց քաղքէն դուրս հանել սպանանել։ տանելու ատեն որ կառապանները քէն պահողները Թէ ինչու մեր կուռքերը կոտրտեց՝ վրան կը վազէին, եղունգներով մարմինը կը բզըքտէին։ Սուրբ Սարգիս ատ չարչարանքները բանի տեղ չխոսելով, հայր մեր ըսելով կերթար, կը յիշէր այդ զօրու Թիւն որ արդարնե֊ը միշտ փրկեր է, կատչէր որ նոյն զօրու֊ Թիւը իրեն ալ տայ։

Երբոր մեռնելու տեղը հասաւ՝ գոհու֊ Թիւն տուաւ այդ մարտիրոսու Թե արժանի ընլալու համար։ Թողու Թիւն խնդրեց իր և ամէն քրիստոնէից մեղքերուն։ Ար որ իր անունը յիշելու ըլլայ, ամէն վտանգներէ փրկէ, ստոնանները հալածէ, հիւանդնե֊ը բժշկէ, բանտէ ծառայու Թէ ազատէ, խռովու Թէ ալեկոծու Թէ ամէն չարէ խա֊ լսէ։ Ար ալ որ իրեն յիշատակը կատարէ, խնդրեց որ բերդապատիկ վարձ հաստուցա֊ նէ։ Երբոր խօսքը լմնցուց, հրեշտակ այդ երկընքէն ինջնալով ձեռքը պսակ բռնած սիրտ տուաւ իրեն։ Ինչ որ խնդրեցիր, ը֊ սաւ, ան ալ կատարէ։ Ար քրիստոնէն որ քու անուանովդ բան մը պիտի խնդրէ, իր խնդիրքը կառնէ։ Յան եղած բազմու֊ Թիւնը տեսնելով հրեշտակը՝ ազատակե֊ ցին, մեծ է քրիստոնէից աճը, անկէց ու֊ րիշ աճ չկայ։ Սուրբը դարձաւ անոնց ը֊ սաւ։ իմ մեռնիլս որ այդ համար կը մե֊

նիմ՝ մեռնիլ չէ, հապա անմահութիւն ձեռք ձգել է. ինչ ուրախութիւն կիսնամայ ու պզտիկուցմէ փախչած քանս այսօր կուենեանամ, որ է նահատակուիլ, սրբոց քովն երթալ։ Ա՛ս ըսելով ծունկ չոքեցաւ դէպ՝ի արեւելք. խաչակնքելով գլուխը դահձին երկնցուց ըսելով, տէր Յիսուս, ընկալ զհոգի իմ։ Սրբոյ գլուխը կտրուեցաւ յամին 363, լայս մը ինչաւ մարմնոյն վրայ, որ ցոլանալովը կուապաշտները կերկեր. ձայն մը կու գար երկինքէն՝ եկէ ով երանելի Սարգիս, յաւիտենից հանգիստը ժառանգէ։ Քրիստոնեայ եղողները մարմինը վերուցին, բայց Շ ապուհ բարկանալով տանջուրս հոգի անոնցմէ կոտրեց՝ որ պարսիկ էին. մարմինները գազանները ուտել չձգեց, բայց մէկ գազան մըն ալ չմօտիկցաւ. հասկընալով որ շատ պարսիկ քրիստոնեայ կըլլան աս հրաշքները տեսնելով՝ միտքը դրաւ կրակով երել։ Ա՛ն ալ Յուլիանոսին գալը լսեց, ամէն բանը մէկդի թողաւ, անոր դէմ գնաց. ան ատենը քրիստոնեայք ասոնց ու սրբոյն Սարգսի մարմինն ու իր Սարտիրոս տղինը առին պահեցին։

ՍՈՒՐԲ ՍԻՄԷՈՆ

Սիրնակնաց

Ընտիքայ երկիրը ծնած ըլլալով փոքր Ասիոյ կայսեր օրը, աղքատ ծնողաց զաւակ, իր հօրը ոչխարները կարածէր. կիրակի օրերը ժամ երթալով աճապնդելը կը կսէր։ Երբոր տասուերեք տարուան եղաւ, օր մը Պօղոս առաքեալին խօսքերը լսելով և աւետարանին երանութիւնները, սիրտը անանկ ուժգին լոյս մը ծագեց, անանկ արթնցուց որ փնտռտուքընկաւ միտքը իմանալու. հոն մէկ բարի ծեր մը գտնելով՝ հարցուց, ինչ էր ան կարդացած խօսքերը. ես մէկ տխմար տղայ մըն եմ, ըսաւ, կը փափաքիմ Աստուծոյ գտնելու։

Ծերը պատասխանեց. ժուժկալութիւնէ վերյ էր. թէ որ կուզես, ըսաւ, որդեակ, ժուժկալութիւնը սորվիլ, ան է որ մէկը պէտ սրտով պաք պահէ, ահով դողով աղօթքի հետ ըլլայ, գիշեր ցորեկ բարեգործութիւն ընելու եռեւէ էյնայ. աս բաներս աշխարքի մէջ կենալով ալ կրնայ ըլլալ, բայց կարգով կանոնով վանքերու մէջ կըլլայ։ Ինձ ասիկա ըսելը, ըսաւ, որդեակ, աս ամէնէն խօսքը սրտիդ մէջը բռնէ, նայէ աղէկը քեզի ընտրէ. թէ որ կը փափաքիս կատարելութեան

Չամբան երթալ, պէտք է քեզի անօթի կենալ, ծարաւ քաշել, մերկ մնալ, լալ, հառաչել, արթուն կենալ, քանի մը գան քեզի հերիք սեպել, մկկալ գանելէն ետ կենալ, խոնարհութիւն յանձն առնել, հալածանքի համբերել, քաշահրուխ, շատ բան քաշել մարդէ, միայն թէ հրեշտակները չզրկեալ լինիս. ուր քու միտքդ բան նայ որ Չանչնաս, առնք ընես, որդեակ, քու բաղձանքիդ հասնիս: Ա՛յս խօսքերս տղին սրտին մէջը կրակի մը պէս անօթի վառեցին ուծայինն սէրը, որ աշխարհ բոլոր բովլին ձգեց քաշահրեց, երկնային մարդ մը եղաւ. նոր զարմանալի Չամբայ մը բռնեց, որ հոս պատմենք:

Ա՛րաջ ժամ մը մտնելով գետնի վրայ ընկաւ, խնդրեց յամէ, որ իրեն Չամբայ մը ցցէ ուր երթայ, ինչ ընէ. աղօթքէն ելաւ, իր ծնողաց բան մը չըսելով որ արգելք չըլլան՝ մէկէն անապատը փախաւ. հոն ալ երեսի վրայ իյնալով՝ օխտը օր անօթի ծարաւ կեցաւ. կու լար կաղաչէր այ որ իրեն առաջնորդ ըլլայ: Ա՛ծ իրեն առաջնորդեց Հելիոդորոս աբբային վանքն եկաւ, որ մեծ մարդ էր այ առջև. իրեն ուղը իյնալով բսաւ, ողորմէ ինծի մեղաւորիս որ կը ցանկամ այ ծառայել, խա շահէ: Հելիոդորոս աննկին բանը իմանալով վանքն առաւ: Անմէն անանկ Չգնուծէ ու պաք պահելով կեցաւ հոն, որ աննկինը զարմացուց: Իրեք տարի աստանկ կենալէն ետև սիրտը կեփեր

աւելի չգնուիլն ընել կուզէր. օր մը հօրմէն շուտը քակելով անտակ պիտա մէջէն փախ-ցիլ ու՝ մինչ մէջը թաղուեցաւ, առնել անցնելով որդնոտեցաւ. պարզ ալ անշուք աւելցուց՝ որ բոլոր շաբաթը ժուժ մը կու-տէր կերակրիլ կերակրէ. ինչ կերպով որ իրեն կու տային՝ անոնք ալ քաղաւոյ կը բաժնէր:

Ի բաներս տեսնելով եղբարները՝ գանգ-տեցան վանահօրը. որովհետև իրենք ամ-մէն օր իրիկուընէ իրիկուն կուտէին: Ա-նահայրը կանչեց Սիմէոնը հարցուց ասանկ խիստ պաք պահելուն ու որդնոտելուն վը-անիկայ պատասխան մը չտալով վար կը նայէր կու լար. երբոր հանուեցընել տը-ուաւ, տեսաւ որ ջուանը միայ մնեալէն որդ-նոտեր էր, հազիւ քակեցին, խոցերը յու-սուն օր նայելով բժշկի ձեռքով ըսկնացու-ցին: Ի՛մէոն ալ զարնացած կը նայէին վրան. իակ ինքը իբր մէկ ուրիշ մարդ մը եղած կըսէր. Ի՛նօրէնո՛ւ յղացո՛, ե՛ղ ձեղ ձնաո՛ղէս նայէ՛ մեզի: Ծոտիկ ինծի պէս մե-ղաւորի պատիժ քաշել ու մեռնիլ: Նայէ եղբայրքը սոսկալով ատոր չգնուիլէն չէին ուզեր մէջերնին. անոր հասար վանահայրն ալ չամբայ տուաւ ատոր:

Սիմէոն խոնարհութիւն քաժնուելով լա-լով կերթար. ինչուան գտաւ մէկ ցանաք հոր մը լեցուն օձերով, հոն ձգելով զինքը՝ օխտն օր անօթի մնաց: Նայէ՛ ած որուն մտածմունքը շատ հեռու է մարդուս մտած-

մուքէն՝ հրեշտակները խրկեց վանահօրը՝ որ հաղորդուցին Թէ Ալիշան որչափ մեծ էր այլ առջին, և ապրեալութիւն որ գանէ քեզ։ Երբոր վանահայրը աս տեսիլքը պատմեց ամէն եղբարներուն, փնտրեցին աղբիւր անդին, եւ ան մուխ հորը լինջնալով գտան բերին։ Ալ անահայրը տեսած ին պէս՝ Ալիշանին ոտքն ընկաւ Թողութիւն ուզելու. ասկից ետքը գուն էղէր, լսաւ, առաջնորդ, ծառայ այլ։ Ալիշան որ բոլոր լսողին խոնարհ էր՝ կու լար երբոր աս խոսքերը կը լսէին. քանի մը օր հոն կենալէն ետև՝ չուզելով լսել անանկ գովութիւնները՝ գաղտուկ ելաւ անկից, ուր իրեք տարի էր կեցած. գնաց մէկ անապատ մը, քարեր ժողվելով մէկ նեղ տեղ մը շինեց իրեն. երես տարին չափ ալ հոն կեցաւ, շաբաթն անգամ մը Թրջած ոսպ ուտելով, իսկ մեծ պաքին մէջ աներևոյթ հաց մը չուտելով, կը բաղձար որ Աստուծոյ ու Հրեշտակ նամանի։ Ասոր հոն ալ իր սրբութեան անուշնը ելաւ, բաղմութիւն սկսան գալ. ամէնն ելոյ երբոր իրեն բերնին եւաճ խոսքերը կը լսէին, խիստ կը շահէին։

Այն անապատին մէջ Աստուա կամ Հրեշտակ անուանով վանահայր մը կար, առաջնորդ երկու հարիւր եղբարներու, ուշադիր մարդ, որ կը քալեր կը պատրաստը ամէն եղբարներու քով, կառավնորդէր, ինչ հաղորդութիւնը կը բաշխեր՝ գլուխ քահանայից ըլլալով։ Ալիշան աս իրեն հո-

պետը հայը ընտրեց, բացաւ իրեն ամէնէն խորհուրդը և անչափ փափաքը ցոյ ծանուցանելու։ Նաւոս իրեն խրատ տուաւ որ ձգնութեան մէջն ալ պէտք է ընտրողութի ընել. երբոր անօթենալէն մարելու պէս կ'ինանայ՝ պէտք է, ըսաւ, քիչ մը բան ուտել. չարէն անցնիլը ջնաս կու տայ, չէ թէ միանակ մարմնոյ՝ այլ նաև հոգւոյ։ Սիմէոն կատարեալ հնազանդելով իրեն յանձնեց տասը հաց ու ջուր խրկել, որ պէտք եղած աեղէն առնէ։ Նաւոս ալ անանկ ըրաւ, դուռն ալ ծեփեց որ քառասն օր մէկը չկրնայ քովը գալ։ Հայց երբոր օրերը անցնելէն ետև եկաւ բացաւ, տեսաւ որ ամենևին հաց ու ջուր չէր առած. զինքն ալ տեսաւ գետինն ընկած, աղօթքի մէջ յափշտակուած, զրդելով արթնցուց աղօթքէն, բայց երբ կէս մեռած եւաւ անչափ պաքէն. երանելին խնդրեց հաղորդութիե սուրբ խորհուրդը. անով զօրանալով գետնէն եւաւ, քիչ մը խոտ կերաւ. անչափ խոտը հերիք սեպեց իրեն։

Նաւոս աս կերպը տեսնելով զարմացաւ ճիաց. հասկընալով որ Սիմէոնին վարքը այմէ է, ալ բան մը չըսաւ իրեն խիստ ձըգնութիը համար. միայն իր աշակերտանեըսն պատուեց ատոր հրաշալի վարքը։ Սիմէոն անչափ առաջ գացած էր իր հոգեսխրութիե ու ջերմեռանդութիը մէջ որ անկից ետև շատ հեղ երտնըլունը օր անօթի ծարաւ կանցընէր. քառասներորդ օրը

միայն կուտէր սրբուելէն առնելէն ետև. քսան օր ոտքի վրայ կը կենար աղօթելով, սաղմոս ըսելով, երկնային մտածմանց մէջ ընկղմելով, ետքը քանի մը օր նստած կանցընէր. անկից ետքը գետնատարած կը կենար, անդադար ՅԾ օրհնելով. անանկ որ՝ իբր թէ երկրիս վրայ մարդ չէր, այլ մէկ անմարմին մը հրեշտակներու հետ մէկտեղ ՅԾ փառաւորող:

Երեք տարի սա նեղ խուցս կենալէն ետև՝ մօտիկ լեռ մը կար հոն գնաց. քարեր շարելով պատ մը դարձուց՝ վրան քայ. հոն կեցաւ գիշեր ցորեկ. անձրևն ու արևը, ցուրտն ու տաքը քաշելով: Բայց որ կը մտածէր թէ ինքն բանն ՅԾ՝ երկնի և երկրի ստեղծողը կրնար մարմին առնելով կաթիլ մը արիւն թափելով աշխարհքս փրկել, հերիք չհսեպեց, այլ անօթի ծարաւ կեցաւ, ամէն աստիճ տանջանքները քաշեց. ես որ մեղաւոր իր ծառան եմ, ո՛րչափ աւելի պէտք է որ քաշեմ, ըսելով, առանց չգնահատելու կու տար զինքը: Ու որովհետև հոն ալ շատ մարդ կու գային իրեն՝ երկան շղթայ մը կապեց, մէկ ծայրը իրեն ոտքը, մէկալ ծայրը քարի մը վրայ. որպէս զի մէկը չկրնայ անկէց դուրս հանել՝ թէ և ինքը ուզենայ: Բայց միշտ երկնային բաները կը մտածէր, կարօտով փափագով դէպ՚ի երկինքը կը հառաչէր. իրեն հաւատքը լուսաւոր ըլլալով իբր թէ աչքով կը տեսնէր, իրեն եկողներուն ալ սա բանս կը սորվեցնէր:

Ա՛ելտիոս անուն մը կան եւ աստ քով՝ որ Ա՛նտիոքայ եպիսկոպոսը կը կարծեն. շատ զարմացաւ երեն երած ձգնութեը վրայ, բայց խրատ տուաւ շղթան վերցնել. հետիք ե մարդուս, ըսաւ, ինքիր կամքովը զինքը կապել: Ա՛ւ քանիս շուտ մը հնազանդեցաւ Աիմէոն. գարբին (չիլինկիր) մը կանչելով՝ քակել տուաւ շղթան. բայց կապած տեղը ձգմուած ըլլալով՝ միսը տրորեր ուռցնուցեր էր, որ կաւճք կը թողներ երանելին որ տանջուի. Պօղոս առաքեալն ըսածը միշտ յիշելով, թէ երբոր մարմինս կը տկարանայ, հոգիս կը զօրանայ:

Բայց ա՛ծ որ իրեն ծառայողներուն միշտ հնարք կը բաժնէ, ասոր ալ հնարք հոգեշահ վարդապետութեե տուաւ, ու հնարք բժշկութեե. քանի եկողներուն զարմանալի խօսքերով հոգիները կը շահեր, ամէնն ցաւ ալ կըռնացընէր: Ա՛նչափ եղան եկողներուն բազմութիւնն որ՝ ամէնն անսպատի ձամբաները լեռները քաղաք մը պարձեր էր: Իրեն անունը լսողները հեռու տեղերէն զանազան ազգերէն կը վազէին քովը կու գային. արաբ, պարսիկ, հայ, վրացի, նաեւ եւրոպացիներէ սպանիացիք, իտալացիք, անգլիացիք, գաղղիացիք, ամէնն ալ ատոր կու գային: Ձառ տանելու մէջ ձամբաներու վրայ ատոր քաշուած պատկերը կը դնէին, կենդանի տուրքի պէս կը պագնէին: Ա՛նոնք որ ինքը փառքէ կը փախչէր, ա՛ծ ալ անչափ կը փառաւորէր իր ծառան: Ա՛ն

կողնեբուն շատուորութիւնը անչափ էր որ՝ հազիւ կրնային երեք տղայեր դիզել. իսկ ձեռքը պագնել՝ քիչ հոգի կրնային, բայց ամէնն ալ կը շահէին. ուրը փորձանքներէն ցաւերէն կը խալըսէր, ուրը իր թշնամիներուն հետ կը հաշտուէր, ուրը իր հոգւոյ խօսքերը լեռլով մեղքէ կը դառնար կապաշխարէր. անհաւատներն ալ դարձի կու գային քրիստոնեայ կըլլային։

Բայց սա ամէնն արդիւնքը բան մը չէր երևնար տուրքին աչքին. իր փափաքն այն էր որ՝ միայն ոյ հետ տեսնուի, աղօթքով հետը խօսակից, որուն երկնային անուշութիւնը միայն ինքը կառնէր կրնար։ Ինչո՞ր համար տեսնելով որ ինչուան հիմա ուր որ գնաց՝ բազմութիւնն չկրցաւ խալըսելու, միտքը դրաւ անանկ տեղ մը երթալ՝ ուր մարդիկ չկրնան մօտիկնալ. հոն կենալով քովերնին հոգեղէն ըլլայ։ Սիրտն մը տնկել տուաւ իր կեցած տեղը՝ հինգ կանգուն բարձր, անոր վրայ կեցաւ հինգ տարի չափ. ետքը աւելի բարձր սիւն մը տնկեց տասներկու կանգուն բարձր, տասներկու տարի ալ հոն Ձգնեցաւ. ուրիշ սիւն մը տնկեց քսան կանգուն բարձր, հոն ալ տասներկու տարի կեցաւ. ետքը աւելի բարձր սեան վրայ եւաւ՝ որուն երկայնքը երեսուն կանգուն էր, չորս տարի ալ հոն կեցաւ։ Տնկեց բարձր սեան վրայ եւաւ՝ որ երեսունըվեց կամ քառասուն կանգուն բարձր էր. սա սեան գլուխը լուց մը շինած էր՝ վրան

բաց, քուէերը պատշգամբը (փարմախլըխ) քաշած. հոն ինչուան իր մահը կեցաւ տասնըվեց տարի. ամէն իր կեանքն ու սեան վրայ անցուց՝ եղաւ քառասնըօխտը տարի։ Ա՛ռաջ քան օր՝ ետքը քառասն օր ոտքի վրայ կենալ սորվեցուց իրեն գիշեր ցորեկ, ծում ցաւնալ բան մը բերանը չխմնելով. իբր թէ ան սեան վրայ ինքն ալ մէկ սիւն մը եղած էր, բայց հոգեղէն սիւն. աչուընե՛ր բոլորովին վեր վերցուցած, ձեռուընե՛ր բազկատարած, միտքն ալ բոլորովին ալ յափշտակուած, անդադար աղօթքի հետ կըլլար, մանաւանդ տօն օրերը՝ իրիկունը արեւելք դառնալով աղօթքի կըկենար բազկատարած. առտուն արեւն ելլելով երբոր երեսին կը զարնէր՝ անկէց կարթընար իբր իր փափաքն առած, ան փափագն որ կուզէր բոլորովին երկնային ըլլալ, մարդիկներ հեռանալ, ալ հետ միանալ, որ աս աշխարհս մէջ միայն աղօթքի մէջ կըլլայ՝ ալ հետ խօսակցելով։ Ա՛ռաւտուն օր անանկ ա նօթի կանցընէր, ամէն շաբաթ կը հաղորդուէր, իր ուզած կրօնաւորներէն ոմանց թող տալով իր քովը ելլելու։

Ա՛յս ամէն բանը լսելով եպիսկոպոս ա նապատին հարքը՝ թէ ինչ արտառոց նորատեսիլ բան էր իրեն վարքը, ժողվուեցան՝ որոշեցին մարդ մը խրկել, իրենց դիտցէն հարցընել՝ ինչ է ատ նորութիւնն որ դուն կընես. ինչու Թոզլը հին Հայքեան՝ որ ասչափ տարբ հաղթ սորվեցուցեր են, նոր Հայ

քայ մը բռներ ես որ՝ մեկը չէ ըրած. վար ընչիր, հատարակայ Հաճըան բռնէ։ Ան որ չի հնազանդիր մեզի չընչիր, ըսին, յայտնի է որ մարդկային բան է, բռնութիւն ընչեցուցէք. իսկ թէ որ մեզի հնազանդի՝ ընչինիլ ուզէ, յայտնի նշան է որ աճդային բան է, թողէք ըսին, խափանող չըլլանք այ ըրածին։ Սիմէոն շուտ մը ցցուց որ՝ իր ըրածները աճդային ազդեցութիւնը կամքովը եղած էին և ոչ մարդկային. լսածին պէս՝ թէ ժողովը հրամայեց վար ընչինիլ, քան մը չիխօսելով՝ սանդուղք բերէք որ, ըսաւ, վար ընչինիմ։ Ի՛ն ատենը ժողովքին մեկալ հրամանը յայտնեցին իրեն, թող չխոսուին ընչնելու, յորդորելով որ հաստատուն կենայ իր չգնութիւնը մէջ։

Երբոր ժողովը լսեց իր հնազանդութիւնը, խիստ ուրախացաւ ասանկ աճդային քաղաքավարութիւնը վրայ. քայց աննկուն վրայ ալ մեկ զարմանք մը մեկ ալ ընկաւ. սրբոյն անունը այ աւելի մեծցաւ ծաւալեցաւ. ինքը քարձր տեսան վրայ ելեր էր որ խալըխ մարդիկներուն ու մարդկային գովութիւնէն, աճ ալ անչափ չնորհք տուաւ իրեն որ՝ այ աւելի գովեցաւ. եկողներուն շատութիւնը անհամեմատ եղաւ, որոնք կու գային աս տեղերին քով իրենց նեղութիւնները դէղ գտնելու։ Ամէնուն ամէնցան կը բժշկէր, տեսերնուն անցածները գիտեր կը զուրցէր, հետու տեղեր եղած բաները կը պատմէր, ամէնն բժշկուողնե-

լուն ալ կապտելէր որ մըտէք Ախմէտն բժըշկեց։ ան խօսքս ուստ է, կըսէր։ Հապա ըսէք որ ուծ բժշկեց։ ան խօսքս Չլմարիտ է։ Մերդուըննաք, կըսէր, այ անուանին վըր, որ է անուն ահաւոր։ Հապա երդուըննալ հարկ ըլլայ՝ Ախմէտին անուանը վրայ երդուըցնէք, որ է մեզաւոր։

Ի սեց իրեն մայրը, չկրնացաւ եկաւ իր զաւկին կարօտը առնելու, քանըօխտը տալ ըսի տեսած չըլլալով։ Ա՛ւ որովհետև Ախմէտնին սիրտը պատով էր, չէր թողներ հնկատց պատէն ներս մտնելու, մարդ խրկեց մայրը։ ստըբը լսածին պէս՝ երեսը գոյեց, ըսելց իր մայրը տեսնելու։ Ե՛ատ լաց ողբ ըրաւ մայրը։ Հայրդ քու կարծէդ լալով ողբալով մեռաւ, լսաւ, քեզ կորսուած սեպելով։ Հիմա ես որ քեզ գտնելս եկայ, ինչ ըսիւ պիտի չիտեսնեմ։ Թէ որ չիտեսնեմ, ես ալ հոս կը մեռնիմ։ Ախմէտ իր փոքրաւորին քեռնուկը հասկըցուց ըսելով։ ան աշխարհքս իրար չիտեսնենք որ՝ անդին արժանի ըլլանք տեսնելու։ Ա՛յս խօսքս լսելով մայրը՝ ալ աւելի սիրտը կեփեր զինքը տեսնելու։ Ասըբը մարդ խրկեց ըսելով։ քիչ մը հոս հանդչէ, քուն եղիր, ինչուան որ իրար տեսնենք։ Ա՛յն ալ ուրախանալէն գլուխը պատին կուԹընցընելով քուն եղաւ, հոգին աւանդեց ինչպես որ Ախմէտ խնդրեր էր այմէ։ Ա՛յն առեն վար ընկաւ Ախմէտ, սաղմոս ըսելով սեանը առջին Թաղել տուաւ, որ միշտ տեսնելով՝ անոր հոգին յիշէ աղօԹքին մէջը։

Ահմանին սասնկ սրբուԹիը տեսնելով սատանան՝ ուրիշ կերպով մը ուզեց փորձուԹե մէջ ձգել. պիշերը աղօԹքին ատենը գինքը երևցուց տէր փառաց որ կու գայ ով հաւատարիմ ծառայ, ըսաւ, վեր ելլը որ փառաւորուիս, պատկ առնես։ Նրանելին առջի բերանը վախնալով ան ահաւոր տեսիլքէն՝ անանկ սեպեց որ ալ ծծ կը կանչէ գինքը, ուզեց հնազանդիլ. երբոր ոտքը վեր առաւ խաչակնքեց գինքը, մէկէն իսկայաւ սատանային խարդախուԹիը. ոտքը վար առնելով ալ դիմեց։ Սատանան տեսնելով որ իրեն չարուԹիը երևան ելաւ, կատղելէն ոտքին զարկաւ աներևոյԹ եղաւ։ Ան զանելէն՝ մէկ խոց մըն ալ բացուեցաւ առջի խոցին վրայ որ նոր էր ողջընցած. անանկ վէրք մը՝ որ որդնոտեցաւ. անկէց ետքը մէկ ոտքի վրայ կը կենար ինչուան իր մահը, որ մեռաւ յամին 459. սեպ. սկիզբնեըը, 69 տարուան։ Տասը տարի վանքի ու անապատի մէջ ձգնեցաւ. մնացածն ալ սեան վրայ. անոր համար Անհաւոյ բառեցաւ։

Ան եռանելէն ետև երեսը լուսով կը փայլէր. շատ հանդիսով մարմինը առին տարին վեց եպիսկոպոսներ, Ինտիոք քաղաքը Թաղեցին. հոն եղող իշխանը 6000 մարդով ընկերացաւ, որպէս զի տեղացիք չկարենան առնել սուրբ մարմինը, ինչպէս ոտքերը էին։ Ինչափ բազմուԹիւն ժողվեցան որ լեռը լեցուցին մարդով. իրեն տա-

պանը եղաւ մէկ մեծ ուխտատեղի մը, շատ հրաշքներ տեսնելով ինչպէս իր կենդանութեան ատեն, անանկ ալ մահուանէն ետքը։

ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԿՈՑՍ

կամ

ՆԵՓՏԱՒԻՆԷ

Ա՛ղեքանդրիա քաղքէն ըլլալով կատարինէ սղեքանդրացի կըսուի, Ա՛թէնտիոս ու Ա՛թխմինոս Թագաւորներուն ատենը։ քրիստոնեայ էր և կոտանդիանոսի ազգական, գեղեցկատես և զօրաւոր խելքով։ Ա՛ն ատենը Ա՛ղեքանդրիա քաղաքը խիստ ծաղկեալ ըլլալով ուսմամբ՝ ամէնէնուն քով մեծ սէր կար տալվելու։ ուր չէ թէ միայն էրիկ մարդիկ, այլ կնիկներ ալ տալվելու հետ կըլլային։ անոր համար աս կոյսն ալ որ խիստ խելացի էր՝ տալվելու հետ եղաւ և շատ առաջ գնաց։ երեւելի փիլիսոփաներուն գրքերը անչափ կարդաց որ ինչուան թերան առաւ սերտեց անոնց գրուածները։ տալվեցաւ նաև թուաբանութեն, երկրաչափութեն, երաժշտուն, աստղաբաշխութեն։ Իսկ լեզու տալվելու անանկ յաջողութեն մը ունէր որ երաւն լեզուէն աւելի տալված էր ու կը խօսէր։ անանկ ե-

զաւ որ՝ աս աղջկան իմաստութէ անունը
ամէն ազգաց մէջ անուն հանէց . ով ալ
որ զինքը կը տեսնէր , հետը կը խօսէր , ամ-
էն ալ զարմացած կը մնայէր :

Նորը վերոյիշեալ Թագաւորը Աղեք-
սանդրիա եկաւ , կռատունը գնաց զոհ մա-
տուցանելու . աս կոյսը Թագաւորական
տնէն ըլլալուն համար հանդարձակու Թիւն
ունենալով , նայմէ ալ սիրտ առնելով , քովը
գնաց . իմաստութիւնը սկսաւ մէկիկ մէկիկ
ցցընել իրենց գրքերէն վկայու Թիւն բեր-
լով Թէ ինչպէս մեծ մեղաւոր Թիւն է կու-
քերը պաշտել . և Թէ ինչպէս պէտք է Աըշ-
մարիտ ածը պաշտել , և որդին նորա միա-
ծին՝ որ իրեն խաչուելով մեզի փրկիչ եղաւ :
Թագաւորն ու քովի իշխանները ամէնն
ալ զարմացած կեցած էին աստր Հարտա-
սան լեզուին ու խելացի խօսքերուն վրայ՝
որ իր բերնէն կը լսէին . անոր համար Թա-
գաւորը իր հետը տարաւ : Իշխաններու
հետ խորհուրդ ընելով՝ կռապաշտներուն
մէջէն երեւելի փիլիսոփաները , Հարտա-
սանները քովը կանչեց , որ աս աղջկանը հետ
խօսակցելով՝ բրիստոնէու Թիւը ձգել տան ,
կռապաշտու Թիւը ընդունել տան : Յետոյ
փիլիսոփայ ու Հարտասան մարդիկ ժողո-
վեցան , հետը խօսիլ սկսան . բայց Հա-
տարինէն ձեռնարկու Թիւններն որ կընէր ,
վկայու Թիւնեն որ իրենց գրքերէն կը բե-
րէր կը ցցընէր անչափ բազմու Թիւ առջին՝
ամէնուն բերանը կը գոցէր կը պապան-

ծեցընէր։ Անոնք իր խելքը իր իմաստու-
թիւնը չէր, հապա հոգին տուրբ ալ անոր
բերնուկը կը խօսէր, ան հպարտ փիլիսոփա-
ներուն միտքը կը շփոթէր իրենց կուռքե-
րուն ստութիւնը վրայ։ Ինչ ատենը ամէնէն
ալ յայտնի խոստովանեցան որ՝ մենք աս
աղջկանը պատասխան չենք կրնար տալ.
բանծնելը չհամարտուեցին։

Մոպաւորը տեսնելով աչքի փիլիսո-
փաներուն խայտառակութիւնն ու մտուըն-
ծռիլը իրենց կուռքերուն վրայ և քրիստո-
նէից պէս մէկ աձ ընդունիլը, կեցած տեղը
կտոր կտոր կըլլար կը կատղէր, մէկէն ամ
մէնն ալ կրակը ձգել կը հրամմէր։ Այրուր
աստք կը տանէին եւթելու, կուսին կաղա-
չէին չար մը գտնել իրենց մկրտուելուն
վրայ։ Պատասխան տուաւ կոյսը. Մի վախ-
նաք, կրակը ձեզի մկրտութիւն կըլլայ, դուք
ընդհակառակ եղիք այ՝ որ ձեզ մոլորութենէ
դուրս հանեց, հրեշտակներուն հետ պի-
տոր ուրախանաք։ Ինչպէս կրակին մէջ
նահատակութեան աս յիսուն փիլիսոփանե-
րը, բայց իրենց մէկ մասն ալ չէր երած։
Ինչ տեսնելով բազմութիւն ժողովրդեան
քրիստոնեայ եղան, որոնց մէկն էր Պոր-
փիւրոս զօրապետ իրեն 200 զինուորներու-
վը։ Մոպաւորն իր կատարութիւնը կուսին
վրայ Թափեց. իրեն ծիրանի հագուստը,
ոսկի զարդերը վերցնելով՝ ձեծել հրամ-
մեց, եռքը բանտը դնել տուաւ։

Ուրեմն, տիկին մը կար որ երեսին

Թագուհի եղած էր Պապենհաիմին ա-
տենը. ասիկայ խիստ կը բաղձար տեսնել
Կատարինէ կոյսը. վերոյիշեալ Պորփիւրո-
սը յարմար ատեն գտնելով տարաւ աս տի-
կինը Կատարինէին քովը. երբոր լսեց ա-
նոր բերնէն եղած խելացի խօսքերը, Ռու-
տոսի ջնորհքը սիրտը միտքը լուսաւորեց,
բոլորով սրտով հաւատաց, տունը գառնա-
լէն ետև մկրտուեցաւ:

Ներկորդ անգամ ատեանը կանչեցին
կոյսը. երբոր տեսաւ Թագաւորն որ առջի-
նին պէս նոյն Աչմարիտ հաւատքը կը խոս-
տովանէր, խիստ բարկացաւ. մէկ իշխանի
մը խորհրդով անանկ մեքենայի մը վրայ
կեցընել տուաւ, որուն անիւները (թէ-
քերլեկները) սուրեր գամած ունենալով՝
պտըտցընելու ատենը կտոր կտոր պիտոր
ընէին մարմինը: Ուր ատենը սրբուհին առ
աջ աղաղակելով՝ հրեշտակ մը եկաւ փըր-
կեց զինքը: Ս. տեսնելով վերոյիշեալ Թա-
գուհին, Թագաւորին քով վազեց, շատ
մեղադրանք տալով իրեն երեսին սանկ
անողորմ ըլլալուն համար, ինքն ալ հոն
կ'Ուրիատոս ալ խոստովանեցաւ համար-
ձակ: Թագաւորը խիստ բարկանալով
հրամայեց գլուխը կտրել անոր ալ, Պորփիւ-
րոսին ալ իրեն 200 զինուորներովը:

Կատարինէին սկսաւ հարցուփորձ ընել
յորդորել. շատ բան գուրցելէն ետև երբ-
որ տեսաւ Թագաւորն որ միտքը չի փոխեր,
գլուխը կտրել հրամայեց: Երբոր կտրելու

տեղը հասան՝ որբուհի Կատարինէն աղաչեց դահիճներուն որ քիչ մը թողնեն. ինքը աղօթքի կեցաւ, աղաչեց Յիսուս՝ որմէ որ իր անունը յիշեն ողորմութիւն պտնեն, ի րենց ցաւերուն բժշկութիւն. ւվ ապ որ հոգեվարքութիւնե ատենն իմ անուանս յիշելու ըլլայ, ըսաւ, անոր հրեշտակ երկնից խրկէ, ըսաւ, տէր իմ, որ խաղաղութիւնը հոգին ա ւանդէ։ Ձայն եկաւ երեն, գուն եկէ սուրբ բերուն հետ հանգչէ. ով ապ որ քու հանպատեան օրդ կատարէ, ես ալ երեն խըն դիրքները պիտի կատարեմ։ Ինկէց ետքը գլուխը կտրեցին, որուն արեան տեղը կաթ բխեց. երեն մարմինն ալ հրեշտակները առին սինէական լեռը տարին. կերևնայ որ հոն ատեն մը քաշուած կեցեր էր Քհնութիե հասար։

ՍՈՒՐԲ ԿԻՒՐԵՂ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԱՑԻ

Պաղեստինու երկրին էր, որ կ՚ապրէր Յարութիւն անուն մէկ մարդ մը, որ ամուսնացեր էր Մարիամ անուն կնոջ մը հետ, որ ծներ էր անկէ երկու զաւակներ, մին աղջիկ, միւսն ալ տղայ։ Տղան ծնած օրէն ի վեր ծանր հիւանդ էր, ու ամէն օր աւելի կը տկարանար։ Հայրը ամէն կողմ կը վազվզէր, ամէն տեսակ դեղեր կուտար, բայց ոչ մէկ օգուտ կ՚ընէր։ Մայրը ալ ամէն կերպով կը ջանար, բայց ոչ մէկ բանի կը հասնէր։ Տղան օրէ օր կը տկարանար, ու մահուան մօտեցեր էր։ Մայրը ամէն կերպով կը ջանար, որ տղան չմեռնի, ու ամէն օր կ՚երթար եկեղեցի, կ՚աղօթէր, կ՚ուխտ կ՚ընէր, կ՚ողբար, որ Աստուած տղան չառնէ։ Մէկ օր ալ եկեղեցի գնաց, ու ուխտ ըրաւ, որ եթէ տղան ապրի, ինքը ամէն տարի Երուսաղէմ երթայ, ու Աստուծոյ տունը ուխտի երթայ։ Ուխտը ընելէն ետքը տունը դարձաւ, ու տեսաւ որ տղան ալ ոտքի ելեր է, ու ինքն ալ ուրախ եղաւ։ Ամէն օր կ՚աղօթէր, որ Աստուած ուխտը չմոռնայ։ Ամէն տարի Երուսաղէմ կ՚երթար, ու ամէն տարի տղան հիւանդանալով՝ կը մեռնէր։ Ինքը ամէն տարի կ՚երթար, ու ամէն տարի տղան

եպիսկոպոսը՝ զինքը սարկաւագ ձեռնադրեց. իսկ Ա՛աքսիմոս եպիսկոպոսը ձեռնադրեց քահանայ։

Սովորութիւն էր որ եպիսկոպոսը քարոզել չելաց՝ քահանայ մը կելլէր առաջ կը խօսէր ժողովրդեան. Ա՛աքսիմոս եպիսկոպոսը իրեն քարոզիչ ընտրեց Պիւրեղը՝ Հարտասան լեզուին ու սքանչելի վարդապետութիւնը հասար, որ խիստ հարկաւոր էր Նրուսաղէմայ մէջ. որովհետեւ ամէնէն տարի բազմութիւն զանազան ազգաց կը ժողվէլուէին հոն, որոնց մէջը շատ գիտուն մարդիկ ալ կը գտնուէին։ Ինչպէս նաեւ բազմութիւն Երեխայից՝ այսինքն նոր դարձողներն ալ հոն կը գտնուէին, դրսէ երկիր դարձողներն ալ շատը Նրուսաղէմ կու գային Յորդանան գետը մկրտուելու համար։ Ա՛նոնք պէտք էր կրթել, տրվեցընել, պատրաստել. ասանկ բանի մէկ հատիկ յարմար մարդ էր տուրբ Պիւրեղ։ Յարմար եղաւ նաեւ ժողովուրդը զսպելու զգուշացնելու հերետիկոսներու դէմ, որ ան ատենը խիստ շատցեր էին կերպ կերպ հերետիկոսութիւններ հանելով. ան պատճառով ուղղափառաց մէջն ալ շատ հակառակութիւններ կըլլային տեղ տեղ։

Ա՛աքսիմոս Նրուսաղէմայ եպիսկոպոսը երբոր մեռաւ, մէջերնին վէճ եղաւ. բայց ժողովրդեան բազմութիւնը Պիւրեղին ուզելնուն համար՝ անիկայ դրին Նրուսաղէմայ եպիսկոպոս. որ աւելի քանք երաւ ան ա-

տեղը հելլեսիկոսուհինները լսելով. ան ջանքով շատ մոլորեալ քրիստոնեաներ ուղղափառուհե Հաճքան բերաւ։ Ինչ ալ ըլլան նոր ժողովուրդ մը շատցուց երկնային հրաշքով սասանկ. մայիսի օխտը, երբորդ ժամու ատեն մէկ հրաշալի լուսեղէն խաչ մը երևցաւ երկինքը Կողգոթայ լեռան վրայ, որ կերկննար ինչուան ձիթենեաց լեռը. բոլորտիքն ալ պսակաձև Հառագայթ ունէր ծիրանի գօտիի պէս։ Ինչ տեսնլքն որ երկան ատեն քշեց՝ ամմէն քրիստոնեայ ժողովուրդը տեսնելով վազեցին ըսբ Աստուծ եկեղեցին մեռան ուծ օրհնելու. իսկ անհաւատները տեսնելով շատը դարձան քրիստոնեայ եղան։ Մուրթ Ալիբեղ ասոնք ամմէն ալ առաւ օրերով կրթեց տուվեցուց. տեսնլքին պատմութիւն ալ Կոստանդ կայսեր գրեց։ Ինչ է որ Նրևանի խաչ անուանուվ կը ստնենք։

Ալիշէն անունը որովհետև օրէ օր խրատ մեծնալու հետ էր, Ինկակիոս՝ որ պատրէստինեան Կեսարիոյ եպիսկոպոսն էր, խրատ նախանձիլ սկսաւ անոր դէմ. վրան անուն հանելով թէ պարտաւորէ աշխուին՝ ձգեց անկայ աշխուէն, քաղքէ քաղաք հալածեց, ինքը տիրել սկսաւ ան աշխուին։

Ալիշէն երբոր հարկ եղաւ Նրուսաղէմն դուրս ելլել՝ մեծ ժողովքին բողոքելով Ինատիոք եկաւ. բայց հոն քաղքին եպիսկոպոսը վախճանած գտնելով՝ անկից ելաւ Տարսոն գնաց, որուն եպիսկոպոսը Ալեքսա-

նոս սիրով ընդունեց, թող տուաւ որ քա-
րոզութիւն ընէ։ Ա՛նկից Աելևկիայի ժողո-
վը գնաց Հեթը մէկտեղ, ուր 150 եպիս-
կոպոս ժողվըուած էին յամին 359. ատոնք
Աիւրղին դատը քննելով ընդունեցան զին-
քը, արժանի վճռեցին Նրուսաղէմայ ա-
թոռը նստելու, Ա՛կակիոսը իրենց մերժե-
ցին։

Ետքը Ա՛կակիոս սիրելը ըլլալով Կոստանդ
կայսեր՝ որ արեւմտեան էր, Պօլիս գնաց
Աիւրղի վրայ շատ ամբաստանութիւն ըրաւ.
մէկն ալ ասա էր որ՝ երբոր Նրուսաղէմ սով
եղաւ, Աիւրեղ աղքատաց հանելու հա-
մար նաև ժամուն բաները ծախեց. որոնց
մէջն էր նաև ան ոսկեթել շուրջառն որ
մեծն Կոստանդիանոս՝ Կոստանդ կայսեր
հայրը՝ Նրուսաղէմայ ժամուն էր տուեր
ասա մտքով որ՝ միայն մկրտութիւն ընելու
աաեղը հագնուի. Աիւրղէն մէկ միմա
(չէնկի) մը ծախու էր առեր ան շուրջա-
ռը, իրեն խաղերը խաղալու աաեղը կը
հագնէր։

Ա՛կակիոս ասանկ ամբաստանութիւններ
ըրաւ Աիւրղի վրայ. բայց ինքը նոյն պատ-
ժուելով մեռաւ։ Կոստանդ կայսրը քանի
արեւմտեան եպիսկոպոսներ կային որ Ա՛կա-
կիոսի դէմ կը բռնէին՝ ժողվել տուաւ. ա-
սոնց ժողովը Աիւրեղը ձգեց, կայսրն ալ
անոր հաւատը քննել հրամմեց։ Նկատ ատեն
որ Յուլիանոս կայսր նստաւ. ասիկայ առջի
բերանը զինքը սիրցնելու համար՝ ամէն

քշուած եպիսկոպոսները ետ կանչել հրամայեց. ան ատենը Կիւրեղ ալ եկաւ Նրուսաղէմայ աթոռը նստաւ։

Յուլիանոս երբոր երկրորդ անգամ առևելք եկաւ Պարսից դէմ երթալու համար, Պաղեստինու երկիրը հասնելու ատենը Հրեաները գիտնալով որ քրիստոնէից դէմ է, իրենց որ վերնաք սպասպանէ քրիստոնէից ձեռքէն, հրամանն տայ իրենց սինագոգա շինելու։ Յուլիանոս որ ամէն կերպով կուզէր քրիստոնէութիւնը ջնջել, Հրեաներուն ամէնէն կերպ ազատութիւն տալէն ետև՝ հրամանն տուաւ յայտնի զոհ մատուցանել, ինչպէս որ պրեր էր Մովսէս։ Հրեաները ըսին որ՝ ինչուան մեր փլած տաճարը չշինուի, մենք զոհ չենք կրնար ընել։ Նոր ալ հրամանն տուաւ անօրէնը, շինուելու ատակն ալ Թագաւորական գանձէն վճարելու խօսք տուաւ։ Ու հրամանը Հրեաներուն եղաւ տօն ցնծութիւնը, ամէնն դիպցին հոն Թափեցան ժողովրդեան աշխատելու, գետինը փորելու. իրենց կնկտիքն ալ ինչ զարդ որ ունէին, հանեցին տուին որ տաճարնին զարդարեն։ Ու որպէս զի առաջ շէնք ըլլայ՝ հին փլած տաճարին մնացած քարերն ալ փորեցին հիմնոյ հանեցին. որուն վրայ աւրը Կիւրեղ արդէն մարգարէացեր ըսեր էր, Թէ աւրը աւետարանին խօսքն է, տաճարին մնացած քարերն ալ պիտոր չմնան։ Ու ընելով կը մխիթարէր, աղօթք ընելու կը

յորդորէր քրիստոնեաներն որ տաձարին նորէն շինուելուն համար խիստ կը ցաւէին։ Իրեաները ամէն գան պատրաստած՝ լման որ կըսպասէին հետեւեալ օրը տաձարին հիմը ձգելու, անանկ պեծանաշարժ ու փո- թորիկ մը եղաւ որ շրջակայ տները ամէնէն ալ փլան. իրենց գանուտներն ալ որ մէջն էին՝ մեռան. հանած հողերնին իրենց փո- րած փոսերուն մէջ նորէն լեցուեցան. ինչ քար ու փայտ որ պատրաստեր էին՝ հեռու տեղեր ցրուցան եղան։ Դայց Իրեաները սա գանս պատահմունք կարծելով նորէն ձեռք զարկին փորելու. ան տաեւնն ալ գետ նին տակէն կրակ ելաւ, շատ հրեայ կոր- սընցուց. փախչող Իրեաները եկան քրիս- տոնէից ժամը, բայց բացուած դռները ին- քըրեննին գոցուեցան Իրէից դէմ։ Ընդունք կարծելով որ ժանիւ եղող քրիստոնեաներն են գոցող, ուժով կը հրէին որ գանան. բայց ժամուն Ճակատէն կրակ ելաւ ձրը երեց, ձ րը խանձեց փախուց։ Ցետոյ եկան փլած տները գանալու որ մեռնողները հանեն, կրակ մըն ալ յանկարծ հոն ելաւ գործիք- նին երեց. փախչողներուն ետևէն կը վա- զեր երեւոյ լափելու։

Ցա ամէնն գանն ըլլալէն ետև ալ էին ապրիլնուած Իրեաներն որ խաչին գօրու- թիւն և զիւրինք պատժողը։ Դայց այծ իրենց աչուընին խօթ ելաւ ապրիլնցընելու համար հետեւեալ գիշերը խաչանանի լոյս մը երե- ցուց երկինքը աստղերով զարդարած Ցոմ-

պոլիս լեռնէն ինչուան Զիլիենեաց լեռը, ինչպէս որ տարիով առաջ երևցեր էր։ Օ արմանալի բան մըն ալ ան եղաւ որ շատ Հրեաներուն հազուստին վրայ ալ խաչեր երևցան աստիճ անդին բանուած. կը լծօ թուէին, կը շիկէին, կը լուանային որ ան խաչերը հանեն աներևոյթ ընեն, բայց չկարցեղաւ։ Ա՛յս բանիս վրայ քրիստոնեաները խիստ ուրախացան փառաւորեցան, մանաւանդ որ նոյն խաչերը քրիստոնէից շատին վրայ ալ նաև եկեղեցւոյ սպասուց վրայ ալ երևցան։ Հրեաներէն ու Հեթանոսնե րէն շատ մարդ դարձան քրիստոնեայ եղան. որոնք ամէնէն ալ տուրք Ալիւրեղ կընդու ներ, կը տօրվեցընէր, եւքը կը մկրտեր։ Այսպէս հրեայ ծնողացածները ամէնէն ալ ամբողջ ցած վախի մէջ ընկած Թողլին տաճարին շէնքը։

Այսպէս տեսն որ Ալեքս կայսր նստաւ. ասիկայ արհամարհանքով քանի ուղղա փառ եպիսկոպոս որ դարձեր էին քշուած տեղերէն, նորէն քշել հրամայեց. ան պատճառով տուրք Ալիւրեղ ալ նորէն քշուեցաւ. անանկով Պաղեստինու կամ Նարտշամու երկիրը առանց եպիսկոպոսի ձնալով՝ լեցուեցան հոն զանազան հերետիկոսներ։ Ալիւրեղ տասը տարի մը քշուած կենալէն ետև՝ Կրատիանոսի ու մեծին Թէոդոսի աւեները ինչպէս որ ուրիշ քշուողները, ասանկ ալ Ալիւրեղ դարձաւ եկաւ Նրուսա ղէմայ աթոռը. սկսաւ շուկել զարհուրելի

Թէ մտցընել. բայց շատ բան քաշեց հա-
կառակորդներէն։

Յաջին 381 Պօղոս ընդհանուր ժողովը
գնաց. հոն նորէն հաստատուեցաւ իր ա-
թոռը. անկէց ետև խաղաղութիւն նստելով
քանի մը տարի, լն արդեաւթք առ ինծ փո-
խեցաւ իբր յաջի 386 կամ 389։ Իրեն
գրուածներուն մէջը երևելի եղաւ Կոչումն
ընծայութիւն ըստուած գիրքը։

ՍՈՒՐԲ ՊԱՆԴԱԼԷՈՆ
ԵՒ ԵՐՄՈՂԷՍ

Ա՛ն, իկոնիդեայ քաղքէն էր Ասքսիմիա-
նոս կայսեր օրը. հայրը կռապաշտ էր սինկ-
ղիտիկոս՝ այսինքն գրան մարդ. մայրը քրիս-
տոնէ. բայց իր տղայութիւնը մայրը
վախճանելով՝ չկրցաւ տրվիլ քրիստոնէու-
թիւնը, մանաւանդ որ իր հայրը կռապաշտ-
ներուն պատասուննը դրեր էր գինքը տրվե-
լու, ետքն ալ Եւտրոպիոս բժշկապետին
քովը դրաւ բժշկութիւն տրվելու, որ կռա-
պաշտ էր ու Թագաւորին բժիշկ։ Որ մը
տեսնելով Թագաւորը Պանդալէոն տղան
աղուոր և շնորհալի վարմունքով, խիստ հա-
ճեցաւ. հասկըցաւ ալ որուն տղան ըլլալը,
յանձնեց բժշկապետին որ աղէկ տրվե-
ցընէ։

Տղան վարպետին երթալու գալու սոե-

նը առնէն օր կանցնէր մէկ տան մը առ-
ջևէն՝ ուր Աբրամէս քահանան կը քնանար։
Ա՛ս քահանան երկու բիւր մարտիրոսանե-
րուն կոտրուելուն առեներ փախած ըլլալով
հոն գաղտուկ երկու ընկերով պահուըս-
տած կրնաներ առանձին. կը տեսներ առնէն
օր աս Պանդալէոն տղան պարկեշտ ու չնոր-
հալի. իմացաւ հոգւով սրբով որ աս տղան
ինչ մեծ մարդ պիտոր ըլլար այ առջին։
Որ մը նեբա կանչելով սիրով խօսաթե-
հետը. թէ որ դուն, որդեակ, քրիստոնեայ
ըլլաս, ըսաւ, Աբրիստոսի անունովը առնէն
հիւանդները կը բժշկես։ Ա՛յ ըսելով հաս-
կըցուց իրեն քրիստոնէութիւնը։

Պանդալէոն տղան աղէկ երկրի պէս ըն-
ունեց աս աւետարանական սերմունքը՝ որ
ըսեց Աբրամէայ բերնէն. առնէն օր իրեն
քովը կու գար խրատ կը լսէր, եւոքը տուն
կերթար. օր մըն ալ Չամչեան երթայինք,
տղայ մը տեսաւ որ օձը զարնելով մեռու-
ցեր էր, օձն ալ քովը կեցեր էր։ Հիմա կ
առնեն, ըսաւ, տէր Յիսուս Աբրիստոս, թէ կ
որ կուզես իմ ընդունել, աս տղան քու ա-
նունովդ ողջընցուր։ Ա՛յս ըսածին պէս՝ մե-
ռած տղան յարութիւն առաւ, օձն ալ սատ-
կեցաւ։ Ա՛յս տեսածին պէս՝ վազեց եկաւ
Աբրամէայ քովը, հասկըցուց իրեն ինչպէս
գործքով տեսաւ իրեն ըսածներն ու Յի-
սուսին անուան զօրութիւնը. շուտ մը մկըր-
տուիլ ուզեց։ Աբրամէայ քովը օխտն օր
կեցաւ, առնէն բան տորվեցաւ։

Լ,տքը ուզեց հայրն ալ զարձընել. հե-
ռուանց խօսքեր կը պատցընէր, ինչու
կուռքերը չեն շարժիր, կըսէր, նատողները
միշտ նստած են, կեցողները միշտ կեցած
են, կը հարցընէր, միտքը տարակոյս կը
ձգէր. անչափ ըրաւ որ՝ հօրը միտքը կաս-
կած ձգեց, կուռքերուն զոհ ընելը վերջա-
ցուց: Բայց երբոր օր մըն ալ առաւ որ՝
ան կոյրն որ բժիշկները չէին կրնար ողջըն-
ցընել, իր տղան Պանդալէոնը վրան մէկ
խաչ մը հանելով և Յիսուսին անունը տա-
լով մէկէն լուսաւորեց, ան աւերը շուտ մը
հաւատաց. Լ,րմոզեայ ձեռքովը քրիստոն-
ութիւնը տարվելով Սիրտաւեցաւ, իւրեն կուռ-
քերը կոտրտեց: Բայց տես այ ընտրեալն
որ՝ Ջհարիտ հաւատքը ընդունելէն ետև
քիչ մը անցաւ մեռաւ:

Հայրը մեռնելէն ետև Պանդալէոն իր
ամէն ծառաներն ազատեց, հօրն ապրան-
քը աղքատաց բաժնեց. ինքն սկսաւ քա-
րեփորձութիւն ետևէ ինդալու. Հիւանդնե-
րու, աղքատներու, քանտը եղողներու,
տանջանք քաշողներու քովերնին պտըտե-
լով սիրտ կու տար կը մխիթարէր, Յի-
սուսին անունովը կողջընցընէր: Ինչափ որ՝
նախանձ ընկաւ քժիշկներուն մէջ. գնացին
մատնեցին Թագաւորին. Թէ որ Պանդա-
լէոնը չխոտանցընես, ըսին, ամէնուն ալ քրիս-
տոնէ կընէ: Պատմեցին իրեն ինչպէս քա-
րը կերթայ, տանջուող քրիստոնեաները
կը յորդորէ որ ամուր կենան իրենց քրիս-

տանէուԹիը վրայ. ան կոչն ալ ցցուցին որ Քրիստոսի անունովը լուսաւորեր էր։

Ա֊ապաւորն ատկէ հասկընալու համար կոչը իր առջևը կանչեց, զուրցընել տուաւ. երբոր իրաւը հասկըցաւ որ քրիստոնեայ եղեր է, մեկէն գլխատել տուաւ. եւթը պանդալէոնը կանչեց յանդիմանեց։ Պանդալէոն պատասխան տուաւ. Թէ որ կուզես աս բանիս իրաւը հասկընալ, հրամայէ որ անդամալոյծ մը բերեն առջևդ. քուկին քուրմերդ Թող վրան գան, կուռքերուն անունը տալով կանչեն, ես ալ Քրիստոսի անունը կանչեմ, նայինք որին անունովը կը բժշկուի, ան աստենը կիմանաս իրաւ հաւատքը։ Ընդունիլ տուաւ Ա֊ապաւորը. երբոր քուրմերը շատ կանչուրտուելով չի կրցան ըռընացընել անդամալոյծը, Պանդալէոն մէկ անգամ Քրիստոսի անունը տալով ոտքի վրայ հանեց։

Ա֊ն հրաշքը յայտնի տեսնելով կռապաշտները՝ շատը հաւատքի եկան. ան ատենը քուրմերը աումէնը մէկէն Ա֊ապաւորին ոտքը վազեցին, շուտ մը կորնցընել կաղդակէին Պանդալէոնը։ Ա֊ապաւորն առաջ շատ յորդորեց Պանդալէոնն որ ձգէ քրիստոնէուԹիը. տեսաւ որ չի դառնար, հրամայեց մեց կապել ու երկրԹով քերել, կողերն ալ երել։ Պանդալէոն ան տանջանքին մէջ ալ Քրիստոս կը կանչէր օգնուԹիւն. որ Ներմոզեայ կերպարանքովը երևցաւ իրեն, քաջալերելով կրակը մարեց, կապանքները արձկեց։

Պապաւորն ատոնք կախարդութիւն սե-
պելով երկրէն տապակ տալքցնել տուաւ,
կապար հալեցնել, գինքն ալ մէջը ձգել։
Սուրբը աղօթքի կեցաւ. ան ատենը հրե-
տակ երևցաւ, ձեռքէն բռնելով մէկտեղ
կրակին մէջը մտաւ. մտնելուն պէս՝ շուտ մը
կրակը մարեցաւ, տապակը պաղեցաւ։ Ա՛աք
սիմիանոս Պապաւորը կատղելէն հրամմեց
վիզը մեծ քար մը կապել, ծովը ձգել. ան
ատենն ալ Կրիստոս երևցաւ Նրմողեայ
կերպարանքովը՝ սաստեց ծովուն. Պան-
դալէոն անանկ զօրութիւն առաւ որ՝ ջրին
վրայէն ցամաքն ելաւ։

Նմանք կը տեսնէր Պապաւորը, որովհե-
տև ծովին քովը կեցեր էր. բայց կախար-
դութի՛ւ ըսելով զազանները առջև ձգել
հրամմեց։ Նոն նորէն տեսաւ Պանդալէոն
Կրիստոս նոյնպէս Նրմողեայ քահանային
կերպարանքովը, որուն զօրութէ Պանդա-
լէոն ոտքը կը լզէին զազանները։ Նյս տես-
նելով ժողովուրդը մկկըերան կը կանչէին,
մեծ է քրիստոնէից Աստ, արձըկէ, Թող
տուր աս արդարը։ Նյս լսելով Պապաւորը
խղճալուն տեղը կատղելով անոնցմէ հա-
զար հոգւի չափ կոտրել տուաւ, մարմին-
նին գազանները առջև ձգեց։ Տեսաւ որ
գազանները անոնց ալ չեն մօտիկնար ամե-
նևին, անոնք ալ ջարդել տուաւ։

Ընդարձեցաւ Պապաւորին կատաղու-
թիւնը, նորէն կը մտածէր չարչարել տուրբը.
մէկ անիւ մը (Թէքէրլէկ) շինել տուաւ մե-

քենաւոր , որուն վրայ կապելով դէպ՚ի վար գլորել տուաւ սուրբը : Այլ հոն ալ տեսաւ հրաշքը . կապերը քակուեցան , անիւը ջարդուբուրդ եղաւ , կռապաշտներուն վրայ քարեկոծ 500 հոգի չափ անոնցմէ սպանուեց : Փոխադառնը սոսկ կը տեսնէր կը զարմանար , բայց իր մոլորութենէն չէր դառնար . իր առջին կանչելով Պանդալէոնը՝ ոմ սորվեցուց քեզի աս բաները՝ կը հարցնէր : Ինք ալ յայտնի ըսաւ որ Յիսուսէս քահանան սորվեցուց , յուսալով որ գինքն ալ կատելի ե դարձնէ :

Փոխադառնը խրկեց Պանդալէոնն որ կանչէ իր առջին բերէ : Յիսուսէս ան պիշերը Երեսուն լսած ըլլալով իր նահատակութեան , ուրախութենէ Պանդալէոնին հետեւ եկաւ Թագաւորին առջեւն ելաւ . եւթը Թագաւորն անոր երկու ընկերն ալ բերել տուաւ . բայց ինքը դառնալուն տեղը՝ զանոնք կը յորդորէր որ Պանդալէոնին միտքը փոխեն : Ինքն ան ատենը յորդորելուն տեղը՝ աղօթքի կեցաւ . ասոնց աղօթքովը բան մը տեսաւ Թագաւորն որ Պանդալէոնէն չէր տեսած : Փոխադառնը աղօթք ընողներուն երեցաւ , երեսնալովը շարժ եղաւ . ան շարժիլն կուռքերը պետինն ընկան , փշուր փշուր եղան . մէկը ներս վազելով զուրցեց Թագաւորին :

Ե ուստի մը երեքն ալ տանջել հրամմեց Թագաւորը , եւթը գլխատել տուաւ . ինքն սկսաւ նորէն յորդորել Պանդալէոնը . տես ,

ըսաւ , ան իրեքը դարձան կուռքերուն զո-
հեցին , դուն ալ անանկ ըրէ : Պանդալէոն
որ գիտէը ինչ ըրաւ Թագաւորը անոնց վրը ,
երևան հանեց , նահատակուելին զուրցեց։
Թագաւորն ան ատենը յուսահատելով ,
արդոզելէն հրամմեց առաջ ձեծել , եաքը
գլխատել : Գլխատելու ատենը երբոր գա-
հիճը Թուրը հանեց որ զարնէ , Թուրը ձեռ-
քին մէջ մոմի պէս կակղցաւ , ծալուեցաւ.
աս տեսածնին պէս գահիճները՝ ամէնն
ալ սրբոյն ոտքն ընկան , հաւատքի եկան :
Սուրբը աղօթքի կեցաւ . տէր ՝ած , փա-
փաց կատարէ , ըսաւ . աս մարդիկներուն
ալ Թողութիւն շնորհէ , արքայութիւնդ մաս-
նակից ըրէ : Ձայն եկաւ երկնքէն որ՝ քու
փափագդ կատարեցի , երկնքին դռները
բացուած են քեզի , քու անունդ ալ Պան-
տէլէյմոն ըսուի , որ ամենողորմ ըսել է .
դուն որ ամէնուն ողորմութիւն ըրիր , հիմա
ողորմութիւն գտնես , ապաւէն ըլլաս իրենց
նեղութիւնը . քու նշխարքներդ ալ ամէն
մէն ցաւագարները բժշկեն :

Ասկէց եաքը սուրբը կանչեց գահիճ-
ները՝ ըսաւ որ Թագաւորին հրամանը կա-
տարեն . անոնք ալ քաշուէին , բայց սուրբը
զուրցեց , Թէ որ չընէք , մանչ չէք ունենար
ինձի հետ : Անոնք ալ առաջ եկան ամէն
մարմինը համբուրեցին , եաքը գլուխը կըտ-
րեցին յամին իբր 303 . բայց արեան տեղ
կաթ վազեց , մարմինը ձիւի ձերմակ կտրե-
ցաւ , ինչ ծառին ալ որ կապեր էին՝ պըտ-

ղով լեցուեցաւ. սեմոդնեերէն շատը գար-
ձան քրիստոնեայ եղան։ Պապաւորը լսա-
ծին պէս՝ ծառը կտրել հրամմեց, մարմինն
ալ երել. բայց քրիստոնեանեերը գաղտուկ
ոսկորնեերն առին Թաղեցին, կաթնախառն
արիւնն ալ ժողվեցին պահեցին։

ՍՈՒՐԲ ՈՆՈՓՐԻՈՍ ՃԳՆԱՒՈՐ

Ի գիստոսէն ը լլալով պզտիկուց կրօնա-
ւոր եղաւ վանքի մը մէջ՝ որ Նիտէ կըսուէր,
Երիմոպոլիս քաղքին մօտիկ, Պեբայիդու
մէջ. հոն տարվեցաւ ամէն կրօնաւորական
կարգը։ Երբոր չափահաս մարդ եղաւ՝ կը
լսէր վանքի մէջի եղողնեերէն՝ որ հարիւր
հոգվի մը չափ կային, Թէ Ճգնաւորներ կան
որոնք անապատի մէջ միս մինակ առանձին
կեցած կը Ճգնին, անոնց վարքը մեզնէ շատ
վեր է։

Ընտրիոսի դէմ կերևնար աս բանը.
ինչպէս կրնայ ըլլալ, կըսէր, վանքի մէջ
նստողնեերէն վեր ըլլալ, ուր շատ խոնար-
հութիե, շատ համբերութիե, ու կամքը կոտ-
րել պէտք է՝ եղբարնեերու հետ մեկտեղ
վարուելու համար։ Ինոնք ալ ըսին. ատոր
համար վեր է Ճգնաւորնեերուն վարքն որ
սաստիկ է անոնց պատերազմը սատանանե-
րուն ձեռքէն. անապատի մէջ կենալով մե-
կի մը միխիթարութիեն մը չունին ոչ մարմ

նաւուր ոչ հոգևոր, ինչպէս որ մենք կ'ուս վանքի մէջ կուենանք երարմէ. այլ միայն այմէ կըսպասեն գտնել երեց մխիթարու- թիւնը. երանի անանկ մարդուն թէ որ գիտ- նայ ինչպէս պէտք է համբերել։

Մխիթարին սիրտը խիստ վառուեցաւ աս խօսքերէն, երեն ալ բաղձանք կու գար անանկ կեանք վարելու։ Վերջը ատեն ատ փափագով Ջամըայ ելաւ, պէտ 'ի անա- պատն սկսաւ երթալ, քիչ մը հաց, քիչ մը ջուր հետն առնելով ջրոս օրուան հա- մար։ Այց խորունկ անապատը մտնելին- նի՝ յանկարծ լոյս մը տեսաւ իր առջին, վախէն ետ դառնալ մտածեց. ետքը ոյժ ա- պաւինելով ուժ առաւ, սկսաւ առաջ եր- թալ. ան ատենն երեն պահապան հրեշ- տակը երևեցաւ, առաջնորդ եղաւ ան խո- րունկ անապատին մէջ։ Վանկ երթալով մէկ քարայրի մը առջևն հասաւ. դուռը զարկաւ, մէյմըն ալ տեսաւ որ ներսէն մէկ ալևոր մարդ մը ելաւ ընդհալի երեսով, բարև տալով ըսաւ. դուն ես իմ եղբարս Մխիթիոս, ներս եկէ, ահ քեզի օգնական ըլլայ, որ աս սուրբ կոչումը քեզ կոչեց։

Վերջը հոն քանի մը օր սովեցընելով Մխիթիոսի աս Հգնաւորական վարքը, ետ- քը առաւ աւելի խորունկ անապատը տա- րաւ։ Վանկ ջրոս օր ջրոս պիշեր ներս քա- լելով մէկ պզտիկ խուց մը գտան՝ քովն ալ արմաւենի (խուրմայի) ծառ. աս է, ըսաւ, ահա ան տեղն որ ահ քեզի պատրաստեր

է ։ Յան երեսուն օր մէկտեղ կեցաւ՝ պէտք եղածը տուվէճընելով, եւթը եւս իր տեղն եկաւ ։ տարին անգամ մը միայն քուլը կու գար աս ծերը ինչուան որ վախճանեցաւ, որ տուրը Անտիրիոս Թաղեց գինքը ։

Անտիրիոս անկէց եւթը ամ աւելի շատ ցուց իրեն ձգնութինները, այնչափ նեղութի քաշեց տաքէն, խոլշակէն, ցրտէն, աղօթի ծարաւ մնալէն, որ շատ հեղ մեռնելու գուռը հասաւ ։ ինչուան որ քարեբարին ամ տեսնելով իրեն համբերութիւնն ու ջանքը՝ հրամմեց հրեշտակին ամէն օր իր հացն ու ջուրը տանել, քուլի եղած արմաւէնին ալ ամիսը կուզ մը բերելով, անարմատն ու հոն քուտած խոտերը իրեն հերիք կըլլային ։ Անանկով վաթսուն տարի հոն ապրելով խիստ ձգնութեամբ և սաստանային փորձութիւնը դիմանալով արխութի՝ հրեշտակային վարք մը ունեցաւ ։

Ամէն շաբաթ տուրը հաղորդութիւնը կառնէր հրեշտակէ սպասաւորութեամբ, ան առնելովը քովերնին կը փոխուէր, հոգեւոր մարդ մը կըլլար, ամբոխին սիրով կը հալէր, շատ հեղ իրմէ գուրս կը յափըշտակուէր, իբր երկնաւոր գրախտին մէջը գինքը կը տեսնէր սրբոց հետ մէկտեղ։ սիրտը անպատմելի ուրախութի՛ կը լեցուէր, էր յիշէր որ արդեօք աս աշխարհս մէջն է մի ։ անոր համար երբոր ինքնիրեն կու գար, ան աւելի ձգնութիւնները կը շատցընէր, յիշելով թէ ինչ մեծ փառք է՛ երեր

մարդուս՝ այ ծառայելը, այ հասար քաշելը. ինչ մեծ վարձք կայ եղեր քաշողներուն աշխատողներուն։

Պոսիդոնիոս երբեմն սասկ ձգնութենէ հետ էր՝ Պաւինոսիոս որ տուրք կրօնաւորներէն մեկին էր Ադրիատոսի մէջ՝ մեկ փոխադ մը կխմանար ստին մէջը խորունկ անապատները ներսէն ներս քալելու տեսնելու համար արդեօք հոն ալ կը գտնուին ձգնաւորներ իրմէ առելի հեռու տեղեր քաշուած։ Այս փոխադն ալ ծ էր ձգեր ստին մէջը, որպէս զի իր ծառան Պոսիդոնիոսը թողել տայ իրեն, ինչպէս որ պիտի պատմենք։

Պաւինոսիոս ան մտքով ձամբայ ելլելով տասնըօխտը օրի չափ ներս քալեց անհնարին աշխատութենէ. սասկ երթալով ան տաք տեղութենը՝ հասաւ մեկ լեռան մը ծոտիկ, ուր հեռուէնց տեսաւ ան սուրբ Պոսիդոնիոսը. բայց մեկ ահռելի կերպարանքով մը որ վախցաւ. մարդ մը մազերը երկնցած, վերէնիվար մազերով գոցած մարմինը, մէջքը տերևներ փաթթած, երեսը պաքէն ձգնութենէն բոլորովին փոխուած. սակայ իրեն մեկ վայրենի մարդակերպ առնասուն մը երևնալով, և ոչ իրաւ մարդ, վախէն լեռան վրայ վազեց որ փախչի։ Պոսիդոնիոս հասկընալով իր քովը կանչեց. մի վախնար, ըսաւ, ես ալ քեզի պէս մարդ եմ, Յիսուսին անուանը համար աս անապատն եկեր նստեր եմ։ Պաւինոսիոս աս լսելով լեռնէն վար ընջաւ, ոտքն ընկաւ.

բայց սուրբը Թող չխոսաս. դուն ալ այդ ծառան ես, ըսաւ, սուրբերուն սիրելի. ինչպէս է աշխարհք, ինչպէս են Նգիպտոսին կրօնաւորները՝ հարցուց։ Պաիսոտիոս քիչ մը պատմելէն ետև՝ ուզեց որ Ներսէն վարդը պատմէ։

Անուիրիոս պատմելէն ետև իր խուցը տարաւ. բոլոր օրն առանձին հոգևոր խօսակցութիւն անցընելէն ետև՝ արևը մարը մտած առենը հաց մը տեսան քիչ մըն ալ ջուր. ով Պաիսոտիէ, ելլոր կեր, ըսաւ սուրբն Անուիրիոս, շատ յոգնած կը տեսնեմ զքեզ, քիչ մը զօրանաս։ Պաիսոտիոս չուզելով առաջ ինքն ուտել, երկուքը միասին կեր։ գիշերնիլուս աղօթքի հետ եղան, բայց առտու եղածին պէս՝ Պաիսոտիոս տեսաւ որ սուրբ Անուիրիոսի երեսը արևի պէս լուսաւորուեր է, ինքն ալ փոխուած հրեշտակ մը զարձեր է, ուրիշ մէկ վախ մըն ալ ան առենն առաւ զինքը։

Անուիրիոս մի վախնար, ըսաւ. այսօր ես լմնցնեմ ախտոր իմ կեանքս, մարդասէրն Աստ քեզ հոս խրկեց որ իմ մարմինս Թաղես. երբոր Նգիպտոս երթաս՝ ինչ որ տեսար պատմէ եղբարներուն որ խնաման յիշեն. ես ալ խօսք կու տամ, ով որ իմ յիշատակս ընէ աղօթք ընելով, կամ նուէր մը տալով, կամ ուրիշներուն բարիք ընելով՝ անհակայ առաջի այդ պիտոյ յիշեմ. Աստ ալ իր երկնային բարութիւնը արժանի ընէ, որովհետև հաճոյ եղաւ այդ իմ խնդիրքս կատարել։

Պաւինոտիոս կաղաչէր սրբոյն որ ինքը հոն իրեն տեղը կենայ, Անդիպատոս չկրնայ։ Բայց տուրբ Անտիրիոս ըսաւ իրեն. դուն ատոր համար չեկար, այլ քեզ ած հոս բերաւ որ՝ անապատի մէջ եղող այ ծառայները տեսնես, եղբայրներուն պատմես որ շահին, ած փառաւորեն։ Այն ատենը Պաւինոտիոս ուրախ ընկաւ. օրհնէնք ուզեց. ինչպէս որ աս աշխարհիս մէջ իրար տեսանք, ասանկ, խնդրէ այմէն որ անանկ ալ անդիմի աշխարհիդը իրար տեսնելու արժանի ընէ։ Անտիրիոս օրհնէնք տալով եւս աղօթքի կեցաւ. արցունք թափելով հառաչելով երկինքը կը նայէր. քիչ մը անցաւ՝ գետինը ծռեցաւ ծունկ չոքեց. քու ձեռքդ կը յանձնեմ, տէր ած իմ, հոգիս ընելով՝ առանդեց հոգին։ Յակոբ հրեշտակներու ձայները լսեց Պաւինոտիոս, որ անոր հոգւոյն առջևէն երթալով կերդէին անուշ ձայնով երկնային երգ։ Պաւինոտիոս վրան զմայլելով լալով թաղել սկսաւ. իր հագուստը երկու ձղքելով՝ մէկ կտորը ձգեց սրբոյն մարմնոյն վրայ. փոքուած քար մը գտաւ, անոր մէջը դրաւ երանելւոյն մարմինը. վրան ալ քարեր ժողվելով ծածկեց ան տուրբ նշխարքը։ Ու լար կը հառաչէր, չէր ուզեր անկէց գաղտնիլ. խնդրել սկսաւ այմէ որ հոն կենայ, քայց մէյմըն ալ տեսաւ որ ան խուցը փլաւ, արմատներն ծառը պետինն ընկաւ. անկէց իմացաւ որ ած չուզեր իրեն հոն կենալը, սկսաւ լալ սրբոյն բաժնուելուն վրայ։

Ան ատենը հրեշտակ ալ իրեն երևնալով սիրտ տուաւ, առաջնորդեց ինչուան որ հասաւ Աղեքսոս։ Անոնք ուրիշ շատ չգնաւորներու հանդիպեցան, որ թէպէտ չէր ճանչնար, բայց անունք իրեն անունը տալով բարև կու տային. երանի քեզի, եղբայր Պաւինոտիէ, կըսէին՝ որ արժանի եղար հայրն Ինոսիրիոս տեսնելու, իրեն օրհնէնքն առնելու։ Ան ամէնն գիտը որ տեսաւ, Աղեքսոս հասածին պէս՝ պատմեց ամէնն եղբարներուն. անոնք ալ սաստիկ հոգևոր չհանապարհորդութենէն հոգևոր նոր բաներ իմանալով՝ ան ալ կօրհնէին, կը զարմանային թէ ինչ գալստեակ ծառաներ ունի եղեր ան անբնակ անապատներու մէջ։

ՄԱՐԻԱՆԷ ԿՈՅՍ

որ և

ՄԱՐԳԱՐԻՏԱ

Ան կոյսը Ինոխոք քաղքէն էր՝ որ Պաւիդիա գաւառին մէջն է. մէկ հատիկ աղջիկ հարուստ մարդու մը զաւակ, որ կառավարութեան գործին էր. իր պզտիկութենէ ատենը մեռաւ իրեն մայրը. անոր հաւնար հայրը ինկան մը քով դրաւ, որ այլ յաջողելուվը քրիստոնեայ էր։ Անոր քէչ մը մեծցաւ Մարիանէն՝ իրեն հայրը մէկ գործ

ամնքի տեղ մը չկնեց քաղքէն դուրս, հոն դրաւ կուռքերը պաշտելու համար. բայց աղջիկը Աչմարիտ հաւատքը ստուար ըլլալով ան քրիստոնեայ կնկնէն, երբոր բանավարութիւնը բացուեցաւ՝ կուռքերուն ստութիւնը սկսաւ երևան հանել։

( )ր մը արևուն լոյսը ծագելու ատենը՝ ներսէն ալ ինքը լուսաւորուելով՝ յայմէ, ըսաւ իրեն քովէն եղած աղջկուներուն ու ամ. պախինաերուն. ՝ծ անիկայ է՝ որ աս արևս ստեղծեր է. ես ալ ան ՝ծը կը պաշտեմ, անոր խունկ կը մատուցանեմ. աս արևն ու հօրս կուռքերը չեմ պաշտեր։ Նրբոր հայրը իմացաւ, այնչափ ատելի եղաւ որ՝ զինքը դուրս հանեց իր գաւառէն, երեսի վրայ ձգեց։ Ն՝ն ատենը Ա՝արիանէն ալ աւելի մօտիկցաւ քրիստոնեայ կնկանն իր պատկերին. սկսաւ ոչխար արծել քաղքէն դուրս, զինքն ալ ՝ծապաշտութենէ մէջ կրթել, բայց մկրտութենէ չկրցաւ առնել։

Նրբոր տասնըչորս տարուան եղաւ, կը լսէր ինչ տանջանք որ կը քաշէին մարտիրոսները, իրեն ալ փափաք կու գար, լաւ հաւաչելով կըսէր. ԷՐԲ կըլլայ որ ես ալ տանջէին Ա՝ՐԻՍՏՈՍԻ հաւատը, որպէս զի հոգիս խալըսի յաւիտենական տանջանքէն. աս բանին հաւատը շատ հեղ աղօթք կընէր կաղաչէր այ։

Ն՝ն օրերը Ա՝ԴԵԿՈՍ, ըստ ումանց Ա՝ԻՈՔ-ղետիանոս, կայսրը մեկ իշխան մը խրկեց հոն, ստիպելով ինչ քրիստոնեայ գտնե-

լու որ ըլլայ՝ տանջէ, անոնց արիւնովը քաղ
քին պատերը ներկէ։ Ն՚ին իշխանը երբոր
քաղքին քովէն հասաւ, տեսաւ Ա՚արիանէ
կոյսն որ ուրիշ աղջիկներու հետ ոչխար
արծելով կը դառնար իր դայեկին տունը
կերթար, խիստ հաւնեցաւ իրեն աղուորու-
թիւնը հասնար, հրամեց ծառաներուն որ ի-
րեն բերեն։ Երբոր կոյսը բոներ կը տա-
նէին, Ա՚րիատոսի անունը կանչելով շատ
աղաչելով չնորհք խնդրեց իրմէ, որ սրբու-
թիւնը պահէ, հաւատքը յոյսը զօրացնէ,
արիութիւն խոստովանութիւն տայ որ աներկիւղ
պատասխանէ ան բռնաւորին։ Ծառաները
եկան պատմեցին իշխանին, որ ան աղջիկը
Ա՚րիատոսի անունը կու տայ, քրիստոնեայ
է. սակայ արժանի չէ պահելու, ըսին։
Իշխանը խիստ տրտմելով հարցուց ինչ ա-
նուն, ինչ ազգէ ըլլալը, ինչ ծածկ պաշտելը։
Ա՚արիանէն իր անունը զուրցելէն ետև՝
համարձակ զուրցեց Ջնարիտ ծածկ պաշտե-
լը հայր և որդի և հոգի սուրբ, և Ա՚րիա-
տոս ծած և մարդ։ Իշխանը հրամեց պա-
հել անկայ, մինչ մեռաւ քաղաքը կռա-
պաշտութիւնը շատցնելու. քանի քրիստո-
նեայ որ ձեռք կը ձգէր, ամէնն ալ սպան-
նել կու տար, անոնց արիւնը քաղքին պա-
տին քսել կու տար։

Ա՚նանկ մը օր անցնելէն ետև Ա՚արիա-
նէն ալ առջևը բերել տուաւ. տեսնելով
իրեն աղուորութիւնը՝ խղճա խնայէ, ըսաւ,
քու մատղաշ տարիքիդ, քու աղուորութեդ.

եկէ կուռքերը պաշտէ որ չխմեունիս, ամեն-
նուն ալ ցանկալի ըլլաս։ Այսպէս պատաս-
խանեց. զուն չես կրնար իմ կամքս փո-
խել, և ոչ յոյս կտրել որ այ վրայ դրել
եմ. երեն Հոգւոյն սրբոյ զօրութիւնը իմ
վրաս խրկեց, իս զօրացուց. ես ալ իմ
անձս երեն պատարագ պիտոր մատուցա-
նեմ։ Աչխանն բսաւ. Թէ որ ինծի չես լսեր,
շատ տանջանքով քեզ պիտի կորնցընեմ.
իսկ Թէ որ լսես՝ իմ կուռքերս պաշտես,
քեզ Թագուհի կընեմ։ Այսպէս պատասխա-
նեց. ես չեմ վախնար քու տանջանքէդ,
Թէ որ մարմինս չխտանջուի՝ Հոգիս չի մըտ-
ներ երկնաւոր Թագաւորին քովը. ես պատ-
րաստ եմ ինչուան՝ի մահ անոր կամքը կա-
տարելու. անիկայ երեն աուրբ խաչին նշա-
նովը իմ մարմինս կը պահէ։

Ա՛ս խօսքերուս վրայ խիստ սրդոդելով
Աչխանը՝ հրամմեց երկըԹէ գաւազանով
ծեծել. անչափ զարկին որ՝ մարմինը պա-
տրատելով արիւնը գետինը կը վազէր, բայց
ինքը աղօԹքի հետ կըլլար ըսելով. Ա՛ստ-
ուած որ յաւիտեան, ընկալեայ. քեզի համար
յանձն կառնեմ ամ հարուածներըը, որ ին-
ծի ղրկուիս։ Աչխանին քով նստողներէն
մէկ մեռած մը ըսաւ. ով Ա՛ստուած, կուռ-
քերը պաշտէ, մեծ պարգև կառնես, քու
ծառիկ տարիքդ նայէ, զուն քեզի ողորմէ.
ինչու տանկ կը տանջուիս, աղաւորուԹիւ
կը կորնցընես։ Ա՛յսանկ կըսէին հոն եղող
ամեն ժողովուրդը, իրաւ կու տային Աչ-
խանին կամքը կատարելու։

Դայց երանելի կոյսը ամենևին ալ չեխեց. ուստի անմիտ խորհրդակից ստացայն, ըսաւ, ինչպէս չէք իմանար որ Աչխատիւթ ածն է իմ օգնականս. ուր որ անոր կապաւինի՝ կը փրկէ. անոր համար չեմ պաշտեր ձեր խուլ ու համր կուռքերը։ Դուն ալ, ուստի անօրէն դատաւոր, ըսաւ, գիտցիր որ ամենևին չեմ լսեր քու հօրդ ստատանայի. դուն իմ մարմինս կը տանջես, այլ Աստուած իմ հոգիս ձեռքդ կը փրկէ, դուն կերթաս դէպ ժոխքին անդունդը։

Աչխատը հրամմեց կախել, մարմինը երկնեռով քերել. սրբուհին երկինքը նայեցաւ աղօթք կընէր, խնդրեցաւ Աստուածէ որ իր կուսութիւնը պահէ, զինքը զօրացնէ։ Դահիճները անանկ կը տանջէին որ՝ տեսնողներուն սիրտը չէր դիմանար. Իչխանն ալ իր երեսը դոցեց որ չտեսնէ տուած տանջանքնին. լեղ ինծի, աղջիկ, կըսէր, կուռքերուն երկրպագութիւն տուր որ խալըսիս, չէ նէ՝ քեզ սրով սիրտ մաշեմ։ Ընդ դիտեր որ տանջանքին դիմացը նել տուողը հոգին տուրբ էր. Թէ որ առաջ սիրտ ըրաւ դիմացաւ, տանջանք քաշելէն ետև՝ լեցուած ըլլալով հոգւով սըրբուի, իր սիրտը կապուած միացած էր քրիստոսի հետ, չէր կրնար անոր սէրը թողնել։ Նոր համար պատասխանեց եւ ըսաւ. քանի տանջանք որ տաս ինծի, անչափ աւելի աղէկութիւն ըրած կըլլաս. Թէ որ մարմինս հոգաս, ըսաւ, չսպրիր հո-

պիս . Թէ որ չիտանջուիմ, չեմ պատկուիր :

Իշխանը կեցած տեղը կտոր կտոր կըլլար , չէր գիտեր ինչ ընէ որ՝ աս աղջկան միտքը դարձընէ . հրամմեց բանտը տանել : Նակ կոյսը ան մութ բանտին մէջ գինքը խաչակնքելով սղօթքի նստաւ . երկուզածուխքը կաղաչէր ալ որ գինքը չխնդողնէ . սատանան որովհետեւ իրեն հետ հակառակ ընկեր է՝ յայտնի ցցընէ , անիկայ խօսեցընելով և ինքը լսելով՝ գատաստան կտրէ մէջերնին : Ա՛ս խօսելնին մէյմըն ալ յանկարծ տեղը շարժեցաւ , վիշապ մը դուրս ելաւ՝ վիզը օձեր փաթթուած , աչքէն բերնէն կրակ ու կայծակ կը ցանթկէր . ասանկ ահագին տեսիլքով գարշելի հոտով վազեց սրբուհւոյն վրայ . ան ատենը վախ մը ընկաւ վրան , բայց պզտիկ փայտէ խաչ մը ձեռքը ունենալով աղօթքի նստաւ : Երբոր այն վիշապը որ էր կերպարանեալ սատայէլը՝ բերանը բացաւ կուլ տալ կուզէր , կուսին ձեռքի եղած խաչափայտը վիշապին փորը պատուեց , կոյսը ճնաց անվնաս :

Ա՛ճ որ տկարները ձեռք կառնէ՝ իր զօրութիւնը անոնցմով կը ցցընէ , մէկ լոյս մը հանել տուաւ ան ատենը բանտին մէջ , հոգին տուրը աղաւնիի մը պէս երևնալով ըսաւ . սիրտ առ , զօրացիր , ով Ա՛արխանէ , ոտքովդ վիշապին վզին վրայ կոխէ , խօսեցընել տուր , որ իր ըրած չարութիւնները աումէնն ալ խոստովանի : Ա՛արխանէ աս խօսքէս սիրտ առաւ , կոխեց վիշապին վզին

վրայ, երդուընցուց յանուն զօրութիե տուրբ հոգւոյն որ ըսէ՝ ուր է ինքը, ինչ գործքեր է ըրեր։ Նիկայ պատասխանեց. ես եմ սատանաներուն գլուխը որ կըսուիմ բեելզեբուղ, սաղայէլ։ Ան ըսելով սկսաւ եռքը մէկիկ մէկիկ խոստովանիլ իրեն ըրած չարութիները, թէ ինչպես ան զինքը գերազանց ստեղծուած մը ստեղծեր էր հրեշտակ լուսոյ, իսկ ինքը չնորհակալ ըլլալուն տեղը ուզեր էր իրեն քաշել այ փառքը. ասոր համար ան ալ զինքը իրեն հնազանդող դժոխոց անդունդը խրկեր էր։ Ինչ, ըսաւ, հոգեղէն մարդ մըն ալ ստեղծեց խօսք տուաւ իրեն ու իր զաւակներուն որ երկինքը մեր ընկած տեղը նըստեցընէ. աս բանս խիստ ծանր եկաւ մեզի՝ քան թէ մեր փառքը կորնցընելը. նախանձելէս չկրնացայ, մարդուն ալ տուէցուցի այ դէմ ելլել, այ պատուէրքը ոտքի տակ առնել, անանկով մահ խօթեցի աշխարհքը, եղբար եղբօր հետ կռիւ ընել, զիրար սպանանել, այ դէմ մեղքեր ընել դըրդեցի, ինչուան որ այ բարկութիը շարժե-

Այսու նման ինչ չարութիւն որ ընել տըւեր էր մարդուս առաջուցմէ ինչուան եթքը, աշխէց որ ոտքը վերէն վերցընէ, Թող տայ զինքը. ես անհնարին

տագնապի մէջ ձգեցիր, ըսաւ, իս Թող տուր, ես ալ իւօք կու տամ՝ ուր որ քու անունդ յիշուի՝ հոն չխմօտիկնաւ։ Իրեն մեծ տագնապը հարհըրիլը ան էր որ՝ մէկ տկար աղջկան ուժովը կապեր էր հոն զինքը հոգին տուրբ, ու իրեն ամէնն խայտառակութիւնը անոր բանալ ու զուրցել կը բռնադատէր։ Ա՛րիանէ նոյնն վրան խաչակնքածին պէս՝ գետինը պատռեցաւ, անչար վիշապ սադայէլը անդունդը կորաւ։

Ա աղուան օրը բանտէն հանեցին սրբուհին իշխանին առջևը բերին. կը զարմանար իշխանը անանկ ողջ առողջ մնալուն վրայ. բայց ինքը միտքը փոխելուն տեղը՝ նորէն կը յորդորէր սրբուհուոյն միտքը փոխելու, իրենց կուռքերը պաշտելու. տեսնելով որ միտքը չի փոխեր, հրամմեց նորէն քերել մարմինն ու կրակին վրայ խորվել։ Սրբուհին աղօթքի կեցաւ, դահիճներուն ձեռքը կապուեցան. տես, ըսաւ, ով դատաւոր, ես խուլերուն չեմ երկրպագեր, այլ միայն Ձմարտին Աստ, որ հոգիս ալ մարմինս ալ մարդրտի մը պէս անարատ պահէց իրեն աքանչելի փառքովը։

Ո՛ն ատենը իշխանը հրամմեց ջուր տաքցընել, ձեռքը ոտքը կապած եփուն ջրին մէջը ձգել. երանելի կոյսը աղաղակեց Աստ, որ ան ջուրը ըլլայ կրկին մկրտութիւն. սա րսածին պէս մեծ շարժ մը եղաւ, աղաւնի մը երևցաւ, ձիւթենիի պտուղ իր բերնին մէջ, ձայն մը եկաւ որ կըսէր. Եկէ Ա՛ս-

ըէ՛անէ, հանգչէ ար՛ա՛յո՛ւ՛ն ՚ի՛ջ. էր՛անէ ՛չէ՛կէ ո՛ր
հա՛ա՛ո՛ւ՛էք ա՛մէ՛ո՛ղջ պահէ՛յէ՛ր: Ո՛րէ՛ն կապէ՛ր՛ը
ինքի՛ր՛էն՛ն՛ին քա՛կո՛ւ՛էցան, կ՛ոյա՛ը ո՛ղջ առո՛ղջ
է՛լա՛ւ ջո՛ւ՛ին ՚ի՛ջ՛էն:

Ո՛՛ւ՛ր հ՛ո՛ւ՛աշ՛ք՛ը տ՛էա՛ա՛ծ՛ին պէ՛ս ժ՛ո՛ղո՛ւ՛ո՛ւ՛ո՛ւ՛ղ՛ը՝
՚ի՛ջ՛էն՛էն՛ն ի՛ր՛էք հ՛ա՛զա՛ր հ՛ո՛գ՛ի՛ւ չա՛փ դա՛ր-
չա՛ն ա՛մ՛ի՛ն՛ն ա՛լ քո՛ւ՛ո՛ւ՛ա՛ա՛յ է՛ղա՛ն: Ո՛՛ւ՛չ-
ւա՛ն՛ը կ՛ը կա՛տ՛ա՛ղէ՛ր ա՛ա՛ ք՛ա՛ն՛էո՛ւ՛ա՛ տ՛էա՛ն՛էո՛ւ՛ել՛-
ա՛լ չ՛ո՛ւ՛ի՛ա՛ն՛ցա՛ա՛, հ՛ո՛ւ՛ա՛մ՛էց Ա՛՛ա՛ո՛ի՛ա՛ն՛ն՛ն՛ն ք՛ա՛ղ-
ք՛ն դա՛ո՛ւ՛ա՛ հ՛ա՛ն՛էլ, ա՛ն՛ո՛ր ա՛լ ո՛ւ ա՛մ՛ի՛ն՛ն դա՛ո՛-
չո՛ղն՛էո՛ո՛ւ՛ն գ՛ո՛ւ՛ա՛ի՛ն՛ ա՛լ կ՛ա՛ո՛էլ: Ա՛ո՛ջո՛ւ՛հ՛ի՛
Ա՛՛ա՛ո՛ի՛ա՛ն՛ն՛ն ա՛ն ա՛տ՛էն՛ը ի՛ն՛ք՛ո՛ո՛էց. տ՛էո՛ո՛ ՚ա՛ծ,
ը՛ա՛ա՛, ո՛ւ՛լ ո՛ո՛ ի՛մ ա՛ն՛ո՛ւ՛ն՛ա՛ յ՛ի՛շ՛էլ՛ո՛ւ ը՛ւ՛ւ՛ա՛յ, ա՛ն
մ՛ա՛ո՛ղ՛ը ի՛՛ն՛չ ն՛էղո՛ւ՛թ՛է ՚ի՛ջ ո՛ո՛ ը՛ւ՛ւ՛ա՛յ, ի՛ո՛էն
օ՛գ՛ն՛ո՛ւ՛թ՛է գ՛ա՛ն՛է: Ո՛՛ւ՛ա՛ն՛կո՛վ ա՛ա՛ է՛ր՛ա՛ն՛էլ՛ա՛
է՛ղա՛ա՛ ա՛ր՛ա՛պ՛ա՛հ՛ա՛ա՛ օ՛գ՛ն՛ա՛կ՛ա՛ն՛ ա՛մ՛ի՛ն՛ն՛ո՛ւ՛ն, ո՛ւ՛լ
ո՛ո՛ ի՛ո՛էն՛ ք՛ա՛ո՛էէ՛ո՛ո՛ւ՛թ՛էը կ՛ա՛պ՛ա՛ո՛ւ՛ի՛ն՛կ՛ի՛:

ՍՈՒՐԲ ԻԳՆԱՏԻՈՍ

Ա՛ո՛ո՛ւ՛ա՛ծ՛ա՛զգ՛ե՛ա՛ց հ՛ա՛յ՛ր՛ա՛պ՛ե՛ա՛ո՛

Ո՛՛ւ՛ա՛ ո՛ւ՛ր՛ք՛ա՛ա՛ ա՛ն՛ ո՛ւ՛ղ՛ա՛ն է՛ ո՛ր Յ՛ի՛ս՛ո՛ւ՛ա՛ ի՛ր
գ՛ի՛ր՛կ՛ի՛ն ա՛ո՛ւ՛ա՛ա՛, վ՛ր՛ա՛ն ձ՛է՛ռ՛ք՛ գ՛ն՛է՛լ՛ո՛ւ՛ օ՛ր՛գ՛ն՛է՛ց՛-
ի՛ն՛չ՛պ՛է՛ս ո՛ր կ՛ը պ՛ա՛տ՛ա՛մ՛ի՛ Ա՛՛ա՛տ՛ք՛է՛ո՛ա՛ ա՛է՛ե՛տ՛ա՛-
ը՛ա՛ն՛ի՛ք՛ը ժ՛ը՛. գ՛ւ՛. և Ա՛՛ա՛ր՛կ՛. ք՛. գ՛ւ՛. Ո՛՛ւ՛ա՛ն՛-
կո՛վ Ա՛ր՛ո՛ւ՛ա՛ա՛ղ՛ե՛մ՛ա՛յ գ՛ի՛է՛ր՛ը ծ՛ն՛ա՛ծ ը՛ւ՛ւ՛ա՛յ՛ո՛ւ՛ի՛
է՛ա՛ք՛էն ա՛շ՛ա՛կ՛է՛ր՛տ է՛ղա՛ա՛՝ մ՛ա՛ն՛ո՛ւ՛ա՛ն՛դ պ՛է՛տ՛-
ը՛ա՛ի՛ ո՛ւ Յ՛ո՛հ՛ա՛ն՛ն՛ո՛ւ՛. Ո՛՛ւ՛ա՛տ՛ո՛ք՛ա՛յ ա՛ք՛ե՛ո՛ւ՛ը

Նատաւ Աւոդիոսի եւ ինքն՝ որ յաջորդ էր Պետրոսի. մօտիկ տեղուանք շատ կռապաշտ դարձուց քրիստոնեայ ըլլաւ քարոզութիւն ու հրաշքներով. իսկ հեռու տեղ եղողները գիր գրելով կը դարձնէր, ամէն կնուն սիրտ կու տար հալածանքի համբերել. իր վրայ միայն կը ցաւէր որ արժանի չէր եղած մարտիրոսութիւնե։ Ուխտիք որ, կըսէր, նահատակուելն է որ զմեզ աւելի կը մօտիկցնէ, ընտանի կընէ Յիսուսին։ Յիսուսին համար մեռնիլն է որ Յիսուսին սէրը կը ցցընէ։ Իրեն աչքի մեծ փափաքը ան ալ կատարեց։

Տրայիանոս կայսրը երբոր Ընտիոք եկաւ, իր առջեւը կանչեց Ութնատիոսը իբրեւ գլուխ քրիստոնէից. սկսաւ յանդիմանել. դուն ինչո՞ւ համար, ըսաւ, աս քաղաքն ու ամէն Աստուծոյ աշխարհքը կռապաշտութենէ դարձուցիր քրիստոնեայ ըրիր։ Ութնատիոս կայսրին քարոզեց քրիստոնէութենէ ճշմարտութիւնն ու կուռքերուն ստութիւնը. ապա վրայ երկան հակաճառութիւն ըրաւ։ Տրայիանոս սրդոլելով հրամմեց կռնակը ծեծել, երկլինելով կողերը քերել, աղով շփել։ Ատքը նորէն առջեւը բերել տալով կը յորդորէր կուռքերուն զոհելու. տեսաւ որ միտքը չի փոխեր, հրամմեց ձեռքին մէջը կրակ լեցընել, կողերն ալ երել. գետինը կրակ փռել, կրակին վրայ զինքը պառկեցընել։ Բայց տուրբ Ութնատիոս անանկ վառեալ էր Աստուծոյ սիրովը որ՝ ան ամէն

մին տանջանքը բան մը չէր երևնալ իր առջև։ Տրայիանոս հրամեց երկրթներով կողերը քերել, աղ ու քացախ լեցընել վրան. ետքը իրեք օր իրեք գիշեր անօթի ծարաւ բանտին ներսի դին շղթան զարնել տուաւ, ետքն ալ վէիւս հանեց Հռոմ տանել ու հոն գազաններուն առջևը ձգել։

Խիստ ուրախացաւ սուրբը երբոր ասլսեց. ուրախանալէն շղթաները իր վրայ ձգել կու տար. գահիճները առին անանկ կապած Սեվևկիա ընջեցուցին, անկից նաւով Միւռնիա բերին. հոն սրբոյն Պօղիկարպոսի հետ տեսնուելով խիստ ուրախացաւ, որովհետև միևտեղ աշակերտակից էին։ Ե ատ եպիսկոպոսները, քահանաները, սարկաւագները եկան հոն զինքը տեսնելու, որպես զի հոգևոր ընտրեք առնեն իրմե. ինքը ամէնն ելոզներուն առջին կը ցցըներ մինչ փափագ մինչ սէր ունէր օր մը առաջ նահատակուելու. Կրիստոսի սէրն որ իր սրտին մէջն ունէր՝ գիտես թե դրսէն ալ կը ցցըներ կրակի պէս վառուելով։ Ամմինուն ալ կաղաչէր՝ մանաւանդ Պօղիկարպոսի՝ աղօթք ընել որ իրեն փափագը շուտով կատարուի. օր մը առաջ գազաններուն ձեռքով աշխարքէս ելլէ, Կրիստոսի տեսքին արժանի ըլլայ։

Կատաղած մը առաւ որ՝ Հռոմեզած քրիստոնեաները ետևէ են զինքը խաղցընելու. երկան բարակ թուղթ մը գրեց ասոնց Հռոմէականին ազաչելով, ըսելով որ ա

մատիրոսութե՛ն չնորհքիս խափանող ըլ-
լան։ Այս շատ աղօթքով իմ փափագիս հա-
սայ, բաւ, միայն թէ դուք հինա արգե-
լող չըլլաք. սեղանը պատրաստ է, վրան
գոհ ընելու է. ասկէց աւելի չնորհք ինծի
չէք կրնար ընել թէ որ իս թողնէք վրան
ելլեմ գոհ ըլլայ, որպէս զի դուք ալ քովս
բոլորելով սիրով երգ ընէք Յիսուսի,
թէ ահա արժանի ըրաւ Այրուց եպիսկո-
պոսը աւանելքէն արևմուտք բերել տուաւ
որ մատիրոս ըլլայ։ Այնպով միևակ ա-
նունով քրիստոնեայ չըլլայ, այլ և գործ-
քով. ան ատենը գործքով կրնայ քրիստո-
նեայ ըլլալ, երբոր Քրիստոսի համար աշ-
խարհքս վերնայ. քրիստոնեայն ան ատենն
է մեծ՝ երբոր աշխարհքիս ատելի ըլլայ։ Այս
մէկ ցորեն մըն եմ. ցորենը ինչուան որ ջա-
զացքի տակէն չանցնի՝ հաց չի կրնար ըլ-
լալ. անանկ է նէ թողէք իս որ գազանե-
րուն ակռաներովը երբ ջաղացքով ման-
րուիմ, որպէս զի հաց սուրբ ըլլամ ձայ։ Ո-
սէք գազանները, իս անանկ կուլ տան որ՝
մարմինէս կտոր մը չթողնեն դուրսը, մե-
ռելս կարօտ չըլլայ թաղելու, այլ երեսնք
ըլլան իմ գերեզմանս։ Այն ատենը կըլլամ
Քրիստոսի աշակերտ, երբոր ան
աշխարհքս ալ չի տեսնէ իմ մարմինս. ամ-
մէն տանջանք թող վրաս գան, միայն թէ
Քրիստոս ինծի ունենամ։ Թողութիւն
ըրէք, եղբարք, ինծի համար մուզէք որ
աղրիմ, այլ մեռնիմ. մեռնելուս ըսած պի-

տոր տեսանեմ. հիմա մարդ եմ, այն ատենը հրեշտակ պիտոր ըլլամ։

Այսոր նման խօսքեր որ շատ կան այն թղթին մէջը՝ յայտնի կընեն որ աս տուրբս զօրտվին վառուած էր սիրոյն Աբիատոսի. մարդ մըն էր եղած՝ որ իբր թէ աչքովը կը տեսնէր երկնային փառքը. խելքը միտքը հան էրթալ էր օր մը առաջ։ Այս թուղթը պրելէն ետև զինքը նաւ դրին, Օ միւռնիայէն նաւով ելան, բայց Չամբան տեղ տեղ ցամաքով՝ տեղ տեղ ալ ծովով երթալով Յռոմ հասուցին։

Պիտանալու բան է որ՝ հին ատենը կրապաշտները Յռոմ զանազան խաղեր կը խաղային քանի մը օր ետևէ ետև. մէկ խաղն ալ ան էր որ՝ մահապարտ մարդիկը անօթի գազաններուն առջև կը ձգէին, որ ամէնն ալ կը տեսնէին. անոր համար գահիճները կարտուրային Չամբան, որ ան խաղին հասցընեն։ Երբոր տուրբ Պիտատիոս խաղին տեղը մտուցին, կանչեց ամէնուն. Ով հռոմայեցիք, դուք որ ծողվըուել էք աս խաղս տեսնելու, մի՛ կարծէք որ չարագործներ համար եա սանոնք հանդուցէք պէտք ըլլան, հապա ազգապաշտներ համար. եա մէկ ուրիշն մըն է մ՚ընդհարին այ, գազաններուն ախոռները պէտք է դրուի որ հայ տուրբ ըլլամ այ։

Այս բանին երկու տուրծ վրան թողին, որ ամբողջ մարմինը կերան յամին իբր 110. ինչպէս որ ինքը փափագելով կը ցանկար որ գազաններու բերանը թաղուի.

միայն քանի մը մեծ ասկորնեերէն Թողին։ Այն ատենը ոմանք ալ տեսիլք տեսան որ՝ իր հոգին այլ առջևն ելլեր կերեր էր, իբր ծանր աշխատանքէ եկած քրտինքը կը սրբէր։

ԳՐԻԳՈՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆ

Նազիանզացի

Ազիանզ քաղաքը ծնաւ. մայրը քրիստոնեայ էր ու խիստ բարեպաշտ. հայրը՝ որ նոյնպէս Աստիծոյ կըսուէր՝ կռապաշտ էր, բայց երբոր իր ընկերոջը աղօթքովք գարձաւ քրիստոնեայ եղաւ. երկու տարիէն եղաւ Ազիանզոս եպիսկոպոս եղաւ։ Աստիծոյ ըլլալէն ետև ծնաւ սա Աստիծոյ տղան մորը աղօթքով, որ ուխտ էր ըրեր այլ նուիրել. անոր համար գիտես թէ սրբոց տիկուց սկսաւ այլ շնորհքը վրան երևնալ։

Իր տղայութենե ատենը գիշեր մը տեսաւ երազին մէջը երկու կուսանք, որ ըսին իրեն։ Ա՛նոյ էնոյ Մարդո՛ւնէ ու պարկեշտո՛ւնէ, ընտանի ու սէրելի երկնաւո՛ր Նագաւո՛րին. Ընչ որ մեզի նման ըլլա, Նագաւո՛րին աչքը չի հանէնոյ պչեզ։ Աստիծոյ սա երկու առաքինութենան ալ գերազանց կերթալ ունեցաւ. մինչ խորհուրդ ալ գար իրեն սարկեշտութենե դէմ, սա տեսիլքը միտքը բերածին պէս՝ շուտ մը կը փարատէր, ինքն ալ ամմէն գիտցէն

կը ջանար զգուշանալու. ամէնէն երկրաւոր վայելչութիւնները ձգեր էր, փափուկ կերակուրներէն՝ հագուստէն՝ զբօսանքներէն միշտ ետ կը քաշուեր։

Ուրիշ եղբար մըն ալ ունեցաւ Կեսարիոս անուանով, քոյր մըն ալ Գորգոնիա անուն. ասոնք ալ բարեպաշտ անձինք եղան. անանկ մօրը ձեռք կրթուելով, որ իր զաւակներէն ամէնէն ալ բարեպաշտութիւնը կը մեծցնէր, մանաւանդ Գրիգորը. որուն շատ հեղ կը բանար ծածկուածը, նահապետաց վարքը կարդալ կու տար. կը յորդորէր անոնց արդարութիւնը ծածկաշտութեան նմանիլ. անկէց տղին սիզտիկուց սէրը կու գար ծածկուածը կարդալու, խելք հասցնելու։

Նորեմ մեծցաւ՝ իրեն սէր եկաւ արտաքին ուսմունքն ալ տրվելու. անոր համար քալեց ան քաղքներն ուր որ ան ատենը ուսմունք ծաղկեալ էին. աւելի Աթէնք ուզեց երթալու, բայց Յաւքան սաստիկ աչկոծութիւն քաշեց, մօտիկ ընկերելու եղաւ ուսկից մօրը աղօթքովը խալըսեցաւ, ինչպէս որ մէկին յայտնուեր էր Աթէնքի մէջ։ Յոն իրեն ընկեր ունեցաւ սուրբ Վասիլը. երկուքն ալ խիստ սէր կապեցին իրարու հետ. իրենց սրամտութիւնքը ուսումնասիրութիւնքը շատ առաջ գացին, ամէնէն վեր ելան, իրենց քարի վարքովին ալ ազէկ օրինակ եղան ամէնուն. անանկ որ՝ աշխարհիկ չէին ուզեր թողլ տալ։

Բայց Աբիգոր ծուլու ձամբան բռնաւ, յանդիման փախաւ Նազիանզ եկաւ. գալուն պէս՝ կուզէր անապատը առանձնանալ, բայց ծնողքը չի թողուն որ իրենց ծերութիւնը հոգայ: Յուրբ Աբիգոր անոնք ալ կը հոգար, կատարեալ կրօնաւորութիւնն ալ կը պահէր. որովհետև ուխտ էր ըրած աննկճն տեղ անանկ կենալ ինչպէս թէ անապատի մէջ ըլլար, հոգւոյն բաները աւելի հոգալ քան թէ մարմնոյն բաները, միշտ վերինը մտածել, պարապ խօսք մը չխօսիլ, պարապ չնկենալ, այլ միշտ ածաշունչը կարդալ, աստուածային խօսքերը մտածել: Անանկ վարք ունենալովը բոլորովին Աստուծոյ հետ միացաւ. շատ հեղ Աբիգոր կը տեսնէր, հետն ընտանեբար կը խօսէր:

Իր աշխատանքովը իրեն հայրը խալըսեց արհամարհոց մոլորութէ. որոնք խաբէական խօսքերով մոլորցուցեր էին. հայրն ալ զինքը քահանայ ձեռնադրեց, որպէս զի օգնական ըլլայ իր ծերութե առեն: Յուրբ ծնողքը ծանր հիւանդութէն քաշեցին, աղօթքով ողջընցուց, եւ թէ անապատը քաշուեցաւ մրջոյն Նարեկի հետ, որուն հետ շատոնցուընէ խօսք դրած էին հոն քաշուելու. երկուքը մէկտեղ մէկհոգի ըլլալով կը ջանային առաքինութե ճամբան երթալ. խիստ կրօնաւորական կեանք վարել, պահքով աղօթքով անցընել: Աբիգոր ինքն իսուցին ալ որովհետև շատ հետու չէին նստարմէ, շատ կը տեսնուէին մէկմէկու հետ, հա-

ատաքի վրայ, բարի վարուց վրայ խօսելով. քանի որ առանկ հոգևորի մէջ առաջ կերթայինք, այնչափ ալ առելի մը կըլլար իրենց արտաքին ուսմունքն որ Աթէնք տարվեցան՝ հոգևորէն զուրկ ըլլալուն համար։ Անտիպատին մէջը գրեց տուրք Կրիգոր ածայինն Ճառեր, քարոզներ, խելացի խօսքեր, պեղեցիկ տաղեր, որոնք տարվեցնել կուտար տղոց. առնցմով ամէն ըրաւ Յունլիանոսը, որ միտքը դրեր էր թէ քրիստոնէից մէջը չկայ ամենևին իմաստութեան գրուած։

Անանկ վարք կը վարէր Կրիգոր անապատի մէջ. միայն թէ իր ծերացեալ ծնողաց կաթը կատարելու համար երբեմն Նազիանզ քաղաքը կերթար, երբեմն անապատը կը քաշուէր. եւ թէ երբոր Աղէս կայսեր ատենը արիոսեանք նորէն հանճարեցան թէ առին, ան ատենը բոլորովին քաղաքն ընջաւ, ինչպես Նազիանզ ալ, Կրիգոր նեւսացին ալ։ Այս երեք տուրքը երեք ջահ եկեղեցւոյ ըլլալով, ժողովրդեան մէջ կը մտնէին, ուղղափառները լուսաւորելով կը պահէին Արիոսին մոլորութէ։

Երբոր Նազիանզ եպիսկոպոս ձեռնադրեցաւ Կեսարիոյ վրայ, ան Կրիգորն ալ եպիսկոպոս ձեռնադրեց Նազիանզ քաղքին վրայ. բայց հայրը ան ատենն անկարող ըլլալով իրեն Նազիանզու աթոռակցութիւն. երբոր հայրն ու մայրը վախճանեցան, Կրիգոր եւս Նազիանզու աթոռն. որովհետև

Էս, ըսաւ, միայն գործակից եղայ հօրս, կապուած չեմ, ուրիշ հովիւ մը ընտրեցէք ձեզի։ Դայց տեսնելով որ հինգ տարի անցան նախնական դասընթացքը մէկը չկրկնեն, ակամայ յանձն առաւ, նորէն հոն դարձաւ։

Աղքատիկ եպիսկոպոսները լաւ կը գրկեն Պօլիս ժողով ընել։ որովհետեւ հոն շատ գործեր էին արհամարհանք եւ ուրիշ հերետիկոսներ, անոր համար Դրիգորն ալ կանչեցին։ երբոր հոն հասաւ՝ Ա աղէս արհամարհան կայսրը մեռեր էր՝ մեծն Թէոդոս տեղը նստեր էր։ Դրիգորին ընդհանուր տուները Պօլսոյ մէջ եղաւ լման ուղղափառութիւնը տնկելու տուն։ անոր համար ան տեղը Կ. նստատեղ կոչեցին, որ ըսել է յարութիւն։ իբր թէ հոն յարութիւն առաւ ուղղափառութիւնը։ Հոն կը ժողվուէին ուղղափառները լսել իրեն քաղցրաբուղխ վարդապետութիւնը, որ կը տրվեցընէր միանական տուրբ երրորդութիւնը, բանին ոյ և հոգւոյն սրբոյ աճդութիւնը։ յաստակ խօսքերով անանկ կը վարդապետէր որ ամբողջ կը միայն ան ատենուան հերետիկոսները՝ որ խիստ շատ էր էին, ու կու գային իրեն հետ հակաճառելու։ բայց Դրիգոր անանկ կը կապէր անոնք իր խօսքերուն որ չէին կրնար իրեն դէմ խօսք հասցընել, ետ կը դառնային։ Ըն ատենն եղաւ որ զինքը աճդէան կոչեցին։ Հերետիկոսները ալ չար չկրնալով կրակէին ծաղր ընել, նախատանաց անուն ներ տալ, զրպարտութիւն ընել։ բայց ամէնն

ըրածնին պարապ ելաւ։ Կ՚ուիզոր անանկ մէկ ընտրեալ մը ուներ բնական և գերբնական՝ որ ամէնուն սիրտը իրեն կը գրաւէր։ մէկ անգամ հետը խօսողը՝ մէյմըն ալ չէր ուզեր իրմէ զատուիլ։ անոր հնարած հեռադիտակն իրեն անունը տողներ երևելի մարդիկ՝ վազելով ասոր քովը կու գային։ ինչուան տուրբ Լերոնիմոս մեծ վարդապետը լատինացւոց՝ ասոր քովն եկաւ, փառք սեպեց իրեն աշակերտ ըլլալ։ և աս նշանաւոր խօսքը ըսուցեց։ Կ՚ուիզոր ամէնքէն վարդապետութիւնը ուզեց որ ինքն ալ անանկ մարդ ըլլալով Պօղոս պատրաստ ըլլայ զինքը, թէպէտ ինքը շատ դէմ կեցաւ։ Ան չէ խոտորութիւն որ կը հանդիպի հերետիկոսները, սիրով հեզութեամբ ալ խոտորեցուց։ ուղղափառներուն մէջէն ալ քանի նախանձողներ որ ելան ու իրեն վրայ խոտորութիւն հանեցին, ամէնուն ալ հաճելեցաւ։ Անոնց խոտորութիւն հանողն եղաւ Աբրահամ ըսուած մէյմըն՝ որ շատ աղէկութիւն տեսեր էր իրմէ։ երբոր հիւանդացած էր Կ՚ուիզոր, ան Աբրահամ զինքը Պօղոս պատրիարգ ձեռնադրել տուաւ։ Կ՚ուիզոր որ խոտորութիւն կը սիրէր՝ ուզեց հրաժարիլ, բայց բազմութիւն ժողովրդեան թող չտուաւ։ մեծն Լեոդոս որ գրեթէ եկեր էր Պօլիս՝ ան ալ Կ՚ուիզորը նատեցուց աթոռը։ իրեն հակառակորդները մէկի մը ձեռքով սպաննել ուզեցին, ած ան

մարդուն ձեռքովը բանը երևան հանել տուաւ։

Տեսաւ սուրբ Կիրիզոր որ հերետիկոսները դեռ չէին վերջացած, յորդորեց Կոնդոնա թագաւորը ժողով ընել տալ, զինքն ալ աթոռէն հանել. սորա վրայ Պօլսոյ ընդհանուր ժողովը եղաւ 150 հայրապետներու. որոնք Չհամարիտ ուղղափառ հաւատքը սահմանելէն ետև՝ եկան Կիրիզոր յածաբանը բռնադատեցին որ իրեն օգուտը չինայէ՝ այլ հապա ուղղափառաց օգուտը՝ նորէն նստի Պօլսոյ աթոռը։ Նայց սուրբ Կիրիզոր յիշեցընելով անոնց իրեն ըրած երախտիքն ու չարախօսներուն զրպարտութիւնը, հրաժան խնդրեց հրաժարելու։ Նանկով եկաւ գնաց Կաղիանզի մօտիկ Կրիապոն գեղը. հոն նստելով չգնաւ թե տուաւ զինքը, հօրն տպրանքն ալ աղքատաց բաժնեց։

Կին աեղը շատ գրքեր շարադրեց. իրեն վարքն ալ գրեց որ՝ իր չարախօսները աւելի ընե։ Կսւ սուրբս այնչափ խիստ էր իր վրայ որ՝ անգամ մը իրեն երեցաւ թե խիստ խօրատեց մէկի մը հետ, զինքը պատժելու համար քարտուն օր լուռ կեցաւ. երբոր ծանր հիւանդութիւնի մէջ ընկաւ՝ ան աեղն ալ օգտակար գրուածներ հանելէն ետև չէր կենար, ինչուան որ վերջին թելը հանեցաւ Հոգին աւանդեց յամին երբ 390, ընտանեբար խօսելով Կրիտոսի հետ։

ԳՐԻԳՈՐ ՆԻՍԱՑԻ

Ի՛ղձայն էր սրբոյն Նարսղի, անոր ու Աակլինայ քրոջը դաստիարակութեբ պըզտիկուց ալէկ կրթուելի ունեցաւ. մեծնալէն ետև կարգուեցաւ Ցոհաննէսի հետ, որ երևելի կնիկ եղաւ իրեն առաքինութեբը համար, բարի օրինակ ամէնուն. ինչուան զարդ եկեղեցւոյ կը կոչեն զինքը։ Ցրիգոր եղբը քահանայ ձեռնադրուեցաւ. իսկ իր ընկերը Ցոհաննէս մեռնելէն ետև՝ Ցրիգորը բռնադատեցուց եպիսկոպոս ձեռնադրելին Ա՛նհուեաստիայի վրայ, որ կըսուի նաև Ա՛նտա։ Նայց երբոր Ա՛ղէս կայսր արիոսեան ըլլալով՝ քշել սկսաւ ուղղափառ եպիսկոպոսները, ան ատենը Ցրիգորն ալ քշեց, պատճառն որ՝ հաւատքէն կը հակաձառէր արիոսեանց հետ, ամէնուն առջևն ամօթ կրնէր։ Ա՛ղէսի վերջն տարին քը-շուեցին դարձաւ Ցրիգոր Ա՛նտիոքայ ժողովը գնաց. երբոր ժողովքէն կը դառնար՝ ուզեց տես երթալ Ա՛ակլինայ իրեն քրոջը, որ մարսպետի պէս մէկ տուն մը քահանած կէցեր էր։

( )րուան մը Հայքայ մնացած՝ երազին մէջ տեսաւ ձեռքը նշխարքներ, ուսկից անանկ լոյս կը ցոլանար որ աչուընին կառնէր. ասոնք տեսնելէն ետև մէկ գիշերուան մէջ քայց մեկնութիւնը չմտածաւ. Նը-

բոլոր տունն եկաւ իր Պակրինա քոյրը տեսաւ ծանր պառկած, որ սրբոյն Կարապէտ ետևէն ինքն ալ նոյն տարուանը մէջ մեռաւ անանկ ջերմեռանդութիւբ Քրիստոսի տեսոյն փափագելով և խորունկ հոգևոր բաներու վրայ խօսրանալով որ՝ Քրիգոր զարմանալով և իրեն հետը խօսելով գրեց հոգւոյն վրայի գիրքը։ Քոյրը մեռնելէն ետև հասկըցաւ Քրիգոր իրեն տեսած եղելութիւնը։

Ասկէց եաքն եղաւ Պօղոս ընդհանուր ժողովը, ուր գնաց Քրիգոր՝ հետը տանելով իրեն շինած գիրքը եւնոմեան հերետիկոսաց դէմ, ժողովին մէջ կարդալու։ Ախանձող քանասիրու մարդիկ որ էին պահսեր՝ Քրիգորին դէմ գրգռեցին Նչալգիոսը, որ սուրբ Կարապէտն ետև Կեսարիոյ եպիսկոպոս էր նստած. քայց եաքը իրաւը հասկընալով շինուեցաւ հետը։

Քրիգոր ամէն տեղ կը պտըտէր իր ժողովուրդը հոգևուելու և եկեղեցիայ օգուտը հոգալու համար. Նրուսաղէմ ալ գնաց ուխտի համար։ Ամէն եպիսկոպոսներ՝ ուր որ մեկ գժուար բան մը կեղծեր՝ զինքը հոն կը կանչէին, ինքն ալ հասնելով չար մը կը գտնէր, ամէն բան կը շտկէր՝ զօրաւոր ըլլալուն համար թէ խելքով, թէ մանաւանդ Հարտասանութիւբ։ Ամանիկ մեկ լուսաւոր Հրաշք մը եղաւ եկեղեցիայ. սրբութիւբ մեռաւ յամին իբր 396. շատ ալիկ գրքեր թողնելով։

ԳՐԻԳՈՐ ՍՓԱՆՉԵԼԱԳՈՐԾ

Վէմոկեսարիա քաղքէն էր՝ որուն գաւառը Պոնտոս կըսուէր. Հեթանոս ծնողաց որդի, այլ ազնուականն, անչափ որ՝ ատոր պապերն էին որ Պոնտոս գաւառին իշխանը կըլլային։ Գրիգոր տղակուց մէկ կամ տասնեակ մարդու մը վարդ ունեցաւ. ամենևին չունէր ան բնութիւնն որ աւելորական է տղոց. խաղի հետ ըլլալ, ժուռ գալու եւ տէգ խփել, հագուիլ կապուիլ, փախկոտիլ սիրել, աս բաներէս մէկն ալ չունէր. հապա իրեն սիրելի բան առաքինութիւնն էր, խնամտութիւն, ուսումնասիրութիւն. անանկ որ՝ պէտք է ըսել թէ՝ ան տղան պզտիկուց որոշեր էր իրեն քաշել, իրեն մեծ ծառայ ընել։ Պ'անանկ այլ լուսաւորելովն էր որ Գրիգոր արարածոց վրայ նայելով՝ ինքիրմէ Հանչնալ սկսաւ արարիչը, ինչուան որ Թողաւ կռապաշտութիւնը որուն մէջ ծնած էր, քրիստոնէութիւնը ընդունելով մկրտուեցաւ։

Երբոր Պ'ղեքսանդրիա երթալով փիլոսոփայութիւն ու սուրբ գրոց տեղեկութիւն սորվելու հետ էր, հոն մէկտեղ սորվող եբիտասարդները կը տեսանէին ատոր խելքն որ ամէնէն վեր էր, իրեն սուրբ վարքն որ չափահաս ծերու մը պէս էր, իր խոստած-

քը և վարմունքը կատարեալ, առանց
անարատ, հեռու ցոփութենէ և աշխարհա-
սիրութենէ, օտար իրենց աշխատհասէր վար-
մունքէն, ատոր վրայ շատ նախանձ կապե-
ցին, մոմտացին ինչ ընեն որ անունը կոտ-
րեն։ Պոռնիկ կնկան մը ատակ կերուցին,
որ բազմութենե առջին եկող պոռալով ըսա-
ծը կ՚ատակն որ՝ ինծի խօսք տուր տալու,
քանիմկ կուշացընես։ Ո՛չ ըսելուն պէս առ
մէն հոն եղողները, գայթակղելէն նայե-
ցան որ կնկան անկեց հեռացընեն. բայց
Աբիգոր առենեւին չկարծելով գիտէը որ
ուղ է ան կնիկը դրդողը, ան մարդուն ատակ
հանեց տուաւ որ կնկանը վճարէ։ Մուրբը
առանկ խոնարհութիւն ցցուց, բայց արգա-
րութենն ալ ծայրն իրեն վրէժխնդրութիւնն
ըրաւ։ արբոյն անմեղութիւնը երեւան հանեց,
ան կնիկը քիչ մը անդին գացածնին պէս՝
դիւահարեցաւ գետինն ընկաւ ամէնուն
առջև։ երբոր գէը խղդեր պիտոր անիկայ
զարհուրելի ձայն հանելով, սուրբը քովը
եկաւ, ոյ անունը տալով բժշկեց։ ամէն
տեսողներուն իրաւը հասկընալով, զարմա-
ցան մեացին։

Ասկէց ետքը Աբիգոր գնաց Աղոպինէ-
սին քով, հինգ տարի անոր աշակերտելով
ինչ որ քրիստոնէական ուսմունք կան՝ ա-
զէկ մը տրվեցաւ։ երբոր իրեն աշխատիքը
գարձաւ, ամէնուն ալ իրեն կատաջարկէին
կարգուելու։ բայց անիկայ մէկէն հրաժա-
րեցաւ։ Ասմասիայի եպիսկոպոսը ուզեց վին-

քը քահանայ ձեռնադրել, ինչպէս որ ան իրեն ապսպրեր էր. բայց Աւրիգոր անկէց ալ հրաժարելով իրեք օրուան հեռու տեղ փախաւ. ինչուան որ ան իրեն ալ հրամայեց, ան ատենը քահանայ եղաւ։ Այլ չէր հանդարտիր իրեն պաշտօնը՝ ի գործ դնել և քարոզութիւն ընել. որովհետև ան ատենը անանկ քրիստոնեաներ եղեր էին որ պատշտ խօսքերով վարդապետելով պարզամիտները կը խաբէին։ Ինչո համար շատ ապշանք կրնէր ան՝ որ իրեն մէկ կանոն մը յայտնէ, հաւատքին շիտակ խոստովանութիւնը տրվեցընէ, որ ինքն ալ հանդարտ կանոն քանը քարոզէ ամէնուն։ Այս քանիս համար երկան ազօթք ու հակում ընելէն ետև՝ տեսաւ մէկ ծեր քահանայ մը հրեշտակային կերպարանքով որ կըսէր իրեն. այ հրամանովդ եկայ քեզի վարդապետելու և կանոն մը տրվեցընելու։ Այս լսելով մատուցին ուրիշ տեսիլք մը կը ցցընէր։ Ա՛ն էլ մէն ալ ատոնց նայելով տեսաւ մէկ սքանչելի Թագուհի մը, անանկ լուսոյ մը մէջ նստած որ մարդուն աչքը կառնէր, աս ծերըն անունը տալով ըսաւ. ով Յոհաննէս աւետարանիչ, տրվեցուր ատոր չքմարտութիւնը խորհուրդը՝ որ կը խնդրէ։ Ան ալ պատասխան տուաւ. պատրաստ եմ, ով մայր տեառն, ընել ինչպէս որ դուն կը հրամայես։ Ան ատենը Յոհաննէս աւետարանիչ քաղցր ձծաբան բերանը, մէկիկ մէկիկ զուարճալի իրեն ինչ խօսքով որ քարոզեր է ա-

մեռնասուրբ երրորդութիւնը։ Ա՛ս վարդապետութիւնն է՝ որ սուրբ Գրիգոր իր ժամուն մէջ քարոզեց գրեց. ան ձև վարդապետութիւնը պահուեցաւ իբրև այ վարդապետութիւն, չէ թէ միայն Կէսարիոյ մէջ՝ այլ ամէն տեղ՝ ամէն ժողովքի մէջ որ սուրբ հաղը կը ժողվէին, մանաւանդ Կիւկիոյ աբ ժողովքին մէջ. իրեն գրուածն ալ պահուեցաւ իբրև այմէ գրուած մը. աս վարդապետութիւնն է որ Գրիգոր աճապանն ալ սուրբ Գարսեղ ալ քարոզեցին։

Ընդհէց ետքը եղաւ որ սուրբ Գրիգոր սիրտ առաւ, քաղաքն եկաւ, միտքը դնելու որ ժամ մը շինէ հոն. որովհետև ինչ ուան ան ատենը մինակ կռատուններ էին չէ թէ միայն քաղքին՝ այլ ամէն գաւառին մէջ։ Գաղջ ուզելով որ կռատուններըվերցընէ՝ քաղքէն դուրս կռատուն մը մտաւ գիշեր ատեն որ խիստ երևելի էր. ինչ որ քուրմերը կը հարցընէին՝ սատանաներն ալ ան կուռքին բերնուվը պատասխան կու տային։ Սուրբ Գրիգոր նայեցաւ զօրութեամբը սատեց, սատանաները դուրս վռնտեց. ինքը հոն գիշերնիւսա աղօթքի հետ եղաւ, լուսուն գէմ եկաւ գնաց։ Իրօր քուրմը եկաւ, ինչպէս որ սորված էր՝ հարցուց կուռքին։ Սատանաները դրսէն զուրցեցին. Գրիգորն եկաւ մեզ դուրս հալածեց, անկարելի է հիմա մեզի ներս մտնել քեզի պատասխան տալ։ Քուրմը կատղեալ եկաւ գտաւ Գրիգորը, գատաւորին կուզէը

մանելու։ Կրիզոր հեզութեք պատասխան տուաւ. որպէս զի իմանաս ինչ զօրութիւն ունի մեր Ձեմարիտ ՝ածը, ինչպէս իրեն ձեռքն է՝ ուր որ կուզէ՝ ան աստանաները հոն կը կեցընէ որ դուք այ տեղ կը պաշտէք, ես հիմա անոնք նորէն տեղերնին դարձընեմ։ Ա՛յս ըսելով գիր մը գրեց հրամայելով աստանաներուն որ նորէն կռատունը մտնեն. քուրմը առաւ այ գիրը կռատան մէջ սեղանին վրայ դրաւ. և իրաւ դրածին պէս՝ աստանաները նորէն մտան, սկսան կուռքին բերնէն խօրաթել։ Ա՛յսր վրայ խիստ զարմանալով քուրմը՝ նորէն եկաւ Կրիզորին աղաչեց որ իրեն տրվեցընէ ոմէ է ան ՝ածն որ աստանաներուն վրայ այսպիսի իշխանութիւն ունենայ։ Սուրբը հասկըցընելէն ետև՝ քուրմը ուրիշ հրաշք մըն ալ ուզեց որ հաւատայ. ան առեն Կրիզոր լեռան վրայի քարը մէկ խօսքով տեղէն հանեց, ուրիշ տեղ մը բերել տուաւ ուր որ կուզէր քուրմը։ Ա՛յս հրաշքը տեսածին պէս քուրմը՝ բոլոր սրտով հաւատաց. ամէն բանը ձգելով առաւ սուրբը քաղաքը տարաւ, ըրած հրաշքներն ալ ամէնուն պատմեց։ Յոն Ձեմարտութիւնը քարոզելով սկսաւ ամբողջ քաղաքը դարձուց քրիստոնեայ ընաւ. ան քուրմն ալ սարկաւագ Ձեռնադրեց. քաղքցւոց ծառայութիւնը եկեղեցի մը շինեց, որ առեն անցնելէն ետև՝ երբոր շարժը ամէն շէնքերը փլուց, սա եկեղեցին միայն մնաց որ չփլաւ։ Ինչ խոսքերը

որ ուզէր՝ աղօթքով ինձմէ կառնէր, ինչ ա-
ղեկութիւն ալ որ ձեռքէն կու գար՝ ամէնուն
կընէր, ինչպէս որ յայտնի կը ցրցընեն ա-
ռիւսածնեբս որ հոս պատմենք։

Երկու եղբայր ժառանգութիւն բաժնելու
ատենը խիստ մեծ կռիւ ունեցան մէկ ծովի
մը վրայ որ երեսց երկրին մէջն էր. ամէն-
մէկը կուզէր որ երես իրեն իյնայ ան ծովը. ու
Երիզոր մէջերնին մտաւ՝ շատ խրատեց,
չկրցաւ շտկել. անոնք երես խօսքին մտիկ
չդնելով զօրք ժողվեցին որ հետևեալ օրը
իրարու հետ պիտի զարնուէին։ Երիզոր
տեսնելով ասոնց պատրաստութիւնը՝ օր մը
առաջ գնաց ծովին քով, գիշերնիւսս ա-
ղօթքի կեցաւ, ան ծովը անանկ յանձնեցուց
որ՝ եղբէն վրան շինքեր շինուեցան, արտեր
պարտէզներ տնկուեցան, կռիւն ալ վեր-
ջացաւ գնաց։

Ալեսանդրիա գաւառին մէջէն պետ մը
կանցնի Նայլ անուանով, որ շատ միսս կու
տար ատեն ատեն գուրս ալօրթքալով, ինչ
որ կընէին՝ չէին կրնար Նար մը գտնել։
Մուրբը իր գաւազանն ան գետին քսելը
տնկեցաւ ալօրթքի կեցաւ. գաւազանը կա-
նանչնալ սկսաւ, գետին ջուրն ալ ոչ եր-
բեք գաւազանէն անդին անցաւ։

Նոյնպէս քաղքին ժողովուրդը եկան
աղաչեցին որ գայ իրենց վրայ մէկ եպիսկո-
պոս մը ձեռնադրէ. երբոր գնայ՝ ընտրելու
ատենը մէկը սա կուզէր, մէկալը ան։ Մէջ
բաս անոնց. գրսի կեղտարանքը, գրսի մեն-

ծուխը մի նայիք, ժոպովուրդ, հապա ան հոգին ընտրեցեք՝ որ այ հաչոյ է։ Ոչ ա- տունը մէջերնին մեկը եւսւ ծաղը ընելով մը ըսաւ. Թէ որ ատանկ է՝ Պէբսանդրոս դարբինը բերեր։ Ա՛յս ըսելով հոն մնու- ցին իր առջեւը բերին մեկ դարբին մը (էւ- լինակը), մրսած եղեամով, ազատ ծրտոտ հա- գուստով։ Պրիգոր էմոերժեց անիկայ, այլ լուանալ տուաւ, լաթերը փոխեց, նոյն դարբինը ձեռնադրեց իրենց վրայ քահա- նայ ու եպիսկոպոս։ Ետքն կը զարմանար ժողովուրդը, մէյմըն ալ ետքէն հասկըցան որ աս դարբինը փիլիսոփաներէն մեկին է եղեր, իրեն խոնարհութենէ ու ազքատու- թուն հանելուն համար աս արհեստը սկսեր է քանեցընել, իր վաստկածն ալ ազքա- տաց կու տայ եղեր. ան ատենը ժողովուր- դը փոխեց զարմանքը. իրենց չհանչնալուն վրայ և սրբոյն Պրիգորի Հանապազութեա- նը վրայ զարմանալ սկսան։ Ա՛յս Պէբսան- դրոս անչափ երևելի եղաւ սրբութիւբ, որ հոգւոյն սրբոյ շնորհքը ազատնակերպ ին- ջած վրան տեսան, ետքն ալ հաւատքի հա- մար մարտիրոս եղաւ։

Պէտանիոյ տուրբ Պրիգոր միշտ պտըտե- լով Աղուանից գաւառին մէջ, միշտ հրաշքներ ընելով, շատ մարդ դարձուց քրիստոնեայ ըրաւ. որուն վրայ Թագաւորը բարկանալով՝ հրամայեց իշխանին որ ժա- մերը գոյէ, քրիստոնեակաները ասանկէ։ Ա՛ն ատենը տուրբը վախնալով իր նորահաւատ

ժողովրդեան վրայ, որ չըլլայ թէ ամանք չիկրնալով դիմանալ ուրանան հաւատքը, հրաման տուաւ որ ատեն մը փախչին, ինքն ալ անապատը քաշուեցաւ իրենները, բայց մէկի մը մնանելովը եկան կռապաշտները բազմութեամբ պաշարեցին ան տեղը։ Սուրբ Վրիգոր իրեն սարկաւագովը (որ դարձած քուրմ էր), հոն բազկատարած աղօթքի կեցաւ, անոր աղօթքովը ամէն փնտրտուղները կուրացան, որչափ որ պտըտեցան՝ չիկրցան գտնել, ետ դարձան. մատնողն ալ աս հրաշքը տեսնելով՝ քրիստոնեայ եղաւ։

Յալածանքը որովհետեւ երկնցաւ՝ սուրբը հոգ կընէր, կը մամռար, միշտ աղօթքի հետ կըլլար. օր մըն ալ իրեն հոգեւոր Թէքը տեսաւ որ՝ մէկ երիտասարդ մը Տրդատ պիտա անուն տանջանքներ քաշելով նահատակուեցաւ. անկէց ձայն եկաւ իրեն որ՝ հալածումը պիտի դադրի։ Այս լսելով սուրբը ուրախացաւ, ամէնուն պատմեց. իրեն սարկաւագն ալ գնաց քաղաքը հասկըցաւ որ՝ իրաւ սրբոյն պատմածին պէս եղեր էր, ան ատենը ամէնն ալ զարմացան մնացին որ՝ ինչպէս իմացեր էր սուրբը օրովը, նահատակին անունովը։

Սրբոյն Վրիգորի աղօթքովը հալածանքը դադրեցաւ, քաղաքը դարձաւ, մարտիրոս եղողներուն մարմինը ժողվեց, յատուկ տեղը շինելով տեղաւորեց. իրենց տօնն ալ կատարել տպսրեց։ Գնա-

ջուցմէ խմանալով իր վախճանիլը՝ հոգ կընէր, կը փնտրուէր արդեօք կառապաշտութենէ դեռ մնացե՞ր կ՚Ասկեստարիայի մէջ։ Ա,տքը հասկընալով որ՝ տաճարը հոգի միայն մնացեր էին, անոնց համար ալ շատ աղօթք ըրաւ որ անոնք ալ գտնան, իրմէ ետև եկողը կառապաշտ մը չգտնէ։ Ա՚ետնէ ի՛ր արդեամբք անցընելով իր կեանքը, իր նորահաւատ ժողովուրդն ալ օրհնելով, հոգին աւանդեց ՅԻ Ա՚րեղիանոս կայսեր ատենը, որ նստեր էր յամին 270։

ՍՐԲՈՒՀԻ ՔՐԻՍՏԻՆԷ

Տիւրոս քաղքէն էր Տրայիանոս կայսեր ատենը. մէկ հատիկ զաւակ իրեն ծնողացը, որուն հայրը Ա՚ուրբանոս կըսուէր. հարուստ մարդ՝ միանգամայն և գատաւոր, մայրը Թագաւորական տնէ էր։ Ա՚րիստինէէին երբոր չափը հասաւ, տասներկու տարուան մը եղաւ, հարուստներէն շատը ուզեցին իրենց տղոցը նշանել գեղեցկութենը համար. բայց իր հայրը Ա՚ուրբանոս կուզեր որ իրեն գուստրը քրմուհի ընէ, կուսաբերուն ծառայութենէ մէջը մտցնէ։ Ա՚ս մտքով ոսկիէ արծըթէ կուռքեր շինել տուաւ, գարձը աշտարակի մը մէջ շարեց, հոն գրաւ իրեն աղջիկն ալ, որպէս զի մէկի մը չերևնայ,

հոն միայն կուռքերուն ծառայէ, ըսի ընէ. տասուերկու աղջիկ ալ իրեն ծառայութեան տուաւ։ Երբոր ուրիշներն եռանդ կկոչային Աւրբանոսի որ աղջիկը նշանէ, Աւրբանոս կըսէր անոնց. լաւ է իմ աղջկանս անանկ կենալ, որ կուռքերուն աւելի սիրելի ըլլայ։ Ինչ պիտեր որ անիկայ Քրիստոսի սիրելի պիտոր ըլլար։

Ես կոյսը քնական խելացի ըլլալով՝ առաջուց ալ տեսած ըլլալով քրիստոնէից բարի վարքը, իրենց նահատակութիւնն ալ լսած, անկից իրեն մէկ տարակոյս մը կու գար, կը կասկածէր որ սուտ ըլլան իրենց պաշտած կուռքերը, կը հառաչէր, կը փափագէր որ մէկ տեղէ մը իմանայ ճշմարտութիւնը։ Տասը ինքն աւելի առնելէն ետև՝ օր մը երբոր քուլվառը ձեռքն առած պատրաստուելուն կը տեսնէր կուռքերուն խունկ ծխելու, ան որ պատրաստ է սասանկներուն ողորմել, յանկարծակի իր միտքը բացաւ, իրեն մէկ խղճմտանք մը եկաւ ան սուտ կուռքերը պաշտելու. Ժողվեց ան կուռքերը, տարաւ պատուհանին մէջ դրաւ. սկսաւ երկինքը նայել դէպ՚ի արևելք. ով է արդեօք ըստեղծեր, ըսաւ, աս արևը, լուսընկան, աստղերը։ Ես ըսելով կը հառաչէր, ախ, տէր ան քրիստոնէից, յայտնի ըրէ, կըսէր, ինծի քու անունդ, որ քեզ պաշտեմ, սուտ ածնները չպաշտեմ. աս կրակը ու արցունք կը թափէր։ Ին գիշերը Քրիստոս իրեն երևնալով, ինքը կանչեց սիրտ տուաւ. ես

քեզի հետեմ, ըսաւ, ով Արիատնէ. չեմ
ծողնեը. դուն համբերութիւդ հոգիդ պի-
տի պահես: Այս խօսքով հասկըցուց իրեն
որ մարտիրոսութիւն պիտի ընդունէր. բայց
կուսին սիրտը ուրախութեամբ լեցուեցաւ,
սկսաւ փառք տալ Աստ:

( )Ետեան օր անցած էր քանի որ կուռքե-
րուն խունկ չէր ծխած. քովի աղջիկները
իրեն յիշեցուցին. ըսելով թէ, ըսին, մեր
վրայ բարկանան կուռքերը: Արիատնէն
պատասխան տուաւ. ով մոլորեալներ, կուռ-
քերը ոտա են. ես ասկէց ետքը անոնք պի-
տի ձգեմ, միայն Արիատոսի տեառն իմոյ
զոհ պիտի մատուցանեմ: Անոնք ոտքն ըն-
կան, կաղաչէին. ելլելով որ, ըսին, հայրդ
լսէ, քեզ ալ մեզ ալ կը կորնցընէ: Ա՛ս
զուրցելնին՝ հայրը ներս մտաւ, կուռքե-
րուն զոհ ըրաւ. աղջիկները պատմեցին հօ-
րը ինչ որ ըսաւ Արիատնէն:

Հայրը կանչեց, աս ինչ է, ըսաւ, դուստր
իմ, որ քու վրադ կը լսեմ: Արիատնէն ը-
սաւ. իմ մի կանչեր քու դուստրդ, այլ
դուստր երկնաւորին ես: Հայրը չիմացաւ
աս խօսքս. կարծեց որ իրեն սուտ աճնե-
րուն համար կըսէ, ելաւ գնաց: Ան ատե-
նը պարապ ատեն գտնելով Արիատնէն,
ես անունը կարդալով, քանի կուռք որ կայ-
ին՝ ամէնին ալ կոտրտեց աղբատներուն
բաժնեց: Հանի մը օրէն հայրը եկաւ, ե-
րբոր իմացաւ ինչ ըրեր է իր աղջիկը, բար-
կանալէն հրամմեց իր սպասաւորներուն՝

եւ ես ինձ զարնել. աս հերիք չեսեպելով՝ գաւազանով ծեծել տուաւ զինքը։ Այսը դէպ՚ի երկինքը վերցնելով ձայնը՝ անանկ օգնութիւն կը խնդրէր այժմ, համարձակ վար կը զարնէր կռապաշտներուն անմտութիւնը. ինչպէս էք հասկընար, կըսէր, որ մեկի մը մեկ օգնութիւն չեն կրնար ընել։

Ա՛ս խօսքերուս վրայ հայրը ա՛լ աւելի կատղելով, վիզն ու ձեռուըները երկաթը զարնելով՝ անանկ բանտը տանել տուաւ. ինքն ալ տակնուվրայ եղած տուն եկաւ, կխաժեռ պառկեցաւ։ Ա՛յրն ալ իմացածին պէս՝ լալով ողբալով՝ գլուխը մեխերը ցանելով՝ անանկ բանտը վազեց. վայ որ պեակ, աս ինչ ըրիր, ըսաւ, իս պիտոր մեռցընես, ես շատ աղաչելով կուռքերուն քեզ ծնայ. չէշ ան մայրական կաթն որ քեզ տուեր եմ, քեզ ձեռքովս մեծցուցեր պահեր եմ. ինչ ըրիր հիմա, ինչպէս մոլեցար և ուրիշ ա՛ծ մը պաշտել սկսար որ մենք չենք ճանչնար։ Ա՛յց՝ Աբրահամէ սէրն որ կը վառեր սրբուհւոյն սրտին մէջը՝ չէին կրնար մարել ոչ հայրական և ոչ մայրական սէրը. ան էր իր փափաքն որ Աբրահամի համար մեռնի։ Յուզուելն սրբոյ զօրութիւնն առնելով ըսաւ իր մօրը. իս մի կուչեր քուկին դաստրդ. ես Աբրի դուստր եմ, ան է իմ հայրս մայրս. ես իս անոր եմ նուիրեր, ան իս լուսաւորեց որ ձեր կուռքերուն ստութիւնը ճանչցայ կոտրտեցի. դուք ալ թէ որ կուզէք ապրիլ դարձէք, ճշմարիտ ա՛ծը պաշտեցէք։

Ա՛ոնք լսելով մայրը տրտմութէ տուն դարձաւ պատմեց հօրը. հայրը խիստ սըրդողելով՝ լաւ է որ ես անիկայ տանջանքով սպաննեմ, ըսաւ, քան թէ ամէնուն առջև ամօթով մնամ: Ա՛ւտուն ատեանը բերել տուաւ Արիստինէն, բռնադատեց որ դառնայ. տեսաւ որ իր մտքին վրայ ամուր կեցած է, ծեծել տուաւ անչափ որ՝ ծեծողները յոգնեցան, բայց կոյսը փառք տալով՝ ես հօրը երեսին կու տամ. ինչպէս միտք չես առներ, կըսէր, Արիստոսի զօրութիւնն որ գահիճներըզարնելէն յոգնեցան, ես քան մը չեզայ:

Հայրը հրամմեց կախել, երկբնեռով քերել. անանկ քերեցին որ՝ միսը կտոր կըտար վրայէն գետինը կիյնար. ինչքեցնելէն ետև՝ հօրը գազանութիւնը յիշեցնել ուզելով կոյսը, գետինն ընկած արուն թաւալ մէն կտորը երեսին նետեց. կուզէր մարմինա ուտել, ըսաւ, առ ուզածդ: Այց հայրը գութ շարժելուն տեղը՝ աւելի կը կատղէր, նորէն կը բռնադատեր որ կուռքերուն զոհէ: Պատասխան տուաւ Արիստինէն, Արիստոս որ իս լուսաւորեց, հոգիս ալ մարմինս ալ կը փրկէ:

Ա՛ետ մեքենայ (չարխ) մը բերել տուաւ հայրը՝ վրան տուրեր գամած. անոր վրայ կապել տուաւ կոյսը. գետինն ալ հրամմեց կրակ վառել, անանկով պտըտցընել, որ մէկ դիսացէն ան մեքենան ոսկորնելը սիսէր կոտրըտեր, մէկալ դիսացէն ալ կրակը սիսոր

երէր : Կայց կուսին աղօթքովը կրակը մա-
րեցաւ , ինքն ալ մեքենային վրայ կեցած
բան մը չեղաւ : Ոչ հրաշքէն ալ չկշտա-
ցաւ հայրը , բանտը դնել տուաւ անօթի .
ան գիշերը հրեշտակ ՚ի երևնալով խոցերը
ողջընդուց , կերակուր ալ տուաւ :

Ոչ հրաշքով կը պահէր , հայրը ՚ի դէմ
մեռցընել կուզէր իր զաւակը . ան գիշերը
հինգ հազի խրկեց ու՝ աղջիկը բռնեցին նա-
ւու մը մէջ դրին , վիզը քար կապելով ծո-
վը ձգեցին . հրեշտակ ՚ի ծովէն ալ խաչը-
ցընելով ցամաքը ելաւ : Նորէն հօրն ի-
մացուցին , ամէն հրաշքը կախարդութիւն
սեպելով բանտը խրկեց որ վաղուան օրը
սրով սպանեն . չկշտացաւ ամենևին սրը-
քուհին խօսքերէն , որ նորէն երեսին կու
տար իրեն խատարտուքին ու կուրութիւնը :
Կայց արդարութին ՚ի պատուհասելով ա-
ռաւ իր վրէժը հօրմէն , վանդակ մը նոյն գի-
շերը տանջուելով սատկեցաւ :

Ուրիշ մը օրէն ուրիշ դատաւոր մը ե-
կաւ . ան ալ տեսնելով որ Կրիստինէն ա-
մուր կեցեր է իր քրիստոնէութիւնը վրայ ,
նորէն տանջանքներ տուաւ : Կրակի հրամ
մեց ծեծել , եռքը տաքցուցած երկաթ ո-
տուըներուն տակը դնել . գլխուն մազերը
ածիլել ու անանկ մերկ քաղքին մէջ ժուռ
ածցընել . եռքը կռատունը բերելով կը ըս-
նադատեր ... ; ընել : Կայր ձեռքն երկինքը
վերցընելով աղաչեց ՚ի , ամէն կուռքերը
գետինն ընկան կոտրտեցան , տեսողները

դարձան քրիստոնեայ եղան իրեք հազար հոգի չափ. ան դատաւորն ալ վախէն ա մնձէն յանկարծամահ եղաւ։

Յետոյ դատաւոր եկաւ Յուլիանոս անուն. ան ալ տեսնելով որ Քրիստոնէն չի թողներ քրիստոնէութիւնը՝ փուռը ձգել տուաւ. բայց կոյսը ողջ եւաւ փռանէն։ Ա հրաշքը կախարդութի սեպելով, թողնե՛ր կանչեց, անոց ձեռքով օձեր խրկեց Քրիստոնեայ վրայ. բայց օձերը սրբուհ ոտքին տակը կը շարժէին, քան մը չէին ըներ. դատաւորը կատղելով թողլին հրամմեց որ՝ օձերուն վր կարդալով հրամ մէ որ սպանանեն կոյսը. բայց օձերը թողլին վրայ յարձկելով մեռուցին։ Քրիստոնէն ան առեւը գոհութիւն տալով՝ հրամմեց օձերուն որ մէկի մը չվդպէլով իրենց տեղն երթան. ինքն եկաւ մեռելին վրայ աղօթք ընելով և Յիսուսին անունը տալով ողջցուց. ա մարդս ողջընցածին պէս՝ դարձաւ քրիստոնեայ եղաւ։

Ինչ հրաշքներ որ տեսաւ դատաւորը չարթընցաւ, նորէն կըստիպէր կոյսն որ կուռքերուն զոհ ընէ. եարը ծխծերը կըտրել տուաւ, ուսկից արեան տեղը կաթ վազեց։ Ե ատ կուապաշտներ ա հրաշքները տեսնելով ու լսելով քրիստոնեայ եղան, որոնցմէ օխտը հոգի մեծ տուկհներ էին։ Դատաւորը տեսնելով Քրիստոնէին պատճառովը շատ հոգի քրիստոնեայ կըլլան, լեզուն կտրել տուաւ որ ինչո՛ւ կուա-

պաշտու Թ՝ը կանարփէր իր լեզուովը • քայց կարելէն եաև ալ կոյսը խստակ խօսքով սկսաւ զոհանալ ՚այ ու աղաչել որ ասկէց ետքը քրիստոնեայ ունենք վինքը : Ձայն եկաւ երկընքէն , ով Ներսէհ , եկէ հանգչէ ան ուրախութեան մէջն որ քու ջարչարանքովդ վաստկեցար : Ն՚ ատենը գառաւորը հրամայեց , երկու հոգի վրան վազեցին , կոզը խոցելով նահատակեցին աս բազմաչարչար կոյսը երանելի Ներսէհն յամին իբր 110 :

ԵՊԻՓԱՆ ԿԻՊՐԱՑԻ

Ն՚աղքատ հրեայի մը զաւակ էր գեղջմը մէջ՝ որ իրեք մղոն հեռու էր Նևեթեբուպոլիս քաղքէն . քայց ՚ած որ պզտիկուց ընտրեր էր աս տղան մեծ հայրապետ մը ընելու , ինչ դիպուածներ որ պատահէին կու պային , հոգին սուրբ կը շարկէր , իր ուզած ձամբան կը բերէր : Նպիտիան երբոր տասը տարուան եղաւ՝ հայրը մեռաւ . իրեն որբեւայրի մայրը աղքատութենէ տանջուելով իրենց էշը հանեց Նպիտիան տղին ուսը եաւ որ ծախէ : Ն՚ամբան կրօնաւորը մը ատոր դէմ ելլելով հարցուց՝ ծախո՞ւ է : Նպիտիան այնչափ միամիտ տղայ էր որ՝ ըսաւ . կը ծախեմ, քայց պիտցիր որ շատ կատաղի էշ է , կը վախնամ առնողին չքաս մը ընէ , ես ալ ՚այ առջևը պարտական չմնամ : Ն՚ա

ըսելու չկրնար՝ հէնց անանկ մը զարկաւ Նապիխանին որ մարեցաւ. կրօնաւորը Ռուիսոսի անունը տալով բժշկեց, էջն ալ ատկէցուց։

Ուրկից արշաւնալով Նապիխան հարցուց՝ ով է Ռուիսոս որ անունը տալով իս բարեացուցիր։ Կրօնաւորը տեղնիտեղը պատմեց. Նապիխան ալ միտք առաւ։ Դայց ան առեւը մէկ հարուստ հրեայ մը կրնէր քովէն առաւ, որդեգիր ըրաւ Նապիխանը. ամէն հրեութենէ բան մը տուվէյընելով, խոստացաւ աղջիկն իրեն տալ. բայց քիչ մը անցաւ աղջիկն ալ ան հրեան ալ մեռան, Նապիխան եղաւ անոր ժառանգը։

Ոը մը տեսաւ որ աղքատ մը ողորմութենէ խնդրեց կրօնաւորէ մը. կրօնաւորը բան մը չունենալով՝ իր կապան հանեց տուաւ որ ծախէ, մէյմըն ալ տեսաւ որ՝ ան կապային տեղը չերմակ կապայ մը ինչաւ երկընքէն, կրօնաւորը ծածկեց։ Ուիկից վախ մը ընկաւ սիրտը. ան կրօնաւորին ետևէն երթալով՝ քրիստոնէութենին ալ կրօնաւորութիւնն ալ տուվեցաւ անկից, իր քրոջը հետ մէկտեղ եկեղեցին մտաւ մկրտուեցաւ՝ իր մայրը մեռած ըլլալով. մանելու առեւը հոզաթափինները ոտքէն ընկան. ան օրէն ինքն ալ ուխտ ըրաւ միշտ բոպիկ քալելու. մկրտուելու առեւը եպիսկոպոսը տեսաւ Նապիփանու երեսը բոլորովին լուսաւորած, գըլխին վրայ ալ պսակ մը զարմանալի։ Նապիփան մկրտուելէն ետև իրեն քոյրը կուսա-

նաց վանքը գրաւ, ինքն ալ տասնըվեց տա-
րուան տղայ գնաց ան վանքը ուր էր տուրքն
Իւլարիոն, հոն կրօնաւոր եղաւ։

Աղբար ուխտի համար Աղուսաղէմ ու
Աղիպատոս քալել սկսաւ, հոն սատանան
մեծ փորձութիւն հանեց գլուխը՝ գնոատի-
կեան չար աղանդաւորներն իր առջեւը հա-
նելով. որոնք ուզեցուվ իրենց քաշել աս տը-
ղան, տարին իրենց քնաւարանը նստեցու-
ցին, հոն իրենց մոլորութիւնը տուին
որ կարդայ։ Աղիպիան երբոր ալեկ գինը
կարծելով կը կարդար միամտութիւնէ, իրենց
չար կնիկները. քոլը խրկեցին. ասոնց վար-
մունքէն հասկընալով որ որոգայթի մէջ
ընկած է, ամէնն արտում ալ ապաւինեցաւ,
հապա գինը անարատ խաղողէ չնորհքն
ալ։ Աղիպատոս գնաց, հոն եղած եպիսկո-
պոսներուն պատմեց. անոնք ալ խնացած-
նին պէս՝ իրենց գլխաւորներէն ութսուն
հոգի քշեցին. Աղիպիանն ալ վախէն շուտ
մը իր առջի կեցած վանքը գարձաւ, ալ
աւելի ջգնութիւնէ տուաւ գինը. սրբոյն Իւ-
լարիոնի վրայ նայելով՝ ինքն ալ միայն հաց
ու աղ կուտէր չափով երկու իրեք օրն ան-
գամ մը, ջուրն ալ չափով կը խմէր։ Ան-
գին մէջն ալ ինչ աշխատութիւն որ կար,
ամէնն ալ ընելէն ետև՝ աղօթքէն կար-
գալէն ալ էր պահեր։

Սատանան որ հակառակ է ասանկնե-
րուն, գիշերուան աղօթքի առեղը ահռելի
տեսիլքներով վախցընել սկսաւ, եւ թէ բազ-

մուԹը վրան վազելով ջարաչար ծեծեց. բայց Նպիխան յաճ ապաւինելով միշտ անվնաս մնաց. յաճ ալ աւելի զնարհքներով գինքը փառաւորեց, որով շատ հրաշքներ կընէր. անոնցմէ մէկ քանին պատմենք։

Նրբոտ անապատը կը փախչէր մարդու գովասանք ընդունելու համար՝ Ջամբեան քաոսն աւազակներուն մէկին որ միաչէն էր՝ Թուրը ձեռքն առած վրան վազեց, բայց զարնելու առենը աչքը բացուեցաւ. ամէն մէկն ալ ոտքն ընկան ԹողուԹիւն խնդրելու. հեռուէն տարին որ Ջամբեան ուրիշ աւազակներն պահեն, ան իրենց անդադար խրատ կու տար աւազակուԹիւն չընել. ասանկ իրիք օր Ջամբայ ընելէն եաև Թողին գացին. մէկը միայն անոնցմէ իրեն աշակերտելով մնացաւ, Յոհաննէս անուն առնելով՝ նոյն վանքը կրօնաւոր եղաւ. ա՛ս է որ Նպիխանին վարքը գրեց։

Ինգամ մը գիւտահատ մը բժշկեց Նպիխան. գնաց անկէց եւաև՝ Պարսից Թագաւորին աղջկանը մուտ. չեմ ելլեր, կատղած կուգէր, ինչուան որ չկրցաւ Նպիխան։ Գաւառին մարդիկն եկան տեսան որ գոց խցի մը մէջ աղօԹք ընելէն չի դադրիր, մէկը անոնցմէ Թուրը քաշեց գուռը կոտրելու, բայց ձեռքը չտրցաւ. Նպիխան դուրս եկաւ ձեռքն ողջունցուց, վերցնելով Յոհաննէսին հետ մէկտեղ երԹալով Թագաւորին աղջիկը բժշկեց. մոգպետը աս հրաշքը կախարդուԹիւն սեպելով Նպիխանը կա-

Խարդ կանչէց. անոր համար պատժուելով պապանձեցաւ։ Նպիտան ան ալ ըռընտացուց. մէկ երիտասարդ մը ողջընցուց. եաքը իր անապատը գալով հոն ջուր մը բըղխեցուց, գազանները հալածէց, առիւծ մը սատկեցուց։

Ն՚ան անապատին մէջ յիսունն չափ աշակերտ ունեցաւ, ամէնին ալ ապէկ կրնձեց. աշակերտ մըն ալ Յոռոյէն իրեն եկաւ՝ որ երեւելի մարդու տղայ էր, բայց դիւահար էր եղած. ասիկայ երազին մէջ կը տեսնէր Նպիտանն որ կըսէր իրեն. Թէ որ ինծի խօսք տաս՝ անապատը գալու ըլլաս ինծի աշկերտելով՝ ես քեզ կըռընտացընեմ։ ան ալ խօսք տուածին պէս՝ ողջընցած ռըռընցաւ. անանկով քոյն եկաւ, աշակերտ եղաւ։

Ա՚ԷԿ անուանի Հարտասան ու փիլիսոփայ մը կար Ալբիայ քաղաքը կոտպաշտ. իրեն անունն ալ Նպիտան. ասիկայ լսելով սրբոյն Նպիտանու մեծ անունը՝ գոյն եկաւ, շատ խօրաթեց հետը, շատ հակառաճեցաւ տալին մը չափ, բայց չկրցաւ քրիստոնէութենէն ընդունել։ ( )ր մը սուրբին քովը դիւահար մը բերին անանկ կատաղի որ՝ վաթսուն հոգի հազիւ կրնային զսպել երկաթներով կապելով. սուրբ Նպիտան Ա՚րիստոսի անունը տալով՝ իրեք հեղ վրան խաչակնքեցուց։ Ա՚ս տեսածին պէս փիլիսոփայ Նպիտանը՝ շուտ մը քրիստոնեայ եղաւ. քահանայ ձեռնադ-

զրուեցաւ, կրճնաւոր ըլլալով շատ աշխերտներ ունեցաւ, եւ եւեթ մարդ մը եղաւ։

Անոնց որ տուրբ Գալիխան եկող գացողին ձանձրանալով, Յոհաննէս աշակերտը հետ առնելով, դուրս ելաւ անապատէն, Գրուսաղէմ ու Գեթսեմանիայի քով եղաւ։ Գկիտաս հրեայն գարձուց։ Տեղ մը տեսաւ որ Ներաքս անունով կրճնաւոր մը ծուռ վարդապետութեն կընէր, անիկայ պապանծեցուց, ինքը շիտակ վարդապետութիւն սկսաւ ընել. եւ Ներաքսին լեզուն ալ բացաւ։

Ա Երկին Գմեբայիդի մէջ Գուբիլ տեղը օխտը տարի նստաւ, հոն ալ սկսան մարդիկ գալ. մէջերնէն փիլիսոփայ մը եկաւ Գսդեմոն բուռած, որուն հետ հակաճառելէն եաև՝ իր միաչէն տղին աչքը բացաւ. աս տեսնելով Գսդեմոն քրիստոնեայ եղաւ։

Գրբոտ իր անապատը գարձաւ, ջրուելէն ելլալով հոն՝ ամէնէն եղբարք եկան իրեն աղաչեցին որ ազատէ, աղաչէ ՚ից որ անձրեւ գայ. Գալիխան աղօթքի կեցածին պէս՝ իրեք օր անանկ անձրեւ եկաւ, որ պէտք եղաւ նորէն աղօթք ընելով գադրեցնել։

Վիճակեցիք զինքը կանչեցին եպիսկոպոս ընելու իրենց վրայ. Գալիխան փախաւ, Վախտս քաղաքն եկաւ որ Ախարոսին մէջն է. հոն գտաւ Գլարիոնը, որ խրատ տուաւ իրեն ըսելով Ա Յաղամինա քաղաքն երթայ. ա՛ անանկ հաձոյ է, ըսաւ, ՚ից։ Գսայց Գալիխան որ փառքէն կը փախչէր՝ հոն չկրնայց, նաև

մեռաւ որ Ա։ակաղեն երէց այ. փառքէ փախչէլ ուզեց, այլ ոյ ձեռքէն չկրցաւ փախչէլ. ծովուն մէջ անանկ մէկ ալեկոծութիւն մը հանեց որ՝ իր ջուզեալվը հարկ եղաւ Սաղամինա մտնել։ Եպիսկոպոսները ժողվըւեր էին հոն, մէկ եպիսկոպոս մը ձեռնադրել կը փնտրուէին ան քաղքին վրայ. մէջերնէն պապ անուանով եպիսկոպոսը կըսէր որ, Ա։ալիքանն է յարմար, ինչպէս որ ՚ծծ ինծի ցոյց։ Ա։ը ըսելով գնաց գաւառ, եկեղեցին բերելով՝ առաջ սարկաւագ ու քահանայ ձեռնադրեցին, ետքը եպիսկոպոս։

Սուրբ Ա։ալիքան կու լար որ իր առանձնութիւնը կորսընցուց, բայց պապ եպիսկոպոսը կը մխիթարէր զինքը՝ յիշեցնելով երեն ՚ոյ կարգաւորութիւնը։ Անկէց ետքը անդադար ևրատելու քարոզելու հետ եղաւ, շատ վանքեր շինեց, ժամերու մէջ բարեկարգութիւն խօթեց, աղքատներուն վրայ անչափ գութ ցոյց որ՝ ատեն ատեն եկեղեցնայ սպասներն ալ կը ծախէր, աղքատաց կը բաժնէր. շատ բան ալ հրաշքով կը կատարէր։

Ա։ջի օրը երբոր խորանն ելաւ պատարագելու՝ յայտնի տեսաւ սուրբ խորհըրդին վրայ հոգւոյն սրբոյ ջնորհաց նշանը. անկից ետև քանի անգամ ալ որ կը պատարագէր, նոյն յայտնութիւնը կը տեսնէր։ Ինչ դժուարին բան որ ըլլար՝ միշտ երեսին վրայ ընկելով կը խնդրէր ՚ոյ երեն ցցընել աղէկը. ՚ծծ ալ երեն ձայն կու տար՝ ըրէ

կամ մընեը։ Ընչանկ ալ հարցընելով մեկ մեծ եկեղեցի մը շինեց Աղալինա, որով հետև առջինը պզտիկ կու գար ժողովըրդեան։

Դրացին իշխանին տղան բժշկեց, իշխանն ալ ուրիշ հիւանդութենէ ըռընցուց, անոր համար ամէն տնուէը դարձաւ քրիստոնեայ եղաւ։ Ընչանկ ալ Սիւնեսիոս իշխանին մեռած տղան յարուցանելով՝ դարձուց իշխանը քրիստոնեայ ըրաւ. ինչպես մեկ հրեայ մըն ալ դարձուց Նահակ ապաշնուն պիտուն մարդ։

Երբոր Պօղիս գնաց, Եւդոքսիա Թագուհին շատ խրատ տուաւ. բայց տեսնելով որ Թագուհին կը պնդէր կուզէր վերջապէս որ ոսկեբերանը աթոռէն ձգուի, ան ատենը սուրբ Եպիփան չուզելով խաբնութիւն նաև մնաւ որ իր տեղը գառնայ. նաւուն մէջը հիւընցաւ. գուշակեց որ փոթորիկ պիտոր ըլլայ. անանկով հոգին աւանդեց աս զարմանալի հայրապետը 115 տարուան յամին 403. որուն վարքը պըզտիկուց սկսեալ՝ եղաւ բոլոր հրաշք մը, մեռած ատենն ալ լմընցուց հրաշքով մը՝ որ հոգին աւանդելուն պէս՝ փոթորիկը խաղաղցուց։

ԴԻՈՄԻԴԷՍ ԲԺԻՇԿ

Տարսոն քաղաքը ծնած էր ասիկա, որ հիմա Ճոէրսիս կըսուի. իրեն գաւառը հինատենը Կիլիկիա՝ հիմա Կ՚ուանա կըսուի. Դիոսկորեւտիանոս ու Ասքլեպիատես կայսերացը օրը. քրիստոնեայ ծնողաց զաւակ, ազնուական ու հարուստ. ինքն ալ մեկ չնորհալի պեղեցկատես երիտասարդ մը. դրսի աղուորութենէ հետո խելքն ալ զարմնալի։ Ինչ որ պէտք է բժշկութենէ արհեստին՝ամէն բան կատարեալ գիտէր պզտիկուցմէ. բայց բժշկութենէ արհեստը աւելի աղքատներու վրայ կը բանեցընէր, ասոնցմէն ալ ձրի բժշկելով. որովհետեւ աս տուրքը ինչպէս գիտուքը՝ ասանկ ալ ամէն կերպ առաքինութենէ զարդարուած էր, բայց իրեն եղբայրսիրութենէ առաքինութիւնը ամէնէն աւելի կը փայլէր։ Իրեն ըրած բժշկութիւնները ալ աւելի հաւատքովը կը նէր։ Յիսուսին անունը կարդալով, քան թէ դեղերով. մարմնոյն բժշկելը հերիք չի. սեպելով հոգւոյն ալ կընայէր որ բժշկէ։

Դիոսկորէս ասանկ հալածանաց առենը մեկուն ձգելով վախը, ամէնուն կերթար կը յորդորէր ամուր կենալ Ջեսուսին հաւատքին մէջը, չխաբուիլ մեռնելէն, հանդրձակ խոստովանիլ Յիսուս, ոչինչ

սեպել աս անցաւոր աշխարհքս, յաւիտենական կեանքին միայն սպասել։ Տարօնի երկրին մէջ սասնակ հոգևոր ու մարմնաւոր բժշկութիւն ընելով և ամէնուն հասնելով մէյմըն ալ լսեց որ Խութանիա գաւառին մէջ աւելի սաստիկ է հալածանքը, հոն շատ քրիստոնեայ կը բռնեն կը չարչարեն։ Ան գաւառը հիմա կըսուի Պօշաղիլը, Խութանիա անձնատուր եղաւ։ Ան քանս տասնհինգ կըսուի։ Ան քաղաքս նման տեսնելով իր Տարօն քաղքին՝ ուզեց հոն նստիլ. սկսաւ պտըտիլ բժշկութիւն ընելով, ամէնն ալ զարմացընելով. ոմանք ըսին թէ մեկ ջուրհք մը ունէր որ ինչ բան փակէր՝ հաւատքով ընելուն համար ապաջ կը տանէր. բայց իր միտքը փափագը աւելի հոգևոր բժշկութիւնը վրայ ըլլալով բռնաւած քրիստոնէութեան քովը կը պտըտէր. սակ տալով քանտապանութեան՝ քանտերը կը մնային, ամէնուն ալ խրատ կու տար տանջանքներուն համբերել. խոյերնին կը հոպար կըռնտացընէր։ Ան քաշածնիդ ոչինչ և անցաւոր է, կըսէր, վարձքերնիդ յաւիտենական. յիշեցէք առջի մարտիրոսներուն քաշածները. իրենց քաշածները անցան գացին, բայց իրենք հիմա կը վայելեն արքայութիւնը։ Ամանկ խօսքեր ամէնուն սիրտը կը վառէր. ամէն քրիստոնէները կը ցանկային հիմա Յիսուսին խաչակից ըլլան որ՝ ետքն ալ Յիսուսին փառակից ըլլան։

Ինոր ամէն բաներեն ու ըրածները գացին մտանիչները պատմելին Աթքսէմիանոսի, թէ ինչպէս Կոմիդէս մէյմը վարպետ բժիշկ՝ բայց կուռքերը վար կը գարներ, կուռքերուն տեղը մէկ խաչելեալ մարդ մը կը պաշտեր. ան է Յիսս, կ'ըսեր, ուրիշներուն կը տովէցրներ։ Աթքսիմիանոս առաջ ալ լաւ ըլլալով ատանկ ամբաստանութիւն անոր վրայ, տուտ իսուլ կ'ըլլար՝ գիտնալով իրեն երևելի բժիշկ ըլլալը. հի՛ մա չկրնալով գիտնալ՝ մարդիկ խրկեց որ բռնեն Կոմիդէս բերեն, ուր կը նստէր ան ատենը Աթքսիմիանոս։

Կոմիդէս իր բռնուիլը լաւ տեղ չէ սեպելով՝ երկու լաւ վրայ խիստ հոգ կ'ընէր կը մտածէր. մէյմը՝ Նիկիա եղող քրիստոնեաներուն վրայ, ջ'ըլլայ թէ իրեն հերձնալուկը՝ մէջերնին մէկը տանջանքին չդիմանալով հաւատքը ուրանայ. մէյմըն ալ՝ ջ'ըլլայ թէ Աթքսիմիանոս իր գին քաշել ուզելով՝ իրեն խնայէր, նահատակութիւն պակչին գինքը գրկէր, ուրեն անչափ փափաք ունէր, Աստուծմէ խիստ կը տրտմէր իր վրայ. մանաւանդ որ քրիստոնեաներուն քեռինէն լսեց թէ Թագաւորը քեզի պէս ազուր երիտասարդ աշխուժ կան պիտուականի մարդ, մի վախնար, չի կտրիճցըներ։

Աստուծմէ ատ խօսքերս կրակին գինքը մխիթարելու համար, բայց մէյմէկ խոց կ'ըլլային երանելուին համար. որուն սիրտը վառուած

էր ձածային սիրով, կըսպասէր կը փափա-
գէր արիւնը Թափել ՚այ Համան։ Ո՛ամբան
երբոր քիչ մը Հեռըցեր էին քաղքէն՝ աղա-
չեց տանողներուն՝ զինքը ձիէն ինջեցընել,
քիչ մը Թողնել որ աղօԹք ընէ. երբոր
Թող տուին՝ ծունկ չոգելով բարձր ձանով
ըսաւ ՚այ. դուն իս ստեղծեցիր, տէր աս-
տուած. աս կերպարանքը դուն տուիր ին-
ծի. ես ալ քեզի իսօսք տուի աս պատկերիս
գեղեցկուԹը անարատ պահելով քեզի տամ,
իմ ստեղծողիս ընծայեմ. ես ժամանակա-
ւոր մահուանէ չեմ վախնար, այլ պատ-
րաստ եմ կեանքս ալ տալ. Հիմա ինչպէս
որ կուզես անանկ կատարէ քու կամքդ իմ
վրաս. ընորհակալ կըլլամ Թէ որ խոստո-
վանող անուան զիս արժանի ընես. քեզի
կը յանձնեմ իմ Հոգւոյս պահպանուԹիւնը,
որպէս զի նորէն մարմնոյս Հետ միանալով
անապական մարմին առնելով՝ քու սուրբե-
րուդ Հետ մէկտեղ արժանի ըլլամ միշտ
քեզ փառաւորելու։ Ա՛յս ըսելով զինքը խա-
չակից, Հոն Հոգին աւանդեց յաման
իբր 303։

Տանող զինուորները կը զարմանային որ
աղօԹքին ձայնը դադրեցնէն ետև ինչո՞ւ չի
գար. շատ սպասեցին ետև ելան քովը գա-
ցին. առաջ կարծեցին որ քուն է, մէյմըն
ալ տեսնելով որ մեռած է, ձեռքի կա-
պանքներն ինքնիրմէ քակուած՝ զարմացան
ու վախցան, Թէ Ա՝աքսիմիանոսը դուք ա-
նիկայ փախուցիք ըսելով՝ չըլլայ Թէ զի-

բենք պատժէ, ասոր վրայ խորհուրդ ընե-
լով գլուխը կտրեցին, անանկ Աբսիմիա-
նոսի առջև տարին. բայց կտրող զինուո-
ները կուրցան։

Աբսիմիանոս մեռելին մինակ գլուխը
տեսնելով զարմացաւ ինաց. խիստ ցաւե-
ցաւ որ չկրցաւ ողջ տեսնելու, որովհետև
լսեր էր անոր աղուորութիւնն ու խելքը՝
կուզէր կենդանի տեսնել. նոյն բերողնե-
րուն ապատրեց որ գլուխը մարմնոյն քով
տանին, գերեզմանի մը մէջ դնեն, որ ա-
նանկ երևելի մարդուն յիշատակը չկոր-
սուի։ Յետոյ ատոնք տարին մարմնոյն քո-
վը դրին, նոյն ատենը իսկոյն աչուընին բա-
ցուեցաւ. տեսան որ ապտակ մը քովը կե-
ցած Թոզ էր տար ուրիշ Թուչուններուն
մօտիկնալ սուրը մարմնոյն ան իրեք օրը՝ որ
ձգած կեցած էր հոն։

Նայց ասկէց երևելի հրաշքը ան եղաւ
որ՝ իրենց հոգևոր աչքն ալ բայուելով
քրիստոնեայ եղան. ուրիշներուն ալ ան-
երկիւղ քարոզեցին Չիմարիտ հաւատքը։
Նակ սրբոյն մարմինը մէկ հարուստ տիկնի
մը Պատրոնիա անունով շատ ստակ տա-
լով՝ առաւ, անուշ եղերով օծելով պատ-
շաճաւոր տեղ մը դրաւ. ինքն ալ իսկոյն
բժշկուեցաւ իր հինցած ցաւէն, ուսկից
շատոնց էր որ կը տանջուէր, էր կրնար բը-
ժիշկներուն ձեռքով ողջութիւն մը գտնել։
Նրբոյ մեծն Կոստանդիանոս Թագաւոր
նստաւ, սա սրբոյն մարմինը իրեք տեղ բաժ-

նեւլով՝ մէյմէկ եկեղեցի շինել տուաւ վրանին. մէկը՝ Նիկիա որ է Հինիզլիք, մէկը՝ Նիկոմիդիա որ է Իզնիմիտ, մէկալն ալ Պօլիս, տօնել հրամայելով օգոստոսի 16։

ԳՈՒԼԻԱՆԷ ԿՈԹՍ

Աֆրիկանոսի մեծ իշխանի մը աղջիկ էր Նիկոմիդիա քաղքին մէջ Աթաքսիանոս կայսեր ատենը. իր ծնողքը կռապաշտ ըլլալով Գուլիանէն ինքը տարօրէն նշանեցին Նևեսիոսի հետ՝ որ կայսեր խորհրդակից էր, ու սիրելի բարեկամ իրեն։ Կայծակ մը պզտիկուցմէ ընտրած ըլլալով Գուլիանէն, իր սրտին մէջը մէկ սէր մը տնկեր էր Քրիստոս Աստուծմէն իմանալու. կը տեսնէր արևը, աստղերը, ուրիշ արարածներըը, իր մտքին մէկ հարցմունք մը կիմանար ներսէն, ով է արդեօք ատոնց ստեղծերը ասոնք. ինչպէս կըլլան հովը, ծովը, կրակը. ով է ասոնց զօրութիւն տուողը։ Այս մտածմունքներէն կիմանար որ իրենց կուռքերը չեն ասոնք ստեղծողը և ասոնց զօրութիւն տուողը՝ որոնք փայտ ու քար էին. փայտ ու քարը ինչպէս կրնան ասանկ երկնային բաներն ստեղծել՝ կըսէր։

Այսոնք մտածողը որովհետև ինքիրմէն ալ կիմանայ անոնց արարիչը՝ Պօղոս առաքեալին ըսածին պէս, ասանկ պատահեցաւ

լման առ կուսիս, որ ինքը քիչ մը իմանալ կուզէր քրիստոնէից իմանալ ազգը։ Աւրանն միանակ հրաման առնելով հօրմէն գաղտուկ՝ քրիստոնէներուն քովը գնաց. անոնցմէ տեղեկտեղը ճշմարտութիւնը հասկըցաւ։ Ան օրէն իր տարակոյսը փարատեցաւ, սիրտը բացուեցաւ, մէկ ճաճային սէր մը վառեցաւ իր սրտին մէջը. աւանկն օր կը հառաչէր ու կըսէր. ես աւանկն երկրաւոր բաներէն ետ կը կենամ, միայն թէ աներկնաւոր արարչին հաճոյ ըլլայի, մէյմը երեսը տեսնէի։ Ան կըսէր, անդադար ալ աղօթքի հետ կըլլար, պաք կը բռնէր, ամէն հանգստութէ զինքը կը զրկէր. միայն ճաճաշունչը կարդալ, վարդապետներուն ըսածները սորվիլ կը ջանար, որ քրիստոնէից ժողովներուն մէջը կը քարոզէին։

Աղբար աս սրբուհին աւանկ երկնաւոր մտածականներով կը մեռնցնար, երեն նշանաձը Աղեսիոս կռապաշտ ըլլալով քոլորովին երկրաւորը կը մտածէր։ Երեց ծնողքը խօսք կապած էին տանըտուէը տարուան որ ըլլայ՝ հարս առնեն զինքն. հիմա եկել մօտիկցեր էին օրերը լմնալու՝ մարդ մարդու վրայ կը խրկէր զինքն առնելու, հարսնիք ընելու։ Յուլիանէ կոյսը որ քոլորովին երկնաւոր հարսնիքին կը քաղձար, մտածեց ինչ ընէ որ՝ աս մարմնաւոր փեսան իրմէ հեռացընէ, փեսին անկաձը ձգել տուաւ որ՝ ինչուան եպարքոսուէն (փաշայուէն) մը ձեռք չվնդէ՝ երեն հարս չըլլար։ Աղե-

սիրտ որ գիտէր աս կուսին անմահ գեղեցկութիւնը, գիտէր իրեն խելքն ու ընտրանի պարկեշտութիւնը, բան չէր պղտոր որ չընէ. շատ ոակի արծաթ տուաւ եպարքոսութիւնն ու ծախու առաւ. մէկէն Յուլիանէայ ետ մացընելով շուտ մը հարսնիքն ընել կարտուցընէր: Այսը տեսնելով որ աս գանուածալ չկրցաւ խափանել ան մարմնաւոր հարսնիքը որ իրեն ատելի էր, յայտնի բացաւ միտքը, հասկըցուց որ՝ ինչուան քրիստոնէութիւնը չընդունիս, ես չեմ կրնար քեզի հարս ըլլալ:

Անմիսթ աս բանս լսածին պէս՝ տանուտվրայ եղաւ, գնաց աղջկանը հօրը պատմեց. հայրն ալ չփոթելով կանչեց աղջիկը, առանձ անուշութենով խօսեցաւ, պատճառը հարցուց. երբոր Յուլիանէն նոյն բանը կրկնեց, հայրը արդարելով՝ թէ որ կուռքերուն չկզմես, ըսաւ, գազանները աղջիկը քեզ կը ձգեմ: Այս ըսելով բանտը խրկեց: Անտքը իր աղջին բերել տալով՝ տեսաւ որ նոյն մտքին վրայ է, չարաչար ծեծեց, Անմիսթ ատելութիւնը մատնեց որ ինչ կուզէ ընէ:

Անմիսթ վրան խիստ արդարած ըլլալով զինքը անարգելուն համար՝ շատ բան սիտար ընէր. բայց երբոր ատեանին մէջը տեսաւ իրեն գեղեցկութենն որ ամէնհուն աչքը կը գարնէր, մէկէն ընջաւ իր բարկութիւնը: Ով խնամատուն կոյս, ըսաւ, ասանկ հրաշալի աղուորութիւդ մի աւրեր՝ խօսքիդ վրի կենալով քեզ տանջանքի տալով. Թէ որ

չես ալ ուզեր կուռքերուն զոհել, ինձի հետ կարգուէ, քեզ Թագուհիի պէս պիտոյ մեծցընեմ։ Պատասխան տուաւ Յուլիանէն. ինչուան որ քրիստոնեայ չըլլաս, ոչ մեծ ծուԹէ, ոչ տանջանք չեն կրնար իմ միտքս փոխել։ Նլևսիոս ըսաւ. ան ալ կընէի, բայց Թագաւորէն կը վախնամ։ Ցետս հին մա, ըսաւ Յուլիանէն, Թէ որ դուն աս Թագաւորէն կը վախնաս, որ միայն մարմնոյն կրնայ սպանել. ես ինչպէս չի վախնամ երկնաւոր Թագաւորէն որ մարմնոյ ալ հոգւոյն ալ կրնայ սպանել, անոր համար ինչ տանջանք որ ուզես տուր, ես քու կամքդ չեմ կատարեր, քուկին ընկերուԹիդ դժոխք կ՚իմ առջևս։

Նլևսիոս աս խօսքերս լսելով իր սէրը փոխեց գազանական բարկուԹի, չորս դիացէն գետնին վրայ ձիգ կապել հրամմեց երկան ատեն՝ անանկ ծեծել տուաւ որ արիւնը գետի պէս կը վազէր. բայց կոյսը այ սիրովը վառուած ըլլալով՝ ուրախուԹեամբ կը քաշէր ան տանջանքը, աղօԹք ընելով օգնուԹիւն կը խնդրէր. ինչ ալ որ կը հարցընէին՝ պատասխան կու տար։ Նրէն կը յորդորէր Նլևսիոս կուռքերուն զոհելու. Յուլիանէն ալ նրէն կը մերժէր անոր յորդորն ու տուած վախը։

Ին ատենը գլխուն մազերէն կախել տուաւ Նլևսիոս, առտուընէ ինչուան իրիկուն անանկ Թողաւ. գլխուն մորԹը զատուեցաւ, աչուըները ընկուիները այլայլեցան. եսքը քանի դնել տուաւ. քանի

մը օրէն բերել տալով կը յորդորէր կուռ-
քերան զոհելու . մեղք ես , ըսաւ , Յուդիա-
նէ , սիրտս վրատ կը խշխշայ , թագաւորաց
հրամանն է քեզ տանջանքով պիտոր մեռ-
ցընեմ . մտքիդ վրայ ամուր կեցուր ա-
զգուտթիւնդ մի կորնցըներ . հօրդ մօրդ
ծերութենն ալ ախով վախով գերեզմանը
մի խրկեր . բայց թէ որ կուռքերը պաշտես ,
կամքս կատարես , բիւր բարիք քեզի պի-
տոր ընեմ . անանկ մեծութենէ քեզ հաս-
ցընեմ որ՝ մէկի մը չէ եղած : Այսը պա-
տասխան տուաւ . մի յուսար որ քուկինա-
անկ խօսքերովդ իմ միտքս պիտոր փոխես .
ես անանկ մեծութենէ հասայ որ՝ այծաթեն
ու ոսկին անոր քովը բան մը չեն . անանկ
փեսայ գտայ որ՝ երկինք երկիր ոչինչ են
անոր քով :

Ցլեւսիոս աս խօսքերուս վրայ շատ սըր-
պողելով , հրամմեց երկաթներ տաքցընել ,
կողերուն ձեռուըներուն ծնկուըներուն վր
կապել , անանկ բանտը դնել որ հոն մեռ-
նի : Այսը հոն ազօթքի կեցաւ կըսեր .
տէր իմ Յիսուս , ես քեզ պզտիկուցմէ սի-
րեցի , քեզ ընտրեցի , քեզի ընկայ , դուն
ինծի առաջնորդելով իս կռապաշտութեան
խաւարէն դուրս հանեցիր . աչքի բարիք
որ ըրիր ինծի , հիմա մի հեռընար ինծմէն ,
այլ ընտրէ որ զոլոր մարմինս քեզի զոհ ը-
նեմ . ինչպէս որ դուն ալ զոլգոթային քեզ
մեզի տուիր , արիւնդ թափեցիր :

Ա՛ս ըսելնին՝ ատեանն որ նախանձէն

վրան կոխար՝ հրեշտակի կերպարանք առած
իրեն երևցաւ, յորդորեց որ քիչ մը առնէն
զոհ ըրէ կուռքերուն, եռքը Թող տուր։
Յուլիանէն առ խօսքս լսելով, դուն ալ ես՝
հարցուց։ Պատասխան ըսաւ. Ես եմ հրեշ-
տակ ալ, ուր իս խրկեց որ առ խօսքս քեզի
բաեմ։ Յուլիանէն որ կռապաշտուԹէ նոր
դարձած ըլլալով չէր լսած ինչ պրոպայԹ-
ներ կը բանեցընէ սատանան, շփոԹուԹէն
մը եկաւ վրան, տեսնելով տեսքը հրեշտա-
կի, բայց խօսքը Թշնամւոյն. ան առնէնը
աչուընէրն արցունքով լեցուած աղաղակեց
ալ՝ որ իրեն յայտնէ ով էր խօսողը։ Ան-
կոյն ձայն մը լսեց երկընքէն, զօրացիր, ով
Յուլիանէ, ես քեզի հետ եմ, քեզի նշխա-
նուԹէ կու տամ, առ երևցողը բռնէ զուր-
ցընել տուր, Թող ինքն լսէ որ ով է։ Ա՛յս
ձայնէն հետ մէկտեղ հրեշտակները վար
ընջան, երկաԹները վրայէն քակուեցան,
իր խոցերը ըռընցան, բռնել տուին ան
հրեշտակ ձևացածը. կոյն ալ հրամմեց որ
լսէ, ով էր ինքը։ Ընդհակառակ աներևոյԹ զօ-
րուԹէ կապուեցաւ. իրեն սատանայ ըլլա-
լը երևան հանելէն ետև՝ իրեն պատիժ՝
մէկիկ մէկիկ խոստովանեցաւ ինչ չարիք որ
ըրեր էր առաջուցմէ ինչուան եռքը՝ Նւան
խաբելը, Կայէնին եղբայրասպան ըլլալը,
Ջրհեղեղին և աշտարակին առեներ եղած
մեղքերը, եռևէ եռև ինչուան Յուդային
մատնելը զուրցեց որ՝ ամէնն ալ ես ընել
տուեր եմ։ Ա՛նոնք զուրցելու առեներ անանկ

կապուած էր սատանան որ չէր կրնար շարժիլ. կոյր կրնախատէր, կը զարնէր. անկից խոխատ տանջուելէն վայ կու տար երեն որ՝ ինչպէս մէկ աղջկան մը բռնուած կատկըտած կեցեր էր, կաղաչէր որ Թող տայ զինքը:

Ան առեղը Հրեշտակին ծառանելը վրայ հասնելով՝ առին տարին Յուվանէն իր առջևը. Հրեշտակ առնելով զինքը ողջ առողջ իր առջի դիրքին Թէ՝ կը զարմանար, կը հարցնէր. ինչ արհեստ ունիս որ տանջանքները քեզի չեն տար: Պատասխան տուաւ կոյրը. աս բանս մարդու ձեռքով արհեստով չէղաւ, այլ իմ Յիսուս Թուլեանքը. որ ոչ միայն քեզ, այլ և քու հայրդ սատանան իմ ձեռքովս ամօթ ըրաւ. ինծի ալքատութիւնը դուրը բացաւ, քեզի որ կուռքերը կը պաշտես՝ չիմարութեամբ կրակ պատրաստեց: Հրեշտակ ան խօսքերէն վախնալով և չիմարտութիւնը չանչնալուն տեղը՝ աւելի կատղեցաւ. որովհետև դուն չիմացար, ըսաւ, մեր կուռքերուն հնարքին որ քեզ կենդանի պահելին, աղջկդ գերեցիկութիւնդ տուին, չիմանչնալէն ետև կրակ ալ կրսպառնաս մեզի, ես քեզ հիմա կրակին մէջ ձգել տամ. նայիմ քու խաչելեալ ածդ քեզ ինչպէս պիտի փրկէ:

Հրեշտակ մեծ կրակ մը վառեցին, Յուվանէ շատ ազօթք ընելով՝ երեսը խաչակնքելով՝ ինքզինքէն կրակին մէջը մտաւ. շուտ մը կրակն անոր վրայ հանգրուանեւ կեցաւ.

աչքին վազած արցունքն ալ կրակը մարեց։ Ու տեսնելով հինգհարիւր հոգւոյ չափ զարձան քրիստոնեայ եղան. սասանկ ալ հարիւր երեսուն կնիկ մարդ։ Անկից առ՝ ջինները սամչին ալ սրով կտրել տուաւ. իսկ կնիկները գանազան տանջանքով նահատակեց։ Ու վրէժն ալ Յուլիանէն առնելու ուզելով՝ մէկ պղնձէ սանդր մը տաքցնել տուաւ, կուպր (զիֆթ), եղ, կապար և ի՛ր ըրնց գոհերուն ձարպն ալ մէջը ձգելով կրակը բռնկցուց. լման որ մէջն ձգածնիերնին սկսան եփ ելլել, բերին սրբուհին որ մէջը ձգեն. անիկայ նորէն երեսը խաչակնքելով երկան աղօթք ընելով ինքիմէ մէջը մտաւ։ Ինքն անշուշտ անտրատ մնաց. իսկ սանդրը յանկարծ պատռելով մէջինները թափեցաւ, քովի կեցած դահիճներուն վրայ կրակ ցանելնելով շատ մարդ կորսնցուց։ Ա՛յս լսելով տեսնելով որ՝ ինչ տանջանք որ տրաւ սրբուհուն չկրցաւ ջնջել, յուսահատեցաւ, վէրս հասնեց որ գլխատուի։ Սրբոյ Ջամբայ եւս սրբուհին գլխատուելուն տեղն երթալու, քաղմութիւն ժողովուրդեան հետը կերթայինք. ամէնն ալ կը յորդորէր ըսելով. ասկէց աւելի մեծ չնորհք մեծ պարծանք չկայ մարդուս, ինչպէս որ այ հասնար մեռնիլ, Ջհմարիտ հաւատքին համար արիւն թափել։

Սրբոյ տեղը հասաւ, երկան ատեն աղօթքի կեցաւ. տէր այծ, լաւ, ասկէց աւելի մեռնելու չկայ ինծի ինչպէս քու

սէրդ. ան սէրն է որ ինծի կանուշցնէ ամ-
ռէն տանջանքը. ան սէրն է որ սիրտս կը
վառէ օր մը առաջ քու երեսդ տեսնելու.
քու տեսութենդ աւելի է իմ առջեւս՝ քան
թէ բոլոր աշխարհս Թագաւորութիւնը։ Իմ
տեղս հրեշտակները քեզ օրհնեն՝ որ ա-
նանկ նահատակութենէ իս արժանի ըլլիր.
հիմա քայ տուր Տարտարոսդ. տեսքե-
րուդ մէջը իս ընդունէ, որ քեզի հարս է-
ղայ ազգութենէս։ Ով աւ որ իմ անուն
յիշէ, խոստովանին կատարէ. ինչ ցաւ ինչ
նեղութիւն որ ունենան, փրկէ։ Ա՛յս ըսաւ,
երեսը խաչ հանեց. ՚ի ձեռս քու յանձն առ-
նեմ զհոգի իմ ըսելով՝ վիզը ծռեց գահ-
ճին առջեւը. անանկով նահատակուեցաւ
յաղին երբ 300։ Ետքը Աղեքսոսը պատ-
ժուեցաւ. երբոր նաւ մտած Հաճբայ կը-
նէր, նաւը մէկ անբնական կղզիի մը զար-
նել մէջինները ամէնն ընկղմեցան. Աղե-
քսոս տախտակի մը վրայ ելլելով կղզին ըն-
կաւ, բայց հոն գազանները կերակուր
եղաւ։

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԱՑԻ

Ե)Նաեւ Պղեքսանդրիայի սահմանը,
ամնուական ու բարեպաշտ ծնողքէ. ազէկ
կրթութենէն ունեցաւ, եւքն ալ ազէկ ու-
սում տուէցաւ Թոմասիկէ պատրիարգին
Ձեռքովը, որուն քեռորդին կամ եղբօրոր-

դին էր։ Այլեւս քահանայ ձեռնադրուե-
ցաւ՝ առանց ալ կը զարմացընէր իրեն զօ-
րաւոր քարոզութիւնն ու բարի վարքերը։
Այնու հանդերձ Աւետիսին մեռանելէն ետեւ
ժողովուրդն ասիկա կուզէր որ իրենց պատ-
րիարգ ըլլայ. բայց որովհետեւ ոմանք ալ
Տիմոթէոս աւագ սարկաւագը կուզէին, ի-
րեք օր վէճ ըլլալէն ետեւ՝ վերջապէս Ար-
բեղը նատուցին Աղէքսանդրիոյ պատրիարգ։
Այսիկայ նստածին պէս՝ իրեն առջեւ ջան-
ան եղաւ որ՝ նովատեան հերետիկոսները
Աղէքսանդրիայէն դուրս հանէ. դուրս հա-
նելէն ետեւ քանի եկեղեցի որ ունէին՝ ձե-
ռնընկէն առաւ ուղղափառաց տուաւ։

Աղէքսանդրիայէն քիչ մը հեռու տե-
ղուանք սատանաները կային. Աւետիսէս
շատ ուզեր էր հալածել, բայց չէր կրցած.
Ախերեղ աղօթքով խնդրեց Յայտ Ձարը
ցցընել. հրեշտակ Յայ երեւնալով իրեն ա-
պառներ քանի մը նշխարք, նաեւ սրբոյն
Մարկոսի նշխարքը հոն բերել. բերածին
պէս՝ սատանաները հալածեցան։

Մեծ խռովութիւն մը եւս Յրէից ու
քրիստոնէից մէջ. Յրեաները բազմութիւ-
վազելով շատ քրիստոնեայ կոտրեցին. ետ-
քը Թէպետ Յրէից դէմաւորները բռնե-
լով խաղաղեցուցին, բայց Ախերեղ ապըս-
պառներ, ինչ հրեայ որ չկրցան քրիստո-
նեայ ընել, Աղէքսանդրիայի մէջ Թող
չինաւ։ Այսու վրայ շատ հրեայ դուրս է-
լան ցրուեցան. որն ալ դարձաւ քրիստո-

նեայ եղաւ։ Պաղաքապետը տեսնելով որ անոնց երթալուըը շատ միտս եղաւ առաւտուըն՝ ամբաստանութիւն գրեց կայսերը. Կիւրեղն ալ ազէկ ծրդարացուց վինքը, Հրեաներուն պատճառով եղած միտքը առջևն դնելով։

Դէշն ան եղաւ որ՝ քաղաքապետը քէն պահեց Կիւրղի վրայ. աս երկուքը հաշտեցընելու համար բազմութիւն կրօնաւորներ եկան անապատէն. հաշտութիւե տեղը՝ բան մը աւելի գէշի գնաց, ինչուան նոր խռովութիւն եղաւ։ Ուրիշներէն զատ Ամմոնիոս անուն երևելի կրօնաւոր մը սպանուեցաւ, նոյնպէս ալ Պատիա անուն կին մը՝ որ քաղքին մէջ խիստ երևելի էր ու Աղեքսանդրեայ փիլիսոփային աղջիկն էր, անանկ զօրաւոր խօսքով ու գրով՝ որ իր առեվի փիլիսոփաներէն վեր կը գնէին վինքը։ Ինչ և իցէ Կիւրեղ իրեն խոհեմութիւքը աս ալ խաղաղցուց։

Ետանկ ալ վերցուեցաւ մէկ ուրիշ տարաձայնութիւն մը Աղեքսանդրիայ պատրիարգին օրէն մնացած, որ ասկեբեւանը ոտգինեան սեպելով՝ խիստ հակառակ էր կեցած. Ուրիշներն ալ որ Աղեքսանդրիայէն շատ աղէկութիւն էր տեսած, անոր պէս վինքն ալ չէր ուզեր ասկեբեւանին յիշատակն ընել, Թէ և ուրիշ եկեղեցիներուն Թղթեր առաւ աւտր վրայ՝ որոնք ասկեբեւան սրբոց հետ կը յիշատակէին, վինքն ալ կը յորդորէին անանկ ընել։ Ետքը աս ծուռ միտքը և տարաձայ-

նուիրեցաւ Սիւրէզ տեսիլք տեսնելով մը ըսելէ ։

Նեստոր երբոր Պօլսոյ պատրիարգ նըշանուաւ, իր մօտերուն սկսաւ ապիս անդին ծաւալել թղթեր գրելով, նաև Նգիպտոս եղած կրօնաւորներուն ։ Սիւրէզ ան լսածին պէս՝ զօրաւոր թուղթ մը գրեց անոնց վրայ, Նեստորը մօտերուն, յայտնի ցցընելով Նեստորին մօտերուն թիւը . ուրիշ նման թուղթ ալ գրեց ան քանիս վրայ, մէկը փոքր Աֆեոդոս կայսեր, մէկն ալ Նուդոքիա Թագուհիին, մէկալն ալ Պոպքեր դշխոյին՝ որ Աֆեոդոսին քոյրն էր ։ Ան մօտերուն լսելով նաև Սիւրէզի պատիարգ նշանակուիլը Յռոմայ Հայրապետը՝ գրեց Սիւրէզի որ քննէ . Սիւրէզ ալ նորանման թուղթ մը գրեց՝ Նեստորի, բայց՝ Նեստոր զինքը մօտրած դնելուն տեղը՝ անոր վրայ ալ սեւեր կատղելով, Սիւրէզը մօտրեալ բռնեց ։ Սիւրէզի հասկընալով նորը՝ ժողովել դատապարտեց Նեստորին մօտերուն թիւնը, Սիւրէզին ալ գրեց որ ինքը Հռոմայ շուկէ բանը ։ Ան հրամանս առնելով Սիւրէզ՝ շատ Հոգ տարաւ, ուրիշ եպիսկոպոսներուն ալ գրեց . Նքեքսանդրիայի մէջ ալ ժողով մը ընելով՝ Նեստորին աղանդը դատապարտեց ։

Նեստոր անչափ առուր կեցաւ իր մօտերուն վրայ որ՝ հարկ եղաւ ընդհանուր ժողովք ընել Նփեսոս քաղաքը . ան ժողովքին մէջը Սիւրէզ երբոր փոխանորդ Յռոմայ Հայրապետին՝ առջինէն վեր նստելով

զարմանալի Հառ մը խօսելայ գովասանք սուրբ ածածնայ. անոյ սուտ հանել Աես. տոլին աղանդն ու դատապարտել տուաւ։ Աստքը հալածում քաշեց նեստորականնե. րէն. բայց ինքը կըսէր որ՝ ինչուան մահս կեցեր եմ ատ ուղղափառուԹիւնը քարոզե. լու։ Աբանկ աղէկ խօսուածքովը և իրեն բարի օրտովը շահեցաւ նաև Աընտեքայ պատրիարգը Յոհաննէս անուն, որ առաջ Թշնամի էր իրեն։

Աբ սուրբը ուրիշներէն ալ հալածում քաշեց, որոնք չէին հասկընար իրեն խո. րուն վարդապետուԹիւնը. բոլոր մնացած կեանքն ալ գրաւոր աշխատանքով անցուց հակառակորդաց բերանը գոցելու համար։ Իր գրուածքներուն մէջ երևելի են պա. րապանց ու Աանձուց ըսուած գրքերը։ Աբանկ իրեն արդեամբքը եկեղեցւոյ մէջ լուսաւոր ջահ մը եղաւ ինչուան որ առ ած փոխուեցաւ յամին իբր 444։

Ա Բ Բ Ա Յ Մ Ա Ր Կ Ո Ս

( )ր մը երջոյր սուրբ Արապիոն Յոհան. նէս Ձգնաւորին քոյրն էր՝ տեսիլք մը տե. սաւ. երկու կրօնաւոր գինքը կը կանչէին, կը յորդորէին որ Ալաոմանկիա լեռն երԹայ, հոն աբբայ Ա՛արկոսը տեսնէ. որուն նմանն սուրբ Հիման աշխարքիս մէջ չկայ, կըսէին.

քառասուն օրէն ետև ալ պիտի մեռնի։ Արապիոն ասոնց տեսիլքէն արթընցալով շուտ մը Աղեքսանդրիա ընկաւ, որ տասն օրուան չափ այ էր իր կեցած տեղէն. չմոքան ասոնք տակ տակ էր որ՝ պիտես Թէ գետնէն կրակ կը ցայթկէր։ Յոն հարցնելով վախճանականներուն՝ հասկըցաւ որ Աւարմակիա ծովը քով լեռ մըն է. ծովէն երթալով մօտիկ է, բայց ցամաքէն քանըհինգ օրուան մը չափ է։

Արապիոն ցամաքէն երթալը աւելի ընտրելով՝ հետն առնով մը ջուր առաւ և արմատ (խուրմա), գինքը այ յանձնելով չափ քայ ելաւ. տասն օր առանց ներսէնները երթալով՝ սարսափին առաւ գինքը. մէկ անտառ մը, թռչուն մը չկտեսաւ, ջուր ալ չկգտաւ. անանկ մէկ ահռելի անապատ մը որ՝ ոչ անձրև կու գայ, ոչ ցօղ կինջնայ, մխիթարուելէ մը չկայ։ Տասն օրէն ետև իր հետը բերած ջուրն ալ արմատն ալ հատաւ, ինքն ալ աշխատանքէն ու անօթութենէն գետինն ինկաւ, ուժ չէր մնացեր վրան. կը մտածէր ետ դառնալ, բայց այ աղաղակեց, երեն ապաւինեցաւ։ Ա՛էյմէն ալ յանկարծ տեսաւ որ ան երկու կրօնաւորները նորէն իր քովէն եկան, ինչ յոգներ կեցեր էս, ըսելով, երեն արմատ մը ցցուցին. ան կեր, առաջ գնա ըսելով անետևցէն եղան։ Նե իրաւ, անկայ կերածէն պէս՝ ճարտարն անցաւ, ուժը վրան եկաւ, սրտեն ալ հանգչեցաւ։

Արապիոն առանկ զօրանալով՝ հինգ օր ալ ներսէնեան գնաց անապատը ձգելով. մէյմըն ալ լեռան մը քով հասաւ անանկ բարձր որ՝ գիտես Թէ ծայրը երկինքն էր ելած, բայց ջոր ցաւոք ամենևին ինչպէս որ կըլլան խիստ բարձր լեռները. օխտն օր քշեց ինչուան որ գլուխն ելաւ. ուր երբոր օրը գիշեր առեն տեսաւ քարայրի մը վրայ որ հրեշտակները կինջնային կըսէին. ահա, ով աբբայ Արկոս, դուն որ մարդու մը էէր ցանկար տեսնել, բայց միայն Հայր Արապիոնին, հիմա քեզի բերինք անիկայ. տես և ուրախացիր։

Ա՛ր խօսքերս լսելնին Հայրն Արապիոն գիշեր առեն վախ մը եկաւ իր վրայ. մօտիկցաւ ան քարայրին՝ մարդու ձայն լսեց, որ էր ձայն ան սուրբ Հգնաւորին աբբայ Արկոսի. ասիկայ հրեշտակներէն հասկընալով որ պիտոր մեռնի, կը դողար այ ահեղ դատաստանէն, Թէպէտ մեղք մը չէր ըրած։ Ընոր համար կը լսէր Հայրն Արապիոն որ՝ ինքերեն սիրտ տալու համար ան խօսքերս կը զուրցէր աբբայ Արկոսը։ Ա՛ւդ ընդհը տրտում ես, Հոգի իմ, կըսէր. ընդհը խռովես զիս. յիշէ այծ ու. մխիթարուէ. Հազար տարին իբր Թէ մէկ օր մըն է այ առջև. երանի է քեզ որ աշխարքիս մէջ չիկենալով՝ անոր ապականութիքը չիսպրշտրկուեցար. երանի ձեզի իմ աչքս, ականձս, ձեռուընեբս, ոտուընեբս, որ այ ընտհքովը աշխրքէս դուրս ելլելով չընկաք

ան մեղքերուն մէջն որ աշխարհիս մէջ մը-
նալով կրնայինք էլլալ։

Վասնզի ասոնց մէջէն մէկ ըրած քա-
րեպարտութիւնն իր վրայ, և իրեն քարեգոր-
ծութիւն մը չտնենալը՝ մէկ դիտցէն խիստ
վախ կու գար իրեն, մէկալ դիտցէն ալ ին-
քիր զինքը կը քաջալերէր. այնչափ Ձգնու-
թիւնները, ծոմն ու աղօթքը բան մը չէին
երևնար իր առջև։ Վասուծոյ երկիւղն որ՝
սուրբ գրոց բանէն պէտ սկիզբն է զգօնու-
թիւն, պզտիկուցմէ սիրտը տպաւորեր էր,
ան երկիւղն էր որ զուրցընել կու տար ա-
խօսքերս։ Վասուծոյ անբաւ սիրոյն դէմ ես
ինչ ապիկութիւն ըրած ունիմ որ հիմա իր
առջին պիտոր ելլեմ, ըսելով, վախ կու գար,
բայց նորէն իրեն սիրտ կու տար չիյուսա-
հատիլ, այլ ու անբաւ ողորմութիւնը վրայ
յոյսը դնել։ Վանկ զինքը քաջալերելով
նորէն կըսէր. արդ ընդէր տրտում ես անձն
իմ. ինչո՞ւ կը վախնաս. մի՛ վախնար հոգի
իմ. երբեմն աս մարմինէս դուրս ելլես՝ հրեշ-
տահներ քեզի առաջնորդ պիտոր ըլլան. մի՛
վախնար հոգի իմ, յիշէ ինչ կըսե Վաւթ
մարգարէն. բանակ հրեշտակաց տեառն
շուրջ են զերկիւղածսն իւրսն և պահեն
զնոսա։ Յիշէ հոգի իմ Վրիստոսի բանը.
երանի է ծառային այնմիկ որ արասցէ ըզ-
կամս տեառն իւրոյ։

Վչատ քաջալերութիւնե խօսքերը հերիք
չէին ըլլար իրեն երկիւղը դադրեցընելու.
այլ անանկ կու լար կը հառաչէր՝ իբր թէ

աղէկ բան մը ըրած ըլլայ, ինչ բանի հա-
մար ան ձեռ գլխուքը ալքայուԹե փառաց մէջն
առնէր. իր հոգևոր սրատես աչքին առջև
բան մը չէին երևնար իրեն ըրածները։
Վարձեալ կը յիշէր ան չար սատանանե-
րուն բազմուԹիւնը՝ որոնք վերը լեցուած կե-
ցեր են Ճամբուն վրայ, ամէնուն գործքը
մէկիկ մէկիկ կը քննեն. կը յիշէր ահաւոր
Թափառորին ատեանը. ասոնք յիշելով մէկ
գիէն կը դողար, մէկալ գիէն ալ ան կա-
պաւինէր։ Ան խօսքերս կը ցցընեն որ իրեն
հաւատքը, յոյսը, սէրը շատ վեր էին քան
ուրիշ քրիստոնէից։

Երբայ Աբահամ ասոնք խօսքերը զուրցե-
լով ներսը կը դողար, հայրն Աբրահամ ալ
գրանէն մոխիկ դնելով կը դողար կը զարմա-
նար Թէ ինչպէս ան մարդն որ իրեն նման
մեծ սուրբ էնկար՝ անանկ վախ քաշէ այ
առջին երևնալու։ Երբոր աբբայ Աբահամը
դադրեցուց իր խօսելը, հայրն Աբրահամ
բարև տալով ներս մտաւ. աբբայ Աբա-
համ ալ իրեն անունը տալով բարևեց. մէկ
անուշահոտուԹիւն մը բուրեց ան ատենը
երկնային։ Ան քեզ շատոնց կուզէի տես-
նել, բարև, ով հայր Աբրահամ. իննամնըօխ-
տը տարի է որ մարդու երես չեմ տեսած,
հիմա քեզ կը տեսնեմ. մէկ անատուն մըն
ալ չեմ տեսած, մարդու կերակուր չեմ
կերած. աչխարքիս լաԹերը չեմ հագած։
Ան լսելով պատմել սկսաւ իրեն քաշած-
ները։ Երանեն տարի, բարև, խիստ տան-

ջանքով եմ կեցած աս լեռս անպատմելի
ձգնութիք, անօթի ծարաւ, չար սատանա-
ներուն հետ կռուելով, գեանին հողն ու-
տելով ու ծովուն ջուրը խմելով՝ որ լեռանը
տակն էր։ Աստուն տարի մերկ անցուցի,
շատ փորձութիւններ քաշեցի, շատ հեղ
սատանաներն իս կը քաշէին, լեռանը գլե-
խէն ինչուան վար կը տանէին, իս ծովը
ձգել կուգէին, բայց ՚ած Թող չէր տար։
անանկ կը քաշկռտէին վերէնիվար որ՝
մինա պատառ պատառ գեանը կէյնար։
քանի որ անոնք իս վար կը բերէին, այնչափ
ալ ես հանդարտութիւնը ինչուան լեռան
գլուխը կելլէի Թէպետ խոցերով ցաւերով
լեցուած։ սատանաները կատղակէին ե-
րեսիս Թէ ինչ եկեր ես հոս, գնա ասկից,
մերն է աս տեղս, մարդ մը չէ եկած հոս։
Այլ ամէն նեղութիւն վրկեց իս ՚ած, որուն
ապաւիներ էի հաստատուն յուսով։ Այ-
լոր սանդկ երտուն տարի հանգերեցի, ՚այ
ողորմութիւնը վրաս ընկաւ, մարմնոյս վրայէն
մազերը հանել տուաւ՝ որ բոլոր մարմինս
գոցեց, պաղէն տաքէն պահեց, հոգևոր
մարմնաւոր կերակուրս պարգևեց, հրեշ-
տակներ ալ խրկեց իս մխիթարելու։

Արտասուս որ զարմանալով մտիկ կը դը-
նեը երեն պատմածներուն, ուզեց իմանալ
նաև երեն գալը։ Հարցուց։ Երբ եղաւ քու
հոս գալդ, կաղաչեմ, և ինչպես եկար։

Պատասխանեց աբբայ Արկոս։ ան ալ
քեզի պատմեմ, ով զաւակ իմ։ ոչխարուց

եւ Աթէնք քաղքին մէջ փիլիսոփայութիւն կը սորվէի. երբոր ծնողքս վախճանեցան՝ օր մը ինծի միտք մը եկաւ. ամէն մարդ կը նայիմ որ աշխարհք կը թողնեն կերթան, օր մըն ալ ես պիտոր երթամ, այդ արդար դատաստանին առջեւն ելլեմ. անանկ է նէ լաւ է, ըսի, ես հիմակուցմէ ելլեմ աշխարքէս՝ որ քոլորովին ունայնութիւն է։ Ասոնց որ աս մտքիս վրայ հաստատուեցայ, ինչպէս ելլելս, ուր երթալս կը մտմտայի։ Ա՛յմըն ալ միտքս կաթեց տախտակի մը վրայ նստիլ, ես ծովուն տալ. յոյսս այդ վրայ դնելով՝ ուր որ տանի նէ հոն երթալ։ Ա՛յ խորհրդիս վրայ միտքս լուսաւորեցաւ, սըրտիս ուրախութիւն մը եկաւ, ծովուն ահագին տեսիլքը ինծի վախ մը չբերաւ ամենեւին. անանկով մեծ տախտակ մը առի, լաթերս հանուեցայ, մէկ թեթեւ լաթով մը տախտակին վրայ նստելով ծովուն մէջ հրեցի. ես այդ յանձնելով՝ ուր որ ուզէ հոն առաջնորդէ։ Ա՛յմըն ալ յանկարծ անուշ հով մը սկսաւ փչել. քիչ քիչ տախտակը առաջ քշելով՝ ցամաքն աչքէս աներեւոյթ եղաւ. ես վրան մէկ մեծ նաւի մը վրայ նստածի պէս հանգիստ երթալով աս լեռան տակը հասայ։ Երբոր ցամաքն ելայ՝ գոհութիւն տուի այդ. բայց լեռան վրայ նայելով մէկ կանանչ մը չկտսայ, ան առենը յոյսս քոլորովին այդ ձգեցի. ան որ ես ահագին ծովէն փրկեց, ըսի, աս անապատին մէջն ալ ես կը փրկէ. անանկով երասն տա-

ըի Նամբերեցի ան նեղուԹեցը ինչ որ ա-
ռաջ պատմեցի ։ Հիմա տասը տարի մը կայ
որ հրեշտակ ՚այ քու անունդ տուաւ ինծի,
ով Հայր Աբրահոն . օրէ օր կըսպասէի քեզ
տեսնելու . գոհուԹի ՚այ որ քեզ այսօր տե-
սայ . խիստ ազէկ ըրիր որ եկար ։

Ինչուան որ աս խօսքերս լմնցուց, Հայրն Աբրահոն անոր ձայնը միայն կը լսէր, զինքը չէր տեսներ՝ գիշեր աեղն ըլլալով. առ-
տուան լուսն սկսելով՝ տեսաւ որ աբբայ Ա՛արկոսին ձայնը մարդու ձայն էր, բայց ինքը մարդ չէր նմաներ, այլ մէկ կենդանի մը հաստ ու երկան մազերով վերէնիվար գոցուած . վախ մը եկաւ իր վրայ ։ Աբբայ Ա՛արկոսը հասկընալով ըսաւ . Մի վախնար, որդեակ իմ Աբրահոն, ես սասանկ այլանդակ ու ազտոտ տեսնելով . աս ազտոտուԹեան մէջ պիտի չմնայ Ա՛րիստոսի գալստեան աաեղը . վախը մէկդի Թող . հիմա դուն սկսիր ինծի պատմել աշխարքիս վրայ Թա-
գաւորներն արդեօք առջինին պէս անանկ
կռապաշտ մնացած են, եկեղեցիդ հալա-
ծմղ են ։ Երբոր լսեց որ Թագաւորներն ալ
իրենց ջոլքերն ալ հիմա ամէնը քրիստո-
նեայ են, խիստ ուրախացաւ, փառք տուաւ
ՙայ ։ Յետոյ հաւատքն որ աչքի պայծա-
ռացեր է, ըսաւ, հաւատքով ալ հրաշք ը-
նողներ կան մի, հիւանդները բժշկող, մե-
ռելները յարուցանող . ինչպէս որ կըսէ
Ա՛րիստոս տէրն մեր, Թէ որ հաւատքով
աս լեռան ալ ըսէք, տեղէդ ելլը փոխուէ,

լեռն ալ տեղէն ելլէ, ձեզի հնազանդի։ Ու՛ր ըսելու ատենը մէյմըն ալ ան մեծ լեռը ո՞ր ուն վրայ կեցեր նատեր էին, տեղէն ելաւ բարձրացաւ կերթար ծովը պիտոր ինկար. ան ատենն աբբայ Պարկոս ձեռքը լեռանը կռթընցընելով ըսաւ. իմ խօսքս քու վրադ չէ որ՝ դուն տեղէդ շարժիլ ակսար. ես աս եղբօրը քան հասկցընել ուզեցի, քեզի ինչ, դարձիր տեղդ նատ։ Ու՛ր խօսքն ըսելու ատենը լեռն ալ նորէն դարձաւ, իր տեղը անշարժ կեցաւ։ Ու՛ր քաներ ատենով հայրն Սրապիոն գողալէն երեսին վրայ ընկաւ. աբբայ Պարկոսը քունեց վեր վերցուց. մի վախնար, ըսաւ. անանկ է նէ չես տեսած ասանկ հրաշագործութի՛ւն որ վախը քեզ առաւ. մեղք անանկ քրիստոնեանե՛րուն, շատ մեծ ցաւ եղաւ ինծի. Չէմարիտ քրիստոնեայ անոնք են որ՝ չիտակ աներկեայ հաւատքով ինչ որ ըսեն ըլլայ. ուր որ հաւատք չկայ՝ անուսմբ միայն են քրիստոնեայ. վայ ան տեղէն ալ որ անուռնով միայն քրիստոնեայ են. անոր համար օրհնեալ է ան, որ իս աշխրքէս հանեց հեռացուց։

Ու՛րանկ իսօքերով անցընելով բոլոր օրը, երբոր իրիկուն եղաւ, միայն իսօսելու ատեն էր, ըսաւ, կերակուր ալ առնենք. ձեռքը վեր վերցընելով՝ տէր հովուեսցէ սաղմոսն ըսաւ. եօքը աչ դին նայելով հրամցուց, երթանք ուտենք, ըսաւ, ինչ որ ան պատրաստեր է։ Հայրն Սրապիոն կը վարան-

նաև թէ ոմն պիտի պատրաստէր, մարդ մը չիտեւսաւ պատրաստող, քարայրին մէջն ալ քան մը չկար. բայց ներս մտածին պէս՝ տեսաւ սեղան դրուած, երկու աթոռ, տաք հաց ձեան պէս ձերմակ, ազնիւ կանանչեղէն, ձիթապտուղ, արմաւ, աղ, ոսկի գաւաթ, մէջի խմելիքը մէկ հատ մը հոտ մը ունէր ու, կըսէ, կարծեմ թէ թագաւորներն ալ անանկ հաց չեն առած։

Աստեղէն գոհանալէն ետև՝ ըսաւ աբբայ Արսենիոսը. տեսայ բարեպարտութիւնը ամէնէն օր ինծի հասար մէկ բաժին մը կը պատրաստէր, առօր քու դալուդ համար երկու բաժին պատրաստեցաւ։ Ան երանուն տարուան քաշածներուս տեղն որ պատմեցի՝ ինծի հիմա աս հանգստութիւնս տուաւ. հոգն ու աւազն ուտելուս տեղը՝ ասանկ համով հաց տուաւ. ծուխս ջուր խմելուս տեղը՝ աս անուշ խմելիքը տուաւ. տաք ու պաղ քաշելուս համար՝ աս մարգերն ու աւրութիները տուաւ մարմնոյս, որ անկէց ետև չեմ խնացած ոչ տաք ոչ պաղ. սա-

տանաներուն դէմ կռուելուս համար՝ հիմա հրեշտակներ եղած են ինծի մխիթարող։ Ամէն հատկութիւր, ով զաւակ իմ, այ անհատնում գթութիւնն որ ունի իրեն երկիւղած ծառաներուն վրայ. ամէնևին պէտքը չէ յուսահատիլ այ քաղցրութիւնէն. ամէնէն ալ թոզ իմ վրայէս տրվին այ անվերջանալի գթութիւնը. ես ոչ երբէք յոյս կտրեցի իրմէ։ Ան երանուն տարուան քաշածնե-

ըուս ատեղը մէկ կարծիք մըն ալ չընկաւ սիրտս՝ թէ ան մոռցեր է զիս, մէկ մեղադրանք մը չանցաւ մտքէս՝ թէ ամէն քաշածներս անպիտան կերևան այլ աչքին. հապա զիս արժանի սեպելով ան ամէն նեղութե՞ ուրախութիք կը համբերէի, որպէս զի մաքրուիմ սրբուիմ ըրած սխալանքներս: Ինոր համար այլ բարերարութիւն ալ տեսնելով ողորմեցաւ իմ վրաս. ասանկ ինամուն ըօխտը տարի աս լեռը կեցայ, հնամա լմնցաւ իմ տարիքս. ան քեզ խրկեց որ քու սուրբ ձեռքովդ Թաղես զիս, ով որդեակ:

Ինանկ խօսքերով խրատներով անցուց օխտը օր. միայն հացէն եւս խօրաթելով կը պատմէր այլ ըրած բարերարութիւնները ու հրաշքներն իր վրայ. իսկ ինացած ատեղը աղօթքի հետ կըլլար, այլ և հրեշտակաց հետ խօսակից ըլլալով մէկ երկնային ստեղծուած մը կը դառնար: Ուրբե՞ տորդ օրը հաց ուտելէն եւս ըսաւ. Թողութիւն ըրէ, եղբայր Սրապիոն, աս գիշեր քեզ աշխատցնեմ պիտոր արթուն կենալով: Ներսոր արևը մարը մտաւ՝ սկսան սաղմոս ըսել ինչուան գիշերուան վեց ժամը. լմնցնելէն եւս նստեցուց՝ ըսաւ. տես ով եղբայր Սրապիոն, մարմինս աղէկ մը ծածկես, երեսս քարայրին դէմ տաս, դուն ալ հոս չուշանաս, շուտով երթես երթաս:

Սրապիոն ան ատենը լալով աղաչեց ածայ Ինարկոսին որ ինդրէ այլմէ, ինքն ալ

հոն մէկտեղ վախճանի։ Աւրտս խիստ խուռ
ված է, ըսաւ, աս ահագին անապատին
մէջ. ոչ ձամբայ ունի, ոչ ջուր։ Ի՞ւր կե-
ցիր, մի՛ լար, ըսաւ աբբայ Ա՛արկոսը. ես
որ քեզ հոս բերայ, ինքը քեզի առաջնորդ
կըլլայ կը տանի. մի՛ վախնար, տանջանքով
եկար, բայց հանգիստ անպակաս կը դառ-
նաս։ Պ՛ետիկը, ով հայր Աբրապիոն, աս-
օրուան օրս ինծի ամէնէն մեծ օրն է. աս-
օր պիտի տեսնէ իմ հոգիս ան արքայու թիւն
որ ես պատրաստեր է արդարներուն։

Ա՛յս ըսելու ատենն իրենց կեցած քարայ-
րը լեցուեցաւ այլ լուսոյն աւելի պայծառ, լեռները կը փայլատակէին. իսկ
իրենց կեցած լեռը անուշահոտու թեան
ծխով լեցուեցաւ. Աբրապիոն վախէն գե-
տինն ընկաւ. աբբայ Ա՛արկոսը գինքը վեր
վերցուց, մի՛ վախնար, ըսաւ, որդեակ իմ։
Դայց աս ըսելու ատենը տեսաւ որ՝ իր ե-
րեսն ալ բոլորովին լուսաւորուած էր, ին-
քը հոգւով սրբով լեցուած՝ քարի եկէք,
ըսաւ, սուրբ հրեշտակները, Պ՛աբրիէլ և
Միքայէլ։ Ա՛ն ատենը քարայրէն դուրս
հանեց ըսելով. ով որդեակ իմ Աբրապիոն,
այ ողորմութիւնը քու վրադ ըլլայ։ Կեցած
տեղն ալ սկսաւ օրհնել ասանկ. անչափ
ատեն իմ կենդանութես քնակարան եղար,
ըսաւ, հիմա ալ մարմնոյս հանգստեան տեղ
ըլլաս, ինչուան որ գայ յարուցիչն Ա՛րիս-
տոս. դուն ալ, ով մարմին իմ, որ եղար
տուն ցաւոց, հոս կեցիր ինչուան որ գայ

«Ելիսաոս, որուն համար ասչափ տանջանաց համբերեցիր։ Ամէն ամէնէն մէկ գգայարանքներուն վերջի ողջոյնը տալով ըսաւ. Հանգչեցէք աւելց եւոքը որ արթուն կեցած «Ելիսաոս կը պաշտէիք։

Ալ խօսքերս երբոր կը լսէր Հայրն Սրապիոն լալ սկսաւ. յանկարծ մէյմըն ալ ձայն մը լսեց երկընքէն. բերէք Հոս անապատին ընտրեալ անօթը որ իմ կամքս կատարեց, բերէք կատարեալ քրիստոնեան։ Ան աւետարանն աբբայ Մարկոսը բանալով ըսաւ. ով Հայր Սրապիոն, այ խաղաղութիւնը հետդ ըլլայ. ահա քարիք հատուցանէ քու աշխատանքիդ որ ինձի համար աշխատեցար. խաղաղութիւն այ ամէնուն վրայ ըլլայ, տէր Յիսուս իրեն եկեղեցին յաւիտեան պահէ։ Տես, ըսաւ, եղբայր Սրապիոն, քան մը չէ Հազուեցընես աս մարմնոյս, այլ իրեն մաքերովը Յաղես ինչ որ ահա Հոգուեցուց. իմ ոսկորներէս ալ քան մը չիտանիս, և ոչ մազ մը. գուն ալ Հետևեալ գիշերը Քամբայ ելլէր գնա, մի վախնար, Հինգ ժամէն ետև տեղդ կը Հանիս։

Ալ զուրցելու ատենը նորէն ձայն մը եկաւ երկընքէն՝ բէբէ։ Ան ատենը աբբայ Մարկոսին երեսը լոլորովին զուարթ ուրախ՝ ելլէր, ըսաւ, ով եղբայր Սրապիոն, աղօթքի Հետ ըլլանք։ Հայրն Սրապիոն մէյմը վեր նայեցնինի՝ տեսաւ որ աբբայ Մարկոսին Հոգին Հրեշտակներն առել վեր կը տանէին երգելով. տեսաւ ալ որ վերի

եղած սատանաներու բազմութէն վրայ թափեցան, ժամ մը հոն կեցուցին արգելեցին քննութէն ընելու. բայց ժամէն ետև ձայն եկաւ երկընքէն, փախէք ժողովք սատանայի, աս մարդս արդար է։ Ընկէց ետև տեսաւ մէկ հրեշտակ ձեռք մը անոր հոգւոյն վրայ ինչուան որ վեր երկինքն ելլելով անհետացաւ եղաւ։

Ընանք տեսնելով հայրն Արսակիոս, մէկ դիացէն զարմանքով՝ մէկալ դիացէն տըրտմութեամբ լեցուած, լալով ոտքովն առաջ սուրբ մարմինը հոն թաղեց. աղաչեց որ ան ահռելի անապատէն զինքը հանէ։ Երբոր մարը մտնելու ատենը մէյմըն ալ տեսաւ որ ան երկու կրօնաւորներն որ առաջ Յոհաննէս Չգնաւորին քովը տեսեր էր, նորէն երեն քովն եկան. երանի է քեզի, ըսին, ով եղբայր Արսակիոս, որ արժանի եղար աբբայ Պարկոսը տեսնելու և թաղելու, որու նման սուրբ հիմա չիկայ աշխարհիս մէջ. ելիր, ըսին, երթանք գիշերուան ատեն որ տաք չիքաշես։

Երբոր ատանկ գնալու հետ եղան հինգ ժամ՝ այ երած բարերարութեանը վրայ խոհրանելով, բարև տալով հեռացան իրմէ. մէյմըն ալ Հայրն Արսակիոս տեսաւ զինքն որ Յոհաննէս Չգնաւորին խոյին առջև կեցեր է, ուսկից որ առաջ Չանջայ եկեր էր. զարմանքն աւաւ զինքը, բարձր ձանուլ սկըսաւ գոհանալ այ։ Յոհաննէս Չգնաւորը նեռանէն իրեն ձայնը առնելով դուրս վազեց՝

մէկիկ մէկիկ լսեց իրմէ առնելիք եղածները, զարմացաւ օրհնեց Ած լսելով. իրաւի մեծ պործքով քրիստոնեայ չէնք, այլ միայն անունով։ Ջանի հոգի որ կայինն լսեցին, շուտ մը գիր անցուցին աբբայ Ա՛արկսէնն վարքը։

ՊԵՂԵԳԻՈՒ ԿՈՁՄ

Ա՛սիկայ էր մէկ խեղացի ու պեղեցիկ աղջիկ մը, հարուստ մարդու զաւակ, բայց կռապաշտ, Տարսոն քաղքին մէջէն որ հին մեռնելու կերթար Ա՛տանա գաւառին մէջը։ Հոն եկած էր տուրք եպիսկոպոս մը Կղեմոն անունով, որ քրիստոնէութեն քարոզելով շատ հոգի դարձուցեր էր։ Ա՛տոր անունը լսելով Պեղեգիա կոյսը՝ չհամարիտ լոյսն հաւատոյ սրտին մէջը վառուեր էր. կը փափաքէր հետը տեսնուելու որ տրվէ անկից չհնարիտ հաւատքը, բայց չէր կըրնար. մէյմը որ Կղեմոն եպիսկոպոսը հաղորդուելով Տարսոնէն դուրս էր եկած, մէկը չէր գիտեր ուր ըլլալը. մէյմըն ալ որ Պեղեգիա անանկ մէկի մը հետ նշանած էր որ Պոհիղետիանոս կռապաշտ կայսեր որդեպիրն էր, Աիմպլիկիոս գաւառին զաւակ։

Բայց Ա՛րիստոս որ զինքը պիտի լուսաւորէր, գիշերը երազին մէջը ցցուց իրեն Կղեմոն եպիսկոպոսը, տեղն ալ ցցուց ուր որ պահուըտած կեցեր էր քաղքէն դուրս։

Պեղեգիան արթընցավ աղաչեց մօրը՝ զինքը խրկել իր մուսկին (տատային) քովը Իրեն տեսութիւն, որ ան ալ Տարսոն քաղաքէն դուրս կը նստէր. անանկով Պեղեգիան երկու Իրեն աղախիններէրը՝ քանի մըն ալ նեղբինիներ սպասաւորներ հետն առնելով՝ դուրս ելաւ, որոնց մէջը երկու հոգի ծածուկ քրիստոնեայ էին։

Երբոր քաղքէն քիչ մը դուրս ելան՝ տեսան եպիսկոպոսը որ ծառերուն մէջը ժուռ կու գար. Պեղեգիան Իրեն սպասաւորները հետ Թողաւ, ինքն երկու աղախիններուն եւ պիսկոպոսին քովէն եկաւ պատմեց Իրեն տեսած երազը. աղաչեց որ Չամբայ մը ցոյնէ, ինչ պէտք է ընել Իրեն՝ որ Չկմարիտ Ճանը պաշտէ։ Եպիսկոպոսն առաջ հասկըցուց մկրտուԹիւն պէտք ըլլալը. երբոր կոյսը փափագով խնդրեց, եպիսկոպոսը աղօԹք ընելով հոն ջուր բղխեցուց, Պեղեգիան ու Իրեն երկու աղախինը մկրտեց, սուրբ խորհրդոյն ալ հոդորդեց՝ որ հալածանքի պատճառովը վրան կը կրեր։

Մկրտուելու առենը Պեղեգիան ջրին վրայ երկու հրեշտակ տեսաւ ձեռուընին Չերմակ լաթեր բռնած. ինքն ալ մկրտուելէն ետև անանկ մէկ երկնային սիրով մը լեցուեցաւ որ Իրեն մեռնծուԹիւն ու ամէն աշխարհք քամահրելով Յիսուսի երկնաւոր փեսային զինքը նուիրեց. Իրեն փառաւոր հագուստը հանեց եպիսկոպոսին տուաւ որ աղքատաց բաժնէ. ինքը աղքատ լաթեր

հապաճ՝ իր ծառանեըուն քովը դարձաւ. մէջերնէն կռապաշտ եղողները դարձուց քրիստոնեայ ըլաւ, անոնց հետ եկաւ իր տունը ջնջին տունը։ Բայց անիկայ վախցաւ իր տունն ընդունիլ նոր քրիստոնեայ եղած աղջիկը, իր մօրը տունը դարձուց։

Երբոր մայրը տեսաւ զինքն անանկ աղքատ լաթերով, հարցուց հասկըցաւ որ քրիստոնեայ եղեր է, սկսաւ լալ ողբալ, իր նշանածին համարցուց, որպէս զի գայ աղջկան միտքը փոխէ։ Նշանածն եկաւ, տեսնելով որ Պեղեգիան իր միտքը չի փոխեր՝ ինքիր զինքը սպանեց։ Մայրը վախնալով չըլլայ Թէ իրենց մէկ փոյձանք մը հասնի՝ գնաց մատնեց դատաւորին, որ իր առջևը կանչելով Պեղեգիան շատ յորդորեց որ միտքը դարձընէ։ Երբոր տեսաւ որ Պեղեգիան Թէ իրեն յորդորանքը և Թէ իրեն տուած վախը բանի տեղ չէր սեպեր վար կը զարնէր, հրամմեց ցուլի մէջ ձգել. սակայ պղընձէ չինած աման մըն էր, ցուլը (պուղայր) ձևով շինուած, որ խիստ տաքցընելով՝ մեծ մահապարտները մէջը կը ձգէին։ Պեղեգիա որ խիստ կը փափաքէր Քրիստոսի համար կեանքը տալ, ուրախութեր ան ամանին մէջ մտաւ, ոյ փառք տալով հոգին աւանդեց. անանկ մէկ անուշահոտութեան մը բուրեց քաղքին մէջն որ շատ կռապաշտներ դարձան քրիստոնեայ եղան, որոնցմէ երկու հոգի ալ նահատակուեցան։

Նոր Պեղեպիային միացած ոսկորները պատասխան հրամանովը հանելին Լինատան լեռը տարին ձգելին՝ որ ջրլսայ Թէ քրիստոնեաններն առնեն տանին. բայց այ հրամանովը չորս առիւծ եկան պահապան եղան ոսկորներուն, ինչուան որ նոյն սրբուհին երևնալով Պղենոն եպիսկոպոսին՝ յայտնի ըրաւ նրեն տեղը։ Եպիսկոպոսն ալ ոսկորները առաւ լեռան գլուխը տարաւ, քարերով գոցեց. եւ ետքը հալածանքը քիչ մը ինչնալէն ետև՝ վրան խորան ու մատուռ շինեց. ուր շատ քրիստոնեայ ուխտի կու գային, աղօթք ընելով նրեն խնդիրքը կառնէին։ Նոյեն անցնելէն ետև Պօլիս Պէյօղլու քերին, կըսեն, աստղ տուրք նըշխարները։

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Նրեն հայրը կըսուէր Նոյակ և նրեն մայրը Վահէ։ Հայրը Պարթեւաց ազգէն ըլլալով կրապաշտ, ան մարդ Պարսից երկրէն տնով տեղով եկաւ հայաստան՝ որ Խոսրով Հայոց Թագաւորն սպանէ։ Նոյնք երբոր Վաղարշապատ գաւառը հասան (ծադեցաւ առաքեալին գերեզմանին մօտիկ, հոն եղաւ լուսաւորչայ յղութիւնը. իսկ ծնունդն եղաւ Վաղարշապատ քաղաքը՝ ուր մեր Թագաւորներուն աթոռն էր։ Նոյնակ

երբոր սպանուեց Խոսրով Թագաւորը՝ բոլոր Հնակայ տունը Թրէ անցուցին. միայն Խոսրեն երկու պզտիկ տղաքը կրցան փախցընել, Մէկը Մաւրէն՝ Պարսից երկիրը տարին, Մէկալն որ մեզի լուսաւորիչ պիտոյ ըլլար՝ իրեն ծծմայրը Սոփի անուն կեսարիա փախուց. որ քրիստոնեայ ըլլալով՝ բոլոր մկրտել տուաւ, Դրիդոր անուն դնել տուաւ, ինչպէս որ Հրեշտակ ալ ըսեր էր Հռիփսիմեայ, ծառի մը վրայէն աղաւնիի քերդնէն Դրիգոր կանչելով, որ արթուն ըսել է։

Սոփին բարեպաշտ քրիստոնեայ կնիկ ըլլալով՝ աղէկ կրթութիւն մեծցուց Դրիգորը. աղէկ աշակերտ ըրաւ գրոց՝ ինչպէս որ պիտի էր։ Դրիգորը երբոր մեծցաւ, Դաւիթ անուն հօեղբայրը իր աղջկանը հետ կարգեց, որ կըսուէր Ասխան։ Անկու զաւակ ըլլալէն եաև, որ Հրեշտակէս ու Մկրթանէս բառերեան, Ասխան վանք մը մնաս. իսկ Դրիգոր իրեն հօրն ըրածները հասկընալով Տրդատ Թագաւորին քովէն եկաւ, անոր ծառայութեանը մէջ մտաւ աստուածային ծածուկ կարգաւորութիւնը. իբր թէ իրեն հօրն ըրածին տեղը որ Տրդատայ հայրը մեռուցեր էր՝ հատուցումն ընէ. բայց ամենևին չհասկըցուց որևէն տղան ըլլալը։

Տրդատ երբոր հռոմայեցւոց երկրէն իր երկիրը հայաստան դառնալու եղաւ Դիոկղետիանոս կայսերմէն պատուելով՝ առաջնորդակայ ընդաւ. հոն խիստ երևելի կուռք մը կար Հնահիտ անուն՝ ան կուռքին

զոհ մատուցանելու։ Օ՜ոհն ընելէն ետև երբոր սեղան նստաւ, Աղիպորին ըսաւ որ ծաղկէ կանանչէ շինած պսակ ընծայէ կուռքին, որ անչափ բարերարութիւն ըրեր էր մեզի՝ կըսէր։ Աղիպոր ան ատենն իրեն քրիստոնեայ ըլլալն երևան հանեց. եւ սկսաւ կուռքին պատիւ ընելու։ Տրդատ բարկանալով ան օրը պահել տուաւ. վաղուան օրն առջևը բերելով ըսաւ. դուն մէկ օտարական մը քուկս եկար, աչքափ տարի միանդամայն քեզ մեծութեան հասցընելու. հիմա ինչ եղաւ քեզի, ինչու իմ կամքս չես ըներ, ու կը պաշտես ան ոճն որ ես չեմ պաշտեր։ Աղիպոր պատասխան տուաւ. ես միայն արարիչը կը պաշտեմ, ան է միայն Աչմարիտ ոճ. ձեր կուռքերը անշունչ անբան են, մարդու ձեռագործ են. անոնք պաշտօնեներն ալ անմիտ են, անոնց պէս իրենք ալ անբան անասուն կըլլան որ ասնանկները կը պաշտեն։ Տրդատ ըսաւ. ուրեմն դուն կուռքերն ալ մեզ ալ անասուն ըլլիր, անանկ է նէ ես ալ քեզ հիմա անասնոյ պէս տանջեմ որ հասկընաս։

Ա՛րաջ հրամմեց ձեռքն եռաւը կապել, բերանը փայտ խօթել. երկրորդ՝ կռնակն ալ աղի քարեր շալկել տուաւ անասնոյ պէս. երրորդ՝ չուանով կապելով վէր վար կընջեցընէին կը վերցընէին օխտն օր անանկ կապկպած։ Ետքը Տրդատ առջևը բերել տալով հասկցաւ ի հիմա, Աղիպոր, ը-

սաւ, որ անասունը դուն ես եղեր և մեր կուռքերն ալ՝ որ քեզ ձիու և իշու պէս տանջել տուին. հիմա թէ որ յանձն չառնես անոնք պաշտելու, ալ աւելի պիտի տանջուիս գիտցիր։ Պրիգոր պատասխան տուաւ. քու կուռքերդ չիմացան ալ որ ես ինչ տանջանք քաշեցի. այլ եմ Աստուծոյ ծառայ իս պահեց. փայտաշէն կուռքերդ կրակ կուվ պիտոյ էրին, գլուխնիք պաշտողներն ալ հետեւնին մէկտեղ. իսկ քարաշէն կուռքերդ քարի պէս ջրին տակը պիտոյ իջնան։

Տրդատ ասոնք լսելէն վրայ խիստ սրտոտելով յորդորէ տանջանքը տուաւ. որ եր մէկ ոտքէն գլխիվար կախել, գլխին տակը աղը ծխել։

Ինպերդոր՝ կախելով չարաչար ծեծել տուաւ մարմինը. օրն օր անանկ կախուած տեղը կը ծեծէին, որ մարմինը ջարդուբուրդ եղաւ։ Պրիգոր անանկ կախուած՝ այլ ըրած գործքերը մեծութիւնը անոնց կը վարդապետէր, իրենց դարձին համար ալ այս կաղաչէր։ Տրդատ նորէն առջևը բերել տալով, նորէն կը յորդորէր կը վախցնէր։ Պրիգոր պատասխան տուաւ. ես օր մը աւաջ կուզեմ աս մարմինէն ելլել և յաւիտենական կեանքը մտնել, ինչպէս կուզես հրամիդ իս մեռցուր։ Տրդատ ըսաւ. ես քեզ մէկէն չեմ մեռցներ, այլ երկան տանջանքներով՝ որ կուռքերուն անարգանաց տեղը հատուցանես։

Ա՛յերդոր տանջանքն աս տուաւ. փայտէ

կոձեր բերել տուաւ, ձիւերը մէջը սրսուելով հրամանէ չուանները կապելով, ինչուան ոտքին մատուըներէն արիւնը դուրս կը ֆշար։

Ան տանջանքովն ալ որ չկրցաւ միտքը դարձընել, եօթներորդ տանջանքը հրամանէ, ոտուըներուն գամեր զարնելով՝ ձեռքէն բռնած աստիս անդին քալցընել, անանկ որ վազած արիւնը գետինը կը թրջէր։ Տրդատ քանի որ տանջանքը կեւեղցընէր, Գրիգորն ալ մեկդիէն աղօթք կընէր ան որ իրեն համբերութիւն տայ և կատարած ժողովրդեանը դարձ. մեկալդիացէն ալ կուռքերուն ստութիւնն ու չգմայիտ ածպաշտութիւնը իրենց կը տրվեցընէր. բայց օգուտ մը չեղաւ, այլ Տրդատայ վրայ աւելի կատաղութիւն մը եկաւ, աւելի յամառուելէ ստանալին դրդեսլը. միտքը դրաւ որ տանջանքը շատցընելով Գրիգորին միտքը վերջապէս փոխէ։

Անոր համար ուրիշ երրորդ տանջանքը տուաւ. գլուխը մանուլի (չէնտէրկէի) մէջ դնել տալով, եղեգով մը քթին մէջ աղ ու բոլակ և բարակ քացախ փչել։

Չորրորդ տանջանք տուաւ, տակի մը մէջ տաք մոխիր լեցընել հրամայեց, անանկ գլուխը անցընել ու վզէն կապել. վեց օր անանկ կեցուց տուրբը։

Տասներորդ՝ գլխիվար կախել հրամայեց, ձագատ (խուռնի) մը անցընելով աղիքները ջուր լեցընել փորը, անչափ որ քթէն բերնէն ջուրը դուրս կը վազէր։

Տանըմիկերտոդ տանջանքն էգաւ երկըլթէ քերչնեւոյ կոդերը քերել։

Տասփերկուերտոդ՝ երկըլթէ փշեր պետինը ցանել, ան փշերուն վրայ քաշկըռտել պտըտցընել, ինչուան որ բոլոր մարմինը ծակծըկէցաւ։

Տասուրեքերտոդ՝ ծնկուընեն երկըլթէ ամանները մէջ հագուեցընել ու անանկ կախուած թողնել իրեք օր։

Տանըչորսերտոդ՝ կապար (գուրշին) հալեցնել ու եփ եփ մարմնոյն վրայ և բերանին մէջ ջրի պէս լեցընել։

Ուչափ տանջանքներէն ետքը Վրիպոլին մէջ մնալը կը տեսնէին, որ յայտնի հրաշք էր, բայց սրտերնին աւելի չէր շարժեր. վասն զի անչափ կռապաշտներէն մէկն ալ չիդարձաւ. մանաւանդ թէ մեծերէն մէկն իմանալով որուն զաւակն ըլլալը, ով Թադէոս, ըսաւ, աս մարդս Աստուածակայ զաւակն ըլլալով՝ որ քու հայրդ Աստուծոյ Թադէոսը մեռուց, ապրելու՝ արևին լոյսն ալ տեսնելու արժանի մարդ չէ։ Աս լսածին պէս Տրդատ՝ շուտ մը Վրիպոլին ոտքը ձեռքը կապած՝ Աստուածատուած բերդը խրկեց, որ աչքը չիտեսնէ. հոն խոր վիրապը ձգել հրամմեց, որ մահապարտները ձգելու համար գէշ հոր մըն էր, խոտոնակ, Թայ ու լեցուն օձերով. հոն ընկածը մէկէն կը մեռնէր։

Ասանք արժանի չիսեպեցին լոյս տեսնելու անանկ մարդու որ ասծ պատուաստեր էր

զկրեննք լուսաւորելու. անոր հաւնար ինչ-պէս որ տանջանքներուն մէջ անանկ ալ աս մահաբեր խոր վիրապին մէջ ողջ ա-ռողջ պահեց զինքը տասնըչորս տարի. հրեշտակ ալ օրըստվարի կնկան մը երա-զի մէջ ապստրեց ամէն օր մէյմէկ հաց հոլին բերնէն վար նետել. անով կապրէր սուրբ Գրիգոր մուճ խաւար քանտին մէջ. իրեն պահապան հրեշտակին ալ ապրա-պրուած էր ասկէ, որ կու գար կը մխիթա-րէր ան բազմաչարչար նահատակը:

Տրդատ աս տանջանքները տալէն ետև Նրշնկայի մէջ՝ Հայոց եկաւ Գաղարշա-պատ քաղաք իր աթոռն երթալու. և ան հրաշքները չկտեսածի պէս, կամ կուռքե-րուն ստուերը Գրիգորէն չկլսածի պէս՝ ամէն տեղ սաստիկ թուղթ գրեց որ հոգ տանին կուռքերը պաշտելու, քրիստոնեա-ները ջնջելու, օրինակ բերելով իրեն ըրա-ծը՝ թէ ինչպէս ինքն ալ չէր ապրեցուցած իր սիրելի ծառան Գրիգորը քրիստոնեայ ըլլալուն համար:

Բայց տես թէ ինչ անհասանելի խոր-հուրդ է ծածկեալ խորհուրդը. ան Գրիգորն որ կենդանութեն ատենն անչափ քարոզու-թիւ ու հրաշքներով տանջանք քաշեց ու չկրցաւ Տրդատը դարձընել, ահա անանկ ըրաւ որ՝ իր մեռեալ կարծուած ատենը Տրդատն ալ ամէնն ալ դարձուց: Խոր վէ-րապը ձգելէն ետև, տասնըչորս տարի ան-ցաւ՝ մէյմէկն ալ հեռու աշխարհէն Հռոմայու

երկրէն խումբ մը կուսանքներու՝ տկար աղջկունքներու ժողով մը խրկեց ած Տրդատայ քով. որ անոնք ալ նոյն քրիստոնէութեան չնորհները ցցուցին իրեն. քրիստոնէութեն համար արիւնին թափեցին. իրենց արիւնն ալ արդիւնաւորեցաւ Գրիգորին քարոզութեը պտուղ ընել Տրդատն ալ ամէնն ալ լուսաւորել։

Գալով էին սուրբ հռիփսիմեանք, որոնք ամէնն ալ Տրդատ նահատակել տուաւ, մարմինները թացը ձգել. բայց վեց օրէն եւս ած ծայրին բարկութիը շարժեցաւ, ինքը վրէժխնդիր եղաւ անոց արեանը սասանկ։

( )ր մը երբոր պատրաստութե (ավի) եւաւ Տրդատ, յանկարծ վրան դիւահարիլ մը եկաւ, սկսաւ գինքը կատղին վար նետել, մարմինը խածխծել. Գայլուպողոնոսորայ պէս իր կերպարանքը փոխուեցաւ, խոզի նըմանեցաւ. խոզերուն մէջը կը մտնէր կը խառնուէր, նոտ կուտէր. շատ ուզեցին բռնել քաղաքը բերել, չկրցին. անոր ուժը մեկը էր կրնար զսպել։ Գայլ ալ դիւահարեցան Տրդատայ ամէնն ծառայներն ու բոլոր տունը։

Նայց այ բարութին որ մեկ դիտցին թե որ պատժէ՝ մեկալ դիտցին իրեն պատմութիը կը ցցընէ, իրեն հրեշտակը խրկեց որ երևնալով Խոսրովիդուխտին ըսաւ. Ձեր տանը բժշկութե ուրիշ չկրցին բոլորը, ինչուան որ Գրիգորը նոր վերապէն չհիանէք, Ձեր քովը չկրնէք։ Խոսրովիդուխտ Տրդատ

Թագաւորին քոյրն էր, ամէնու կոյս. որ ( )տայ ըսուած մեծ նախարարը Ղնակայ ձեռքէն փախուցեր Կամախ բերդը պահեր էր ինչուան որ Տրդատ եկաւ Թագաւոր նստաւ. հան քրիստոնէից մօտիկ ըլլալով, կերևնայ որ ինչպէս ( )տայ նախարարը ա-նունդի լեռով քիչ մը իմացեր էր կուռքե-րուն սուտ ըլլալը, ասանկ ալ աս կոյս իմա-ցած էր. խորենացին չ. 82. աս բանիս նը-շան մը կու տայ:

Խոսրովիդուխտ հրեշտակին ըսածը զու-ցե՞ք քանի մը մենծերուն որոնց ոյ պէտք էր. անոնք աս խօսքս լսածնին պէս երբ բե-նէն՝ ամէնն ալ վրան փրթան ըսելով. վայ, անանկ է նէ քեզի ալ բան մը եղեր է. մենք քեզ ողջ մնքով խեւյալ աղջիկ մը գրեր էինք մտուընիս, դուն ալ խեւքդ կորսընցու-ցեր ես եղեր, ըսին. ան հոլին մէջ նչոզը ամիս մըն ալ չապրիր, ուր մնաց որ տասնը-չորս տարի ապրած միայ Գրիգորը՝ քանի որ վինքը հոլը ձգեցինք: Այդց հրեշտակին տեսնելքը կրկին ու կրկին երևնալով և պա-տուիրելով Խոսրովիդխատին, ան ատենը վե-րայիշեալ ( )տայ նախարարը խրկեցին: Եր-բոր եկան հոլին բերնէն չուան երկնցու-ցին, տեսան որ Գրիգորը ողջ է, չուանը բռնելով վեր ելաւ, զարմացան մնացին. մարմինը լուանալով որ սեփ սև էր կտրած, լաթ հագուեցընելով առին տարին Վա-ղարշապատ:

Գուսհարած մարդերը տեսածնին պէս

Վրէժը՝ առջևը վազելին Տրդատն ալ ամէնքն ալ, մեկ խայտառակ փրփրալով ոտքն ընկան։ Մուրբ Գրիգոր առաջ ծունկ չոքելով աղօթքի կեցաւ, աղօթքով զգաստացաւ զկրեւնք, անչափ որ սկսան խօսք հասկընալ, երեսց խայտառակութենն իմանալ ու վրանին լաթ հագնիլ։ Թագաւորն ու մեծերը սրբոյն ոտքը կիյնալով Թողութիւն խնդրեցին մինչ որ երեք տարի մը կրեն՝ այնչափ տանջանք տալով։ Սուրբը ոտքն վրայ կեցնելով զկրեւնք՝ չէմարիտ աշխատեցէք, ըսաւ. քայց ոչ գործեցիք մեր վկայութեան մարմինը։ Նոքա չիհասկըցան ամենևին որ ինչ վկայութեան համար կը հարցնեմ։ Ան վկայութեան համար կը հարցնեմ, ըսաւ սուրբ Գրիգոր, որ գուք քրիստոնէութենէ համար սպանեցիք։ Ան առեղծը գլուխնին։ տեսան որ ինքը օր ինքը դիշեր անանկ քայլը ձգած ըլլալով ան մարքրատիպայլ կուստանաց մարմիններըն՝ ամենևին չէին հոտած, գազան մըն ալ չէր մօտիկցած. շուտ մը երեսց ափնիս լաթերնին քերին որ պատեն։ Նայց սուրբ Գրիգոր՝ գուք կատարեցէք ըսելով արժանի չէք, ըսաւ, որ ամանկ սուրբերուն նշխարքը ձեր լաթերուն մէջն առնէք։ Ինոր համար երեսց խեղճ լաթերուվը պատեց ու երեսց քնաւկած տեղը ժողվեց մարմիններն, ինքն ալ գիշերնիլուս աղօթքի հետ եղաւ հոն, աղաչելով որ ան սուրբ կուստանաց արիւնը ծծող երկիրը սրբէ, երեսց բարեխօսութեամբը

Աղուան օրը Թագուոյն ալ ամէն մեծներն ալ քուրձ (խարտար) հագած ու մոխրի մէջ նստած՝ անանկ կու լային կողբային, սրբոյն ոտքը ինկնալով կաղաչէին որ իրենց համար Թողութիւն խնդրէ Յայտ և ապաշխարութեան Հաճքան տրվելնէն որ չիկարտուին։ Սուրբ Պետրոս սկսաւ անոնց տրվելընել Հնարտիւ Հաւատքն ու փրկութիւն Հաճքան. վասն տունըհինգ օր միշտ կը քարոզէր իրենց ու գրաչն եկողներն ալ ամէն ինչ կ՚ընէին՝ տեղերնին ցցուց. ասոնք ալ միևնոյն ալ ժողվրդեան պատմելով՝ ան տեղնէնելը խաչ անկեց։

Յետոյ ամէնն ալ ժողվուած էին, ճունկ չոքեցընելով աղօթքի նստեցուց անոր նորահաւատ ժողովուրդը. ինքն ալ ամէնէն առաջ աղօթք ընելով՝ Ցրդասոյ տոկալէ կերպարանքը անանկ շուկեց բժշկեց որ մատղաշ տղի մարմին դարձաւ։ Ետանկ ալ քանի դիւահար որ կար մէջերնին, քանի հիւանդ կամ անդամալոյծ, ամէնէնն ալ ըռնտցուց։

Ասոր ակտա կռատուներըը փլցընել. ատիս անդին քալելով ուր ու կռատուն կը գտնէը, շատ տեղ վրանին խաչակնքելով մը միայն՝ մէկէն կը փլցնէը լուծան տա- կը. Մէջերնէն սատանաներ կելլէին կը փախչէին, պօռալով Ձլալով կըսէին. վայ մեզի, Յիսուս որդին Աստուծոյ տեղէն մեզ հալածեց, հոս ալ հիմա Աստ- ծոյին ձեռքովը կը հալածէ։ Ասանք տեսնե- լով ու լսելով ան կռապաշտ ժողովուրդը՝ աղէկ կիմանային տուրը խաչին զօրութիւնը և իրենց կուռքերուն սուտ ինչ որ առաջ կը պաշտէին։ Ասանի մը օրէն ետև ան կուռքերուն տեղերը ինչուան Ձամբանները Աստուծոյ խաչը տնկուեցաւ։

Երբոր սանկ կռապաշտութիւնը վերջա- ցաւ և Քրիստոսի Աւետարանը մէջ աղէկ մը հաստատուեցաւ, հրեշտակ մը ե- րևցաւ Ցովհաննու Թափաւորին՝ պատուիրե- ով որ Աստիպոր լուսաւորիչը քահանայ ձեռնա- դրել տան որ վերնէնք մկրտէ։ Լուսաւորչին ալ երևնալով իմացուց որ դէմ չկռնէ. ա- սանկ է Աստուծոյ հրամանն, ըսաւ։ Ասոր վրայ Ցովհաննու շատ զօրքով և իշխաններով Կեսարիա խրկեց լուսաւորիչը. ուր քահա- նայապետ Քրիստոսէն և ուրիշ եպիսկո- պոսներէն։ Ասանալու ատենը հետը բե- րաւ Ցովհաննու կարապետին և Աթանա- գինեայ մասունքները. ընտիր կրօնաւորներ ալ թերաւ, որ շուտ մը Քրիստոսի մէջն ալ մը- տուցին կրօնաւորութիւնը։

Ա՛մեան գաղնկի եկեղեցիներ կը շինեն սուրբ Գրիգոր, միաուձիեն կըներ, քահանաներ կը ձեռնադրէր, ինչուան որ եկաւ Յովհաննէս, որ Տրդատ կամ Մեծաց պետին քոյրն է։ Տրդատ հոն եկած ըլլալով առիթն գտնելու իրեն մատուցուելու՝ լուսաւորչին առջևն եկաւ։ Նոյն լուսաւորիչ առիւծ մը պաք ու ազօթք ապրեց նուիրհաւատ ժողովրդեան. առանց աղէկ պատրաստուելէն եաև գիրենք՝ եղբը միւոց Գրիգոր պետին մէջ, առաջ Տրդատ Թագաւորը, Գրիգոր Թագուհին ու Խոսրովիդուխտը, եղբը առիթն իշխանութեան ու ժողովուրդը։ Ինչ ալ ան առիւծը զանազան հրաշքներով կը ցցընէր իր գործերը առնոց վրայ. վասն զի միւոուելու առիւծին պետին ջուրը վազելէն դադրեցաւ եաև դարձաւ. մէկ լուսատու սիւն մը ջրին վրայ կեցաւ, գլուխը նայ մը երկնցաւ առանկ լուսաւոր՝ որ արևուն լոյսը կը գոյէր. առ քահանաներս տեսնելով՝ աւելի կը հաստատուէին քրիստոնէութեան մէջ ան նոր գարձած ժողովուրդը։ Յետոյ օրն ալ պատրաստ ընելով սուրբ Գրիգոր՝ առիթնուն ալ սուրբ հաղորդութիւնն տուաւ. օրսան օր հոն կենալով՝ մնացած ժողովրդեան քաղմութիւնն ալ միւոուց կրնն քահանաներուն հետ մկրտուեր։

Ասնկէց եաքը սուրբ Գրիգոր պատրաստով առիթն քաղքներն ու գեղերը եկեղեցիներ կը շիներ, քահանաներ կը դներ, գլխաւոր

տեղերը եպիսկոպոսներ կը տահմանէր. ամէն մէն օր խրատ տալով և քարոզելով կանցընէր։ Վարպետութիւն ասպարէց դպրատուներ բանալ տուաւ. վարդապետները, վարպետները նատեցուց. ամէն գիւղին տղաքներ ժողվել տուաւ այն դպրատուններուն մէջ՝ մանաւանդ քուրմերուն տղաքները. այն սուրճած կրթուած տղաքներէն քահանաներ ձեռնադրեց, եպիսկոպոսներ շատցուց, անանկ որ իր ատենը գոլոր Հայաստանին մէջ չորս հարիւր եպիսկոպոսարան նէին աւելի եղան։

Անանկ ամէն բանը ազէկ մը շտկելէն ետև սուրբ Վրիպոր, իր հոգւոյն վրայ աւելի հոգ ունենալով և առանձնութիւն սիրելով՝ ատեն ատեն աներևոյթ կըլլար, անապատները կերթար կելլէր, մինակ հոն կը ձգնէր, խոստովանողի պարտաւորութիւն ալ՝ մանաւանդ քուրմերուն տղաքները. այն սուրճած կրթուած տղաքներէն քահանաներ ձեռնադրեց, եպիսկոպոսներ շատցուց, անանկ որ իր ատենը գոլոր Հայաստանին մէջ չորս հարիւր եպիսկոպոսարան նէին աւելի եղան։

Անանկ ամէն բանը ազէկ մը շտկելէն ետև սուրբ Վրիպոր, իր հոգւոյն վրայ աւելի հոգ ունենալով և առանձնութիւն սիրելով՝ ատեն ատեն աներևոյթ կըլլար, անապատները կերթար կելլէր, մինակ հոն կը ձգնէր, խոստովանողի պարտաւորութիւն ալ՝ մանաւանդ քուրմերուն տղաքները. այն սուրճած կրթուած տղաքներէն քահանաներ ձեռնադրեց, եպիսկոպոսներ շատցուց, անանկ որ իր ատենը գոլոր Հայաստանին մէջ չորս հարիւր եպիսկոպոսարան նէին աւելի եղան։

Ի՞նչ որվհետև այս ատեն եղաւ Կոտանդիանոսին քրիստոնեայ ըլլալը՝ սուրբ Տրդատ Թագաւորին հետ մէկտեղ շատ իշխանութեամբ Յուդայ գնաց, Կոտանդիանոսի ու սրբոյն Վեղափառոսի հետ տեսնուելու, շատ իշխանութիւններ անկից առաւ։ Դառնալէն ետև երբոր Վիկիոյ սուրբ ժողովքը կանչեցին, փառքէ փախչելով ինքը չկրնաց,

իր տեղն Աբիաթարէսը խրկեց, որ երթար պարձաւ, ժողովքին կանոնները հետը բերաւ, լուսաւորիչն ալ քանի մը կանոն եւեթ ցուց յարմար իր ժողովրդեան։

Ընկէց եւթը յամին իբր 331 բոլորովին քաշուեցաւ, Աեպուհ լեռն ելաւ հոն ձրդնելու. հոն եղաւ իրեն մահը որ մարդ չիմացաւ. այլ առեն անցնելէն ետև օխտը հովիւ մեռած գտան զինքը՝ դէպ՝ի արևելք նստած, ձեռքը խաչանման վեր վերցուցած, գաւազան մը ծնկանը վրայ կոթ ընած, քովին ալ տուրբ սեղան սկիհով։ Ընդունք չորս դին քարեր շարելով գոցեցին, իբր թէ մէկ գմբէթ մը շինելին վրան։ Ետ ատ առեն անցնելէն ետև լուսաւորիչ երևցաւ Աղանիկ Ձգնաւորին, ասլանալուց որ՝ անկէց առնէ իր մարմինը Աստղան գեղը տանի. հոն տանելէն ետև շատ հրաշքներ եղան։ Այդց եւթը տարի անդին բաժնուեցան ան տուրբ նշխարքները, ինչուան Պօլիս, ուսկից կոնդակներ փախչելու առենին՝ հետերնին առին տարին Աֆիոնկարահիսար, ուր ինչուան հիմա կեցած է կուսանաց վանքի մը մէջ։

Ի տուրբը ալեկ խրատներու գիրք մըն ալ Յովհաննէս, որ Յաչախապատում կըսուի։

ՀՈՒՓՍԻՄԷ ԵՒ ԳԱՅԻԱՆԷ

Ի՞նչպէտիանոս կայսեր ատենը մէկ տեղ մը ժողովուած կը նստէին քրիստոնեայ կուսանքները Հռոմ քաղքին մէջ. ինչուան իրենք հարիւր հոգիի չափ կային. քահանաներ ալ ունէին իրենց վրայ, բայց աննկնքն ալ խիստ ծածուկ՝ հալածանքի վախէն: Ա՛ս աղջկուներուն գլուխ կար հոգեւոր մայր եր եղած սուրբ Կայիանէ, որ կայսերական տնէ եր. մէջերնին աղջիկ մը կար Հռիփսիմէ անուանով կայսեր տնէն, որ պզտիկուց Կայիանեայ ձեռքն եր մեծցած:

Հռիփսիմէն երբոր տարիքն առաւ աղէկ կրթուելէ մեծցաւ Կայիանեայ ձեռքովը, եղաւ մէկ ընտիր անձ մը. այնչափ եր վառուած սիրովն Քրիստոսի՝ որ ինքիրմէ ընտրեց միշտ կուսութեամբ ան տեղս մնալ, ծածկնայ ծառայել: Կայիանէն տեսնելով Հռիփսիմեայ սանկ առաքինասիրութիւնը՝ խիստ կուրախանար. աղօթք ընելով ծածկնայ նստելով կուխտէր որ իրեն աղախինն ըլլայ, Քրիստոսինուելէ իրեն կուսութիւնը. ան ատենը Հռիփսիմեայ վիզը կախեց ան խաչափայտը, որ վանքին մէջ կը պահուէր: Ա՛ս խաչին կուտրը Յակոբոս եղբայր տեսաւն քուն Քրիստոսի խաչափայտէն կուրեր եր պատրանկէ թափուելոյն համար, որ ի-

բենց ազգականն ըլլալով Կղօդեայ կայսեր հնին էր եղած, բայց քրիստոնեայ։

Ասկից ետև սրբուհին Հռիփսիմէ առաջեալ վարուեցաւ անձամբն և Աստուծոյ սիրովը. աւելի յառաջացաւ հոգևոր կեանքի մէջ, առաքինութիւնը զարդարուելով մեկալ կուսանքներէն աւելի, որոնք ամէնն ալ Հգնաւորի պէս կապրէին. միայն հընազանդիլն ուսուելով ու հասատ զգեստ հագնելով, միշտ աղօթքի ու կարդալու հետ ըլլալով կանցընէին կեանքերնին. մնացած ատենը ձեռագործ բանելով ապրուստնին կը գըտնէին։

Երբոր աստիճան աստիճան հանդիստ հոգևոր կեանք կանցընէին, սատանան որ աստիճանեներուն խիստ կը նախանձէր, մէկ փորձանք մը հանեց որ ամէնն ալ ցնրուցան ըրաւ։ Դիոկղետիանոս կայսեր միտքն ընկաւ իրեն նոր հնիկ առնել ուրիշ ունեցած հնկատոցը վրայ. ան պատճառով աշխարհին մարդիկ գնաց գեղեցիկ աղջիկները գտնել, պատկերնին քաշել, որ հաւնածն առնէ։ Անոնք լսելով աս տեղիս համար թէ շատ աղջիկները կան ժողվուած Թագաւորական ցեղէ, հոս ալ եկան բռնութեամբ մտան. երբոր Հռիփսիմեայ աղուորութիւնը տեսան՝ շատ զարմացան, շուտ մը պատկերըը քաշելով Թագաւորին տարին։ Դիոկղետիանոս Թագաւորը խիստ հաւնելով՝ օր դրաւ հարսնիքն ընելու. ամէնն մեծերուն ալ մարդ գնաց հարսնիքի կանչելու։

Ա՛ր լսելով հասկըցան ան ուրբ կուսանքն որ սատանային փորձութիւնն է, այլ ապաշխնեցան աղօթք ընելով, աւելի սրբուհին Պօյխանէ ու իրեն սանը սրբուհին Հռիփսիմէ. երկուքն ալ լալով ողբալով կաղաչէին զնած որ սուրբ ածածնայ բարեխօսութիւքը Հաճայ մը ցցընէ, աս փորձանքէն ազատնին խալըսէ, կուսութեան մարգարիտը չկորսնցընէ։ Աղօթքին պտուղն աս եղաւ որ՝ ած ողորմելով մեր աշխարքին, սանոց ձեռքով լուսաւորել ուզելով, մտուբնին ձգեց ամէնը մէկէն իրենց քահանայութիւքը ելլել հեռու երկիր մը երթալ։ Ա՛նանկով եօթանասուն հոգիէն աւելի հապուսանին յանկարծ փոխելով Հաճայ ելան. այ յաջողելովը պատրաստնաւեր գըտնելով Տիբերիս գետին մէջէն ծովն ելլելով Աղեքսանդրիա գացին, անկէց Լուսաղէմ անցան ուխտատեղերը քալելու։

Լուրջ գեղեցկութեան հասան, ուր է սուրբ ածածնայ գերեզմանը, Պօյխանէ գերեզմանին վրայ ձգելով Հռիփսիմէն՝ զօրաւոր աղօթքով արցունք թափելով իրեն յանձնեց որ պահէ, օտարին ձեռքը չիմանէ, կուսութիւնը չկորսնցընէ։ Ա՛նանկ ալ մէնն ալ լալով աղօթքի հետ կըլլայինք ամէն մը չափ. որոնց ձայնը լսելով սուրբ ածածինն, տեսիլքի մէջ երևեցաւ իրենց ու ապաւեց որ Հայաստան երթան. քայց առաջ Ուրֆա երթան, անձեռագործ պատուհանը կը տեսնեն, ետքը իրեն պատկերին երթան

որ հայաստան էր. ինչուան որ, ըսաւ, ձեր կեանքը լմնցնէք նահատակութ՚ը։

Այ ձայնս առին եւան Ուրֆա գնացին. հոն տուրը պատուակը տեսնելով այնչափ ուրախացան որ՝ ամանք չէին ուզեր անկէց դուրս ելլել. նորէն տեսիլք երեւցաւ իրենց, անոր վրայ որը հոն մնաց, որը ուրիշ դի գնաց ինչուան Սեպուհ լեռը, որն ալ վրաստան գնաց։ Նայց արքունի Դայիանէն ու Հռիփսիմէն ուրիշներուն հետ մկտեղ Իտալիա եկան, որ հայաստանին մէջն է. անկէց Աւոկաց գաւառն անցան՝ ուր մեծ հրաշք ըրաւ Աստ. իրենց հետ եղող քահանաները տուրը խաչով հալածեցին ստատնանները կռատունին մէջէն։ Նայց հոն իմացուելով՝ գաղտուկ ելան Աղուիի լեռը փախան, որ Երկրի գաւառին մէջն է. հոն աչքի ցաւ հանդիպելով՝ աղօթքով երկու աղբիւր բղխել տուին, անոնց ջրովը առողջութի գտան։ Անկէց եկան Նայոց ձոր ըստած տեղը. քանի բոլոտները որ հոն հալածուած կային, քահանաները տուրը խաչին չին զօրութ՚ը ցոյց տուին. իրենցմէ քանի մը հոգի հոն ևս ուրիշ տեղուանք Հայքեան մը նացին, ինչուան որ եկան Անձևացեաց գաւառը, ուր քանի մը քրիստոնեայ գտան. անոնք հասկցուցին Աստուծմայ սատկելքին տեղը, որ Նոգուց վանք ըսուեցաւ. ուխտերնին ընելէն ետև Հայքեան երկու սև վիշապ աղօթքով ու զօրութ՚ը տուրը խաչին սպանուեցին՝ որ երկրացիք կը պաշտէին, և ան

տեսնելով զարձան քրիստոնեայ եղան։ Այլ
քոլ Ա արագ եկան, կռապաշտները եւս
նէն Հաստան, անոնք ալ վախէն ասդիս ան
դին պահուըտելան Հոն մնացին. սուրբ
խաչն ալ քարերու մէջ պահեցին։

Նայց Խոխխոխմէն, Պայխանէն, ուրիշ
նեւ ալ մեկտեղ երսունըհինգ Հոգի չափ
ոյ ապրտարելովը Ա աղաշապատ քաղաքն
եկան, որ Նայոց Թագաւորին աթոռն էր։
Ուրենք կը վարմանային որ՝ քանի հեղ ածած
նէն խնդրեցին զնրենք կռապաշտներուն
ձեռքէն խալըսել, ածածին ալ անչափ աւելի
զնրենք կռապաշտից մէջ կը խրկէր. եւ թէքէն
իմացան որ ած կուզէր ուրենց ձեռքով մեծ
գործք մը ընել, մեկ մեծ աշխարհք մը
պիտի վաստրկէր, ուրենք ալ նահատակու
ւով մեծ փառքի պիտի հասնէին։ Ա աղաչ
շապատէն դուրս էգինեը խաղող կոխելու
տեղը կային՝ Հոն քնակեցան եկող կու
սանքը, ու ուրենց Հետ եղող ուրեք քահա
նայք. մէջերնէն մեկը Հիւրն գիտէր ըլնել,
ան ծախելով կապրէին։ Նայց Հոն ալ էլ
ւրցան Հանգիստ նստել։ Պոկղետիանոս
լսելով որ Խոխխոխմէն փախուցեր էին,
Հոն մնացած կուսանքներուն գլխաւորները
մեռցնել տուաւ. անոնց մէջն էր Ջոյլ
կոյսը. եթէն ալ Հասկընալով որ փախչող
նեւրը Հայաստան եկեր են, Տրդատ Թա
գաւորին Թուղթ ու մարդ խրկեց, որ փըն
տրուէ գտնէ Խոխխոխմէն, կամ ուրեն խրկէ,
կամ Թէ որ ուզէ՝ ինքն առնէ։ Այլոյ կը-

տան, Տրդատ Թագաւորին հասկըցուցին Յուխտանեայ անունան գեղեցկութիւնն որ չի պատմուիր, կըսէին. ուզեց իրեն առնել. ոսկեզօծ պահաւորակ (Թահտըրվան) և աղնիւ հագուստներ խրկեց Յուխտանէն զարդարել, իրեն բերել որ հարսնիքն ընեն. վազող վազողն կըլլային աւետիս տալու Յուխտանեայ որ Թագուհի պիտոր ըլլար։

Պայտանէ երբոր տեսաւ սա մեծութիւնները. մէկէն եկաւ Յուխտանեայ քովն ե. կաւ, ոտքերուն, լսաւ, չըլլայ Թէ սա փառքը փարթամութիւնը քեզ խաբեն. միտքդ բեր որ դուն ասկէց աւելի մեծութիւն ունէիր Յուռոմ, անոնք ամէնն ալ քու ձեռքդ էին, դուն ինքնիրմէդ ձգեցիր ու սա աղքատ կեանքը յանձն առիր որ Արտաշէս հարս ըլլաս, անդիսու աշխարհքը սրբոց հետ Թագուհի ըլլաս. անանկ ես նէ միշտ Արտաշես աչքիդ առջևն ունեցիր. սա մտքին վրայ, քեզ տեսնեմ, ամուր կեցիր։ Ան խօսքերուն երկան յորդորակ մը ըսաւ։

Յուխտանէ աւելի ուժ առնելով սա խօսքերէս, բարձր ձանուլ սկսաւ երկինքը կանչել, այ օգնութիւնը խնդրել. իր աչքին Թէպետ ոչինչ էին ամէն աշխարհիս փառքը, բայց գիտէր որ առանց այդ չնորհաց բան մը չէր կրնար ընել. անոր կապարչինէր, յանձնապատաստան չէր ըլլար, ինչպէս որ յաւուրկ է ամէն սրբոց. մանաւանդ յայտնի կը տեսնէր որ իրեն մեծութիւնը եաքէն տանջանք ունէր քաշելու։

Այրեր Թագաւորէն եկող իշխանները ու մեծերը կատորցնէին կուսանքները որ իրենց բերած հագուստովը Յովխիմէն հագուեցնեն զարդարեն, որպէս զի շուտով առնեն տանին Թագաւորին, անոնք մկկբերան կը հասկըցնէին ան կուսակրօնները Յովխիմեայ ու իրենց կեանքը՝ Թէ ինչպէս աննկին ալ կուսութիւն ուխտեր էին Աչմարտին Աստ. չէին կրնար փոխել տալ իրենց միտքը, ոչ փառք սպատիս և ոչ տանջանք։ Այս զրուցելնին մկկ ահռելի ձայն մըն ալ երկընքէն գոռաց ըսելով. Մի վախնաք, սիրելիք իմ, մանաւանդ դուն Յովխիմ, սրտեմնիդ աննուր քանեցէք, ես ձեզի հետ եմ. ամէն տեղ որ ձեզ պահեցի, հոս ալ կը պահեմ. դուք իմ անունս հոս պիտի փառաւորէք, ես ալ իմ հօրս հետ ձեզի տեղ պիտի պատրաստեմ արքայութեանս մէջ։

Այս ձայնը Քրիստոսի բերնէն եկաւ, կուսանքները զօրացուց, կռապաշտները վախցուց. անանկ որ շփոթելով իրենք ալ իրենց ձիանն ալ իրար գիրար կոխկրտտէին, կըսպաննէին։ Ամբը ելան եկան Թագաւորին պատմեցին. կուսանքներուն ըսածները ալ որ պիր անցուցեր էին, Թագաւորին առջև կարդացին։ Տրդատ լսածին պէս՝ արդողելով ըսաւ. ան չուզէց փառաւորուիլ Թեամբ գալ, դուք քանուիք բերէք։

Այրեր սանք բազմուիք եկան մտան կուսանքներուն տեղը, Յովխիմէն դուրս

քաշելին մէջերնէն : Ան ինչ վախ ինչ արտադող քաշելին ամէնէն կուսանքը՝ երկան կըլլայ պատմելը. Յովիսէմէն որովհետեւ չէր ուզեր երթալ, տեղ տեղ քաշկըռտելով՝ տեղ տեղ վերցնելով՝ անանկ բերին Թագաւորին խուցը ձգելին : Ին եւ լանելին Յամբան աս հատաչանքը մինակ կընէր՝ տէր Յիսուս օգնեա ինձ : Սակ խցին մէջ երբոր մինակ կեցած էր, ձեռուընելը դէպ՝ ի երկինքը տարածելով ամէնէն սըրտով աղօթքի կեցաւ, մէկիկ մէկիկ յիշեցընելով այ ինչ մեծ մեծ հրաշքներ ըրեր էր, հիմա ալ կը խնդրէր որ նէրաշքով պահէ զինքը բռնաւորին ձեռքէն. եղած հրաշքներուն մէջը յիշեց ան ալ որ, ինչպէս Աբրահամ պատրաստուըը անանոյ կերպարանք փոխել տուեր էր ան, ինչպէս Ե ուշանը ազատեր էր. դու նոյն տէրն ես, կըսէր, կրնաս հիմա ալ ազատել, որպէս զի սրբութիւնդ մեռնիմ քու անուանդ համար :

Ին ըսելնին՝ մէյմըն ալ Տրդատ ներս մտաւ. դուրսը եղողներն ամէնքն ալ հարսնիքի երգ սկսան երգել, ուրախութիւն ընել. ան որ Յովիսէմէն աղօթքին նայեցաւ ընդունեց, անանկ մէկ զօրութիւն մը տուաւ իրեն որ չի թողուց Տրդատայ իրեն մօտիկնալ. իրեք ժամէն սկսեալ ինչուան տասը ժամ կռուելով զզուելով՝ վերջապէս Տրդատ չկրցաւ անոր ուժ հասցընել, ան Տրդատ որ՝ ուժը աշխարհք զարմացուցեր էր :

Տրդատ յոգնելով կատղելով Գայիա-

նէն հոն կանչել տուաւ որ Յովհաննէսին խրատէ և իրեն կամքը կատարել տայ։ Պապ Պապիանէն ներհակ խրատ տուաւ. լսողները զարհանալով բերանը անջատ զարկին քարերով որ ակռանները թափեցան, անիկայ մտիկ չընելով նորէն խրատ կուտար կը յորդորէր որ ամուր կենայ, չիշեցընելով իրեն ինչպէս Աբրահամի էր հարցեալած, ծածանայ յանձնուած. քիչ մը համբերէ, կըսէր, որդեակ իմ, հիմա կը տեսնես Աբրահամ որուն անչափ կը փափաքէիր. ան քեզի զօրութիւն կու տայ, ինչպէս որ այսօր քունկին անկըձնալդ լսեցիր։

Պապիանէն ա խօսքերը խլին դանէն կըսէր երբոր Տրդատ նորէն կը կոչէր Յովհաննէսի հետ՝ երիկուան տասը ժամին սկսեալ ինչուան գիշերը։ Անանկ սաստիկ կուտէլէն յոգնեցաւ Թագաւորը, վրայի կապան պատրաստեցաւ, գլխի դրած Թագը մէկդի գլորեցաւ. իսկ սրբուհին Յովհաննէս հոգւոյն սրբոյ զօրութիւը յաղթող ըլլալով խլին դուռը բացաւ, ժողովուրդը չդիքելով քաղքէն դուրս ելաւ, իր ընկերներուն քովն եկաւ. ծունկ չոքելով շնորհակալութիւն ըրաւ այ, նորէն շնորհք ու զօրութիւն խնդրեց։

Յովհաննէս իր ընկերներով առանկ աղօթք ընելնին՝ գիշերանոց գահիճներ եկան, տանջանք չկրցաց որ չուտան իրեն. առաջ ձեռուընէն եռաը կապելով լեզուն կտրեցին, որ ինչ խմէ բացաւ բերանը.

եաքը ձեռուընելը ոտուընելը ջրա ցնցե-
րու կապելով, երբ սկսան մարմինը փո-
րուն վրայ տուր քարեր լեցընելով՝ դուրս
Թափել տուն, աչուընելը փորեցին, ջրա
պին կորսուեցին։ Ով որ Թագաւորին հրա-
մանը ոտքի տակ կառնէ, սասկ կը կոր-
սուի, կըսէին։ Գիտէին որ Հնդիկ քրիս-
տոնեայ մը Պրիտոսի սերովը վառեալ՝
ինչպէս էր աս երանելին՝ որչափ աւելի ջար-
դարուի իրեն մարմինը՝ այնչափ աւելի կու-
րախանայ իր սիրտը, մեծ Ընորհք կը սեպէ
իրեն։ Անցած կուսանքն ու իրեն ընկեր-
տիքը լալով վրան եկան, ուզեցին երանե-
լոյն մարմինը Թաղել. բայց դահիճները
անոնց ալ հոն տեղը Թրով գլխընին զար-
կին որ երտնուերկու հոգի էին. մեջեր-
նէն մեկը միայն չէր եկած հոն, հիւանդ ըլ-
լալով իրենց առջի տեղը պառկած մնացեր
էր. ան ալ իր տեղը գլխատեցին։ Տրդատ
աչքի անմեղ արիւն Թափելէն չէր ցա-
ւեր, այլ Հռիփսիմեայ մահը լսելով՝ անոր
համար միայն կը ցաւէր կու լար, Թէ ինչպէս
քրիստոնեաները պատձառ եղան որ՝ անանկ
գեղեցկուԹիը կորնցընել տուին։

Վանք որ սրբուհին Վայիանէ իր երկու
ընկերներովը սալատին մեջը գոցեր պա-
հեր էին քանտի տեղ. վաղուան օրը գահ-
ձապետը հրամայեց ուզեց անոնք ալ մեռցը-
նելու։ Տրդատ կարծելով որ Հռիփսիմեայ
համար կը զուրցէ, անանկ է նէ ողջ է ե-
ղեր, ըսաւ. ով որ միտքը փոխել տայ, մեծ

իշխանուհիե կը հասցնեմ։ Այդ եւոքը ե-
րաւը հասկընալով, նորէն գետնի վրայ նըս-
տած անանկ կու լար • շուտ մը տանջանքով
մեռցընել կը հրամայէր Այխանէն, վրէժ
առնել ուզելով իրմէ • ան եղաւ պատճառ
որ, կըսեր, իրեն գէշ խրատներովը կորսըն-
ցընել տուաւ անանկ աղուորուհիը։

Ցանկ հրաման առնելով գահիճները,
իրեքն ալ ջրոս դիացին ջրոս ցիցերու վրայ
կապեցին • կաշկինին քերթեցին, լեզուներն
եռևի դիացին դուրս հանեցին, ու փո-
րեներուն վրայ սուր քարեր ձգելով դուրս
թափել տուին • տեսան որ ողջ մնացեր են՝
Թրով գլխերնին կտրեցին յաջին 301։ Ա-
րուց արիւնը ծծելով կռապաշտուհիէ մէջ
մնացած գետնին հողը՝ պիտես թէ մէկ նոր
զօրութիւն մը առաւ, այդ գութը շարժել
տուաւ մեր աշխարքին վրայ, որ վերէն տես-
նելով սուրբի անմեղ կուսանաց արիւնովը
պղտըկուած և սանկ սրբոց մարմիններուն
գերեզման եղած՝ ողորմեցաւ դուրս հանել
տուաւ լուսաւորչը խոր վիրապէն՝ որ սանց
արիւնը թափուելէն եռև սկսաւ պտուղ
ընել։ Ինոր համար մեր եկեղեցին յա-
տուկ ջերմեռանդութեամբ մը կը տօնէ սա
սուրբ կուսանաց յիշատակը։

[15 n]

ՅԱՒԵՑԱԿ

Ա.բբայ Մարկոս . 359
Ադրիանոս . . . 52
Ամանոս . . . 238
Անատոլա . . . 52
Անուան ազբայ . . 220
Բարսեղ . . . 215
Գայիանէ . . . 391
Գէորգ 108
Գրիգոր ձագաբան, որ և Նարեկացի 310
Գրիգոր Լուսաւորիչ 376
Գրիգոր Նիւսացի . 317
Գրիգոր պատմչէլա-գործ 319
Դիոմիդէս բժիշկ . 342
Եպիփան կիպրացի . 334
Երմոլէս 284
Եւգինէ 34
Եւստաքէոս . . . 5
Եւտրոքէ . . . 202
Եւփեմէ 232
Եօթն մանկունք Եփեսոսի . . . 21
Թեկղ 167
Թէոդորոս Տիւռոս . 189
Թէոդորոս սորսոռէ լաս 196
Իգնատիոս . . . 305
Կառաւինէ . . . 273
Կիւրեղ ազբայր . 355
Կիւրեղ Երուսաղէմի 277
Կլեմէս Հռոմայ Հայրապետ . . . 121
Հռիփսիմէ . . . 391
Մարիանէ, որ և Մարգարիտա . . . 297
Յակոբ Մծբնայ Հայրապետ . . . 177
Յովհաննէս Կոմսեար ազբայր . . . 148
Յովհան ասկեբերան . 125
Յուլիանէ . . . 347
Նեքտաւինէ . տես Կառաւինէ . .
Նիկողայոս . . . 160
Շուշան 86
Ոնոփրիոս . . . 291
Պանդալէոն . . . 284
Պետեգիա . . . 373
Սանդուխտ . . . 71
Սարգիս 251
Սիմէոն սիւնակեաց . 261
Վարուխէ . . . 139
Տիւռոս . տես Թէոդորոս . . . .
Փերմինէ . . . 88
Փրիսկաինէ . . . 327

ՍՏՈՒԳՎԱԾ Է 1971 Թ.

Հայ Լուր միջ-
Ազգ. Ժողովոյ
Նիստերուն գրուած
արձանագրութիւն
որ եղեր է 1860. թ.
մարտ 11.

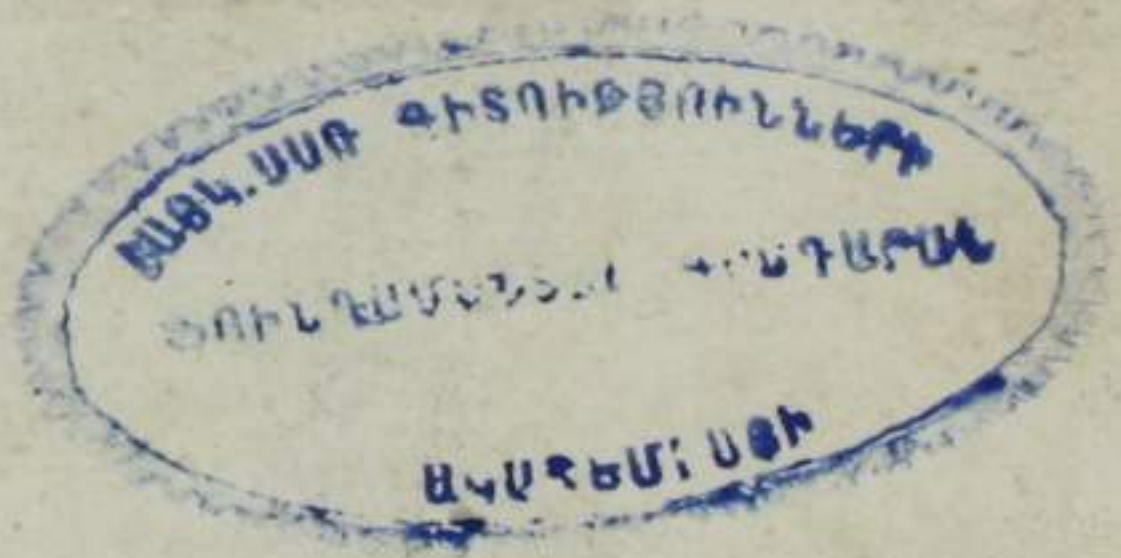

A
1152